

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

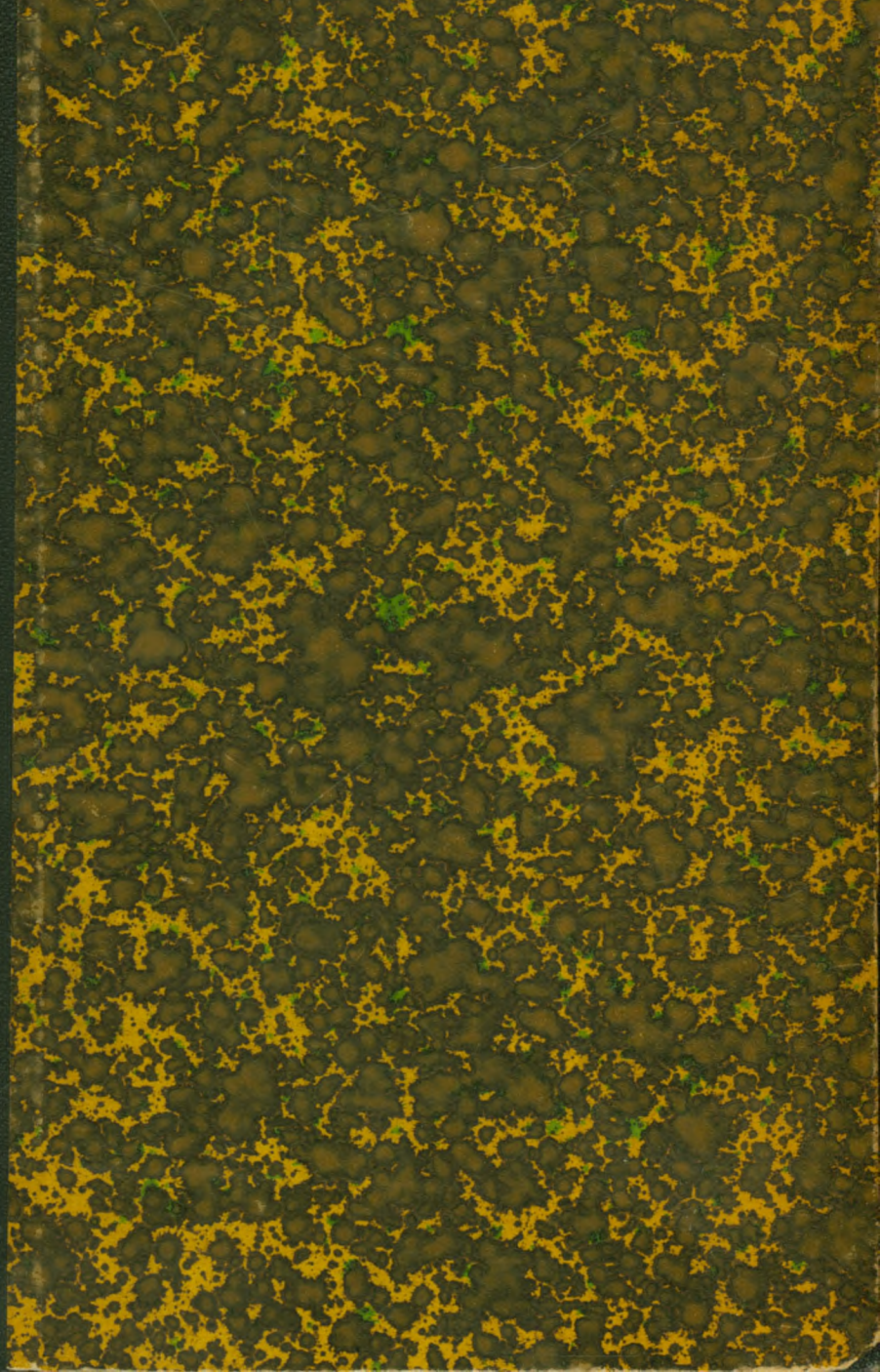
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

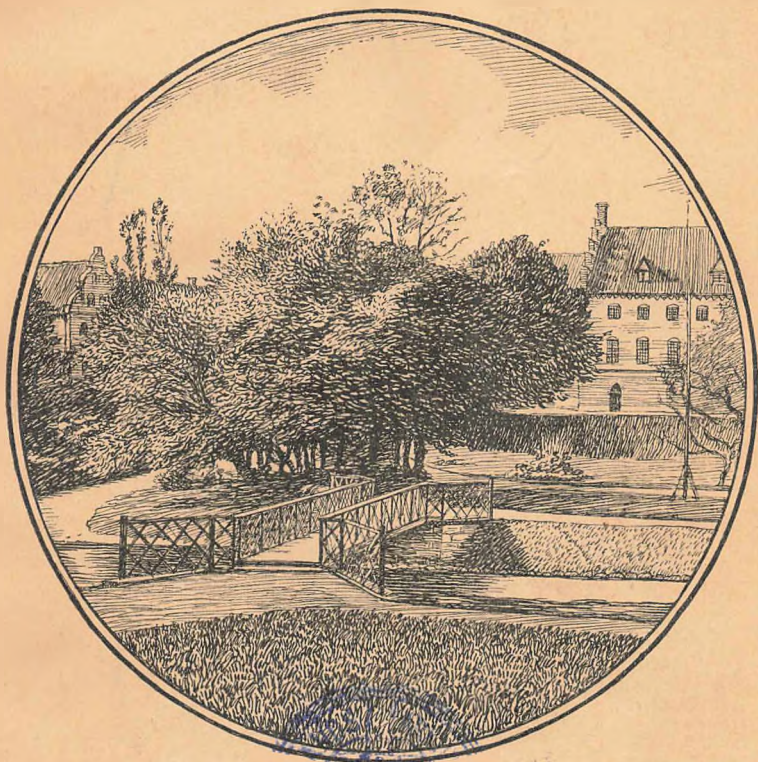
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PALLE ROSENKRANTZ

TRE AAR PAA
HERLUFSHOLM

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1927

DE FIRE BRØDRE ROSENKRANTZ

Gunde, † 1891, fot. 1897. Studenten, fot. 1885. Marcus, fot. 1886. Arild, fot. 1896.

PALLE ROSENKRANTZ

TRE AAR
PAA HERLUFSHOLM

BARNDOMS OG
UNGDOMSERINDRINGER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXVII

INDHOLD

	Side
Indledning	7
Første Bog (Skoleåret 1881—82)	
1. Fugleskydning	16
2. Orientering	20
3. „Møvsen“	32
4. De gamle Lærere	32
5. Indvielse i det rigtige Herlovianerliv	35
6. „Gratierne“	44
7. Smaahørerne	48
8. Mad	53
9. Lege og Legemsøvelser	57
10. Hønen og Literaturen	62
11. Foraar og de gamle Herlovianere	66
Anden Bog (Skoleaarene 1882—84)	
12. Oversidder	72
13. Herlovianske Fester	83
14. Skolens særlige Stilling i Samfundet	91
15. Konfirmationen	98
16. En Dobbelttilværelse	105
17. Det klassiske Studium og Naturens Vidundere	112
18. Kammeratliv i femte Klasse	118
19. Egnen, Næstved og Gaunø	123
20. Ferieoplevelser i Herlovianertiden	134
Tredie Bog (Det sidste Skoleaar)	
21. Hjemmet paa Toldbodvejen i det sidste Skoleaar	146
22. Borgerdydsskolen i København	151
23. Da Christiansborg Slot brændte	160
24. Aristokrati og Selskabsliv	165
25. Politisk Røre i Hovedstaden	180
26. Tivoli og Examen Artium	185
27. Studenten paa Sommerferie	192
Epilog	207

INDLEDNING

JEG nærer en dyb og varm Kærlighed til Herlufsholm! Det lyder underligt, og dog er disse Ord sande og dybt følte. Jeg har kun tilbragt tre Aar i „den danske Adels frie Skole“, som Herluf Trolle kaldte den, jeg var ingen fremragende Discipel, tværtimod, jeg var blandt de ringeste af mine Fæller, jeg skiltes fra Skolen i relativ Unaade, jeg har ikke stiftet noget Venskab af dem, der stiftes for Livet, og er ikke dér bleven præget af nogen Lærers eller Opdragers Personlighed.

Vel er Herlufsholm en dejlig Plet, den gamle røde Bygning med Kirken mellem høje Bøge ved den glidende Aa er et af vort Fædrelands skønneste Steder, men det er ikke denne Naturskønhed, der betinger min Kærlighed til Stedet. Ikke heller er det „*Minderne*“, det i Erindringen genskabte Liv, der drager min Hu mod det gamle Kloster. Man vil højst rimelig finde det, jeg kan berette fra hin Tid, lidet interessant, det er vel ikke stort andet end, hvad andre kan berette fra deres Skole og Skoletid. De Mennesker, jeg dér traf, har ikke væsentlig præget sig dybere i min Erindring end andre, saalidt som de enkelte Begivenheder har haft alvorligere Betydning for mig i mit senere Liv.

Jeg ved med usvigelig Sikkerhed, hvad det er. Paa Herlufsholm begyndte mit Liv som Yngling, jeg blev, uden at jeg selv mærkede det, voksen, og alt, hvad jeg har oplevet i de mere end fyrretyve Aar, der ligger mellem den Tid og nu, er kun en Gentagelse af de tre Aars Begivenheder, jeg er den samme, jeg var den Gang, i intet forskellig fra de

Dage, mine Tanker, mine Glæder, mine Sorger, mine Fejl er de samme. Ved at genkalde de tre Aar i min Erindring genoplever jeg alt, forstaar og forklarer alt, hvad jeg siden har oplevet. Og her har jeg det altsammen i en fast, sikker Ramme, den samme, der indrammer min kære gamle Skole. Det er ingen Tilfældighed, at jeg i Tankerne bestandig vender tilbage til hine Aar, der spejler mit Liv, giver mine Forudsætninger og forklarer mig alt, hvad der siden er hændet mig.

Den Egoisme, der findes i al sand Kærlighed, præger altsaa i fremragende Grad min Kærlighed til mit gamle Fosterhjem. Den Skønhed, jeg har fundet i Livet, fandt jeg allerede dér, de Tanker, der siden har været mine, besjælede mig allerede dér. Der vaagnede min Selvforstaaelse, min Selverkendelse, og der har jeg som i en kort men klar Skildring, Beretningen om hele mit Liv. Jeg har i over fyrretyve Aar levet paa Baggrund af Herlufsholm, ja, jeg gaar saa vidt, at jeg siger, at Billedet er netop det, jeg har valgt til Omslaget af denne Bog, Udsigten fra Bøgene mod Forstanderens Bolig over Aaen og Haven, det Sted hvor jeg lærte at tænke og betragte mig selv, hvor jeg fejlede, fortrød og fejlede igen.

Selv beder jeg mine Læsere huske paa, at det er mine Indtryk som Dreng, jeg gengiver, jeg kan ikke indestaa for, at mine Skildringer er objektivt rigtige, jeg har ikke den Viden, der kunde underbygge mine Domme om Personer og Begivenheder. Der kan aldrig blive Tale om en afklaret Dom, og netop derfor er jeg forberedt paa at møde en Del Modsigelse — for jeg er nemlig langt fra den eneste Herlovianer, der elsker den gamle Skole, og derfor vé mig, hvis jeg kommer til at sige noget, de andre ikke synes om! Jeg har kaldt denne Bog „Tre Aar paa Herlufsholm“, i Virkeligheden gaar det som med de berømte „Tre Musketerer“; den omhandler *fire* Aar, som Dumas' Bog omhandler *fire* Musketerer, men det sidste Aar, der afslutter Skildringen, er det Aar, der

ender med Artium og saaledes afslutter min Skoletid. Dog maa jeg straks bemærke, at jeg, der af alle Recensenter i snart 30 Aar er frakendt al Digtergave, i disse mine Erindringer ikke kan modstaa den Trang, jeg altid har haft til at optegne personlige Smaating om samtidige, som en maaske stundom lidt tør Personalhistoriker. Jeg er mig mine Fejl bevidst, men jeg ved tillige, at der er mange, hvem dette vil interessere fuldt saa meget som Forsøg paa digterisk Flugt, der for mig vilde blive en „ikarisk Flugt“.

Jeg har ment, at en nogenlunde grundig Skildring af Leve-maade, Livsvilkaar, Undervisning og Adspredelser kunde have en vis Interesse for mine Læsere, og jeg beder dem paa Forhaand undskylde, hvis denne Grundighed maaske til Tider maatte blive præget af lidt Tørhed og vel mange Navne, — jeg ser gerne denne Bog betragtet under Synsvinkel: Personalhistorie. Iøvrigt kan jeg henvide til Melchior og Leths Bog om Herlufsholm og Andreas Hasselagers Fortsættelse udkommen 1915.

Umiddelbart Nord for Næstved Købstad skærer Susaaen i sit Løb omtrent ret i Syd i en Længde af en Fjerdingsvej et Skovparti mod Øst, henimod 1200 Alen bredt, den saakaldte Raadmandshave, mod Vest af en langt betydeligere Bredde, paa sit bredeste Sted en Fjerdingsvej, men til Gengæld af en helt anden Form, begyndende spidst ca. 600 Alen Nord for Maglemølle Sluser og strækkende sig i en Længde af henimod halvanden Fjerdingsvej mod Nordvest, saaledes at det danner en Trekant mellem Slagelse-Næstved Landevej og Aaen. Dette Skovparti bestaar af Lammehaven, Friheden med Skytteskoven og Klosterskoven og den saakaldte Kohave, der ligger lige Nordvest for Skolen noget isoleret fra det fornævnte Parti. Raadmandshaven er med sin Granplantage ud til Næstved-Ringsted Landevej noget over 100 Tdr. Land, Partiet Vest for Aaen er op imod 300 Tdr. Land. Bestanden i dette

Skovareal er væsentligst Bøg, og ganske særligt er det Raadmandshavens dejlige, gamle Bøgetræer, der danner Rammen om Herlufsholms Skole.

Det Bygningskompleks, der nu udgør Herlufsholm, en hel lille By for sig med den gamle Kirke og Klosterbygning som Centrum, ligger umiddelbart Vest for Aaen, hvor Raadmandshaven paa Østre Aabred hører op. Det Areal, der optages af Skolen og dens Bygninger, er henimod 750 Alen i Nord og Syd, 450 Alen i Øst og Vest. Umiddelbart op til Aaen støder den saakaldte Nyhave, et Anlæg, som Ledreborgs Bygherre, Lensgreve J. L. Holstein, mens han 1732—63 var Skoleherre, lod anlægge med Kastaniealleer, Fiskepark og Kilder samt med nu forlængst forsvundne „Filosofgange“ og Hække. Den spænder over en Skraaning paa 100 Alens Bredde og 300 Alens Længde, og over den knejser Klosterbygningens østre Fløj, hvis Stueetage er den ældgamle, der i Begyndelsen af det 19' Aarhundrede er forhøjet i tre Etager af Skoleforstander, Gehejmerraad Kaas, desværre med gule Sten, medens underste Etage endnu staar i de herlige gamle, røde Munkesten. Nord for denne Fløj ligger den gamle Klosterkirke, en af Landets skønneste Kirker, bygget i Korsform med et Hovedskib af 75 Alens Længde og et gavltakket Taarn i Vest, der rager op over de omgivende Skoves Træer. Nyhaven fortsættes i Enge over i Lammehaven, hvor en bred Spadserevej fører til Næstved under høje Bøge, hvis Kroner hænger ud over den brede Aa.

Væsentlige Forandringer er ikke sket med selve Skolekomplekset i de fyrretyve Aar, der er forløbne, siden jeg var Discipel paa Herlufsholm, men det Herlufsholm, jeg skildrer, er dog ikke ganske det samme som det nuværende. Navnlig er Partiet ved Aaen og Markpartiet Vest for Skolen betydeligt forandret, ligesom der er opført et Par nye Bygninger, et Sygehus og et Bibliotek.

I min Tid var ligesom nu Klosterbygningen den faste Kerne

i Komplexet. Den var i 1868 omtrent nedreven, og opbygget af Arkitekt Herholdt i den kedelige Stil med Trappegavle, der desværre i den allerværste Smagsperiode har ødelagt saa mange af vore stolte gamle Herregaarde. Det skærer i Hjerteret at tænke paa, hvorledes Uforstand og manglende Smag og Forstaaelse tilintetgjorde den skønne gamle Renæssancebygning med de kækt svungne Gavle, dens ydre Uregelmæssighed, men ædle og ærværdige Stil.

De store Facader af røde Sten og Gavlene ser endnu anselige ud, men de er poesiforladte, og det spinkle Ryttertaarn midt paa søndre Fløj virker skæmmende og urimeligt. I den indre Klostergaard vidner endnu Kirken og den bevarede Rundgang i østre Fløj om fordums Herlighed, men det stolte, gamle Præg blev udslettet ved den unødige haardhændede Restauration. Skolen, der i 400 Aar havde haft til Huse i Klosterbygningen, blev helt forvist derfra; den indrettedes til Beboelse for Økonom, Oldfrue og Forstander, til Vaskerum og Køkken, saaledes at kun den store nyindrettede Spisesal forblev til Disciplenes daglige Brug, og dér i samme første Etage indrettedes en Festsal, der støder op til Forstanderens Lejlighed.

Disciplene residerede i den af Grev F. M. Knuth i 1853 opførte Skolebygning, en Ombygning af den af Kaas opførte, der ligger 180 Alen Syd for Klosterbygningen, delvis opført i den samme Stil som den gamle Klosterbygning med tre Gavle og en smuk Renæssanceportal, men desværre, den benyttede en ældre hvidkalket Bygning til Fundament og nederste Etage, kalket og malet rød med hvide Striber for at efterligne den røde Bygning. Dens Stueetage optoges i min Tid ud mod Skolepladsen af Lærer- og Læseværelser, af en stor Vestibule og Sovesal for de yngste Disciple. Langs igennem den gik en bred Korridor, og mod Syd laa syv Klasseværelser og nogle Kamre for de smaa Disciple. I den østlige Gavl laa Auditoriet eller Læsesalen, hvor de mindste Disciple for-

beredte sig, og hvor Lovsangen om Morgenen fandt Sted. Første Sal havde i begge Gavle de to store Sovesale og afgav iøvrigt tre Lærerlejligheder og en Række Kamre for Disciple i første, anden, tredie og fjerde Klasse. I Tagetagen boede i Midtergavlen og østre Gavl femte Klasses Disciple, i vestre Gavl var Sygestuer, og desuden havde to Lærere Bolig i østre Gavl mod Nord og Midtergavlen mod Syd. I Tagkamrene boede Gangkonerne og Tjernerne.

I Forlængelse af Skolebygningen, skilt derfra ved en brolagt Passage, laa i Vest Museumsbygningen, en trefløjet Bygning i samme Stil som den nye Klosterbygning med de samme kedelige Gavle. Dens Stueetage optages af Museet og Gymnastiksal, dens første Sal af sjette Klasses Sovesal og Stuer samt Lejlighed for disse Dimittenders inspektionshavende Lærer. Mellem Fløjen laa en asfalteret Gymnastikgaard og Syd for denne sjette Klasses Have. Bygningen var opført i 1872 af Gehejmeraad C. Hall som Forstander.

„Grønne Plads“ hed den store Plads mellem de to Hovedbygninger, her stod paa Midten en Hængepil og lige ud for Læsesalen en mægtig Gyng; en stor Græsplæne udfyldte Pladsen. Lige Vest for Klosterbygningen laa Rektors ærværdige Bolig med den gamle store Park og en herlig gammel Have. Mellem Rektorboligen og Klosterbygningen førte Nyvej mod Nord forbi en flere Hundrede Aar gammel Pil, kaldet „Store Pil“, flankeret af Haver, til den mandede ud i Grev Holsteins Allé, hvor paa Hjørnet laa Musiklærerens lille, uanselige Bolig og en smuk ny Lærerbolig med Trappegavl, hvor i min Tid Overlærer Neergaard boede.

Alléen, der udgik fra Næstved-Ringsted Landevej ved det lille saakaldte „røde Hus“ og førtes over Aaen paa Grev Holsteins i sin Tid navnkundige Jernbro, bøjede sig fra Nyvejs Udløb Vest om Skolen, her laa Lærernes Haver, ved en Indkørsel til Skolepladsen Godsforvalterens Bolig og Have. Den egentlige Avlsgaard med Lader og Længer laa Syd for Skole-

bygningen, noget over 100 Alen fjernet derfra og skilt derfra ved Discipelhaven og en Baggaard, hvor Badeanstalt og Nødtørftshuse havde Plads.

Vest for Alleen laa en Lærerbolig i den sydligste Ende af Komplekset, og her begyndte Skoven Friheden, ved hvis Indgang dengang Sportspladsen og Skydebanen laa. Aaen var ved Skolen ca. 60 Fod bred, men i hele dens Længde ad Næstved til dannede den brede Oversvømmelser med smaa Øer, bevoksede med Pilekrat, saaledes at dens østre Bred ligesom dannede en stor Skovmose. Foruden den gamle Bro paa hvælvede Granitbuer førte lige ud for Forstanderboligen i Østre Fløj en Jerngangbro over Aaen over til Raadmanshaven, der skraanede ret stejlt ned til Aaen.

Her stod paa en Skrænt over en aaben Plads en gammel Bøg med en Bænk, og fra denne saa man over Nyhaven og Klosterbygningen med Kirken, mens i sydvest Gavlen af Skolebygningen tonede frem mellem de høje, gamle Kastanie- og Valnøddetræer Øst for „Grønne Plads“. Kirkens ærværdige Ælde, Munkefundamenterne i østre Fløj med de spidsbuede Vinduer, Træerne, der nænsomt dækkede Arkitektens Forsyndelser, og den Knuth'ske Gavl, der paa Afstand saa ægte nok ud, bidrog her til at give det Billede af den ærværdige, gamle Klosterskole, der uudsletteligt er indgaaet i min Erindring. I Forgrunden gled Aaen under Bøgene, der hældede deres Kroner udover den. Avlsgaarden over Lammehavens Træer meldte om Landbrug, og naar ved Aften tid de gamle Klokker ringede Solen ned, var der over dette Landskab en Stemning af ægte dansk Landsbyfred, der, naar Taagerne steg af de side Enge ved Aaen, og Nattergalen begyndte at slaa i Nyhavens Buske, førte Tankerne ind i Drømme og aabnede det modtagelige Ynglingesind de underligste Veje mod Haab og Eventyr. Her har jeg drømt min Ungdoms Drømme, og dette Sted er i hele mit Liv blevet Rammen om mine Drømme; nu, da jeg aldrig mere drøm-

mer vaagne Drømme, glider mine Tanker med Vemod tilbage til den gamle Bøg ved Skovkloster Aa.

Ikkesandt, Herloviaanere, paa dette Sted har I ogsaa som jeg drømt Jeres Ungdomsdrømme, givet Jer Jeres Haab og Længsler i Vold!

Medens Rektor svævede over Vandene og ledede Lærerkollegiet, var det til 1881 Inspektøren, der forestod Opdragelsesforholdene og den daglige Orden. Netop det Aar, jeg kom til Skolen, havde Inspektør Albert Leth, Disciplenes forgydede Plejefader, trukket sig tilbage. Der havde været alvorlige Misstemninger mellem ham og Rektor, Forholdet havde vel været som i Japan mellem Mikadoen og Shogunen. Det skulde ikke ske i Fremtiden, Rektor Forchhammer var en stiv Latiner, der kendte Sætningen „*divide et impera*“, og i Stedet for den ene Inspektør blev alle Adjunkterne inddragne i Inspektionen.

Disciplene var fordelt paa fire Sovesale, Dimittenderne havde allerede deres egen Inspektør, Adjunkt Hasselager, der havde fungeret som saadan, siden Museumsbygningen i 1872 blev opført. Nu fik øverste Skoles Sovesal Adjunkt Skeby, anden Sovesal Adjunkt Bruun og Sinkerne eller de smaa fik Adjunkt Simon Jensen, af den Grund kaldet „Ammen“. Disse Lærere overtog saa de respektive Disciples Pengeforhold m. v., blev Udlæggere for dem, afholdt deres Udgifter og betalte deres Lommepenge. En Økonomiinspektør fik Tilsynet med Økonomien, Bygninger og Inventaret, medens den daglige Inspektion deltes mellem de paa Skolebygningen boende Adjunkter. Simon Jensen blev Sygeinspektør, og Leths Gerning var saaledes delt mellem Adjunkterne.

Desuden præsiderede de paa Skolen bosatte Adjunkter og den ugifte Overlærer Kielsen ved de Bordhold, hvori Disciplene ved Maaltiderne var delt, og Økonomiinspektøren præsiderede for hele Bordet. Om Skoletiden, Dagens Inddeling og Beboelsesforholdene vil der senere udførligt blive talt.

Det ses heraf, at Herlufsholm var en hel lille Stat i Staten. Højest stod Fyrsten, den næsten enevældige Forstander med sine direkte Regeringschefer: Godsforvalter, Økonom og Rektor samt med sin Kirkes Overhoved, Sognets Præst. Hvert af disse Departementer talte saa sine talrige Bestillingsmænd og Personer i Tjenesteforhold, fyldigst og fornemst var Rektors Stab, Skolens Overlærere og Adjunkter, og de menige Borgere i Staten var saa dem, til Glæde for hvem det hele var stillet paa Benene, de ca. 100 Disciple, der, som det siden skal ses, levede under vidt forskellige Vilkaar og med Klasseforskelligheder, der ikke kunde have været mere udprægede i det gamle Rom.

Denne Stat i sit herlige Landskab, med sine fortræffelige Bygninger, sin velfyldte Statskasse, sin Grundlov og sit indrepolitiske Liv blev i tre Aar mit Hjemland, og det er Skildringen af dette Eventyrland, jeg paa de følgende Blade vil søge at give som en trofast og kærlig Søn, men dog ogsaa med den Ærlighed, som altid bør præge Skildringen af det, der staar Hjertet nært.

FØRSTE BOG

SKOLEAARET 1881—82.

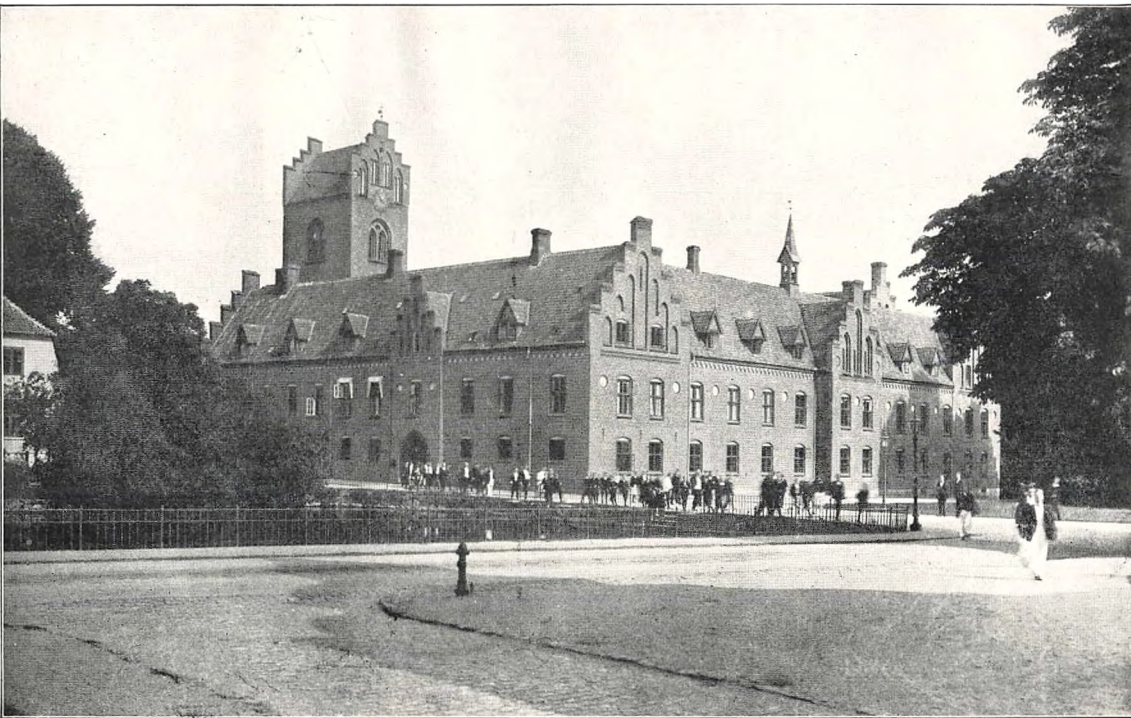
1. *Fugleskydning.*

Fra Albano, hvor min Moder paa den Tid opholdt sig med min yngste Broder Arild, skrev hun et Brev til mig, der bedre end mine egne Ord vil kunne danne Optakten til min Skildring af mine Oplevelser paa Herlufsholm.

Brevet lyder saaledes:

Albano, 23. August 1881.

Min egen kjære Polly — Jeg har endnu ikke modtaget det lovede Søndagsbrev — men da jeg veed, at Du har ikke fuldstændig Herredom over din Tid nu, saa venter jeg i Taalmodighed derefter. Godt var det dog, at et Brev fra Anna og senere fra Uncle Gottlob bragte mig alle de fortsatte Efterretninger om mine to Herløvi-anere, og nu haaber jeg, at Du begynder at være fortrolig med Livet derhenne og føle Dig lykkelig og tilfreds, min egen kjære Dreng. Jeg var saa glad at høre det var bleven ombestemt med Dig, for jeg var frygtelig kjedet over, at Du skulde i 3die Klasse som blev mig anmeldt først — men nu, min egen egen Palle, beror det ene og alene paa Dig selv om Du bliver i 4de Klasse eller om Du skal til 1ste October nedsættes!! Vil Du ikke, min egen, være flink og arbejdsom? saa at jeg ikke faar Skam af min Dreng. — Der er vist ikke Tale om andet end at Du kan godt følge med —

Klosterbygningen set fra Musæumsbygningen. Tilvenstre Gavlen af Rektors Hus ved Storepark.

trods de nye Lærere og nye Bøger — jeg valgte med Fortsæt at forandre Din Skole iaar fordi Du fortalte mig, at Du just skulde i Metropolitan Skolen have ganske andre Lærere end de Du hidetil havde haft og heel andre Bøger, altsaa, det forekom mig at derfor kunde Du saa godt gjøre Forandring med denne Tid naar alligevel der skete saa grundig en Forandring for dig — og ligeledes at paa Herlufsholm kunde Din Confirmation saa godt *opsættes* hvis det kom i Conflict med Studering. Naar Du er 16 Aar er det tidsnok at tænke derpaa saa har Du 1¹/₂ Aar godt at løbe paa med Studeringen. Du veed, min egen Palle, det er mig af Vigtighed at faa Eder alle saa snart som muligt uden Fare for Eders Helbred alle anbragte i *selvstændige Stillinger*. I skal altid have *Hus og Hjem hos mig* naar I trænger dertil, med det øvrige maa I see at skaffe Eder selv og det opnaaes kun ved Flid og Arbeide. Hvis saa istedenfor at gaae Din rolig stille Gang Du min, egen Palle, begyndte at være en *Efternøler* saa tabte Du Tid, der aldrig kan forvindes — og det troer jeg *Du nødvendig vil* især da Du har lovet Oncle Gottlob at gjøre dit Bedste, da han har tagen sig saa meget af Dig og vil saa gjerne have *lidt Ære og Glæde af sin Slægt*. Nu har Du indtil 1ste October at *prøve Dig paa*. Hvis det virkelig, som jeg ikke haaber, overstiger Dine Kræfter *saa vil jeg ikke bebreide Dig* hvis Du ei beholder Din Plads — men hvis det bare skorter af *Dovenskab* og *Ulyst* saa veed du jeg bliver ikke glad. Men da min egen Dreng hidetil saa *trolig hold sin Løfte* til hans Mama, tror hun ikke er muligt!! Du faaer naturligvis meget at kjempe med, men man *kan overvinde alt* naar blot man har *Villie* og *Udholdenhed dertil*. Saa meget for Forelæsningen. Hils min egen Sparkins, han skal nok faa en *Vise* før jeg reiser. Du skal ikke skrive mig *hertil efter den 3die Sept.* —

men jeg vilde gjerne høre nogenlunde hvordan du har det, min egen kjære Skat. Lev vel og tænk imellem paa din Mama. *Slaaes ikke formeget* med Sparkins men „hold sammen“. Hils alle gode Venner især Frøken Steenberg. *Hold Dig til hende thi hun er god*. Arild hilser. Din egen elskende Moder.

Julie L. Rosenkrantz.

Hvorledes jeg ankom til Herlufsholm, og hvilke mine første Indtryk var, er ganske slettet af min Erindring. Det første, jeg husker, var den store „Fugleskydning“, der meget viseligt var lagt faa Dage efter Skoleaarets Begyndelse. Det hele Arrangement var paa Herlufsholm, hvor Disciplene i udstrakt Grad nød Autonomi i deres Forlystelser, overladt sjette Klasse. For Sommerferien var der valgt en Art Bestyrelse med Formand, Overkanonér, Sekretær og Sandstryger. Penge var indsamlede og Gevinster købt. Hovedgevinsten var altid et Skrivebord, og Gevinsterne var knyttede til Nedskydning af Plader anbragte paa en flad Fugl, der var rejst paa en Stang lige ud for Skolebygningens Portal, hvor der stod et gammelt værdigt Kastanietræ.

Som Skydevaaben benyttedes Buer af svært Spanskrør, de mere drevne Skytter foretrak selvlavede Buer af Asketræ, Pilene var en Alen lange og i Spidsen forsynede med et svært Søm indsmurt i et tæt Lag Beg. Kun de store Disciple, fra fjerde Klasse og opefter, skød til Fuglen.

Dagen var en Festdag. Nord for „Grønne Plads“ ved Skrænten ned mod Aaen var rejst et Kanonértelt, hvor de ledende holdt til, og hvor der stod opstillet Kanonslag, der drønedes, naar Pladerne blev skudt ned. Skolens Lærere holdt sig borte fra dette Telt, hvor de store Disciple samledes med de tidligere Elever, der mødte som Gæster, røg Tobak og indtog — iøvrigt meget uskadelige — Forfriskninger. Ved Eftermiddagstid lød Tonerne fra et Musikkorps, og Skolens fire

Tjenere iført lyseblaa Festlivréer marcherede fra Økonomi-lokalerne i den røde Bygning over Gaarden med dampende Boller fyldt med Chocolate, der serveredes i Vestibulen, mens Gangpigerne klædt i deres vanlige sjællandske Bondekone-dragter med Huer af Guldbrokade frembar Kager og Wienerbrød til ubegrænset Nydelse. Aftenen sluttede med et Bal.

Det var en Dag i Spænding, en Dag i festlig Nydelse, og den var for mig en Art Indledning til Livet i de nye Om-givelser, idet jeg ikke alene traf mine nye Kammerater, men særlig de store i sjette Klasse, som jeg straks sluttede mig til.

Underligt nok er denne, den første Fugleskydning paa Her-lufsholm, den eneste jeg erindrer, jeg deltog senere i to, men om dem har jeg ikke mindste Erindring. Jeg har blot et Ind-tryk af en festlig Indvielse, en sollys munter Dag, der sluttede med et Bal, hvor jeg lærte en Kreds af nydelige og elskvær-dige unge Piger at kende, en Kreds som jeg, saalænge jeg var paa Skolen, følte mig knyttet til og altid nærmede mig med ridderlig Ærbødighed.

Løvrigt forløb de første Uger paa Skolen under ivrige An-strengelser for at indrette mig bekvemt og hyggeligt i det „Kammer“ Nr. XI paa første Sal, hvor jeg var bleven anvist mit daglige Ophold, og Dagens Spænding paa Fugleskydnin-gens Festdag var sikkert den, om jeg kunde vinde det Skrive-bord, der vilde være et uskatteagtigt Smykke for Kammeret.

Jeg vandt det altsaa ikke, men Glansen fra den første Fest fortog sig ikke i den første Maaned, og det var med store For-ventninger jeg imødesaa Fremtiden nu, da jeg vidste, hvad en Herlovianerfest var, og at Skoleaaret bød paa en Række saadanne Fester. Af Hensyn til Kontinuiteten i mine Skildrin-ger vil jeg samle Beretningen om Herlovianerfester paa eet Sted.

2. *Orientering.*

Jeg var altsaa Discipel i fjerde Klasse, hvis Undervisning sluttede med det, vi dengang kaldte første Del af Artium. I femte og sjette Klasse begyndte Forberedelsen til Artium, og disse to Klassers Elever var i vore Øjne allerede for Studenter at regne.

Allerede i Metropolitanskolen havde jeg under vor meget grundige Undervisning i Roms Historie lært de to Begreber Patriciere og Plebejere at kende, de fandtes paa Herlufsholm i et Samfund, hvor „Ligheden“ førte en kummerlig Tilværelse. De fire nederste Klasser var „Plebs“ eller „Sinker“, lavere staaende Væsner, der rangerede dybt under os. Tredie Latinklasse viste svage Tegn paa begyndende Menneskeværd, men først med fjerde Klasse begyndte de Væsner, der havde fulde Menneskerettigheder — dog endnu ikke anerkendt Ret til Brug af Tobak.

Jeg kan kun skildre „Sinkernes“ Liv, som det frembød sig for mit ophøjede Stade — jeg erkender, at det er en følelig Mangel ved min Skildring af Herlufsholm, — og jeg er tilbøjelig til at tro, at denne Herretilværelse bidrager til at forskønne mine Minder, jeg har altid været en inkarneret Aristokrat. En Herretilværelse var det, og det var jeg ikke længe om at blive klar over.

Det viste sig allerede i vore Beboelsesforhold. Fjerde Klasse bestod det Aar af 16 Disciple, de to, nuværende Læge Holger Forchhammer og Dommer i Byretten, Ejnar Hallager, der var Sønner henholdsvis af Rektoren og Godsforvalteren, boede ikke paa Skolebygningen, vi andre fjorten var fordelt paa fem Kamre i Nordenden af første Sal i Bygningen. Jeg boede paa Nr. XI og delte dette Kammer med en nyoptagne Discipel, Hans Andersen, en stille beskeden Dreng fra et

fattigt Hjem. Han var yderst pligtopfyldende og flittig, blev Student 1884, men døde ung som medicinsk Student i København. Han stammede, og dette prægede hans Væsen, saa han var noget sær, og han og jeg passede meget daarlig sammen. Den tredie Mand paa Kamret var nuværende Præst i Tureby, Gutzon Münster, han gik i tredie Klasse, og jeg nødes til at erkende, at jeg, som ny i dette Rangvæsen, behandlede ham ret tyrannisk, uden at han turde tage til Genmæle, fordi Traditionen paa Skolen krævede streng Respekt for Disciple i en højere Klasse.

Livet paa Nr. XI var derfor ikke idyllisk, men forkælet, som jeg var af min Moder, havde jeg faaet Møbler, prægtige Gardiner og gode Billeder at smykke Kamret med, saa det var et meget hyggeligt Rum at se til, hvad der altid spillede en stor Rolle i de tre øverste Klasser, hvor Udsmykning af Kamret var en Æressag.

De tolv andre Kammerater var fordelte tre og tre paa de fire andre Kamre, og jeg holdt meget til paa Nr. VII, hvor jeg i afdøde Grosserer Vilh. Halgreen fandt en god og forstaaende Ven, medens jeg aldrig blev helt gode Venner med hans Kontubernal, Kontorchef i Statsbanerne, Immanuel Nansen, der sammen med Halgreen indtog Førstepladserne i Klassen. Af mine Kammerater i fjerde fra dette Aar lever endnu alle paa to nær.

Paa en vis Maade var vi ikke Børn, ja næppe en Gang store Dreng, vi var unge Mennesker, der følte os som Disciple i fjerde Klasse med tre Snese Sinker under vort Herredømme, med Krav paa en vis Hensyntagen fra vore Læreres Side, og af Egnen og Stedets Familier behandlede som unge Herrer. Vi røg Tobak — ganske vist ulovligt — vi interesserede os for Literatur og Kunst, besad, takket være en meget grundig Indterpning af klassiske Sprog og Historie, en betydelig Almenuddannelse, og de fleste af os var ret vel bevandrede i vort Fædrelands Skønliteratur.

Nu er det naturligvis meget muligt, at de unge Herrer paa 14 til 15 Aar i vor Tids Gymnasier har samme Opfattelse af deres dyrebare Personer, som vi havde, men jeg skulde alligevel tro, at ligesom Mænd for fyrretyve Aar siden tidligere blev „gamle“, opnaaede de tidligere, end nu er Tilfældet, det Udseende og den Modenhed, der skiller Manden fra Drengen.

Jeg har et Indtryk af, at jeg havde været ret heldig ved Optagelsesprøven, der kun var en Formalitet. I de Dage betød Protektion en hel Del, Skolens Forstander var en Ven af min Moder, min Broders Gudsfarer og min Faders gamle Manuduktør. Mit Vidnesbyrd fra Metropolitanskolen var affattet i Rektor Birchs højtidelige Kancellistil; jeg har det endnu, det kunde godt sættes i Glas og Ramme. Alt i alt har jeg været en Discipel, man tog imod med Glæde og ventede sig noget af, jeg hørte jo gennem mine Forfædre til Herluf Trolles og Birgitte Gjões nærmeste Kreds!

Rektor Forchhammer var vel nok lidt af en Demokrat, han stod den nationalliberale Kreds med Navne som Koes, Brøndsted, Hammerich og Hall meget nær, og hans Respekt for Grever og Baroner var vist ikke meget stor; paa Herlufsholm var min Broder og jeg saa temmelig ene om at repræsenterer den Adel, for hvilken „den danske Adels frie Skole“ af Herluf Trolle var oprettet i 1565. Men i de første Maaneder af min Skoletid medførte et Venskab med Holger Forchhammer, hvis lyse, frejdige Sind tiltrak mig mere end nogen af de andre Kammerater, at jeg tilbragte en stor Del af min Fritid i Rektors Hus med de høje Linde og den dejlige Have ved den store Park.

Da jeg kom til Herlufsholm, var Rektor Johs. Forchhammer paa niende Aar Skolens Rektor og netop nu befriet for den Medhersker, der i Overlærer Leths Person havde gjort ham Stillingen vanskelig og maaske ofte pinlig. Han stod den Grundtvigske Kreds nær, han var en religiøs Mand, elskede

Kunst og Musik. Vi Drengene smilede af hans Kærlighed til Landbruget og kaldte ham „agricola“, og om hans praktiske Landvæsen gik der mellem os mange muntre Smaaanedkdoter. Naar Rektor gik alene henad Vejen, sang han altid for sig selv Melodier og Stumper af Sange og Romancer.

Hans Hjem i den lange gule Rektorlænge ved Parken, hvor to høje Linde flankerede Portalen, var et stort Hjem. Jeg husker en Børneflokk, vist nok paa tolv eller fjorten. Rektors Kone — „Mia“ kaldte vi hende, fordi hun var gift med „Heis“, det herlovianske Navn for Rektor — var en venlig, spinkel Dame, født norsk, god imod os Drengene og afholdt af os alle. Den ældste Søn var allerede for længst sin egen Mand, og den ældste Datter, der snurrt nok kaldtes „Henny“, var Moderens Næstkommanderende i det store Hus. Jeg husker endnu en voksen Datter, senere gift med Adjunkt Traustedt. Og Nummer fire var min fornævnte Klassekammerat Holger Forchhammer, den senere Overlæge ved Finsen-Institutet. Men saa begyndte de, „Padderne“ som de hed, den berømte Sanger Ejnar, Johannes, Viggo o. s. v., alle de smaa, der skiftedes til at falde i Storepark og blive fisket op af Disciplene.

I den store Hjemmets Flokk ragede den høje, lidt foroverbøjede Rektor op. Allerede fordi han var omgivet af alle disse Børn, som han altid færdedes iblandt og sikkert elskede højt, blev han mindre ærværdig end f. Eks. min statelige Rektor Birch i Metropolitanskolen. Denne Familiefader, der levede med sine kære som Høvding i et Telt, vandt straks Tillid og indgød aldrig Frygt. Jeg kan kun dømme om ham, som jeg saa ham, gæstfri, munter og vennesæl. I den første Tid, jeg var paa Skolen, var jeg daglig Gæst i Rektors Have, og de Disciple, der kom der, vil kunne huske, hvorledes „Heis“ kunde gaa op og ned ad Havens Gange eller ad Gulvet i sit store Studereværelse med Armen om Disciplens Hals og tale menneskeligt med saadan en stakkels Djævel!

Rektor var stærkt klassisk præget, han var en Aandsaristo-

krat, der gerne vilde bygge Bro til Demokratiet; jeg havde det Indtryk, at han i Grunden var „folkelig“ paa en Tid, hvor dette var abnormt for en Videnskabsmand. At han forstod at vinde Fortrolighed, og at han tog paa Drengene med nænsom Haand, var fjærn fra al militær Disciplin og fra legemlig Revselse, det forstod jeg straks. Vi frygtede ham ikke, men hvis jeg skal sige, hvad der foranledigede, at jeg efter kort Tid fjernedes fra Rektor, saa var det en vis lidt vrippen, formel, halv sarkastisk Embedsholdning, hvormed han mødte den, der ikke vilde som han. I de to første Aar var det kun som Rektor, jeg kendte ham, og det maa siges, at han som saadan ikke kom i nær Berøring med os Drengene. Dertil var Lærernes Virksomhed for specialiseret, og de Dage laa endnu saa nær, da Inspektør Leth var den, der vaagede over Skolens daglige Liv og stod mellem Drengene og Rektor.

I femte Klasse blev han min Lærer i Latin. Jeg var en daarlig Elev, jeg bestilte for lidt, kunde ikke mine Ting, vakte hans Ærgrelse, og efterhaanden gled jeg ud af Rækken af dem, der interesserede ham. I mangt og meget mindede han mig om min tidlige Barndoms Lærer, Galschiøt, skønt i meget vidt forskellig fra ham, men der var hos Rektor Forchhammer en næsten ubeskrivelig Overgang fra den indtrængende, fortrolige Paavirkning til den aandsaristokratiske, sarkastisk kølige Forladen den, der altsaa ikke kunde paavirkes, som er det, jeg skarpest har bevaret i min Erindring om hans Væsens Ejendommelighed. Som han lagde Hovedet tilbage, halvt ærgerlig, halvt bedrøvet og gav op, vil han staa for mig altid. Det er mig ikke muligt at sige andet end godt om den Mand, dog tror jeg ikke, der er mange af hans Elever, for hvem han blev den faderlige Ven eller den virkelig afholdte Lærer, hvortil han ved sit rige Væsen var bestemt. Jeg har aldrig talt med ham, efter at jeg forlod Herlufsholm, men efterhaanden som jeg hørte om de Vanskeligheder, der havde mødt ham, og som ligger helt uden for det, jeg af Er-

faring kan berette, kom hans Skikkelse til at staa for mig i et mere personligt Skær, og jeg nærede ikke ringeste Tvivl om, at det var en Mand, jeg under andre Forhold vilde have følt mig draget imod, og jeg fortryder endnu, saa længe efter hans Død, at jeg ikke vandt og bevarede hans Venskab.

Men som sagt i den første Tid var det Kredsen i Rektorboligen, der drog mig — det varede ikke saa længe, jeg tror næppe mere end de første to Maaneder, saa begyndte jeg at orientere mig om og fandt „Hjemmet“, som jeg efter min Fortid ikke godt kunde undvære, hos Oldfrue Frk. Martine Luthera Steenberg, der boede i Klosterfløjen lige over for Rektorboligen og som hørte til dem, der havde staaet Overlærer Leth meget nær, hvad der naturligvis medførte, at Forholdet mellem hende og Rektor var lidt køligt.

Snurrtigt nok blev den første af mine Lærere, som jeg kom til at staa i et rigtig godt Forhold til, ligesom i Metropolitan-skolen, Læreren i Naturhistorie, gamle Overlærer Neergaard.

Overlærer Frederik Christian Sophus Neergaard var født 1813. Hans Fag var Naturhistorie og Geografi, skønt han oprindelig var Teolog, (hvorfor han læste Hebraisk med de store Disciple, der ønskede det), han var en yderst soigneret og elegant klædt Mand, lignede med sit hvide Kindskæg mere en københavnsk Etatsraad end en Lærer ved en Skole, og naar han med den høje Silkehat koket paa skraa og Stokken paa Ryggen kom gaaende fra sin smukke Bolig ved Alleen overfor Kirkegaarden til Museumsbygningen, fulgtes han oftest af et Par Disciple, med hvem han smaasnakkede paa sin stilfærdige, muntre Maade, idet han venskabeligt stiklede til dem og gav smaa Vittigheder til bedste.

Han herskede i den store, righoldige Samling af udstopede Dyr og Spirituspræparater, han ordnede og forklarede Skolens store Herbarium og foretog Ekskursioner i Skov og Enge med sine Elever for at indsamle Planter og Smaadyr. „Per Mester“ hed han, og alle Drengene holdt af ham. Hans

ejendommelige Udtryk „Skidt paa Ære“ gik over i Drengenes Tale, og naar han greb til sit lille Spanskrør, „Afrikane-ren“ kaldet, var det mere Leg end Alvor.

Det kneb undertiden lidt med at holde Orden i det smukke Auditorium, hvor Undervisningen foregik om et stort, rundt Bord, men der var ingen af os, der vilde gøre „Per Mester“ imod. Uden for Skoletimerne beskæftigede han sig i min Tid ikke med Skolen, han boede fornemt i den smukke Lærerbolig, hans Hustru og Døtre hørte til Skolens Aristokrati, og det var kun faa Disciple, der fik Adgang til dette stilfulde Hjem.

Jeg var iblandt dem. Min Fader og mine to Farbrødre Gottlob og Fritz Rosenkrantz var Herlovianere, mine tre Fætre fra Sofiendal havde alle været „Per Mester“s Elever, og han følte sig knyttet til Slægten. Han forlod Herlufsholm allerede 1882, men i det første Aar gik jeg jævnlgt Ture med ham. Han yndede som saa mange andre ældre Herrer at tage sin Ledsagers Arm, vandrede saa stille fremad i Samtale, men standsede, naar han blev ivrig og vilde give sine Ord større Vægt. Neergaard døde to Aar efter sin Afsked, jeg traf ham ikke, efter at han havde forladt Herlufsholm. Hans Efterfølger Traustedt var i mange Henseender en ganske anderledes dygtig Lærer, desuden en ypperlig Mand, men jeg mindes alligevel altid med Venlighed „Per Mester“, der i saa meget mindede om Overlærer Fog ved Metropolitanskolen, om hvem jeg i en tidligere Beretning har fortalt.

Det varede ikke længe, før jeg var orienteret paa Herlufsholm, og jeg husker endnu en Skoledag ligesom Formiddagsundervisningen var hørt op, og jeg som sædvanlig gik ind paa Nr. VII til Vilhelm Halgreen. Jeg saa ud ad Vinduet, og nede under Hængepilen, midt paa „Grønne Plads“, sad paa en Bænk, min Moder som sædvanlig klædt i sort, med min lille vidtberejste Broder Arild ved sin Side.

Hun var vendt tilbage efter halvandet Aars Rejse, som for mig havde været en Evighed. Jeg fløj ned ad Trappen netop som min Broder Marcus, fra sit Vindue i Sinkekamrene, havde gjort samme Opdagelse, og vi havde nær væltet vor Moder og vor lille Bror. Hun var kommet til Gaunø Dagen forud og havde besluttet at overraske os begge to.

Jeg husker ikke andet om hendes Hjemkomst end dette Minde, men det staar som et Billede for min Erindring som var det hændet i Gaar. Lige til Udtrykket i hendes Ansigt, mens hun sad der lille og sortklædt, og ventede paa sine to „Herløvianere“, som hun dengang kaldte Marcus og mig.

Kort efter rejste hun tilbage til vort Hjem paa Toldbodvejen, og nu begynder atter en regelmæssig Brevveksling hver Uge, der sætter mig i Stand til at bygge fast Bro mellem alle de spredte Indtryk i de tre Aar, jeg var Discipel paa Herlufsholm. Det første Brev er dateret 20. September 1881. Jeg har det Indtryk, at min Moder ikke rigtig syntes om Rektor Forchhammer, derimod er det et stadig tilbagevendende Omkvæd i hendes Breve: „Hold Jer til Frk. Steenberg, hun er god“.

Kort efter min Moders Besøg modtog jeg et ærefuldt Besøg af min gamle Onkel Gottlob, der kom fra Gaunø og blev modtaget med fuld Honnør paa den Skole, han i 1822 havde forladt som en af „Rektor Brorsons Dreng“, og hvis Forstanderskab han havde krævet for sig, fordi han mente sig berettiget til det som værende af Stifterens Slægt. Han klarede uden Vanskelighed det Spørgsmaal, om jeg skulde blive i fjerde Klasse eller flyttes ned i tredie, hvad der vilde have gjort Ende paa min „Herretilværelse“, og med Stolthed kunde jeg vise Kammer Nr. XI; min Moders Brev af 19. Oktober, hvori hun skriver: „Onkel Gottlob sagde, Du havde det saa pænt paa Din Stue“.

3. „Møvsen“.

Herluf Trolle var en stiv Latiner, hans „frie Skole“ skulde opøve de Unge i Kristendom og Latin.

Jeg mødte „Møvsens“ Latin — og jeg mødte „Møvsen“, Rektor Forchhammers populære Modsætning Overlærer Sigurd Thorvald Kielsen, saa ubetinget et af de ejendommeligste Mennesker, maaske det mest ejendommelige Menneske, jeg nogensinde har mødt. Det er to og fyrretyve Aar, siden vi skiltes, jeg har kun set ham et Par Gange siden, han var i 1881 en Mand paa 67 Aar, men virkede som en Olding, han tilhørte helt og fuldt den Tid, da han fødtes: Frederik den Sjettes Tid under Statsbankerotten, og dog virkede hans Personlighed saadan paa mig, at jeg tør sige, den har fulgt mig hele mit Liv igennem, saaledes at der ikke er gaaet ret mange Dage af mit Liv, hvor jeg ikke i mine Tanker har tænkt paa ham eller nævnt hans Navn. Og jeg ved, at heri er jeg ikke den eneste. Ikke en Herlovianer fra de 37 Aar, i hvilke han virkede som Lærer paa Herlufsholm, har jeg truffet, for hvem ikke Billedet af „Møvsen“, som vi kaldte ham, stod lyslevende og skarpt som i Skoledagene.

Naturligvis er Drengene tilbøjelige til at se Oldinge i deres Lærere. Men Kielsen var virkelig en Olding. Jeg ser ham for mig i sin Dragt fra Frederik den Sjettes Tid, de brede, klodsede Støvler, de stumpede Benklæder til at knappe ved Siderne, den lange graa eller sorte Figurfrakke plettet og fedtet til det ukendelige, de store, stive Flipper med det hvide Halsbind og over dem det fugleagtigt smalle Oldingensansigt med de hvide Stubbe, den tandløse, savlende Mund, de rødrandede Øjne og buskede Bryn, det tynde, graagrønne Haar under den graa, fedtede, bløde Hat. Han gik, slæbende Fødderne efter sig, i Pasgang, ludende med Hovedet, med

Hænderne paa Ryggen, altid alene, altid i Tanker og dog altid vagtsom og beredt til at hævde Skolens Love.

Han var Lærer i Latin og Græsk, og det var hans Verden. Om det nu passer eller ej, vi Drengene havde det Indtryk, at hele hans aandelige Indhold var Græsk og Latin, og at han var fremmed for alt andet i Verden. Særling var han, en af de mest udprægede Særlinge, jeg har truffet. Sit Pensum kunde han, men han bevægede sig i det næsten som en Ko i Tøjr. Det hed sig, at han var Student med tredje Karakter uden Embedseksamen, men at han havde udgivet Breve af Cicero. Næsten barnlig var han i sin Uvidenhed om Livet uden for Skolen, underligt hjælpeløs i alle Livets andre Forhold — men en haard, ubarmhjertig Tyran, der, hvis ikke hele hans Færd havde været præget af Pligtopyldelse og Retfærdighedstrang, simpelthen vilde have været Genstand for dybt ætsende Had.

Det er denne forunderlige Modsætning mellem den hjælpeløse, ideelt anlagte, verdensfjerne Olding og den haarde, næsten hjerteløse Drengelager, der har gjort gamle Kielsen til den Eventyrfigur, han vil være for mere end fyrretyve Aargange Herlovanere. Om jeg har hadet ham, mens jeg gik i Skole, om jeg virkelig med mine Kammerater har ønsket, at han, naar han Tirsdag Eftermiddag to Aar igennem kravlede ned ad Trappen for at give os Latin tre Timer i Træk, maatte styrte og knække Halsen, det ved jeg ikke, jeg husker det ikke. Men at jeg fra den Dag, jeg forlod Herlufsholm, har tænkt paa denne underlige Olding med virkelig Varme og i mere end tyve Aar, der ligger efter hans Død, mindedes ham med virkelig Vemod, det ved jeg.

Jeg glemmer aldrig mit første betydelige *Møde* med Kielsen. Jeg havde skrevet en rædselsfuld latinsk Stil, mine Stile *var* slemme. Efter Aftensmaaltidet fik jeg Tilsigelse til at komme op paa hans Værelse. Jeg gik intetanende derop og stod i en tilrøget Ungkarlejlighed med spartansk Indbo og talrige

Planter i Vinduerne, hvor Gassen var banlyst, fordi den skadede Planterne. Midt paa Gulvet stod Kielsen, lille, krum-bøjet og graa, i Tøfler og Slaabrok med min mørkeblaa Stile-bog i Haanden. Streg paa Streg markerede mine Forsyndelser: Dativ og Accusativ var blandede i Forvirring, „ut“ styrede Indicativ, og de regelmæssige Verber var bøjede paa den uregelmæssigste Maade.

Kielsen nedlod sig ikke til at gennemgaa Stilen med mig og vise mig mine Fejl, han sagde kun i det Sprog, som ikke kan gengives, men som endnu klinger i enhver Herlovianders Øren: „Du er en doven Lømmel, og nu skal du ventelig have Prygl“. Jeg gabede — at man kunde faa Prygl for en Stil, for Akkusativ, Indikativ og uregelmæssige Verber — højtidelige Spanskrørsprygl i Eksekutionsform! Det var mere, end jeg kunde forstaa. Kielsen hentede højtidelig Spanskrøret og gav med sprukken Stemme Ordre til at bøje Ryggen. Jeg kan endnu erindre, hvor det rislede igennem mig, Følelsen af min Styrke — jeg var en sund, lang Knægt paa ca. 70 Tm. og baade smidig og hurtig — og hans hjælpeløse Affældighed. Men jeg husker ikke, om jeg fik Prygl. Det er den eneste Gang i mit Liv, jeg har været ude for den Art Revselse, jeg vil saa nødtigt fortælle noget, jeg ikke kan staa ved, og jeg husker det ikke. Jeg husker blot, at vi kom til at tale sammen, og at Kielsen, selv om jeg senere trak store Veksler paa hans Taalmodighed, aldrig nogensinde mere lagde Haand paa mig, jeg er ganske sikker paa, at Kielsen den Gang forstod min maabende Forbavselse, og at jeg beskedent og ærligt har sagt noget, han tillagde Betydning. Som sagt, har jeg ikke faaet Prygl den Gang, senere har jeg aldrig faaet dem.

Ellers hørte han til dem, der tilsyneladende pryglede med Glæde. Jeg siger ikke med Vellyst, dette Fænomen har senere Tider undersøgt, vi Drengene anede intet derom: om Kielsen tror jeg det ikke. Men at det tilsyneladende var ham en

Glæde at pine og plage Drengene, derom samstemmer alle Beretninger. Og dog var han en retfærdig og pligtopfyldende Mand, yderst ærekær og i Privatlivet mild og venlig; ligefrem aabenhjertig har han været over for mig, efter at jeg var blevet Student, han hadede Fraser og Simuleringen, sagde, hvad han mente, og bøjede sig ikke for nogen. Sin Afsked fik han, efter hvad han selv har fortalt mig, fordi han nægtede at tage den. Han syntes, han var i fuld Vigueur — og hvorfor saa spille Komædie?

At han tillige deltog i Opdragelsen af Børnene, denne underlige Olding, det lyder utroligt. At han præsiderede ved et Bordhold og ødelagde Maaltidet for 12 Aars Drengene i anden Klasse ved at tvinge dem til at spise Sennep i Skefuldevis, sluge tre Tallerkner af Sulevælling, de hadede, nægtede dem Øl til Maden, naar de ikke rejste sig og i ordret Form afgav den Lire, han krævede for at faa Øllet bragt, forholdt dem deres Livretter, pryglede dem sønder og sammen for Smaaforseelser og aldrig saa gennem Fingre med den mindste Overtrædelse — det er utroligt.

Jeg tror alligevel ikke, de mindre Drengene hadede „Møvsen“. Jeg tror, de tog alt dette som Cæsariske Attributer. Han var en Personlighed; de vidste, hvor de havde ham, de vidste, at de kunde undgaa alt dette ved at gøre, hvad han forlangte. Og vi større Drengene, os morede det virkelig at komme ud for denne Original.

Jeg siger ærligt, at uden „Møvsen“ vilde Herlufsholm for mig slet ikke have været Herlufsholm. Jeg savner desværre Momenterne til psykologisk at forklare denne Mand, og kun ved faa Lejligheder har jeg virkelig opnaaet at komme ham nærmere, ligesom kaste et Blik ind i en Menneskesjæl, der ikke stod i noget Forhold til Tid og Sted, en Mand, der kunde have været samtidig med Sagnets Moses og Athens Sokrates, en Type, som jeg ellers kun har truffet blandt Hedens eller de fjerne Ø-Overdrevs Husmænd.

Men paa et Punkt blev „Møvsen“ fordærvelig for mig, jeg skal senere komme tilbage dertil ved Omtale af Undervisningen i Skolen, og dog berøvede det ikke „Møvsen“ eller „Kilian“, som en senere Aargang kaldte ham, den Eventyrets Straaleglans, hvori han endnu staar.

4. *De gamle Lærere.*

I Metropolitanskolen havde Henrik Smith været min Lærer i Matematik, han var den slettest tænkelige Lærer, det er blot et Spørgsmaal, om Adjunkt Mossin, der blev min Lærer i dette Fag paa Herlufsholm, ikke var ligesaa ringe.

Ogsaa Mossin var en Særling, — der er vel ikke den Herlovianer, der ikke i sit senere Liv med ærlig Ruelse afbeder alle de Synder, han har begaaet mod denne elskelige Mand; jeg har ofte med Kammerater talt om, hvor det var muligt, at en højtbegavet, fintfølede og varmhjertet Mand i fulde fyrretyve Aar kunde holde ud, omgivet af saadan en Sværm skraalende, drilleverne, ubarmhjertige Knægte, hvis eneste Formaal var at misbruge hans Hjertensgodhed, at pine og plage ham paa den mest raffinerede Maade.

Kunde der skrives en Bog om Kielsen, saa vilde der om Mossin kunde udgives flere Bind Anekdoter; han avancerede aldrig ud over Adjunktstillingen, han var Teolog, og hans Fag var Historie, der interesserede ham levende, og som han lærte godt fra sig — og saa Matematik og Fysik.

Mossin var allerede en ældre Mand, da jeg fik ham til Lærer. Han var født 1824, høj, svær, men som alle de Lærere, der naaede op mod de 100 Aar — svagelig. Hans Ansigt var gulblegt, han led af Astma, var i Ligevægt baade vittig og satirisk, en Filosof fra vor Guldaldertid med poe-

Rektor Johs. Forchhammer og Overlærer S. Th. Kielsen.

Fotografi 1885.

tisk Begavelse. Men hidset op af Drengene blev han uligevægtig, helt ude af sig selv og ganske uegnet til at styre og tumle. Der vil i det følgende blive Lejlighed til at fortælle enkelte utrolige, pudsige Oplevelser, hvori Mossin var Hovedfiguren; om han holdt af Drengene, ved jeg knapt, enhver anden vilde have hadet dem, men hvem det saa var, og hvad der saa var sket, Mossin kom os altid imøde med det samme stille, inderligt gode Smil, den samme Venlighed og Vilje til at være med, indtil vi igen misbrugte ham og tirrede ham ud af hans Ligevægt.

Hans Hjem var smukt og af den rigtige, gode gamle Slags. Hans Hustru og Svigerinde, den senere Oldfrue, Frøken Mielche, var de to mest afholdte Damer paa Skolen, og hans Børn var vore gode Legekammerater, jeg husker endnu „Krukkerne“, som de hed, to Smaapiger paa 13—14 Aar, der dansede med „Sinkerne“ paa Skolens Baller. Jeg er tilbøjelig til at tro, at det var det smukke Hjem, hvor Mossin var den forgudede Fader, der overhovedet gjorde det muligt for ham at holde ud i hans sandelig højst nervyestende Virksomhed. Mellem Drengene lød han Navnet „Moss“. For alt hvad jeg har forbrudt mod ham, gør jeg ham herved min Afbigt, men en dygtig Lærer er det mig umuligt at kalde ham.

Skolens matematiske Førstekraft, Adjunkt Julius Petersen, kendte jeg slet ikke. Han var en betydelig Dygtighed, højt værdsat af sin berømte Navne Professorens, men naar jeg undtager, at han en af de første Uger, jeg var paa Skolen, berøvede mig en nyanskaffet Tobakspibe, som jeg ikke havde Lov til at benytte som Elev i fjerde Klasse, har mine Veje aldrig krydset hans. Drengene kaldte ham „Kobben“.

Næst i Alder efter Adjunkt Mossin var Hannibal Hoff, kaldet „Höffer“ eller „den dannede Mand“, han var en middelhøj, bred, statelig Mand med spidst Fuldskæg, et eget,

lidt barskt Udseende, meget velklædt og verdensmandsmæssig i sit Væsen. Han var oprindelig Jurist, og hans Fag var Historie, Dansk, Engelsk og Tysk. Han udtalte sine a'er meget dannet og bredt, var ikke nogen særdeles fremragende Lærer og dertil noget brydsk i sit Væsen. Han gav drøje Lusinger og brugte Spanskrøret med Kraft. Jeg husker engang en Afstraffelse af en „Sinke“, hvor jeg hørte den vrede Lærer tordne: „Jeg skal slaa dig, saa Blodet skal risle ned i dine Støvler!“ Saa slemt var det nu ikke ment, men Hoff var lidt hidsig, og jeg tror egentlig ikke, han var nogen stor Børneven. Han hørte til de Lærere, man altid kom til at staa lidt fjernt, og i de ældste Klasser kneb det ham lidt at holde sig i den nødvendige videnskabelige Højde.

Overlærer Hoff beboede en dejlig Villa ude ved Sportspladsen, som han selv havde opført med Tilskud fra Skolen. Vi Drengene havde det Indtryk, at Hoff stod Skolen lidt fjernt, og uden for Timerne havde han i min Tid intet som helst med Drengene at gøre. Han var bleven Lærer paa Herlufsholm i 1859 og var Lærer i næsten 40 Aar. Han døde over 80 Aar gammel i Hellerup. Det er overhovedet mærkeligt, hvor høj en Alder disse Lærere paa Herlufsholm opnaaede. Af de femten Lærere, der virkede paa Skolen i de tre Aar, jeg gik der, og af hvilke de tolv var faste, blev Berthelsen over 90, Rektor, Kielsen, Hasselager, Mossin og Hoff over 80 Aar, Julius Petersen 75, Neergaard 70 og Bruun over 60, og endnu lever Skeby omkring de 80. I Sandhed, det maa være et sundt Sted at leve og gode Kaar at virke under!

Andreas Hasselager var, da jeg kom til Herlufsholm, sjette Klasses faste Inspektør. Han boede med sin Moder i Museumsbygningen og havde Ansvaret for ældste Klasse, hvad der gav ham en særlig Stilling. Han behandlede dem som det, de var, vordende Studenter, der næste Aar skulde slippes helt løs i Hovedstaden, var en yderst retsindig og vist meget godmodig Mand. Sit Ydre havde han imod sig. Hans Krop

var lille og spinkel, hans Hoved stort og usædvanlig stygt med et mægtigt, ildrødt Skæg og store gule Tænder. I min Tid var han ugift; men han var musikalsk, sang Tenor og var vist nok selskabelig.

Hvad der ellers kan have været ham og mig imellem, og der kom en Del til allersidst, jeg skylder ham meget for hans Undervisning i Oldtidens Historie, og jeg tror, man i dette Fag vanskeligt kunde finde en bedre Lærer end ham.

Det siger sig selv, at med „Møvsen“ i Latin, og „Moss“ i Matematik, var de to Hovedfag spolerede for mig, og det skyldtes vistnok udelukkende min Onkels Intervention, at jeg forblev i fjerde Klasse.

Jeg sporer allerede tidligt i min Moders Breve, at de Beretninger, Rektor hver Maaned sendte til mit Hjem, tydeligt udtaler sig om min ringe Flid og Fremgang — en jævn Fortsættelse af Nedgangen fra Metropolitanskolen. Det er mig ikke muligt kronologisk at følge denne Nedgang, men paa sit Sted vil jeg tage Undervisningen og mine Erindringer om den op til samlet Behandling. Iøvrigt vil det være Livet paa „Opdragelsesanstalten“ Herlufsholm, der særlig vil være Genstand for min Beretning.

5. *Indvielse i det rigtige Herlovianerliv.*

For rigtig at give en Fremstilling af Livet paa Herlufsholm maatte man være i Stand til at gennemillustrere sin Bog med gamle Berthelsens Malerier fra Skoven og Aaen. Her hjemme i Danmark, hvor vi ikke kender til Floder, staar maaske en Del Mennesker ganske uforstaaende over for det glidende Vands Poesi. Kun de, der kender Gudenaas i dens Løb mellem Bøgeskove, Marker og Enge, og de, der har levet nogle Aar ved Susaaen, har Betingelser for at forstaa, hvorledes

„Floden“ har sine egne Stemninger, sit eget Liv, sin egen Poesi.

Vi har i Danmark herlige Sunde og mange skønne Søer, vi har Havet med dets Vige og Bugter og Bælterne som de blinkende Baand mellem frodige Øer. Vi har ingen bred kongelig Flod, og vi har kun disse to Aær, der rummer noget af Flodens mærkelige Natur — Susaaen dog kun fra en god Fjerdingvej før Udløbet. Den flyder fra Skrænten Nord for den nye Jernbanebro paa Næstved-Slagelse Banen, under Broen ved Herlufsholm, mellem Raadmandshaven og Lammehaven til den opfanges af Maglemølle ved Næstved og danner et lavt men brusende Vandfald. Derefter presser den sig mellem Næstved og Lille-Næstved forbi det lille Bolværk og videre ud mod Smaalandsøen ved Karrebæk, hvor den bliver bred som en rigtig Flod og omflyder Gaunø for at tabe sig i Smaalandsøen uden skarp Grænse mellem Bælt og Aa.

Ud for Herlufsholm er den stille og langsomt glidende, Bøgene bøjer deres Kroner ud over den, og i Sollyset farver deres Blade dens Vand. Under den gamle Jernbro risler den ned over mægtige Kampesten, længere nede deler den sig i Render og omflyder Øer med Elletrunter og gyngende Skovenge. Men den glider stadig, den kommer etsteds fra, den glider etsteds hen, og den tvinger Blik og Tanker til at følge dens glidende Vej.

Hver eneste Dag ser Herlovianerne denne Aa, hvis Seng er den samme, som den var i Herluf Trolles Dage, men hvor hver eneste Vanddraabe skifter Plads i en ustandselig fortsat Gliden. Jeg kunde tænke mig, at Søen ved Sorø paa en ejendommelig Maade trængte sig ind i Soraner-Drengenes Bevidsthed og blev et Billede, der aldrig forlod dem, jeg ved, at jeg altid vil bevare Billedet af Susaaen, der glider, farvet af Træernes Kroner over rødtligt Sand og Stene og skærer sig ind under gule Brinker.

Men Nord for Broen, hvor Engene begyndte og Marken bredte sig over de grønne Skrænter, fik Aalandskabet et helt andet Udseende, blev aabent og vidt.

Og her gik vor Vej i den varme Eftersommertid ofte langs Aaen ud til store Badested, hvor „Sinkerne“ „snannede“ som det hed — d. v. s. snød sig til at gaa i Vandet, eftersom det var de tre lavere Klasser forbudt at bade uden Opsyn. Længere ud end til Badestedet kom vi sjældent, Vejen langs Aaen op mod Tjustrup-Bavelse Sø, førte os kun gennem Enge, hvor Solen brændte ved Sommertid og Blæsten isnede i umildt Vejr, kun ganske enkelte klare Frostdage — saaledes i den haarde Vinter 1883 — mindedes jeg Skøjteløb over spejlblank Is, helt op til Bavelse og Søen ved Næsbyholm.

Raadmandshaven strakte sig ikke længere end til Alleen, der fra røde Hus førte ned til Broen ved Aaen, paa den anden Side var kun Krat og Marker. Her førte en Sti over Brinken, der bøjede ind over Marken over til Ringsted Landevej, hvor „Tonen“ boede. Det var Tykmælkskonen, der i en lille tæt bevokset Have, i et Lysthus mellem summende Bier, serverede Tykmælk med et tykt Lag Rugbrød og Puddersukker for Disciplene. Det var særlig i Eftersommeren, at Turen gik ud til „Tonen“. Jeg ser endnu de høje Rug- og Hvedestraa, der flankerede Stien, de blaa Kornblomster og røde Valmuer, der tittede frem mellem de gulnende Straa med de tunge Ax, og jeg hører Insekternes Summen, mens vi dryppende af Sved i den brændende Sol, to og to skyndte os ud til „Tonen“ for at faa de bedste Pladser og de bedste Tallerkener.

Jeg husker ikke, hvad „Tonen“ hed, heller ikke hvorledes hun saa ud, men jeg husker tydeligt, at „Tonen“ havde en smuk Datter, om hvem Rygtet gik, at hun var „Kamelia-dame“ i den store By. Rygtet har sikkert løjet, „Tonens“ Datter har formodentlig konditioneret hos et agtbart Herskab

i en eller anden vindskibelig Smaakøbstad, men dette Rygte fyldte os med gysende Ærefrygt og dannede Udgangspunkt for Anelser og Længsler.

Ud over Badested og „Tonens“ Hus gik vore Vandringer aldrig paa aaben Mark. Vi holdt alle til i Skovene. Jeg lærte hurtigt at skatte disse Ture, to eller tre ifølge under Raadmandshavens Bøge, mellem Kohavens Ungskovs Træer, eller langt ind i den mægtige Frihed, hvor Raadyrene sprang i Flokke paa tre med deres hvide Trekanter, der vippede under de gratiøse Hop, og hvor en eller to Bukke, der æsede ved en lille Lysning i Skoven, snart blev saa gode Bekendte, at de ikke flyttede sig, naar vi kom.

Vor Dag var saaledes indrettet, at vore Spadsereture kunde blive korte, men saalænge Vejret tillod det tilbragte, i hvert Fald jeg, hver eneste Dag min Fritid — maaske paa en Time nær — ude under Skovens Træer, ude ved Aen og dybt inde i den store Skov. Det var ligesom Naturen drog os ud, som om Aen kaldte og Skoven vinkede, vi fulgte denne Kalden, denne Vinken, hvad enten Solen skinnede, Blæsten sved eller Sneen fæg.

Dagen var lagt tilrette for os, regelmæssigt delt af kimmende Klokker, og i de tre Aar, jeg var paa Herlufsholm, var Dagen delt ens, mine Dages Indhold var i Væsen det samme, men skiftede ustandselig netop derved, at jeg altid søgte udefter, og altid oplevede noget Nyt paa min Udfærd.

Der findes trykt nogle Erindringer fra Herlufsholm, udgivet af min Klassekammerat fra 1882—84 Fritz Jürgensen West, Arkivar i Rigsarkivet. De hidrører fra Sognepræst i Nebbelunde og Sæddinge, Julius Schade, død 1870, og angaar Aarene 1820—26, altsaa et Tidsrum, der ligger 60 Aar, før jeg kom til Herlufsholm. Pastor Schade skriver: „Naar jeg tænker tilbage paa min Skoletid i Herlufsholm — og jeg tænker altid derpaa med Glæde og Tilfredshed — da er der een Ting, som altid har forundret mig, og det er, at

der fandtes saa megen Flid, Orden og Stilhed og en saa god og anstændig Tone iblandt os, uagtet vi uden for Undervisningstimerne var uden al egentlig Opsigt, og saa godt som ganske overladt til os selv“.

Jeg tror nok, at man i min Tid var begyndt at tage sig lidt af de yngste Disciple — ganske lidt — men fra tredje Klasse og opefter var vi stillede aldeles som for 100 Aar siden, da Pastor Schade var Discipel paa Herlufsholm, „saa godt som aldeles overladte til os selv“.

Pastor Schade mener, at Mesterlektionen, der svarede til min Tids Dimittender, var Politi paa Skolen og bidrog til at hævde den gode Tone. Sjette Klasse var ogsaa i min Tid *primus inter pares*, og givet er det, at det var Forholdet mellem Kammeraterne, der varetog Opdragelsen paa Herlufsholm.

Ogsaa i min Tid var Tonen god — om Fliden skal senere blive talt — men det var saa sandt ikke *Lighedsprincippet*, der havde Æren for den gode Tone. Ingen Enevoldskonges Rangforordning kunde skarpere skille Individerne ad end Herlufsholms uskrevne Love i den Tid.

I min Tid var Herlufsholm en aristokratisk Republik i Lighed med Renæssancetidens Venezia.

I Klassen forligtes vi egentlig udmærket, vi slog os sammen om at bekrige Lærerne, vi holdt paa vor Klasses Værdighed, hævdede den over for de ældre og haandhævede den over for de yngre Klasser. Ejendommelig for Herlufsholm var det næsten militære Over- og Underordningsforhold, der bestod mellem Klasserne.

Sjette Klasse nød store Forrettigheder, repræsenterede Skolens Disciple over for Lærerne og Omverdenen og dannede Skolens Aristokrati. Paa den gamle Skolebygning herskede femte Klasse i øverste Etage, den regnedes nogenlunde jævnbyrdig med sjette Klasse, havde Ret til at ryge Tobak, fik rigeligere Lommepenge, var ikke udsat for legemlige Rev-

selser og blev i det hele af Lærerne behandlet, som man behandler voksne Mennesker.

Fjerde Klasse var altsaa en Overgangsklasse, den afsluttedes med 4' Klasses Hovedeksamen og var altsaa en Art Afslutning paa Skolen, inden Artiumsforberedelsen kom i femte og sjette Klasse. Oprindeligt gjaldt den herlovianske Regel, at Disciplene i en Klasse *blindt* skulde *lystre* alle Disciplene i Klasser, der var to over dem. Ikke i Slavestater eller Militærtjenesten fandtes mere ubetinget Lydighedspligt, den overtraadtes aldrig og haandhævedes med tørre Prygl. At slaa igen var Majestætsforbrydelse, men ingen tænkte derpaa, man tog Pryglene og lod dem gaa videre nedefter. Saa hændte det i Aaret 1879—1880, at nogle bomstærke Drengene i fjerde Klasse, bl. a. afdøde Ingeniørkaptajn Axel G. W. Petersen og afdøde Arnt Hunderup kom i Slagsmaal med nogle Dimittender, bl. a. Giøde Giødesen, senere Amtmand, og Wilhelm Leifer, senere Læge i Vordingborg, og pryglede dem halvt fordærvet. Ved den homeriske Kamp hævdede de for Eftertiden fjerde Klasse fri for *Lystring* og hædredes i en Aarrække som Frihedshelte. De tre øverste Klasser følte sig samhörige, Drengene i fjerde Klasse, der ikke havde Tilladelse til at ryge Tobak, havde deres Piber hængende hos femte og sjette Klasses Disciple, røg paa deres Kamre og dannede Skolens frie „Overklasse“.

Ved tredie Klasse begyndte „Sinkerne“, der omfattede tredie, anden og første Klasse med Smaasinkerne i Forberedelsesklassen, der kun regnedes for Smaabørn. Tredie Klasse var paa en vis Maade Hersker i Underverdenen, første Klasse og Forberedelsen skulde lyste dem, men selv skulde de lyste femte og sjette Klasse.

En Følge af Lystringen og de lavere Klassers Underordningsforhold var *Podevæsenet*. De smaa Drengene søgte og fandt Beskyttere i de ældre, og en saadan Pode var i mange Henseender velstillet, havde Tilhold paa Podefaderens Kammer og var ved hans Stilling sikret mod Forfølgelse. Der var

over Podeforsholdet noget virkelig smukt og karakteristisk, det misbrugtes yderst sjældent, og sikkert er saaledes paa Herlufsholm stiftet Venskaber for Livet, der fik rigtig Betydning, naar Aldersforskellen senere blev udslettet.

Der har været indvendt meget mod *Lystringsforholdet*, og navnlig i ældre Tider er det sikkert blevet misbrugt. Det gik saa vidt, at de mindre Disciple kunde sendes i Ærinder til Næstved af de store, og enhver Befaling skulde lystres, selv om den stred mod Skolens Love. Jeg har set Misbrug af denne Herreret; jeg ved, at de smaa tit klagede over, at de havde det haardt, men mit Indtryk var, at det af Lærerne iøvrigt opfattedes som Skoleskik, og at det endog betragtedes som et gavnligt Led i Opdragelsen. En halv Snes Aar efter min Udmeldelse blev dette Forhold af Skolens Rektor hævet. Men sikkert er saa Næveretten eller de stærkeres Ret traadt i Stedet. Prygl vankede der nok af i min Tid; jeg mindes dette med et Smil, da jeg hele Tiden hørte til dem, der gav Pryglene.

Det er ikke underligt, at en Del af de Drengene, der kom ind i de laveste Klasser blev kede af Skolen, længtes hjem og led under de ældres Herskermagt. Nogle blev forkuede, andre stridige og vilde. Men det maa dog vist som Regel siges, at Udsigten til selv at komme til at herske holdt Modet oppe i de undertrykte. Alt dette skal nu være helt bortfaldet; det hængte sammen med en helt anden Tidsaand, og det skal villigt indrømmes, at „Frihed“ var et Begreb, som „Sinkerne“ i min Tid kun kendte af Navn. Underligt er det imidlertid, at alt dette ikke i nævneværdig Grad skygger over Herlovianernes Minder, og som før antydet havde det en opdragende Indflydelse, det lærte den Lydighed, der nu er sjældent i vort *frie* Samfund. Lærernes Magt kunde enhver opfindsom Discipel med Lethed unddrage sig, men uden om de „store“ Kammerater gik ingen Vej; der hed det lystre og lystre blindt.

I alle Forhold var dette gennemført, sjette Klasses Have

var sjette Klasses alene, Frugten i Discipelhaven tilhørte de to næstældste Klasser, ve den „Sinke“, der forgreb sig derpaa. Men ogsaa dette regulerede Livet mellem Drengene og har vel ogsaa bidraget til at opretholde Orden og værne om Traditioner. Slaviskhed og andre uhyggelige Følger af et saadant Overherredømme sporede jeg aldrig, saalidt som Had mod Undertrykkerne, og i min Tid forekom ingen uhyggelige Tilfælde af Forleden til hæslige Handlinger eller grove Forseelser. Vi følte os som Kammerater, og alt, hvad der skete, gik for sig paa kammeratlig Vis, med en vis Ridderlighed, Respekt for Mod og Kræfter, en næsten gammelklassisk Kappelyst i Idræt og Værdsættelse af „Heltedyder“. Vi var jo ogsaa opdragne med Cæsars Gallerkrig, Xenophons Anabasis og Homers Odysseé og Iliade.

Disciplenes Antal var i min Tid op imod 130, derunder en halv Snes Sønner af Lærere og andre til Skolen knyttede Familier. De var fordelt i 7 Klasser, af hvilke de lavere var stærkt befolket, de øverste sjældent mere end 12 Disciple stærke. Alderen var fra 10 til tæt op imod 20 Aar. I Almindelighed blev Skolens Elever Studenter ved 18 til 19 Aar. Men ejendommeligt var det, at ikke faa Disciple i de øverste Klasser havde Skæg, — hvad Kielsen hadede — og i det hele taget lignede voksne Studenter langt mere, end Dimittender gør nu. Naturligvis gælder det ogsaa her, at Kammeraterne syntes ældre, end de var, men der er endnu efter 40 Aars Forløb Kammerater, der ikke forekommer mig at se stort anderledes ud nu, end de gjorde i Skoletiden.

Nogen særlig Type frembød Herlovianerne ikke, de var i min Tid ikke uniformerede, det var Skik og Brug, at Drengene allerede i 12 Aars Alderen gik med lange Bukser, og Hovedbeklædningen var for de mindre Kasket med flad Skygge, for de ældre rund, stiv Filthat, om Sommeren altid Straahat.

Dagen var skarpt inddelt. Allerede Klokken tyve Minutter

før seks lød Gangkonens skærende Klokke. Op styrtede vi søvndrukne og ned paa Vaskesalen til vore smaa Tinfade, spulede os og mødte Klokken seks paa Læsesalen til Lovsang, under den inspektionshavende Lærers Opsyn. Til Led-sagelse af et Harmonium afsang vi en Salme, og saa blev kogt Mælk og bart Franskbrød baaret op. Tre Gange om Ugen var „Smassemanden“ i Vestibulen og solgte Wienerbrød, og allerede Kl. 6 $\frac{1}{2}$ begyndte i „Læsesalen“ Forberedelsen til Lektierne. Vi store læste paa vore Værelser. Kl. 8 begyndte Undervisningen, der varede til Kl. 11 med to korte og et langt Frikvarter Kl. 9, hvori vi fik „Nimad“, Smørrebrød med Paalæg. Fra 11—12 havde vi fri, Kl. 12 var Middag og efter denne atter Fritid. Middagslæsesalen begyndte Kl. 1 $\frac{1}{2}$ og varede en Timestid, hvorefter vi atter var fri til Kl. 3. Saa kom 3 Eftermiddags-Undervisningstimer med Frikvarter og „Femmad“ Kl. 5. Fra 6—7 var Fritid, Kl. 7 Aftensmad, Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Aftenlæsesal henimod en Time, og saa var vi ældre vore egne Herrer til Kl. 10, da alle skulde være i Seng.

Dagen var saaledes splittet, og derved var det let at kontrollere Disciplene. Vi kunde ikke i længere Tid fjerne os fra Skolen, og da den laa mere end en Fjerdingvej borte fra Byen, var der aldrig, ikke engang i de øverste Klasser, Anledning til at „brænde den af“ om Natten. Jeg husker aldrig, at det er forekommet i min Skoletid, og jeg, der samvittighedsfuldt har overtraadt hver eneste af Skolelovens Bestemmelser og altid var med, hvor der blev gjort noget galt, husker ikke et eneste Tilfælde af den Art. Jeg husker heller ikke, at der i min Tid af nogen Discipel blev begaaet nogen virkelig alvorlig Forseelse af nogen Art, endsige noget virkelig gement.

Men hvad der ganske særligt vil være at fremhæve, var den aandeligt opdragende Indflydelse, vi Kammerater indbyrdes udviklede, den Maade, hvorpaa de ældre paavirkede de yngre

uden voksnes Mellekomst, det Liv, ganske i Lighed med de Hostrupske Studenter, vi førte i Idéernes Rige med den fortræffeligste Udsigt til Genbovinduet, der fra Idéerne kaldte os ud i Livet. Mine tre Aar paa Herlufsholm er en Genspejling af det Liv, der midt i Aarhundredet levedes af „Herrerne i Aandernes Rige“. „Mit Studenterliv“ levede jeg paa Herlufsholm i Aarene 1881—84 — blot at vi havde Aaen og den grønne Skov lige uden for vort Vindue, og at Kobbersmeden og hans elskelige Familie boede en lille Fjerdingsvej fra os i Næstved By.

Med Indvielse forløb de første Maaneder af Efteraaret, og da Bøgene mistede deres Løv og Vinterstormen begyndte at tage sit Tag i de bladløse Kroner, følte jeg mig som en ægte Herlovianer, der havde levet mig helt ind i Livet ved Aaen og i de store Bøgeskove. København tænkte jeg aldrig paa, kun Huset paa Toldbodvejen vinkede mig til Juleferien, hvor jeg igen skulde fejre en hjemlig Jul med min Moder og mine Brødre.

6. „*Gratierne*“.

„Herlufsholm er en Latinskole, og den Discipel, der ikke er bestemt for Studeringer, har ikke sin Plads der,“ hed det en lang Aarrække i Skolens aarlige Program. Vi var Latinere, hvad Under da, at vi kaldte de skønne, der bevægede vore Hjerter, for Gratierne.

Vore „Gratier“ var som de gamle Latineres tre, jeg kan uden at saare nogen nævne deres Navne, vi nærmede os vore Gratier med ridderlig Ærbødighed, og selv vil de nu, hvis de lever i Landet, sikkert mindes hine Dage med Smil. De var Døtre af ansete Familier i Næstved, og deres Navne var Marie Fuglede, Augusta Weeke og Ulla Lorck. Jeg ser endnu

for mig de tre muntre unge Piger, hvoraf de to var utvivlsomme Skønheder, klædte i Tidens Empirekjoler af storblomstret Stof med de berømte Kysehatter med farvet Baand om de viltre Lokker, Arm i Arm muntert snakkende vandre ad Raadmandshavens brede Hovedvej mod Bækken Ebron, hvor den Bænk stod, som vi efter dem kaldte „Gratiebænken“; den stod i en Dal mellem to høje Træer, og fra den var der et Kig ned over Engen med Møllen og Papirfabriken. Langs Engen gik i tæt Underskov den Sti, vi kaldte for Kærlighedsstien — men ad den vandrede vi Herlovianere den Gang ikke.

Vore Møder med Gratierne var munter Skæmt og Spøg, smaa Drillerier fra mindre begunstigede Kammeraters Side og Leg med Ord. Mit første større literære Værk, der blev forfattet i Julen 1881, hed „Gratiekrigen“ og var en episk Fremstilling af Efteraarets Optrin under vore Møder med Gratierne. Desværre er dette Opus forlængst forsvundet.

De enkelte, der har læst mine Beretninger om mine Skoleaar i København, vil maaske erindre, at jeg var en stor Dreng, inden jeg opdagede Sødmen ved Omgang med unge Piger. Uciviliseret var jeg ikke, jeg forstod godt at bevæge mig mellem ældre, men en Skoledreng stod heller ikke den Gang i høj Kurs hos unge Damer, og Smaapiger var en Menneskeart, som den, der ikke selv havde Søstre, saare vanskeligt kom ud for.

„Gratierne“ var voksne Damer i Alderen — skal vi sige den nykonfirmerede — de to af dem havde Brødre paa Herlufsholm, og fra ganske smaa var de Gæster paa Skolens mange aarlige Baller. Nu var det lige ved den Tid, hvor de var ved at flagre ud i den store Verden, blot to Aar senere eksisterede Herlovianerne slet ikke mere for dem, men netop i dette Aar var de ved muntert Venskab knyttede til Skolens Kavalerer.

Næstved var Garnisonsby, og der laa et Dragonregiment

med talrige Officerer, men underligt nok i det Aar var Løjtnanterne enten nogle halvgamle Snegle i den ærværdige Alder af først i Trediverne eller sikkert fortøjede i Ægteskabets Havn. Næstveds Løver var Disciplene i de øverste Klasser paa Herlufsholm, og der var ingen i Næstved By, der gjorde dem Rangen stridig.

Grunden til, at jeg blev optaget i den lille Kreds, var den, at den yngste af Gratierne, Ulla Lorck, var Datter af Garnisonens Korpslæge, der tillige var Huslæge paa Gaunø. med største Gæstfrihed havde Doktor Lorck og hans Hustru aabnet deres Hjem for min Broder og mig, og de Aar, jeg tilbragte paa Herlufsholm, var det en Regel, at jeg Lørdag Aften, mindst hver tredie Uge, tilbragte Aftenen i det smukke, fornemme Hjem i Doktorens Villa lige ud for Byens yderste Husrække ved Ringsted Landevej. Husets to Døtre var som sagt faste Baldamer paa Herlufsholm, en Søn opdroges den Gang sammen med den nuværende Besidder af Gaunø, og det var et yderst gæstfrit og muntert Hus, hvor min Broder og jeg nød meget godt af Husets Frues venlige Omsorg for os.

Saaledes gik det til, at mit første Aar paa Herlufsholm kom til at staa i „Gratiernes“ Tegn. Det gav en vis Spænding, fordi enkelte af Kammeraterne ansaa det for Blødagtighed at søge unge Damers Selskab, de slog sig sammen, krydsede vore Veje, besatte de Bænke, vi havde udsøgt os til Hvilepladser, og irriterede os med Bemærkninger af den Art, der altid har kendetegnet Herlovianerne, en vis aaben Snærten af Kammeraters Smaafejl og Smaanaragtigheder.

Efterhaanden droges en hel Kreds ind i denne Leg, der maa have antaget ret udprægede Former, siden den har inspireret mig til en hel Iliade paa en Snes Folioark. Dens virkelige Indhold husker vist ikke én af dem, der har optraadt i den. For mig fik den Betydning ved at aabne mit Blik for en Side af Livet, jeg ikke før havde haft Øje for, det

muntre udviklende Samvær mellem smukke og velbegavede Piger og raske unge Mænd, der anstregte sig for at behage og kappedes om at vinde de skønnes Bifald. Jeg var endnu ikke fyldt 15 Aar, og det er meget muligt, at de skønne kun betragtede mig som en opløben Dreng, men jeg var voldsom stolt af at høre med til Kredsen.

De muntre Spadsereture i Raadmandshaven ved Aftens-tid om Sommeren ml. 6—7 i Vaar og Høst i „Gratiernes“ Selskab med skiftende Kavalerer varede de to første Aar.

„Gratiernes“ Modsætning var „Erynierne“, tre skikkelige men meget lidt gratiøse unge Piger af Næstveds Borgerskab, der altid gik alene og øjensynlig forargedes ved den muntre Klynge, der aldrig var uden Kavalerer.

Som faste Kavalerer i dette Aar husker jeg Thomas Segelcke fra Hjørring, en Brodersøn af Landbohøjskolens berømte Professor Segelcke og Georg Vilhjem til Orenæs. Segelckes Pode var Adolf Weeke, Augusta Weekes Broder, og vi tre fulgtes i det første Halvaar hver eneste Dag mellem 12—1 paa en Middagsspaderetur i Raadmandshaven eller Friheden som tre uadskillelige Ajaxer. Ved mit Venkab med Segelcke erhvervede jeg mig et fredlyst Tilhold paa hans Kammer i sjette Klasses lukkullisk udstyrede Værelser, og befandt mig saaledes i Læ af den bedste Protektion, jeg kunde ønske mig.

Men mit Bekendtskab med det Lorck'ske Hus førte mig ogsaa ind i den fornemste Del af Selskabet i Næstved. Regimentschefen Oberst Steenstrup, Ritmester Bøjsen Trepka, Stadens Borgmester, den værdige Byfoged Salicath aabnede deres Hjem for mig, og her gjorde jeg Bekendtskab med en Kreds af unge Damer, der sammen med Gratierne hørte til de mest fejrede paa Herlufsholm. Som den uforbederlige Personalhistoriker, jeg er, nævner jeg Julie Salicath, siden gift med Landstingssekretær Friderichsen, og Friderichsens Søstre, Døtre af den Vordingborg Borgmester og senere

gifte, den ene med Prof. Vilh. Andersen, den anden med Bibliothekar Julius Clausen.

Denne Omgang med kvindelig Ungdom i smukke kultiverede Hjem gav mig den første sociale Afslibning, jeg gled vel senere i Studenteraarene bort fra det egentlige Selskabsliv, men i min Moders Breve kan jeg læse, hvorledes jeg dengang idelig stillede Krav til nye elegante Klæder og beflittede mig paa at være paaklædt efter sidste Mode. Jeg har aldrig senere i mit Liv haft en saadan Garderobe og aldrig senere optraadt med saa stor Elegance som i de tre Aar paa Herlufsholm, og jeg tror virkelig, at jeg, der senere udviklede mig til noget af en „Bjørn“, den Gang har haft gode Anlæg til at blive en „Løve“.

Kan jeg end ikke angive bestemte Episoder og fortælle smaa Anekdoter om „Gratierne“, saa skylder jeg dem alligevel meget, og de hører for mig med til Minderne om de lyse Bøgeskove ved Herlufsholm.

7. Smaahørerne.

Hvad ved Drengene i Grunden om deres Lærere? Bevares, en Karakteristik kan man give, selv et Halvthundrede Aar senere staar disse Skikkelser tydeligt for ens Blik, og man kan se dem gaa og høre dem tale. Men det der ligger bagved, deres Skæbne, deres Motiver kender Drengene slet ikke, og naar de skriver om deres Lærere saa længe efter, skal de være yderst nænsomme og forsigtige i deres Dom.

Smaahørerne var da i en Alder af højst et Par og tredive Aar og dannede saa skarpe Modsætninger til de gamle Lærere, at deres Undervisning var en hel Behagelighed for en Dreng af min Slags. Derfor var der egentlig ikke noget i

Vejen med mig i de Fag, Smaahørerne d. v. s. Adjunkter og Timelærere, underviste os i.

Udenfor Skoletimerne mærkede vi dem forbavsende lidt; ærlig talt, jeg tror de smøgede af sig, jeg tror ikke de interesserede sig det bitterste for os Knægte, naar netop undtages et Par enkelte, der havde med de mindste Drengene at gøre. Og vi paa vor Side holdt os fra dem. Der er mig intet som helst ufordelagtigt bekendt om Smaahørernes Liv og Levned i de tre Aar, jeg var paa Herlufsholm, ikke en eneste Anekdote er naaet til mig, og om deres private Færd kan jeg ikke fortælle det ringeste. Jeg kan kun gengive dem, med de Træk, med hvilke de tegner sig for mig.

Den ældste Adjunkt, Hans Skeby, lever endnu, som før omtalt højt til Aars. Selv om ikke dette Hensyn bandt mig, vilde jeg om ham aldrig kunne sige andet, end at hans alvorlige, smukke og værdige Optræden vandt vor Respekt. Han stod os lidt kølig-fjernt, var en ypperlig Lærer i Fransk, korrekt til Fingerspidserne og meget anset blandt Disciplene. Efter min Tid har han spillet en betydelig Rolle som Skolens mangeaarige Økonomiinspektør. Ogsaa han var svagelig, men endnu er han med sine 80 Aar Gæst ved Herlovianersamfundets Fester her i Staden. Hvorfor han af Disciplene kaldtes „Nif“, er aldrig oplyst.

Nærmere stod Alfred Bruun os. Han var en ganske ung Mand, lidt over de Tredivte, Filolog af den Madvigske Skole, og skønt hans Eksamen ikke var god erhvervede han sig gennem sin trediveaarige Virksomhed paa Skolen en betydelig Rutine i Latinen, men heraf nød jeg ingen Fordel. Jeg havde ham som Lærer i Tysk, et i min Tid højst ubetydeligt Fag. I hans Egenskab af Inspektør paa den ældste Sovesal og Udlægger for 4' og 5' Klasse havde jeg meget med ham at gøre, og han var i det hele en Mand, der gerne vilde omgaas Drengene og staa sig vel med dem. Men han var i

min Tid ikke afholdt, og Grunden var den, at vi ikke mente at kunne stole paa ham! Vi vidste ikke, hvor vi havde ham. Og det tilgiver Drengene aldrig. De sagde, han var lumsk og nysgerrig; jeg er tilbøjelig til at tro, at han af Interesse for sin Gerning søgte at faa Besked om alt, og personlig har jeg aldrig følt mig traadt for nær af ham; han var vel nok ikke nogen betydelig eller ejendommelig Mand, men i sin Gerning pligtopfyldende og god imod Drengene.

Noget ganske andet var Tilfældet med Carl Josef Markmann, der var 10 Aar ældre end Bruun. Han var vel egentlig noget af et mislykket Geni, som det i sin Tid ofte med en banal Vending hed. Peter Nansen har skrevet om ham ved hans Død i 1894; han hører til de Lærere, jeg tydeligst erindrer, og allerede dengang opfattede jeg ham som en Personlighed. Han var Akademiker og Literat, havde deltaget i Krigene og var senere blevet Løjtnant. Derfor sorterede Gymnastiken under ham, dette Fag var i gamle Dage overladt til Underofficerer, nu skulde det gøres finere, og Markmann blev Gymnastikinspektør med 3 Underofficerer fra Næstved som Assistenten. Men desuden var han som Forfatter Lærer i Dansk og som interesseret Galloman og Pariserfarer Lærer i Fransk. Hans Ansigt mindede om de gamle Hermer af Sokrates, han var lille og svær.

Som Fransk lærer var han ikke betydelig, han terpede Colomba, som Kielsen terpede Cæsar, og som Lærer i Dansk var han ogsaa Dilettant. Medens nu 3 til 400 Medborgere og Medborgerinder bærer „berømte“ Navne som Forfattere, var dette yderst sjældent i 70'erne. Vi kendte Guldalderens Navne, Blicher, Fru Gyllembourg, Hostrup, Richardt, Kaalund og af de sidste Drachmann, Bergsøe og I. P. Jacobsen. Markmann beundrede Fru Gyllembourg og Blicher, foragtede Bergsøe og var vel egentlig talt selv en ret beskeden Literat. Han fik det Ancker'ske Legat, som dengang var svært at anbringe; det skete, mens jeg gik paa Herlufsholm, jeg tror

saamænd ikke engang, vi Drengene vidste det. Vi læste hans Bøger, men vi opfattede ham ikke som Digter.

Derimod var der i Markmanns Personlighed noget, der interesserede, i hvert Fald har jeg personlig Indtryk deraf. Det hed sig, han var Fritænker, — Skolen var meget ortodoks, det hed sig, at han yndede et muntert Lag, og at han fik de andre Smaahørere til at deltage deri. Han lod os lære Soldatervæsen, Eksercits og Øvelser i Terrænet, ledede Skydeøvelser og var en underlig Blanding af Brutalitet og Aandsaristokrati, ikke lidet lapset i sin Fremtræden med elegant, langskødet, graa Frakke og graa Hat, ofte vittig, stundom haanende, men altid med en vis Understrøm af Utilfredshed med sin Lod og Gerning. Hvordan han stod over for sine Kolleger, ved jeg ikke, men efterhaanden som Aarene gik, blev hans Forhold til Skolens Ledelse meget daarlig, og hans Afskedigelse blev vel nok hans Livs Tragedie. Hans sidste Aar i København var tunge og trange; som Forfatter brød han aldrig igennem, og hans Skæbne har det vel været aldrig at naa et virkeligt Maal. I 14 Aar var han Skolens Bibliotekar, men heller ikke her synes han at have sat sig varige Spor.

Foruden disse Lærere var der ved min Indtræden i Skolen Adjunkt Simon Jensen, senere Præst i Maribo, der i to Aar virkede som „Sinkernes“ Inspektør, og Ernst Petersen, der afløste ham, men hvem jeg aldrig lærte at kende. Desuden Rudolf Bay, der kun virkede i et Aarstid, ogsaa en Slags Skønaand og Forfatter, og endelig den elskværdige og hjertevindende Traustedt, der efter min Tid blev nøje knyttet til Skolen som Lærer i Naturfagene og kom til at spille en meget betydelig Rolle for 23 Aars skiftende Drengene og for Stiftelsens naturvidenskabelige Samlinger og Anlæg. I den korte Tid, jeg nød godt af hans Undervisning, var han vel nok den Lærer, jeg holdt mest af; uden for Timerne har jeg aldrig traadt i nærmere Berøring med ham, men hans smukke

Ansigt med de store, forundrede Øjne og det hjertevindende Smil staar endnu tydeligt for mig.

Tegnelæreren, den som næsten hundreaarig for faa Aar siden afdøde, af alle afholdte Berthelsen, født 1828, og knyttet til Herlufsholm i 45 Aar, kender jeg kun som Leder af Skolens Komedieforestillinger, og Organist Hofman var for os Drengene alene Lederen af vor Musik, men det var en sjælden interesseret og overordentlig virksom Leder. En kort Tid var cand. mag. Olaf Münster knyttet til Skolen som Adjunkt Skebys Vikar; den i de senere Aar som dramatisk Forfatter kendte Mand vil bedre end nogen anden kunne give det objektivi rigtige Billede af Forholdet mellem „Hørere“ paa Herlufsholm i den Tid, jeg her skildrer; det er en Selvfølge, at *min* Visdom herom kun kan være yderst ringe.

De gamle Beretninger om Herlufsholm indeholder Skildringer af adskillige Lærere, der traadte Disciplene nær, jeg er tilbøjelig til at tro, at Rektor Forchhammer ikke ønskede, at der skulde opstaa nogen ny Leth, og at Lærerne havde den Instruks at optræde fjernt og køligt i hvert Fald over for de ældre Disciple.

Det lykkedes dem i de Aar, jeg var paa Herlufsholm, særdeles godt, men samtidig skal det erkendes, at de lod os pænt i Fred. Vi gik uanfægtet, hvorhen vi lystede, vi røg vor Tobak, hvor vi ønskede, blot ikke i selve Skolegaarden, og naar vi blot lød Klokkens Kalden og var paa vore Værelser i Læsesalstid, i Klassen naar Undervisningen begyndte, samt mødte til de to Maaltider, var der ikke een af disse inspektionshavende, der nogensinde greb ind i vort daglige Liv.

Vi havde en trykt Skolelov af 1874 med en Mængde Bestemmelser, som vi overtraadte hver eneste Dag. Vi var ofte ret haarde mod „Sinkerne“, og vi bevægede os hver eneste Dag uden for Skolens Grænser. Men jeg mindes ikke en eneste Gang at være kommen i Fedtefadet for sligt.

Paa Lærernes Værelser kom vi kun, naar vi hentede vore Ugepenge eller de Sedler, vi benyttede til nødvendige Indkøb i Næstved af Sko, Hatte o. lign, og i vore Diskussioner og Mødeaftener greb „Smaahørerne“ aldrig ind, de talte aldrig til os om andet end Lektier.

Jeg fristes til at sige, at det kun var Lovovertrædelse, der bragte os i Forbindelse med dette Skolens Politi. Vi generede som Regel aldrig dem, og de generede til Gengæld aldrig os.

8. Mad.

For et halvt Hundred Aar siden var der ingen, der tænkte paa praktisk Anvendelse af Ernæringsfysiologi og Kaloriestatistik. Men man vidste, at Drengene skulde have et ordentligt Foder, og Stiftelsens Forstander i Tidsrummet 1827—54, den „enevældige“ Geheimeraad Steemann, havde allerede i 1829 redigeret et Bispisningsreglement, der i alt væsentligt var det, der bestod i 1881.

Det skal slaaes fast med Firtommersøm, at vi Drengene paa Herlufsholm ikke nøjedes med at spise, vi *aad*, og Herloviaansprogets Verbum for at indtage Føde er da ogsaa Verbet: at æde. Det vil sikkert volde mangen Husmoder Hovedbrud at regne ud, hvorledes Økonomen — der tillige var Gaardens Forpagter — kunde præstere den Mad, hver Discipel og de ugifte Lærere fik for en Betaling af 18 Kr. pr. Maaned, hvad der svarer til omtrent 0,60 Kr. om Dagen. Men endnu kraftigere tror jeg nok, Dr. Hindhede og Hr. Bramsen vil ryste paa deres Hoveder ved at erfare, hvad der med en homerisk Vending hver Dag passerede Discipulenes „Tænders Gærde“.

Kl. 6, naar vi var staaet op og havde sunget Lovsang,

fik vi et Krus varm Mælk med et Stk. Franskrød, „rundt om Kagen“, hver besmurt med $1\frac{1}{2}$ Lod Smør, Mælken maatte aldrig være mindre end halvskummet. Paa den Kost, der tre Gange om Ugen, for en ringe Betaling, kunde suppleres med „Smassemandens“ Smørbasser eller Wienerbrød, gik vi saa til Kl. 9, da vi i første Frikvarter fik *Nimad*: et halvt Stykke Rugbrød, rundt om Kagen, med $\frac{3}{4}$ Lod Smør og Ost, praktisk talt lige saa mange Stykker, vi vilde have, og Osten skulde være Sødmælksost, holstensk Ost eller anden god Ost.

Det hjalp vi os med, til Kl. blev 12, saa ringedes der til Middag, og Klokken i Rytteren paa Klosterbygningen kaldte Drengene hjem fra Skoven og ud af deres Kamre. Men Bevidstheden om det ventende Maaltid havde allerede samlet de fleste ved Vestibulen, ved Store Park og paa Grønne Plads, og midt for Parken, hvor en Trappe førte ned til Vandet, stod hver eneste Dag i de tre Aar, jeg var paa Herlufsholm, gamle „Møvsen“ som en graa Krage, med blød graa Bulehat og graa langskødet Frakke, ventende paa Maaltidet, efter sin reglementerede Tur i Skovene, hvor de tobaksrygende Ynglinge forsigtigt havde spejdet efter ham.

Saa gik vi ind i Klostergaarden, ind under Hvælvingen og op ad den brede Trappe, der førte op til den store Spisesal, hvor Herluf Trolle og Birgitte Gjæes Anevaaben dannede en Frescofrise under Loftet. Pudsigt nok, denne Frise er det, der førte mig ind paa de personalhistoriske Studier af dansk Adel, jeg har drevet hele mit Liv. Jeg fik Lyst til at kende disse Vaaben, blandt hvilke mit Familievaaben var anbragt tæt ved Gjærnes, da Birgitte Gjæes Moder var en Rosenkrantz fra Vallø. Jeg stillede saa Anetavlen op og samlede, i Ferierne i de gamle Slægtsbøger i Geheimearkivet og i Skolens Bibliotek, Notitser om de Kvinder og Mænd, hvem disse Vaaben tilhørte. Og fra Vinteren 1881 er jeg næsten uden Afbrydelse vendt tilbage til den danske Adels Historie,

saa jeg tør smigre mig med at kende de fleste af dens Navne gennem 400 Aar.

Men Kammeraterne tænkte sikkert mere paa Maden end paa mine og Birgittes fælles Aner. Ved to lange Borde tog vi Plads. For Enden af det, der vendte ind mod Gaarden, præsiderede Økonomiinspektøren, en Adjunkt, og ved Bordet mod Vinduesrækken, den inspektionshavende Lærer, der vistnok skiftede hver Maanedsdag.

Der var ved hvert Bord tre Bordhold, hvor en Lærer præsiderede. Nederst ved det indvendige Bord, sad „Smaa-sinkerne“ med „Ammen“ eller den Lærer, der tog Vare paa dem; saa kom første Klasse, hvor „Møvsen“ førte sit Rædselsherredømme, der gjorde Middagsmaaltidet til noget af en Prøvelse for første og en Del af anden Klasses Disciple.

Ved Bordet mod Vinduet sad Adjunkt Bruun med en Del af tredje og fjerde Klasse; saa kom Overlærer Hasselager med femte Klasse, og øverst sad de store Herrer af sjette.

Jeg havde en lang Tid — et helt Skoleaar — Plads ved Hasselagers Side, han var ofte fraværende fra Bordet, og jeg indtog saa hans Plads. Derved erhvervede jeg mig en solid Færdighed i at skære for og gjorde ikke det tyske Mundheld til Skamme: „um gut tranchiren zu können muss man erstens von Adel sein und zweitens Courage haben“.

Bordbøn blev læst af en af de smaa; det blev aldrig andet end Remse, saa skrabede Briksene mod Gulvet, og vi slog os ned ved „Skiven“. Og saa bar „Dienerne“ i deres mørkeblaa stumpede Jakker de dampende Retter frem.

Dommen om Geheimeraad Steemann lyder noget forskellig, han hørte til de Mænd, der i 1848 bar al Folkets Styreses Synder ud i Pensionisternes Ørken. — Men han havde Pinedød forstaaet at sætte en Spiseseddel sammen for sunde og sultne Dreng.

Her er som Eksempel to Dages Menu: Søndag, første Ret, Oxekødsuppe med Kødboller — i Juni, Juli og August

Kalve- eller Lammekødssuppe med Melboller. Suppen rigelig forsynet med al Slags Grønt, 4 Boller til hver. Anden Ret, store fede kogte, ferske Oxebryster — respektive Kalv eller Lam — med Peberrodssauce og Corender hver tredie Søndag, ellers allehaande Grøntsager, der varierede livligt. Tredie Ret Dessert. Æblekage, Pandekager, Æbleskiver, Vandbakkelser (3 til hver) med Syltetøj og i Sæsonen Æblegrød, Jordbær, Stikkelsbærgrød og Rødgrød med Fløde. Det var Søndagsmiddagen, men jeg kan tælle de Gange, jeg deltog i dette lukulliske Maaltid. Mandag. „Vuppe“ (Vandsuppe) og „Slær“ (Saalelæder). Det kaldte vi Traktementet, som vi rigtignok gjorde skammelig Uret „Vuppen“ var Sødssuppe med Perlegryn eller Risengryn, 5 Svesker til hver og desuden Æbler, Rosiner og syltede Kirsebær. „Slær“ var til hvert Bordhold, en mægtig Oxemørbradsteg, stor, fed og mør med tyk Skysauce og brunede Kartofler.

Mon ikke Carl Ploug og Fædrelandet har været en lille Smule uretfærdig mod gamle Steemann. Thi ikke sandt, Kunsten at vælge Mad forstod han som nogen Jomsviking!

Naar dette Maaltid var til Ende, bar vi fra Bords, gik over til Kaffe hos Oldfruen, de af os der havde Lyst, eller spredtes i Mark og Skov for, lige som Kvælerslangen, at for-døje.

Sove til Middag var der meget faa af os der gjorde — vi regnede med en Skraber i Læsesalstiden.

Men vi havde to Maaltider tilgode endnu den Dag, Kl. 5 i Frikvarteret fik vi to store Franskbrødshumpler, som dem vi fik om Morgenen, og Kl. 7 ringede Klokkerne i Taarnet igen til Aftensmaaltid paa Spisesalen. Her mødte kun een Lærer, sjette Klasse spiste Aftensmad i deres Bygning, og for os ældre lod det sig altid gøre at blive borte om Lørdagen. For Resten var der Mad nok, den varieredes de forskellige Dage og bestod af en varm Forret, Byggryns Grød, kogt Mælk, kogte Kartofler med Smør, Vandgrød, Havresuppe (oh, fæle Minder), Æggesøbe, Tykmælk og (oh, endnu

fælere Minder) Koldskaal! Men desuden var der altid Fade med Smørrebrød belagt med god Ost, Pølse, salt Kød, fersk Kød og revet Æg og Sild. Det var kun een Grænse for, hvad vi kunde tage til os, og det var vore arme Mavers Bæreevne.

Og naar vi saa i Slagtetiden fik sorte Pølser til Aften, saa stod der et Pøsegilde, som næppe har Sidestykke i andet end de Ædegilder, Grønlandsfarere beretter at have overstaaet hos Eskimoerne. Det var en yndet Sport at stoppe Pølser i Lommen, men de ældre stillede sig saa op i Døre og Porte og klemte „Sinkernes“ Pølser flade, — en djærv, men ikke egentlig renlig Sport.

Til alt dette drak vi Vand. Øl kunde faaes paa Forlangende, men Øllet selv henstillede beskedent til Disciplene ikke at forlange det: det var Hvidtøl fra Suhrs Bryggerier, og kun meget nødlidende eller selvpinende Disciple smagte det mere end een Gang.

Vi aad tørt.

Men hvor vi aad, — og for 60 Øre pr. pers.!!

Og mere skal der ikke staa i dette Kapitel.

9. *Lege og Legemsøvelser.*

Omkring 1880 var Ordet Sport ikke almindelig kendt i vort Fødeland. Det benyttedes kun om de øverste Rangklassers Hestevæddeløb ved Eremitagen en Gang om Aaret, maaske i Forbindelsen Sejlsport af enkelte Grosserere.

Men for Folket var Ordet ukendt, og vi Drengene forbandt ingen Mening dermed. Ordet Idræt benyttede vi heller ikke, vi havde nogle uorganiserede Bold- og andre Lege, som vi dyrkede med større eller mindre Iver, alt eftersom der blandt de „store“ var mere eller mindre ivrige Boldspillere.

Cricket var den fornemste af disse Boldlege, dette Spil

spilledes mest om Efteraaret, indtil Banen i Friheden bag Overlærer Hoff's Villa blev for opblødt; saa hvilede Spillet og optoges med noget mindre Iver igen om Foraaret. Det var en blandet Fornøjelse, ihvertfald for de stakkels „Sinker“. Naar det i et af Frikvartererne var blevet bestemt, at der Kl. 11 skulde spilles Cricket, gjaldt det at hemmeligholde dette for de ulykkelige, der havde deres trøstesløse Kamre paa nederste Gang. Saasnart Klokken slog elleve, foretog Cricketspillerne af fjerde, femte og sjette Klasse en Razzia i „Sinkekamrene“ og slæbte undertiden de arme Smaafyre ud af „Goberne“ (Garderoberne), hvor de gemte sig, for at presse dem til at deltage i Spillene som „Bagbolere“ eller Punkter i Marken. Det var et Held, at et Crickethold ikke bestaar af saa overvættes mange Spillere. Jeg husker som gode og ivrige Cricketspillere Thomas Segelcke, Ove Rostrop, Søn af Botanikeren og selv en god Botaniker, Læge Eschen, Læge Saugmann, Overlæge Jacobæus og ganske særlig Hans Boeck nu havnet i New York, Overlærer Uffe Carstens i Hillerød og Ludvig Ernst i Handelsbanken. Selv havde jeg megen Lyst men ringe Evne, jeg blev meget hurtigt slaaet ud, og Spillet var kun en Forlystelse for de enkelte. De smaa fik ikke noget ud af det, sjældent andet end en kraftigt stukket Bold i Bagen, naar de lod Bolden gaa forbi, eller et Par flade, naar de var uheldige ved Maalet.

Jeg kan egentlig godt forstaa, at det Spil ikke var populært i de lavere Klasser.

Bedre gik det med Langbold, der spilledes ud for store Pil, men ogsaa her blev „Sinkerne“ pressede og fik adskillige haarde, velrettede Bolde i Sidebenene. En Leg, de smaa drev med Iver, var Flik Flak, i de side Moser bag ved Aaen neden for Skolebygningens nordre Pavillon. Den legedes med spidse Kæppe, som man slog ned i Mosebunden og skiftedes til at vælte med sin egen Kæp. Jeg har ikke set den Leg andre Steder.

Den eneste fortjenstfulde Gerning, jeg har øvet i mit lange Liv, og som jeg henstiller, at Eftertiden mindes, er den, at *det var mig, der indførte Fodboldspillet paa Herlufsholm*. Derfor fortjener jeg egentlig en Mindebuste paa den nuværende fine Sportsplads.

Gennem min skotske Morbroder, Sir James Mackenzie, forskrev jeg, i Januar 1884, en Fodbold fra England, efter at det havde vist sig at Firmaet Primon i København havde maattet kassere 3 Dus., de havde bestilt, og som ikke duede. Den kostede 7 Kr., men Prisen hos Primon var 15, og under megen Famlen begyndte saa i Marts Maaned 1884 det noble Spil paa Herlufsholm, der nu med Hæder har været dyrket dér i 42 Aar. Det har sikkert haft store Begyndervanskeligheder at overvinde.

Speciel herloviansk var Sporten i den store Gynges paa Grønne Plads. Det var en mægtig jernbeslaet Egeblok op-hængt i to Tove, kun én Fod over Jorden, mens Ringene sad i en mægtig Galge, vel nok i 30 Fods Højde. Her gyngede man i Slap, som det hed, helst to, der stod lige over for hinanden, og naar man naaede tilstrækkelig højt, slog Tovene vældige Slag saa Gyngen rystede. „Snap“ eller „Snydeslap“ hed det, naar man selv foraarsagede Rystelsen. Det gjaldt saa om at springe af, naar Farten var saa stærk, at Tovene omtrent stod vinkelret paa Galgen — det var let nok, man skulde kun springe af, naar Gyngen gled en Fod over Jorden, og jeg, der ellers ikke var nogen Herkules, lærte det snildt nok; men det saa halsbrækkende ud, og det er et Under, at ingen af os fik Hovedet knust af den vældige jernbeslaede Gynges, naar den fra „Slap“ slog ned igen mod Jorden.

Iøvrigt var Galgen forsynet med Skraastang, Glatstang og Tove til Klatring, og ved Sommertid legede vi i den som Aber, ja en lille Fyr, der hed Carl Walløe — en prægtig Dreng, der mistede Livet som ung i et Opløb i Sydamerika, en Søn af Forfatteren Knud Walløe — drev det saa vidt, at

han praktiserede Linedans og Balancekunst oppe paa Galgen over Gyngen.

Det blev dog kun gjort een Gang — den første Dag, han var paa Skolen — saa skred „Ammen“ ind.

For Enden af Grønne Plads laa Kegelbanen, der benyttedes mere til Kraftprøver end egentlig til de reglementerede „Potter“. Det gjaldt om at slaa „raa“ Kugler, der først landede paa Banen lige foran Keglerne, og undertiden ramte de arbejdende keglerejsende „Sinker“, som var hentede fra deres fredelige Beskæftigelse, med megen Kraft. Til Gengæld var der nogle af de smaa, som Karl Walløe og den kæmpestore, senere Læge Jørgen Jensen, der sendte Kuglerne tilbage ad Renden med et saadant Smæld, at Keglespillerne, der skulde standse dem, inden de naaede Kassen, risikerede en Finger eller to under Forsøget.

Mildhed i Øvelserne var saavist ikke Herlovianernes Sag i de Dage. Sneboldkampene, særlig i den strenge Vinter 1882—83, frembød Scener, der faldt selv mig for Brystet. Snebolde saa haarde og faste som Is, de hed haarde „Snolte“, blev stukne af særlig gæve „Snoltekæmpere“ mod de fra „Ammestuen“ udkommanderede frysende og rystende „Sinker“, og det var undertiden lidt vel raat. „Dængningen“, der var en traditionel Form for Daab i Sne, og som gik for sig hvert Aar, naar Sneen tillod det, efter Tilsigelse som Sommerdaaben, efter Middag, var heller ingen blid Spøg. Alle skulde igennem den een Gang i deres Skoletid uanset Alder og Klasse. Offeret blev begravet i Sne og, naar han rejste sig, dænget til af hele Skolen med „Snolte“, hvoraf adskillige var smaa Iskugler. Men det maatte man tage med godt Humør.

En Leg, der vilde have oprørt vort nuværende demokratiske og antimilitaristiske Styre, var „Si“ eller Sabelkompagni, der legedes af „Sinkerne“ under tredie Klasses Anførsel. Det var første Gang, de 13—14aarige Knægte smagte Magtens Sødme, og det kan nok være, de lod sig den smage. To af

de stærkeste var Generaler, hver for sit Kompagni, der bestod af værnepligtige Sinker fra de tre nederste Klasser. Man marcherede og sloges med Hasselkæppe, der brugtes som Huggertter. Det gik livligt til, og der var altid flere saarede og flængede paa begge Partier. Kampene fandt Sted i Rødehus Alleen, og vi ældre overværede dem med Interesse.

Vi var jo oplært af Cæsars Gallerkrig og Homers Iliade, og vor Glæde var Kamp, — ikke Slagsmaal i Vrede, det fandt kun Sted mellem Brændestablerne i Baggaarden, naar „Sinkerne“ udkæmpede Dueller i „Snudetag“ — men Kamp i Glæde. Ved de aarlige „Grasjature“ (Ture til Granplantagen ved Ringstedvejen), legede vi Røver og Soldater og i den store Grusgrav afholdt græske Brydekampe, hvor Disciplene uden Hensyn til Rangforordningen fik Lov til at prøve Kræfter med alle. Jeg husker en Foraarsdag i 1882, da Skoleduksen ved Middagsbordet havde forkyndt Maanedsløv, og vi alle stævnedes ud i „Grasjen“; da lød det helt homerisk „Og fra de salige Guder der skingred umaadelig Latter“, da den bomstærke Jørgen Jensen i anden Klasse som en Mis vendte Bunden i Vejret paa en af sjette Klasses bedste Brydere.

Vi havde Respekt for Legemskraft, og Jørgen Jensen blev æret i sin Klasse som en Halvgud.

Desværre var „Skoksekampene“ eller Kampene med „Skindbukserne“, Læredrengene fra Næstved, faldet bort, vel nok efter Forhandlinger med Næstveds Politimester, den værdige Borgmester Salicath og vores „Heis“, men Sagnene om dem levede endnu, og der berettedes om Knivstik og Slyngekast, der gav braadne Pander.

Alle disse Lege og Legemsøvelser, der var bundne til forskellige Aarstider og om Vinteren erstattedes af Skøjteløb paa den frosne store Park eller langs Aaens frosne Oversvømmelser, var prægede af dette, at *vi selv* ledede dem, og at Lærerne slet ikke greb ind i dem, hverken for at ordne Legene eller for at beskytte de smaa, som det unægteligt ofte

gik haardt ud over. „Sinkerne“ maatte holde sig til deres Podefædre, og her fik de i Reglen ogsaa en god Beskyttelse, men de smaa Fyre, der ikke vilde bøje sig under Herredømmet, fik forfærdelig mange Prygl og led vel ogsaa stundom under det.

Jeg ved ikke, hvordan Lærerne saa paa alt dette, men jeg har aldrig set, at nogen Lærer har grebet ind eller gjort Ansvar gældende over for de ældre i Anledning af disse Fritidslege og Legemsøvelser. Jeg deltog i dem med Lyst og Iver; jeg var en lang, leddeløs Lemmedasker, der kunde springe som en Kakerlak — Højdespring over en Voltigerhest med to Puder — men havde Arme som Pibestilke og ingen Kræfter i Brydetag. Derimod var jeg ret smidig, jeg kunde slaa Rygspring fra et Stuegulv, og jeg lærte at hugge og fægte meget respektabelt. Men jeg var altid med, paa lange Fodture, paa vidtstrakte Skøjtøløb — dertil var jeg en af de dygtigste i Skolen — og overalt hvor det gik varmt til og det gjaldt Kappesstrid, selv om jeg aldrig paa noget Punkt blev Sejrherr i Striden.

Jeg tror, at denne Tumlen i fri Luft, som her kun ganske løst har kunnet skitseres — i sig rummer Forklaringen paa den Kærlighed, som „raske“ Drengene altid nærer til Herlufsholm. Vore Friluftsidrætter var Lege uden Videnskab og Literatur — dansk Vikingearv, ikke Efterlignen af Harrow, Eton og Valbyenglændere — og uden den forbistrede *Avis-Sports-Idioti!*

10. *Hønen og Literaturen.*

Var vi altsaa gæve Kæmper, forsømte vi derfor ikke de skønne Kunster, og jeg for min Del blev allerede det første Aar paa Herlufsholm delagtiggjort i den Bevægelse, som i vor Literaturhistorie kaldes Bevægelsen fra Halvfjerserne. Jeg tør sige, at jeg blev „literær“ i dette Ords mest fortærskede Betydning, ikke lidt af en Literaturnob.

Det skyldtes mine daglige Kaffeture til Høstens gæstfri Stue i Taarnstuen ved Kirken. Høsten eller „Ønen“ som hun hed, var Skolens Oldfrue Frk. Martine Luthera Steenberg. I et Brev til mig lige før jeg kom i Skolen skrev min Moder til min Broder og mig: „Hold Jer til Frk. Steenberg, hun er god“. Hun var *Guld*. Præstedatter, født 31. Okt. 1817, var hun altsaa 64 Aar gl. det vedføjede Billede giver et Indtryk af hendes Træks Uregelmæssighed, hun var egentlig ligefrem styg, dertil stor og uformelig, men saa alvorlig, som hun ser ud paa Billedet, var hun ikke.

Tværtimod, hun kunde være baade munter og vittig, hun talte gerne og havde den snurrige Vane at nærme sig den, hun talte med, og med et Dask puffe til ham, saa han røg langt bort. Hun var Grundtvigianer, religiøs, men lys og glad i sin Kristendom, interesseret i Literatur og gæstfri over al Maade. Hendes Opgave var at passe Drengenes Vask, det gjorde hun som en Stabssergent, og de Disciple, der ikke kendte hende nøjere, var bange for hendes Reglements-mæssighed og Kommandovæsen. Vi, der hørte til hendes Kreds, „Oldkyllingerne“ kaldtes vi, og Kredsen stod aaben for alle, vi holdt af hende som af en elskelig Grandtante og forsømte aldrig en eneste Dag at drikke vor Kaffe hos hende efter Bordet og tilbringe en Timestid i hendes Selskab.

Ganske vist var det af Kammeraterne betragtet som lidt jomfrunalsk at være „Oldkylling“, raske Drengene skulde ikke slubre Kaffe, men sværme i Skov og Mark, og jeg, der ellers altid har foretrukket Kammeratlivet for Salonerne, maa have haft vægtige Grunde for i alle de tre Aar regelmæssigt at holde til i „Oldhønen's“ gammeldags hyggelige Dagligstue og drikke min Kaffe der. Kredsen var ikke særlig stor, jeg husker af faste „Oldkyllinger“ fra de Aar Henry Jastrau, Jens Eschen, Saugman, Chr. Sarauw, Holger Jacobæus, Aage Mørch og af yngre Carl Borries, Franz v. Jessen, min Broder Marcus og Carl Fox Maule. En ganske lille, men til Gengæld meget trofast Kreds, der samledes hver Dag.

Jeg havde det Indtryk, at Frk. Steenberg, der var kommet til Herlufsholm 1863 og forlod sin Stilling samme Aar, som jeg kom bort fra Herlufsholm, stod meget ensom i Kredsen af Familier paa Skolen. Jeg tror ikke, Rektor og hun rigtigt kunde forliges; jeg husker aldrig at have hørt hende omtale Forholdene paa Skolen, men jeg har det Indtryk, at man ikke værdsatte hende efter Fortjeneste. Hasselager omtaler hende i korte Ord uden ringeste Paaskønnelse af hendes Betydning. For gamle Herlovianere spillede hun en stor Rolle, hun har maaske været knyttet til Leth, hvis Forhold til de i min Tid herskende, var mindre godt, og jeg har rimeligvis oplevet den sidste Periode, hvor hun, bedrøvet over ikke mere at betyde det samme som i gamle Dage, kun omgivet af faa Kyllinger, besluttede sig til at trække sig tilbage.

Hun deltog livligt i vore Diskussioner, og de var i Reglen af literær Natur. Mørch, Sarauw og Jacobæus var stærkt literært interesserede; det var i de Aar, da I. P. Jacobsens Bøger var friske, da Kielland skrev sine dengang saa berømte Romaner, og de første Ibsen'ske Skuespil af hans sidste Aars reformerende Støbning kom frem. Ogsaa Bjørnson spillede for os en mægtig Rolle, og nu stod Kampen for denne nye Literatur suppleret med Gjellerup, Drachmann, Schandorph og Lie, mod Oldfruens Guldalderliteratur med de senere Digtere, Winther, Kaalund og Hostrup, som hun elskede, — for ikke at tale om Grundtvig selv.

Jeg blev straks vunden for det nye, fra den Tid skriver sig min Interesse for samtidig Literatur, her lærte jeg for første Gang Brandes „fire danske Digtere“ at kende, her gjorde jeg Bekendtskab med Aarestrup, og lærte at tale om Bøger, at sammenligne, vælge Standpunkter, forgude og forkætre. Oldfruens vanskelige Stilling udelukkede Snakken om Personer og Forhold, det kom kun i Glimt, hun kunde være bidende og sarkastisk, men hun ledede ikke Samtalen, det gjorde de ældre Disciple, særlig Sarauw.

Overlærer Fr. Chr. S. Neergaard.

Overlærer Alb. Leth.

Oldfrue Frk. M. L. Steenberg.

En ny Bog af Kielland var en Oplevelse, vi læste efterhaanden hele Rækken. Vi studerede de Ibsen'ske Skuespil, og det var en Oplevelse, da vi ved et Kaffebord traf Forfatterinden Magdalene Thoresen, der havde en lille Sønesøn paa Herlufsholm, en køn lille Knægt, hvis Fader var Kaptein i Tromsö.

Da saa Peter Nansen — gammel Herlovianer og Søn af Næstveds Sognepræst — begyndte at virke blandt de unge Literater i København og var med til den berømte Skandale i Studenterforeningen, fyldtes vor Kreds af Beundring for ham og Herman Bang, som jeg personlig kendte fra Walkendorfs Kollegium. Vi abonnerede paa det ny Maanedsskrift, hvis Bane blev saa pludselig afbrudt ved Riemenschneiders Falskmøntneri, og vi studerede ivrigt Morgenbladet, hvori det literære Venstres Mænd, bl. a. Edv. Brandes, og Henrik Pontoppidan skrev, inden Politiken i Efteraaret 1884 blev „det literære Frisinds“ Blad.

Det taler i høj Grad for Frk. Steenbergs Aandsfrihed, at hun, den ivrig troende Grundtvigianer, med Interesse lyttede til vore Diskussioner og talte med om Emner, der den Gang betragtedes som slet ikke ufarlige for ubefæstede Sjæle. Det første Aar var den senere som Kommunalpolitiker bekendte Frk. Blom Medhjælper hos Oldfruen, ogsaa hun deltog i vore literære Diskussioner, og hendes Efterfølgerske Frk. Pätges, en Slægtning af den store Fru Johanne Louise Heiberg, viste endog endnu større Iver i Diskussionen end vi. I Almindelighed er det, der „snakkes“ om Literatur, „Ævi“; men for mig betød det noget ganske særligt, da jeg af Sarauw blev gjort bekendt med Goethes Faust, og af Sarauw, denne alvorlige og dybtgaaende Forsker, der allerede i Skolen viste usædvanlige Evner, for første Gang i mit Liv blev stillet over for en Vurdering af Literatur.

Derimod skylder jeg Sandheden at sige, at jeg, efter at have gjort et Forsøg paa Kammeraternes Opfordring, maatte

lade Søren Kierkegaard ligge, for først i mit halvtresindstyvende Aar at indlade mig paa denne vanskelige Læsning.

Jeg læste „Fantasterne“ og nød den, fordi der i mig var ikke saa lidt „Christian-Natur“, og under mine Sommerferiebesøg paa Sofieldal blev jeg bekendt med Ohnet, Cherbuliez og Daudet, som jeg slugte. I det hele taget tror jeg, at jeg tog ligesaa kraftig fat paa den literære Spiseseddel som paa Stemans Menu, og da Legemsøvelser ikke hjælper paa literær Fordøjelse, har der vel nok set underligt ud inden i mit ikke altfor rummelige Hoved.

Men jeg kunde gevaldig godt lide Bøgerne, næsten lige saa meget som den herlige Mad, som Legene og Turene i Skoven, som de smukke Piger fra Næstved, som Kammeraterne, Livet — det hele! Saanær som „Møvsen“! Aa hvad — ham ogsaa i en snæver Vending.

11. *Foraar og de gamle Herlovianere.*

Jeg kan ikke, nu paa mine gamle Dage, lade være at smile hjerteligt af den Bekymring, jeg voldte, da jeg som en uforbederlig doven og udygtig Dreng, som Rektor og Lærerne saa skævt til, gik og nød Livet af fulde Lunger paa den gamle Skole, der i hele mit Liv skulde blive et Mindernes Skatkammer. Ikke af min Mor, der i Hjertet følte med mig, men græmmede sig over, at det saa saa daarligt ud i Fremtiden, og at hendes elskede Søn ikke gjorde hende Ære, — hendes Breve stemmer mig vemodig nu 45 Aar efter — men af Lærerne, af de kloge Pædagoger, der maalte Drengene-Aander med Madvigs Grammatik og Julius Petersens Geometri.

Jeg havde det dejligt og ganske særligt i det Foraar 1882. Man kan ikke tænke sig noget smukkere end Vaarbrud ved Susaaen, naar de lysegrønne Bøge spejler sig i Vandet, mens

Baggrunden endnu staar rødlig, og Hægen begynder at bære de hvide Blomster.

Paa vore Ture i Skoven kendte Segelcke allerede af flere Aars Erfaring de Træer og de Buskepartier, der sprang tidligst ud. Vi førte Bog over dem, og for hver Dag noterede vi nye fuldtudsprungne Træer, nye lysegrønne Grupper. Dolle Weeke havde forladt Skolen efter Jul, og Segelcke og jeg havde faaet en ny Trediemand paa vore Ture; han hed Viggo Tutein og var en Søn af den gamle Folketingsmand paa Høgholt. Viggo Tutein var atten Aar, en af de kønneste Knægte, jeg har kendt, han var høj, bredskuldret, med mørke Øjne og gnistrende sort Haar, der allerede var begyndt at graane i Tindingen. Desuden havde han det flotteste Overskæg paa hele Skolen. Gamle „Møvsen“ plejede at standse ud for ham og glo paa ham med arrigt haanlige Øjne. „Faa det Skæg raget af, Dreng,“ vrissede han, „det sømmer sig ikke for en Skoledreng at være skægget.“

Men Viggo Tutein lo og snoede Spidsen af det kriminelle Overskæg med Skægvoks, til „Møvsens“ store Ærgrelse.

Vi tre var lige høje, Thomas Segelcke mere bred, lidt hjulbenet, men stærk som en Bjørn, han var nitten Aar, Tutein bred og høj, meget harmonisk bygget, og Jeg, sagde Hunden — — var en eventyrlig lang og tynd Splejs med krumme Knæ og Pibestilke til Ben. Men vi var Tøjjoner alle tre, vi havde Ibenholtsstokke med udskaarne Vaabenskjolde, der var forfærdigede af Drejeren ved Røde Hus, og vi kunde flotte os med flere Sæt Tøj til daglig Brug og store blaa Flagreslips af Foulard Silke med Brystnaale besat med Turkiser og Lapis Lazuli.

Vor Vej gik daglig gennem Raadmandshaven til Næstved, og naar vi kom til Bækken Rubicon, hvor der gik hele tre Veje, to i Bue over og under et Vadested, som vi benyttede gjaldt det om at spejde efter „Møvsen“, der ofte lagde Vejen forbi Rubicon, den Bæk, der dannede Grænsen mellem det

Terræn, hvor vi havde Lov til at færdes, og det forbudte Næstved. Var der Fare, saa sagde Tutein og jeg Farvel til Segelcke, der som Dimittent frit kunde overskride Grænsen, og gik saa venligt nynnende forbi Møvsen, der undertiden lod sin Haand glide kærtegnende ned over mine Sider, for at føle, om jeg havde en Tobakspibe i Lommen.

Jeg var altfor dreven til at lade mig overliste, desuden røg saadanne tre Lapse, som vi var, kun Cigar i Raadmandshaven, Tobakspiben brugtes kun i den ensomme Kohave eller i den store „Frihed“, hvor Raavildtet var Herrer. En Cigar kunde let skjules i den hule Haand, men ogsaa det vidste „Møvsen“, og det er hændt flere — dog ikke mig — at den kærlige Gamle greb Synderen om Haanden og trykkede den tændte Cigar ind i Haandfladerne paa ham, mens han venligt smilende talte om Fugle og Blomster.

Saa gjaldt det om at være Spartaner og lade den brændende Cigar svie Kødets i Haandfladerne, — men for Resten var det sjældent, vi mødte nogen, og „Møvsens“ Veje var saa regelmæssige, at man ikke behøvede at være nogen Chingagook for at opdage Sporet af hans Mokka-siner.

En Ting gjorde vi aldrig, vi gik aldrig paa Beværtning og nød aldrig Spiritus. Det kunde hænde, at et Par Disciple gravede en Hule i Skoven og holdt til der for at ryge. Undertiden var der en Flaske svensk Banco i Hulen, men det var Toppunktet. Bajersk Øl drak man ikke dengang uden paa Arbejdspladser, Brændevin var simpelt, Cognac sjældent, og Whisky kendte man slet ikke. Kom vi en sjælden Gang paa et Konditori i Næstved, hvad der var strengt forbudt, spiste vi Kager og drak Chokolade; paa Byens Kaféer og Restauranter satte vi aldrig vore Ben.

Netop det Foraar havde jeg den store Glæde igen at kunne komme til at ride. Den nuværende Besidder af Grevskabet Reventlow, Christian Einar Reventlow, var i Huset hos Overlærer Hoff og deltog i femte Klasses Undervisning i enkelte Fag. Han var lidt sent udviklet, men i Besiddelse af sjældne

Evner som Dyretegner og af et forbløffende Kendskab til tysk Poesi og til Historie. Han var lidt distræt, lidt sær af Væsen dengang, men overordentlig hjælpsom mod Kammeraterne. Vi traf ofte hinanden paa Gaunøturene, Baronesse Reedtz Thott var en Veninde af den statelige Enkegrevinde Reventlow, der førte et stort Hus i et af Palæerne i Bredgade, mellem Dronningens Tværgade og Marmorpladsen. Vi blev ret gode Venner, Reventlow og jeg, og jeg fik Lov til at ride paa en hvid Hest, han havde, den hed Fritz og var ret skikkelig. En Fuldblodshoppe „Lynet“, der var kendt fra Vædeløbsbanen, turde jeg ikke indlade mig med.

Men, som sagt, jeg red paa Fritz og den var venlig imod mig. Pinsen kom, og med den det store Besøg af gamle Herlovianere. Jeg var bleven tilbage paa Herlufsholm under Paaskud af at læse til Eksamen, men Grunden var den, at jeg mægtig gerne vilde være med til den Fest, der skulde ære Gæsterne. De var vel firsindstyve i Tallet, da de kom. De to ældste var to af Brorsons raske Drengene fra 1822. Godsejer N. E. Hofman Bang fra Hofmansgave, en af Landets bekendteste Landmænd, og Fritz Werner Rosenkrantz, min Faders næstældste Broder.

Jeg husker endnu, at jeg stod ved Store Park, da en Landauer rullede op med en bred, hvidskægget Herre, der paa Ravjydsk spurgte mig, hvor Overlærer Neergaard boede. Han sagde De til mig, og jeg svarede høfligt uden at give mig tilkende; jeg var lidt benauet, og med min Moder stod Onkel Fritz ikke paa den bedste Fod. Saa kørte Vognen, og med Stolthed fortalte jeg min Kammerat, hvem den statelige gamle Herre var. Under Pinsedagens Fester traf vi hinanden og det paa en ret pudsig Maade. Jeg var redet ud paa Reventlows Hvidskimmel og sørgede naturligvis for at komme tilbage over Grønne Plads paa et Tidspunkt, hvor de gamle Herlovianere var samlede paa Pladsen. Jeg lod den skikkelige Fritz danse under mig og beflittede mig paa at ligne en Løjtnant i Husarerne. Min gamle Onkel, der var Rytterofficer, kiggede

paa Hesten, som han fandt fortræffelig — det tror Fanden, Lensgreve Reventlows Stald var den bedste i Landet — dernæst paa mig, der strengte mig an for at anvende alle de tekniske Regler, som min Ridelærer, Oversergent Bagger, ved Husarerne, havde lært mig.

Onkel Fritz vendte sig til sin Vært, gamle Neergaard, og sagde: „Den Knægt sidder sgu helt godt paa en Hest, er det en af Drengene her fra Skolen“.

„Ja,“ svarede Per Mester med sit vanlige, skælmske Smil og kneb et Øje til mod mig, „han hedder saamænd Palle Rosenkrantz og er vist lidt i Familie med Obersten.“

Saa maatte jeg parere Hesten og gøre Reverens. Nu har jeg aldrig været nogen helbefaren Rytter, og det at faa en Hest til at staa stille under mig, har jeg aldrig rigtig kunnet lære, saa mine Hanefjer krøllede sig jo lidt under den gamle Rytteroberst kyndige Inspektion. Men han var naadig og sendte mig og Fritz mod Stalden med et vældig Klask paa Fritz's ualmindelige brede Kryds. Onkel Fritz lo, mens Hesten Fritz stak sin lyserøde Næse i Vejret og befordrede mig lidt mindre elegant end planlagt over mod Forpagtergaarden.

Men siden var Onkel Fritz meget naadig mod mig, nu kunde han godt huske mig fra Sofiendal.

Jeg kom ikke til at fortryde, at jeg var bleven paa Skolen. Mens de ældste af Gæsterne var indkvarterede hos Rektor og de gifte Lærere, laa de fleste paa en af Sovesalene, der var evakuerede af de faa Disciple, der var bleven tilbage i Pinsesferien. Det var herlige Løjer at se disse voksne Karle holde Pudebel og Puntekamp og opfriske Herlovianerliv, der laa langt tilbage i Enevældens Mørke. Alene det, at der ved det store Festmaaltid paa Spisesalen, paa hver Side af Rektor sad to Herrer, der var født Anno 1803 og 1804 og var bleven Studenter i Aaret 1822! De kunde holde 60 Aars Jubilæum som Studenter, og dog var den ene af dem, Gods ejer Hofman Bang, Festens bedste og aandrigste Taler.

Blandt de andre gamle Herlovianere mindes jeg Skolebe-

styrer Jørgen Melcior, der sang Bas i en Kvartet, Skolebestyrer Neve, Stationsforstander Knauer, Journalisten Ferdinand Bauditz og den elegante Frederik Salicath, der senere blev Sekretær hos Forstanderen paa Herlufsholm. Dagen gik med Udflugter, Festmaaltid og Sang i Nyhavens Lysthus, og selv om der havde været skumlet lidt over, at Indbydelsen ikke havde været helt behændig affattet, og mange af de gamle Herlovianere mindedes Leth og var lidt tilbageholdne over for Rektor Forchhammer, saa lykkedes det dog „Heis“ ved den fremragende Evne, han havde til at være Vært og repræsentere, at vinde dem alle og gøre Besøget til en virkelig Fest. Jeg har selv senere deltaget i saadan et Besøg af gamle Herlovianere paa Herlufsholm — saagar to Gange — den ene Gang var Kongen der i egen høje Person — men jeg syntes alligevel dengang i 1882 var det den fornøjeligste, de Karle af de Aargange fra 1804 og opefter forstod bedre end vi at give sig hen i Minder fra gamle Dage.

Maj gik til Ende og Juni kom med blomstrende Syrener og Jasminer, jeg gik mine Ture i Skoven, gjorde de unge Damer min Opvartning og tilbragte herlige Søndage paa Gaunø, mens Thomas Segelcke lukkede sig inde og læste til Artium, og Viggo Tutein glædede sig til, at han skulde bort fra Studeringen og ind til København paa Landbohøjskolen.

Eksamen kom, og i Indbydelseskraftet for 1883 vil mit Navn ikke findes i Listen over dem, der var oppe til første Del af Artium med deres vedføjede Karakterer. Jeg skjuler mig under Bemærkningen — en Discipel bestod ikke Eksamen — det var mig.

Jeg tror ikke det overraskede nogen, men jeg var fyldt femten Aar den 22. April, og ganske vist var Griffenfeldt 12 Aar gammel, da han blev Student — men det var andre Tider, og hvordan gik det saa ikke ham tilsidst!

Jeg trøstede mig og drog til Sofiendal til min gamle Onkel Gottlob og min Gudmoder, Tante Louise.

ANDEN BOG

SKOLEAARENE 1882—84.

12. Oversidder.

V I var to Oversiddere i fjerde Klasse ved Skoleaarets Begyndelse. Foruden mig var den sindige Martinus Møller bleven siddende i Klassen, han var Søn af en Drejer i Næstved, hos hvem vi købte vore Tobakspiber i hans Bod bag „Vagten“ paa Torvet. „Tiden“, som Møller hed, var en tung og langsom Knægt, yderst fredsommelig og omgængelig. Han blev Student, udvandrede til Sydamerika og blev efter et Sagn mellem os Kammerater overkørt af et Eksprestog, der havde større Fart end han. Det var Skik paa Herlufsholm, at Disciplene kunde vælge, hvem de vilde bo sammen med, vi to Oversiddere havde intet Valg mellem de nye Klassekammerater, vi fik det fineste Kammer Nr. VII ud til Grønneplads og som Trediemand den bjørnestærke Uffe Carstens, senere Overlærer i Hillerød.

Men den nye Klasse, der altsaa bestod af de opflyttede Drengene fra tredie, blev mine Klassekammerater i to Aar og Studenter samme Aar som jeg. I 1925 fejrede vi vort 40 Aars Studenterjubilæum, og da var af de 12 de 11 i Live, af disse var igen de 9 „akademiske Borgere“.

Den kvikkeste og bedst begavede af dem var den ganske lille ungpigeagtig udseende Henrik Madsen, nu Skolebestyrer i København. Nummer to var Gutzon Münster, min Kontubernal fra 1881—82. Herefter følger de andre. Carl Drag-

sted, Overpostinspektør i Staden, Hjalmar Vilstrup, nu Læge i Hornbæk, Ludvig Ernst, Generalkorrespondent i Handelsbanken, Fritz Jürgensen West, Arkivar i Rigsarkivet, August Levinsen, Overretssagfører i København, Hans Boeck, som jeg i 1924 traf i New York. Den tolvte var en Søn af Adjunkt Mossin, en prægtig og elskværdig Dreng, der senere gik Skolevejen, og nu er Skoleforstander paa Fyn.

Der var ganske anderledes Kraft og Liv i de Kammerater end i de stilfærdige Knægte fra Aaret forud. Om Uffe Carstens, kaldet Guffe, Hans Boeck, kaldet Poek — en ren Kæmpe — og August Levinsen, kaldet Levohn, sagde Heis en Dag, da de havde være særlig ustyrlige: I er de værste Bjørne paa hele Skolen.

Og Bjørne var de. Boeck og Carstens var uforlignelig smidige og stærke Gymnastikere og de bedste Boldspillere i Skolen. Det var første Gang i mit Liv, jeg kom i Berøring med rigtig „raske“ Drengene, og med den Interesse, jeg altid har næret for det nye, sluttede jeg mig til Bjørnene og glemte til Dels min Løverolle fra Aaret forud. D. v. s. til daglig, Lørdag og Balaftener dyrkede jeg endnu Gratierne og Selskabeligheden.

Som Oversidder var jeg Nr. 2 i Klassen, men allerede ved første Omflytning sank jeg ned paa min gamle Plads paa nederste Bænk og blev der hele Aaret; jeg beholdt, ved Skæbnens Uvilje, i Latin Møvsen og i Matematik Mossin. Dermed var Slaget tabt.

Jeg forlanger aldeles ikke, at mine Læsere skal acceptere denne Forklaring. Det er givet, at den Omstændighed, at jeg ikke fik udsovet og derfor altid sov som en Sten i Læsesalstiden før Kl. 8 Morgen, da Skolen begyndte, at jeg, naar Klassetimen holdt op, straks fløj ud i Mark og Skov og ved Aftentide forlystede mig med Morskabslæsning og Selskabelighed, forklarer maaske dette Forhold tydeligere for en upartisk Iagttager. Jeg har i et Skoleprogram fra 1882—83 set en

Afhandling af Rektor, hvori han gør Rede for Disciplenes Forberedelsestid og anfører, at 3×45 Minutter var den Tid, den tvungne Læsning bestemte, men at Disciplene gerne anvendte længere Tid. I fjerde Klasse var der én — en Oversidder — der kun anvendte 1,97 Time paa Forberedelse om Dagen. Det har sikkert været mig, og i de 0,97 sov jeg som en Sten.

Naar Inspektionshavende havde gaet sin Ronde og kigget ind ad Glasruden i vore Døre, plejede jeg at lægge mig til Hvile paa Gulvet under mit lange Bord med en Hovedpude til Støtte for Nakken. Der sov jeg saa, til Klokken kaldte til første Time Kl. 8. Der er nogle Mennesker, der elsker Morgensøvn — disse gaar til Gengæld ret sent i Seng.

Jeg har haft to Drengene i Skole i Aarene 1900—1913 og har en lille Fyr i et Gymnasium nu, jeg synes ikke, de Knægte havde eller har andet for end Lektier, jeg lærte som syv Aars Barn, men paa den anden Side kan jeg ikke andet end gyse, naar jeg mindes, hvad der forlangtes af mig i 14-15 Aars Alderen paa Herlufsholm.

Ganske særlig i Latin.

Jeg har ikke Begreb om Pædagogik og bøjer mig villig for al Sagkundskab, men jeg kan ikke lade være at tro, at Metoderne var lidt aparte. Kielsen delte sine Timer efter visse ganske bestemte Regler. Han „tydde for“ d. v. s. han gennemgik det Stykke, vi skulde have til næste Gang, for os; saa hørte han os i det, han havde „tydet for“ sidste Gang, dernæst hørte han os i Madvigs Grammatik, i noget han kaldte „gammelt“, det var det, der Dagen forud var eksamineret i første Gang, og endelig skrev vi Stile, som han rettede og næste Dag gennemgik. Vi havde ni Timer Latin hver Uge, om Tirsdagen tre i Træk fra K. 4 til 7 — jeg vaagner endnu om Natten, idet jeg farer op for ikke at komme for sent til Møvsens tre Timer Tirsdag Eftermiddag. Det var lidt af en Tilskikkelse!

Vi gennemgik Cicero pro Sexto Roscio: „Credo ego vos iudices mirari“ o. s. fr. Caesar de bello Gallico 2 og 5 Bog og Ovids Metamorfoser — Pyramus og Thispe! — i Aaret 1881—82. Næste Aar tog Møvsen fat med Sextus Roscius og Catilina: „quousque tandem abutere Catilina patientia nostra, quem ad finem sese jactabit efrenata audacia tua“ o. s. fr. samt siden Ovid med „Europa“ o. fl.

Bag alt dette ragede Madvig op med: „amnis, axis, callis, canalis etc.“ med Grammatik og — oh desværre — Syntaks — med Uendeligheder af permutationer og combinationer.

En Fejl var et Dask — en „Bagvender“ hed det, fra den tørre knoglede Oldingehaand. Møvsen sad paa Katedret og Synderen stod nedenfor med sin Bog i Haanden. Oversættelsen var ikke dansk, det var „kiliansk“, et Sprog, som vilde have henrevet Olympens Guder til Latter.

„Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. oversattes saaledes „Bjærgene ligge i Barnsnød, en pudsig Mus frembus. Eller denne homerske Vending. „Hans rundtomsorte Mellemgulv fyldtes med Harme“, eller „staaende bagved sin Broder udskød han den i Henseende til den krummede Bue langskafte Pil — denne faldt — „Hvem“. Svar „Pilen“. Møvsen: „Broderen, dit dumme Dyr.“

Men han forlangte *sine* Ord, *sine* Vendinger, ligeledes Ordstillingen; en forkert Kasus eller Tid betød en Bagvender og et „maadelig“. De opvakte og flittige Drengene, der som Henrik Madsen og Gutzon Münster straks var med, blev hans Yndlinge, og til dem henvendte han sig, naar han tydede for, men Boeck, Ernst og min Ringhed, der altid svarede ved Siden af, kaldte han „Dyrene“, behandlede os med udøgt Haan og opgav tit helt at eksaminere os.

Var der Disciple, der ikke kunde følge med i Latin — og i Grunden var der kun to i Klassen, der virkelig kunde følge med i *den* Latin — saa holdt Møvsen følgende Tale, som han

rimeligvis har holdt daglig i omtrent 40 Aar: „Skriv hjem til din Fader: Kære Fader, maa jeg blive Røgter, thi til Studeringen duer jeg venteligen ikke.“

Vi lærte hans Sætninger udenad og remsede dem op ved Eksamen til stor Henrykkelse for Universitetets Censorer — men lærte vi Latin?

Det er muligt. Jeg kan endnu en hel Del Latin, men hvis Møvsen skulde høre mig, fik jeg sikkert igen mdl. Der hængte vel nok noget fast ved den stadige Terpen, men jeg kan ikke andet end hævde, at den Undervisning, der gør Tilværelsen til en Lidelse, kun er nyttig over for de Elever, der *vil* lære. Over for lette, svagere Karakterer, over for Elever, der vil smøge af sig, gør den Art Pædagogik ubodelig Skade — den gør dem til „Vaneforbrydere“ i Livet, den afstumper deres Æresfølelse og gør dem til slette Borgere, det er mit Postulat, at Skoleterperiet gjorde mig meget stor Fortræd derved, at det gjorde mig til en aandelig Sinke i den Tid, det stod paa.

Den Undervisning, jeg nød paa Herlufsholm, var Latin-skoleundervisning i 4. Klasse to Aar med fjerde Klasses Hovedeksamen som Maal og første Aars Forberedelse til Artium. Det var den Madvigske Undervisningsplan af 13. Maj 1850, saaledes som den ved Lov af 1. April 1871 var blevet ændret, der var gældende for Undervisningen. Jeg er nu tilbøjelig til at tro, at naar der paa Herlufsholm stilledes større Krav til os Elever end i andre Skoler, skyldtes det, at vore Lærere næsten alle arbejdede efter Metoden fra før 1871.

Men der var alligevel en betydelig Forskel mellem de enkelte Læreres Metoder. Overlegne Dygtigheder var vel egentlig i deres Fag kun Forchhammer og Traustedt.

De Pensa, der forlangtes, var meget omfattende, særlig i de to øverste Klasser, og da man altid begyndte bredt, kneb det med at komme igennem. En Ejendommelighed var det, at Lærebøgerne aldrig skiftede, de gik i Arv fra Klasse til

Klasse; jeg husker mine græske og latinske Bøger fra femte Klasse, der havde gjort Tjeneste i hele Perioden fra 1871 og var solgt fra Hold til Hold, saaledes at de indeholdt Navne og Notitser fra over ti skiftende Hold Gymnasiaster.

Latin var Hovedfaget, Latin først og sidst og „Møvsen“ med Latinen var det, der skyggede over hele min Undervisning. Jeg forlod Herlufsholm med femte Klasses Udløb og fik saa et helt nyt Pensum til Artium. Det vil sige, at jeg i de to Aar fra 1883—85 maatte opgive en mægtig Del af den græske og latinske Literatur, et Pensum, man næppe nu forlanger af en cand. mag. Jeg lod de tre Fjerdedele ligge og hjalp mig igennem med Stumperne, men alene Græsk, Latin og fire Bind Blochs Historie var en anseelig aandelig Foderation for en Yngling i Alderen 16—18.

Hvad vi lærte ud over disse tre Fag og lidt Fransk var for intet at regne. Saa noget ensidig kunde man vel have kaldt vor Uddannelse. Og dog kan jeg ikke huske en eneste „Bogorm“, og af virkelige „Videnskabsmænd“ kun een, afdøde Professor Chr. Sarauw.

Højt over vor Undervisning svævede som Fane og Symbol Madvigs latinske Grammatik, sammes Syntax og den græske Grammatik og Syntax. Disse Værker var Katekismer. For mig blev det aldrig nogen klar, rindende Kilde. Jeg ser min Karakterbog, mine Børns Glæde gennem mange Aar. Vi fik kun Maanedskarakterer i fjerde Klasse, Halvaarskarakterer i femte. Jeg tæller i Tiden fra August 1881 til Juni 1883 i Latin otte tg og 3 g, aldrig over g, i latinsk Stil 9 mdl. og Resten tg. Til de to Halvaarseksaminer og to Aarsprøver fik jeg i mundtlig Latin mdl, mdl, g og tg+, i skriftlig Latin tg, tg÷ mdl. og tg+, og jeg sluttede af med g÷ og mdl+ i Latin til Halvaarsprøven i femte Klasse. Et Aar efter min Udtrædelse, med et helt nyt Pensum i Borgerdydsskolen under Heiberg og Hude som Lærere i Græsk og Latin, opnaede jeg, der i mit sidste Skoleaar ikke aabnede en Bog, første Karakter

med 86 Points! I Græsk var mine Karakterer paa Herlufsholm altid tg med et ganske enkelt g, min højeste Karakter. I Matematik fik jeg kun tg og mdl. Kun i ét Fag var jeg nogenlunde, nemlig dansk Stil, og kun i to Fag var jeg altid god, det var i Naturhistorie og Historie, de eneste Fag i Skolen, der altid interesserede mig, og som jeg i min Fritid dyrkede med aldrig svigtende Iver.

Det er en ganske ejendommelig Følelse, den, hvormed man vender tilbage til sin Skoletid og undersøger sit Forhold til Lærere og Læsning, og for mig er Resultatet i Virkeligheden alt andet end lysteligt. Jeg ser ikke alene af mine Karakterbøger, men ogsaa af min Moders opbevarede Breve, at det var *rent galt* fat, og det fortsatte sig hele mit Liv ikke alene over for Studier, men ogsaa over for samlet dagligt Arbejde, efter at jeg ved et rent Tilfælde havde faaet en Embedseksamen. Jeg kunde tilegne mig megen positiv Viden ved sammenfattende Læsning, jeg lærte aldrig at studere, at bygge Viden op af specielle Tilegnelser.

Efterhaanden som jeg har betragtet dette Forhold, har det gjort mig mere og mere betænkelig over for mig selv.

At jeg gjaldt for en opvakt og begavet Dreng, det tror jeg, jeg har saa mange Vidnesbyrd om, at det synes hævet over enhver Tvivl. Jeg kunde opfatte og gengive det episke, og skrev, naar jeg gjorde mig Umage, særdeles gode danske Stile. Jeg havde medfødt Sans for Sprog, lærte let at tale dem og forstaa, væsentligst sammenfattende Bøger paa fremmede Sprog. Matematik kunde jeg ikke lære, jeg elskede „Ligninger“, prøvede paa at løse dem, at stille dem op og saa fremdeles, men det var mig positivt umuligt at lære Matematik.

Jeg lærte at oversætte Latin og Græsk ret ordentligt, men jeg vandt aldrig Sikkerhed i Grammatik og Syntax. Jeg har endnu den stærke Fornemmelse af, hvor det *ærgrede* mig, der dog kunde oversætte Latin, at mine Versioner fra Latin

til Dansk altid var fejlfulde. Jeg gaar ud fra, at min Lethed ved at huske og gengive det læste, min Interesse for Tilegnelse af positivt Videnstof, forhindrede mig i det omhyggelige Graver- og Indtrængningsarbejde i det fundamentale — det er hermed ligesom at læse Korrektur paa Bogtryk, man skal se paa hvert Bogstav! Det har altid moret mig at læse, ethvert positivt Stof, der blev lagt for mig, interesserede mig. Jeg har senere i Livet sportuleret Tinglæsningsdokumenter, ført Pantebogsfolier à jour og gennemgaaet Stempelregnskaber med samme Interesse, hvormed jeg har læst Shakespeare og Homer, — men jeg har aldrig gjort det grundigt og godt, Helheden tog Interessen for de enkelte Momenter.

Jeg var egentlig ikke doven paa Herlufsholm, selv om jeg ikke koncentrerede mig om Læsning, jeg var paa en vis Maade ærgærrig og ærgrede mig over at være den daarligste i Klassen, og nu paa mine gamle Dage er jeg virkelig lige ved at tro, at mine Vanheld skyldes Mangel paa „virkelig Begavelse.“

Man tager nemlig ofte fejl af det, man kalder Begavelse. Det store i Verden udrettes af Genier og af „ubegavede“, alvorlige og flittige Mennesker, der slider i det og ved, at de intet naar uden et gennemgribende Arbejde. Saakaldte begavede Mennesker udretter i Livet ofte forbavsende lidt; jeg tror, at min Fejl har været den, at jeg har overvurderet mine Evner, og at jeg saa at sige er blevet fejlagtigt bedømt af alle. Man har troet, at jeg var et „begavet“ Menneske, jeg har selv troet det, og saa har Sandheden været, at mine Evner har været yderst begrænsede. Saaledes forholdt det sig med *scola*, men nu *vita*?

Det gik mig i Studietiden som i Skolen. Men her gælder det, at det var Livet og navnlig Livets Vrangside, der kaldte mig helt bort fra Bøgerne. Jeg forberedte mig vel ikke nok, fik derfor en meget ringe Embedseksamen, men har ofte se-

ner i Livet vist mig som en ganske brugelig og ret kundskabsrig Jurist. Ogsaa med mit andet Fag, Historien, har det stillet sig paa tilsvarende Maade.

Desværre oplever jeg aldrig at se min beskedne literære Gerning objektivt bedømt, men mon det ikke vil gaa her ligesom paa Herlufsholm: Pedanterne vil regalere mig med *mdl* og *tg*, medens et friere og mere omfattende Syn dog vel nok vil tilkende mig et *mg* for denne Virksomhed, der af den grundige Videnskab vil blive kendt uefterrettelig!

At vi lærte for Livet, ikke for Skolen, blev os tit nok sagt paa Latin af vore Lærere. Jeg tror, vi lærte et Eksamenspensum, i hvilket vi skulde have en vis „Karakter“. Der var Undtagelser som Hasselagers ypperlige Undervisning i Historie i femte Klasse, Traustedts fængslende eksperimenterende Undervisning i Naturfagene og Rektors aandfulde Fortolkning af den latinske Guldalderliteratur. Frygtelig var Mossins Matematik, ringe Bruuns Tysk, Hoff's Dansk i Gymnasiet, Markmanns Fransk i fjerde Klasse og Mossins Fysik og Astronomi i femte Klasse.

Vor Gymnastikundervisning var Rekruternes ved Dragonregimentet i Næstved, egentlig helt god, og Organist Hoffmann, vor Lærer i Sang, var en sjælden begavet og ivrig Musikmand, der rev os med i sin Entusiasme og vakte vor Interesse for Musik.

„Men,“ vil man spørge mig, „hvordan gik det *de andre*, et Eksempel, oven i Købet det, der her præsenteres, giver ingen Regel“. Jeg skal prøve at svare.

Skolen var særlig en Skole for Embedsmænds og Godsejeres Sønner og vedblev at være det til omtrent en halv Snes Aar, før jeg kom derned. Da begyndte den demokratiske Retning, som Rektor Forchhammer tilhørte, at præge Optagelsen af Disciplene. I min Tid var dog det langt overvejende Antal af disse udgaaet af den velstaaende Middelstand, det var i Virkeligheden dyrt at holde en Søn paa Herlufsholm,

Hjalmar Vilstrup,
Læge i Hornbæk.

Martinus Møller,
† ved 1890 i Buenos Ayres.

Uffe Carstens,
Lektor i Hillerød.

Aug. Levinsen,
Overretssgf. i København.

N. Chr. Lunding,
Rektor, Frederiksberg.

Gutzon Münster,
Egnepr., Dalby og Tureby.

Sven Bo Lassen,
Politimester i Hadsund.

Henrik Madsen,
Rektor i København.

G. F. Jürgensen West,
Arkivar i Rigsarkivet.

Carl Dragsted,
Postmester i København.

Axel A. Mossin,
Rektor i Svendborg.

Palle Rosenkrantz,
Overretssgf., Forfatter, København.

Hans Boeck,
Vognmand i New York.

Ludvig Ernst,
Kontorchef i Handelsbanken, København.

og selv om der var et betydeligt Antal Fripladser, kan det vel nok siges, at Herlufsholm var en Overklaseskole, om end langt fra saa „fornem“ som Metropolitanskolen. Jeg husker kun ganske faa Kammerater fra den egentlige Landbrugsstand og heller ikke mange fra Haandværkeres eller Smaahandlendes Hjem. Derimod var der mange Læge- og Præstesønner samt Sønner af større Landmænd og Provinskøbmænd.

Af de 130 Drengene, jeg husker fra de tre Aar, er der ikke een, der senere har spillet en absolut fremtrædende Rolle i vort Samfund, ikke heller er der, som der var i Metropolitanskolen, et stort Antal, hvis Navne er blevet bekendt i videre Kredse eller som særligt har udmærket sig. Skulde jeg nævne nogle af de mest bekendte, bliver det Lægerne Jens Eschen, Chr. Saugman, Holger Jakobæus, Holger Forchhammer og Niels Peter Ernst, Filologen Chr. Sarauw, Fængselspræsten Johannes Munck, den saa tidligt afdøde højtbegavede Forfatter Erik Waage og Kemikeren Niels Hjelte Claussen. Mange andre er dog gledet over i gode Stillinger, hvori de har gjort ypperlig Fyldest.

Ved at se tilbage paa Skoletiden faar jeg det Indtryk, at det langt fra var Duxene eller de Drengene, der havde de bedste Maanedskarakterer, der drev det videst i Livet. Jeg har det Indtryk, at det ikke er gjort med at tilegne sig Indholdet af Lærebøgerne. En vis Pligtopfyldelse og Ærekærlighed konstateres naturligvis derved, at de paagældende Elever passer deres Lektier og lærer deres Pensa, men hyppigt har det vist sig, at disse flittige og dygtige Skoledrengene, naar de slap bort fra Skolens Tvang og de smaa daglig tilmaalte Pensa, ikke ejede Kræfter til paa egen Haand at bygge videre og i Livet blev de distancerede af Kammerater, der havde været Drengene som Drengene og blev Mænd som Mænd. Hvis man angiver det som Skoleundervisningens Maal at fremelske en vis Pligtopfyldelse i Arbejdet ved at gøre det ensformigt og svært, saa maa Undervisningen i min Tid paa Herlufsholm betegnes

som særdeles god. Ganske vist lykkedes det ikke at lære *mig* Pligtopfyldelse, men Evne til at behandle Bøger fik jeg i rigt Maal, blot at Resultatet først viste sig 14 Aar efter, at jeg var blevet Student.

Ser jeg paa Studenterne fra Herlufsholm for Aarene 1882—85, finder jeg af 1882-Studenterne fem med laud som Eksamenkarakter, to med haud og een, der ikke blev til noget. Af 1883'erne har ni laud, kun een med haud foruden to, der forlod Studeringerne, den ene for at blive Officer, han er nu Oberst, den anden for at indtræde i Handelsvirksomhed. 1884 har fire Kandidater med laud, to med haud, tre fortsatte ikke Studeringerne. Mine Kammerater i femte Klasse, der blev Studenter i 1885, har fire med laud, fem med haud og een, der forlod Studeringerne.

Skolens Metode slog altsaa til over for det langt overvejende Antal af de dimitterede; paa ganske faa Undtagelser nær fuldførte de deres Studier og blev dygtige Læger, Præster og Embedsmænd. Derimod er det besynderligt at se, hvorledes det er gaaet de af mine Kammerater, der ikke fuldendte deres Uddannelsestid paa Skolen. Ikke mindre end elleve er udvandrede, tildels forsvundne i det store ukendte, og kun et ganske ringe Antal af dem, der forlod Skolen, har fortsat Undervisningen andetsteds til Studentereksamen.

Jeg finder heri bekræftet, at Undervisningen paa Herlufsholm for den, der gik Skolen igennem, var en passende Forskole til Embedsstudium, medens den ikke i nævneværdig Grad var Forskole til Livet. Man skulde have troet det omvendte, men Forklaringen ligger sikkert i, at det var den gamle klassiske Fagmetode, der anvendtes, at Uddannelsen var speciel og ikke almen.

Vor almene aandelige Opdragelse var i videste Omfang overladt til os selv, og vi savnede den Paavirkning i almen Henseende, som Forældre og ældre Søkende i Hjemmet meddeler Skoledrengene.

Skoleundervisningen er i de forløbne 40 Aar helt forandret, den sigter nu mod helt andre Maal, og pudsigt nok synes jeg selv, at min ringe Fremgang paa Herlufsholm i det rent fagmæssige skyldes, at jeg tilegnede mig meget af det reelle, men skammelige lod det skorte paa det formelle, som netop i den Tid var Skolens Force — og man vil tilgive mig denne bombastiske Vending — var 40 Aar forud for min Tid!

Det er et stort Held, at kun een af mine gamle Lærere kan læse dette, jeg tror, de vilde være højst uenige med mig i min Opfattelse og kategorisk erklære med Kielsen: „Du var en doven Lømmel, og du havde fortjent de Prygl, du desværre ikke fik.“ Sandheden er, hvor urimelig den end lyder, at til den Undervisning hørte som Drivkraft de Kielsen'ske Prygl. Jeg tilhørte en Overgangstid, hvor Pryglene var næsten afskaffede, min Æresfølelse var alligevel ikke stærk nok til at erstatte dem, og Stoffet med dets Behandling tog ikke min Fantasi og min Interesse fangen; Lærere og Forældre kunde appellere saa meget de vilde til Æresfølelsen, i Kammeraternes Øjne var det ikke en Skam at være doven, og Æresdomstolen var i min Tid Kammeraterne; men naar jeg af min Moders Breve ideligt ser, hvorledes jeg lovede Bod og Bedring og satte min Ære i Pant, — naar jeg tænker paa, hvor kvantitativt meget og brydsomt Arbejde, jeg i mit Liv har udført, saa kan jeg efter nøjere Overvejelse ikke faa andet ud af det, end at der har været væsentlige Mangler ved mine Evner til at tilegne mig Stoffet, som mine Lærere ikke har faaet Øje for — med andre Ord, at jeg var netop saa „tykhovedet“, som en Junker efter intelligente Folks Mening skal være, og det er jeg den Dag i Dag!

13. *Herlovianske Fester.*

Panem et circenses! Ogsaa paa dette Punkt efterlignede man paa Herlufsholm de latinske Traditioner. Om Brødet er

talt. Nu skal der tales om Fester og Skuespil, om Dans og Lystighed. De tre Aar bragte mig foruden de gamle Herlovi-
neres Besøg, der er omtalt, 3 Fugleskydninger, 3 Komedier
med Bal, 3 Trolleballer, 3 Koncertballer, 3 Fastelavns-
Maskerader, et Besøg af „Hinduerne“ og 6 festlige Skovture
foruden de talrige Besøg paa Gaunø med dertil knyttede Ad-
spredelser. Besøg paa andre Gaarde i Omegnen, en Række
Teateraftener i Næstved og flere Baller og Selskaber i den
livlige Garnisonsby. — En ensom Klostertilværelse var dette
visselig ikke! Jeg har allerede talt om Fugleskydningen. —
Den næste Fest var Komedi ballet henimod Slutningen af No-
vember.

Dilettantkomedie har altid øvet en vis Tiltrækning paa Læg-
folket, og det er ikke faa Skuespillere, der har faaet deres
Indvielse ved denne Art Opførelser. Tegnelærer Berthelsen
var en ivrig Dilettantskuespiller og selvskreven til at lede
Skolens Komedier. Efter Traditionen stammer de fra Mid-
ten af det attende Aarhundrede og omfattede i den første Tid
væsentlig Holberg. Men Georg Carstensen — der er en af
de berømte Herlovianere; han blev dog ikke dimitteret fra
Skolen — indførte Heiberg i Holbergs Sted og derefter gik
man senere over til Hostrup og Erik Bøgh, der fortrængte
alle andre. I de tre Aar, jeg var paa Herlufsholm, blev i 1881
Hostrups „Intrigerne“ opført, spillet af sjette Klasse, uden at
jeg dog husker noget af denne Forestilling. I 1882 tog Mark-
mann Ledelsen, og der opførtes Holberg: „Den pantsatte
Bondedreng“, hvor nuværende Dommer Einar Hallager gjorde
et dybt Indtryk paa mig ved sin Udførelse af den fattige Jun-
ker. Jeg skylder Sandheden at sige, at det var hans lyseblaa
Holberg Frakke, der imponerede mig mest, og saa saa' han
saa forbistret godt ud. Ved den Tid blev Komedierollerne
lagt over til femte Klasse for ikke at genere sjette Klasse i
deres Eksamenslæsning, og da jeg i 1885 var i femte Klasse,
blev Erik Bøghs idiotiske „Fastelavngildet“ opført. Gutzon

Münster var en ypperlig Skyttelars, Rektor Henrik Madsen en fortryllende Ungpige. Jeg vilde gerne med, men blev først kasseret, fordi jeg ikke kunde synge Æggestoddervisen rent. Levinsen, der var musikalsk, blev udnævnt, men klarede det histrioniske daarligt, og nu etablerede Berthelsen en Vædekamp mellem os og lod os begge samtidig aflevere: Og hør nu vor Far, og hør nu vor Mor — hej kom faldera, falde ralde ralde ra!

Det blev ligesom den berømte Degnekamp hos Magdalene Thoresen, men jeg, der udmærket godt kunde udstøde Melodier, naar en anden sang med, sejrede paa Grund af mine mimiske Evner. Efter Komedien var der Bal paa Festsalen.

Aarets Hovedfest var Trolleballet, der afsluttede Herluf Trolles Fødselsdag den 14. Januar. Desværre kendes Birgitte Gjøs Fødselsdag ikke, der er vist en Gang udsat en større Præmie for den, der finder den, men det lykkedes vel næppe nogen, dermed vilde vedkommende gøre sig uvisnelig fortjent af alle Herlovianere, særlig de skolesøgende. Derfor er Trollefesten en Dobbeltfest. Den indledes med et festligt Morgenmaaltid, hvor der til den varme Mælk serveredes „Gjøebrød“, tidligere kaldet Birgitteboller, en Art hjemmelavet, noget klæget, Wienerbrød. Derefter var der Gudstjeneste i Kirken, og Disciplene gik i Procession forbi Stifterens Sarkofag i Kirken. Jeg mindes ikke Processionen fra min Skoletid, men jeg har set en lignende af dyb gribende Virkning ved 350 Aarsfesten i 1915. Kirken var fuld af gamle Herlovianere, og Kongen deltog i Processionen, men det højtideligste Øjeblik var Toget af de 100 Drengene med de mindste i Spidsen, der bevægede sig ned ad Kirkegulvet under Orgelbrus.

Den Tid komme sent, da slige Mindefester falder bort for et radikalt respektløst Krav om at sætte det værende i Høj-sædet.

Dagen var ellers Fridag med en god Middag og om Af-

tenen det store Trollebal, hvor alle Egnens Honoratiores med Damer var indbudte, og Dansen gik lystigt lige til Kl. 2. Traktementet var Smørrebrød, Kager og Blækvand, en ejendommelig Druesaft, der for de mindre serveredes som afbrændt Rødvin. Vi ældre Løver dansede med vore Damer fra Skolen og Næstved. Sinkerne stormede Kagefadene og den afbrændte Rødvin og fandt deres Plaser i at genere de indbudte og etablere Slagsmaal paa Gangene. Der var ofte en Række gamle Herlovianere tilstede, „gamle Hall“ kunde ikke holde Tale i de Aar, saa Sekretæren Oluf Hall holdt Festtalen; poetisk begavede Disciple forfattede Sange, der blev afsungne; hvis jeg ikke tager fejl, er der en herlig Sang for Damerne af mig fra 1884.

Dansen foregik efter Tidens Skik med Balkort, medens sjette Klasse „førte op“, og en Kotillon med Buketter og Sløjfer i Herlufsholms Farver, hvidt og blaat, var Festens Clou. Vi havde ingen egentlig Danseundervisning, men de fleste af os forstod godt at føre Benene, selvom det i Sinkeklassen ansaas for Tegn paa Blødagtighed at deltage i Dansen.

Foruden de fornævnte „Gratier“ og de Damer af Næstved Familier, der hørte til denne Kreds, erindrer jeg som fejret Baldame paa Herlufsholm i min Tid, Gudrun Grüner fra Ravnstrup, nu Kammerherreinde Howden Rønnenkamp, en Søster til Kaarsbergerne, Datter af Præsten i Skjelby, Frk. Heide, senere gift med Højesteretssagfører Liebe, Pastor Nansens to Døtre, Søstre til Peter Nansen, og et Udvalg af Egnens Præstedøtre særlig Frkn. Dam fra Rønnebæk, Forfatteren Johannes Dams Søstre.

Løjtnanter fra Næstved taaltes ikke, naar de ikke var gamle Herlovianere, derimod var Garnisonschefen, Borgmester Salicath og den utrættelige Apoteker Bogø Stamgæster til Trolleballet, der ved de mange indbudne fik Karakteren af et Voksentbal mere end af et Børnebal. Det var overhovedet en officiel Fest, hvorved Skolen fra Forstanderen og nedefter til

de yngste Sinker kvitterede for den Høflighed og Imødekom-menhed, der blev denne lille Stat i Staten vist fra alle Sider. Det forstod vi godt allesammen, og vi følte os i denne vor re-præsentative Virksomhed, vi var ikke „for os selv“ den Af-ten, og Trolleballet var præget af en vis Stivhed, der først un-der Kotillonen tøede op.

Frisk, utvungen og hjertelig fornøjelig var den næste Fest, Fastelavnsballet, otte Dage efter Fastelavns Søndag. Allerede tidlig paa Dagen begyndte Disciplene at trække i de Maske-radedragter, der opbevaredes i en stor Garderobe. For Sin-kerne var det en Slagsmaalsfest, de fleste var enten Pjerrotter eller Harlekiner og Skorstensfejere, disse to Partier kæmpede hele Eftermiddagen paa Grønne Plads og i Vylen, Pjerrotterne brugte deres store Hatte, og i Regelen sejrede de mod Harle-kinernes Brikse og Skorstensfejernes Koste; der vankede mange drøje Hug, og Kampene var stærkt prægede af Coopers „sidste Mohikaner.“

Vi ældre kostumerede os til Ballet, der holdtes paa Spise- og Festsalen med Optog og Smaaløjer. Jeg havde forset mig paa et Billede af en Hofmaskerade i Halvfjerserne, hvor gamle Grev Frijs Frijsenborg maskeret som Kristian den Fjerde aflagde Besøg paa Amalienborg hos den regerende Konge. Afdøde Baron Gustav Blixen-Finecke havde baaret en Slags Landsknægtdragt, der klædte den udmærket smukke Mand brillant. Jeg fik min Moder til at sy den efter med Køllert af Lammeskind og et Par vældige lange Støvler og lyseblaa Trikotben. Paa Brystet stod H. R. med en Krone over, det skulde betyde Henrik den Fjerde — Dragten var fransk — men Kammeraterne troede, at der stod Rosenkrantz Herlufs-holm IV Klasse med en Baronkrone over, og jeg led uhyg-geligt af den Grund, da Pjerrotter, Harlekiner og Skor-stensfejere omsværmede mig og generede mig i Ly af Masken, der skjulte deres Ansigter. Naar dertil kommer, at jeg var et typisk Stankelben, der var saa lidt egnet som muligt til at

optræde i Trikot, vil man forstaa, at Resultatet ikke svarede til de gjorte Anstrengelser.

Og de skammelige Pigebørn lo af mig i al min Herlighed.

Det var i 1881. I 1882 var jeg mere forsigtig, da arrangerede Rudolf Bay et Optrin fra „Fjernt fra Danmark“ med Sømænd og Neptun, der vakte stor Opsigt, og jeg var Neptun med tre Alen Skæg og hyllet i et Gevandt, der skjulte mine Yndigheder. Det sidste Aar havde jeg selv arrangeret et Optrin, mit første Forsøg som Dramatiker, nemlig en Episode fra en lille By med dens Embedsmænd — jeg havde selv laant en Frakke af den elskværdige Postmester i Næstved — og dertil hørte en Række Repliker, som imidlertid ikke helt kom til deres Ret. I Virkeligheden var det et lille Revuoptrin, hvis lidt nærgaaende Repliker blev kritiseret af enkelte Lærere. Gæster var der ikke ved denne Lejlighed ud over Skolens faste Kreds, og en hel Del af Drengene var klædt ud som Piger, men i Modsætning til saa mange Maskerader jeg senere har set, ikke mindst i Studenterforeningen i Firserne, var der aldrig noget i denne Løsslupethed, der blev plat eller raat. Det skal gentages, at Tonen paa Herlufsholm i min Tid var fortræffelig, jeg har aldrig set virkelig Raahed eller anstødelige Optrin af nogen Art, der var noget friskt og frit over vore Fornøjelser, fjernt fra al usund Lummerhed.

Senere paa Aaret kom Koncertballet, der indledes med en Koncert, hvor enkelte Disciple, Lærere og Koret optraadte. Organist Hofmann havde stor Fortjeneste af det Herlovianske Musikliv, der i min Tid stod højt. Det var god Musik i omhyggelig Indstudering. Rektor og Overlærer Hasselager sang godt, og blandt Lærernes Damer var der udprægede Musikbegavelse. Det var en Glæde at være med til disse Musikøvelser, hvor ret svære Madrigal Kor blev udførte, og i det hele taget var der i min Tid over Herlufsholm et Musikpræg, der øvede en stærk Indflydelse paa en stor Del af os, og tjente til at gøre vore Sammenkomster festlige. Til

en Fest og Sammenkomst hørte altid Sang, vi havde smaa Kvartetter, sang Gluntar sammen, og der var særdeles mange, der deltog i Musikundervisning, spillede Klaver og Violin. Hver Dag indledes og afsluttedes jo med Lovsang paa Læsesalen, og Sangundervisningen foregik i min Tid ikke klassevis men saaledes, at der altid havdes et firstemmigt Kor med de smaa Disciple som Sopran og Alt og de store som Tenor og Bas.

Organist Hofman var en ildfuld Lærer, og han forstod at begejstre os, saaledes at vi i Sangtiden lod alle Drengestregger hvile.

Fra fjerde Klasse og opefter var det os tilladt ved Efteraarstid at foretage en Skovtur klassevis paa egen Haand. Vi lejede saa en Char-à-banc og kørte til et af de smukke Steder, der i rig Mængde findes i Omegnen. Disse Ture var det første Pust af Frihed fra fjerde Klasse, de formede sig som Rahbekske Punchegilder med Taler, Sang og Punch. Og det kunde ikke undgaas, at Deltagerne, naar vi ankom til Skolen, var let beduggede af Punchen. Men der blev ikke sagt noget til det, det gav os heller ikke Smag paa „Mosten“, vi opførte os som soldende Studenter, men gik aldrig over Stregen. For min Erindring staar særlig den Demostheniske Veltalenhed, der gav sig Udslag i Bordtaler over alle tænkelige Emner.

Skolens officielle Skovture, gik længere bort. De holdtes i Juni Maaned, mens sjette Klasse var oppe til Artium. Ved denne Lejlighed havde fjerde Klasse Lov til at ryge Tobak, og det maa have været pudsigt for Lærerne at konstatere, at de unge Mænd, trods skarpt Forbud mod Rygning, var helbefarne som nogen jysk Bondemand i Brugen af den forbudte Urt. Jeg husker kun to Skovture, en til Vordingborg, hvor vi dansede i Kildeskoven, og Byens Damer var vore Gæster, og en til Boserup og Roskilde, der sluttede med en Dans i Skoven ved Tureby Station, hvortil jeg selv med ungdommelig Dristighed havde inviteret en smuk ung Pige fra Næst-

ved, der ellers ikke hørte til Herlufsholms Baldamer, og som ikke havde anden Chaperone end mig, der højtidelig hentede hende i Toget ved Tureby og ligesaa højtidelig afleverede hende til hendes Forældre efter en romantisk Balaften i Bregentveds Bøgeskove.

Jeg havde allerede Forlovelsesforfølelser — Damen var meget nydelig — men jeg erindrer ikke, hvorledes vort Ven-skab efter Sommerferien forflygtigedes — mon hun ikke blev forlovet med en Løve fra Næstved. Det blev ikke med mig.

Næstved var en livlig By, og i Borgerforeningen afholdtes Dilettantkomedier, der altid overværedes af Disciple paa Her-lufsholm, idet en stor Del af disse hørte hjemme i Næstved. Sjælen i Dilettantkomedien var Høpfner, der den Gang var Assistent paa Jernbanestationen i Næstved, senere blev Skue-spiller og Teaterdirektør i Provinsen. Repertoiret var Hostrup og Erik Bøgh. Men ogsaa omrejsende Skuespillerselskaber kom til Næstved, og jeg, der var meget teaterinteresseret, takket være mine Studier af Hostrup, Overskou og Oehlenschläger, forsømte sjælden nogen Forestilling. I den Henseende var Skolen meget liberal.

Jeg husker meget lidt fra disse „Tespis Karrer“ og tyde-ligst staar for mig Capriciosa af Overskou, hvor Havets Nymfe optraadte med Smalben, der vilde være tilstrækkelig til for hver af de optrædende at udstyre moderne Charleston-dansende med otte Par respektable Gangredskaber. Men den Gang havde Publikum Smag for fyldige Skønheder.

Alt i alt vil man sikkert indrømme, at Herlufsholm i 1881 —84 havde udvidet den ædle Herluf Trolles Program betydeligt i Retning af Underholdning og Forlystelser, men det skal udtrykkelig siges, at over disse Ungdomsfester var der et friskt og lyst Præg af Sang og Glæde, der gør dem smukke i Mindet for alle, der har været med til dem. Enkelte af disse Fester er nu afskaffede, men det skyldes sikkert ikke, at de er blevet misbrugte, vel snarere det, at Herlufsholm nu,

da Samfærdselsmidlerne er i saa rivende Udvikling, ikke læn- gere er den afsondrede Enklave, det var, da disse Fester blev indstiftede.

For det kneb jo unægtelig lidt med Kommunikationsmid- lerne. Herlufsholm ligger et godt Stykke fra Næstved, Vejen hjem om Vinteren gik gennem Skove, hvor der var bælg- mørkt; man maatte gaa forsigtigt, udstyret med en Olielygte, der hørte til enhver Herlovianers Udrustning. Og det var jo ikke altid hyggeligt at færdes ved Nat i de mørke Skove. Cykler kendtes ikke. I det andet Aar jeg var paa Herlufs- holm, optraadte de første Bicykler med det vældig høje For- hjul og det bitte lille Baghjul. Man skulde være Artist for at køre paa dem, og der var næppe mere end fire Disciple, der havde dem.

Apostlenes Heste var vor Befordring til og fra Næstved, hvordan saa Vejret var.

14. *Skolens særlige Stilling i Samfundet.*

Den Tid jeg henlevede paa Herlufsholm, forekom mig selv dengang som et Ophold i et særegent Samfund, en Enklave i mit Fædreland. Der gjaldt særegne Love, der førtes et sær- ligt Sprog, der levedes paa en helt anden Maade, end jeg var vant til, og der var opført uden om Skolen en usynlig Mur, der til daglig skilte den fra alt andet.

Skolens Love stammede fra 1821, mens Geheimeraad Kaas var Skolens Forstander, de var ofte omarbejdede, men i min Tid gjaldt Lovene fra 1874. De indeholdt udførlige regle- mentariske Bestemmelser, hvorefter det før skildrede dag- lige Liv foregik. De nævnte Grænserne for Spasereturen, der aldrig overholdtes, de forbød at gaa til Næstved, at be- søge Konditorier, Kafeer og lign. De indeholdt Regler om Fredning af Anlæg, Badning og Skøjteløbning. De ordnede

Forholdene paa Feriedagene, gav Regler for Orden paa Kamrene og endte med en pompøs Passus, denne:

„Som Disciplene i det hele bør vise Velvillie mod hverandre indbyrdes, saa gælder dette fortrinsvis overfor de nyoptagne; Drillerier, kaad Spøg og overhovedet Alt, hvorved et smukt og godt Kammeratforhold forsættelig krænkes, maa Skolen forbyde og straffe.“

Jeg mindes aldrig at have set Skolen prøve paa at hævde dette Paabud! For de smaa nyankomne maa det have været drøjt pludselig at staa over for et Hundrede Tyranner, at være helt draget bort fra Mors Skørter og Hjemmets Fred. For mig var det kun Anledning til en vis Undren, en Konstatning af en ny Foreteelse, et afsluttet Samfund med eget Liv og egne Love.

Men jeg levede mig hurtigt ind i det; det andet Aar var jeg en fuldblods Herlovianer, der opfattede Verden Herloviansk, talte Herlovianernes Sprog og benyttede alle Herlovianernes Resourcer til at gøre mig Livet saa behageligt som muligt, slippe let over Ulemperne og gøre det mest mulige ud af Behagelighederne. Jeg kom godt ud af det med Kammeraterne og mindes ikke et eneste Fjendskab eller nogen alvorlig Fejde.

For et Par Aar siden udgav Student Ebbe Neergaard en lille Herlovianerordbog, der indeholder en Række Ord, deriblandt en Del Forkortelser og Sammentrækninger, der har været i Brug paa Herlufsholm Tiderne igennem. Samlingen er ret omfattende, og jeg genkender en Del af de Gloser, der var i Brug i min Tid.

Det særlige Herlovianersprog, som Hasselager med et forkert Udtryk kalder Jargon, bestaar væsentligst i Sammentrækninger af almindelige Ord som *Stil* for Storepil, *Smasse* for Smørbasse, *Si* for Sabelkompagni, og disse Varianter er næsten uudtømmelige. Ordet *Spør* af Spanskrør er meget ærverdigt, over 100 Aar gammelt, men der dannedes stadig

nye, og de fleste har jeg benyttet ved Omtalen af de specielt Herlovianske Foreteelser.

Anden Gruppe er særlige Betydninger af danske Ord, der er knyttede til Stedet, og som jeg antager stammer fra Almuesproget paa Egnen. Som *skøn* f. Ex. ved Jammerbugten betyder ferm, dygtig, saaledes betyder *snedig* paa Herloviansk behagelig, god, rar, og det er sikkert forkert derivedet af Neergaard fra det tyske *schneidig*. Modsætningen *usnedig* var i min Tid i lige saa stærk Brug, og de to Ord betød, hvad der vakte vort Behag og det modsatte. *Gæv* var ligeledes et Ord, der benyttedes for rask, tiltalende eller lignende. At *knole* betød at hugge eller stjæle, det er en Eufemisme omtrent som det socialdemokratiske at „expropriere“. At *dage* betød at opdage og brugtes særlig om Hørernes Opdagelse af Misgerninger. At *belle* betød at kæmpe eller dænge med Puder, Pudebel, eller Punter en Sammentrækning af Pissedunter, det sidste var en farlig og absolut forbudt Sport. *Gæve* var en Sammentrækning af Gang-tæve og betød Skolens tjenende Aander af Hunkøn. I min Tid var de tre klædt i Bondekone-drugt med Hue og af en sat Alder. Jeg husker *Marie*, der havde været Overlærer Leths Opvarterske, en god og skikkelig ældre Pige, og *Sopi-de* med meget blødt sjællandsk *d*, der var ikke saa lidt af en Heks. Hun afløste paa Sygestuen den veltjente *Stine Stivfinger*, der havde en stiv Pegefinger, som af Forsynet syntes bestemt til at lægges paa Disciplenes Næser, naar hun regalerede dem med Landfysikus Knudsens Universalmedicin *Amerikojle*, — Amerikansk Olie. *Tæv* betød Klø uddelt af Kammerater, og *Klassetæv* var en uhyggelig Lynchjustits mod Judasgerning eller Sladder. Jeg mindes ikke at have set den udført. *Loren* betød bange og brugtes altid. *Vus* og *Pus* var Betegnelsen for Lokaler „for Herrer“. *Svikker* brugtes altid for Svovlstikker og *Svuxer* for Svømmebukser. At *tyre* brugtes altid for at læse Morsskab i *Tyrebøgerne*, der betegnede alle andre Bøger end

Lektiebøgerne. *Vump* eller *Vusetump* var en Betegnelse for en Cigarstump, der opbevaredes til Brug paa det fredlyste Sted *Vus*. *Fis* var Betegnelsen for det afnavede Kærnehus i en Pære eller et Æble og det var meget almindeligt, naar de store gnaskede paa Æbler fra Discipelhaven, at saa Sinker fulgte som Maager paa Storebæltfærgeren og bad: lad mig faa *Fisen*. Vestibyen kaldtes *Vylen* og aldrig andet, *Stark* var Storepark, men Sammentrækninger af Stednavne var ikke ansete for hel fin Sprogbrug og behandledes som daarlige Brandere behandles i almindeligt Omgangssprog.

En Del Ord findes ikke opførte hos Neergaard, de er lejlighedsvis benyttede i det foregaaende. Af disse kan nævnes *Maryhvalpe* for grilleret Kød, *Jægteren* for Vægteren, der afsang Aftenrimet „Hov Jægter Klokken er slagen ihjellev“, *Sølser* for sorte Pølser, *Dipelhaven* for Discipelhaven, „Afrikaneren“ for Per Mesters Spør, *pusetrængt* og *vuse-trængt* for legemlige Nødvendigheder, *Diener* for Tjenerne, *Bagvender* for Møvsens Lussinger og hans Betegnelse for Gennemgang, *at tyde for*. Under Sportslivet er nævnt adskillige Udtryk, der i min Tid daglig var i Brug, ligesom de særlige Herlovianske Stedsbetegnelser, knyttede til Stederne.

Øgenavne var en særlig Herloviansk Foreteelse. De brugtes om Høerne saaledes: Heis, Per Mester, Kilian eller Møvsen, Høffer, Nif, Ammen, Hither, Moss, Kobben, Misen eller Mærden, og det maa betones, at anderledes blev de paagældende Hørere *aldrig* betegnede. I min Tid hed Trausted: *Trau* og Berthelsen: *Bertel*. Pastor Munck havde intet Øgenavn, og Forstanderens Hustru blev meget respektløs kaldet: *Mutter Hall*. Navnet Ønen for Oldfruen er ofte berørt.

Øgenavne var hyppigt i Brug mellem Disciplene indbyrdes og gik i Arv fra Broder til Broder. I Almindelighed blev Disciplene benævnt ved deres Efternavn baade af Lærere og Kammerater, Fornavne blev meget sjældent benyttede, men maaske netop af den Grund var Øgenavnene stærkt i Brug.

De dannedes ofte af selve Navnet. Axel Hansen: *Eksellen-sen*. Dragsted hed *Dragen*, Hjalmar Nielsen hed *Nille*, Boeck hed *Pøk*, Uffe Carstens *Guffe*, Gutzon Münster *Gaston*, Erik Møller: *Øller*, Immanuel Nansen: *Mimm*, Holger Jacobæus: *Bæus*, Ove Rostrup hed uvist af hvilken Grund: *Maderen* med blødt d af det oldnordiske madr: en Mand. Rektorens Sønner hed *Padderne*. Jeg mindes en Vestindianer, der hed *Pungo* opkaldt efter en den Gang berømt Urangutang, og af to Thomsener, der begge indtager betydelige Stillinger i Videnskabens Verden hed den ene *Mosse-Thomsen*, den anden *Bukke Thomsen*. Færingerne, af hvilke der var nogle Stykker, kaldtes *Grinderne*. Selv bar jeg Øgenavnet „den rige“ formodentlig paa Grund af min allerede den Gang noget usikre Økonomi.

En speciel Betegnelse var *Hinduerne*, Eleverne fra Højskolen Hindholm, der undertiden aflagde Besøg under Hinduhøvdingen, Forstander Nielsen, Fader til L. C. Nielsen og Johs. Nielsen. Han kaldte os „den sorte Skole“, vi kaldte ham „den røde Skole“, han var rødhaaret, og han plejede gæstfrit at indbyde os til Hindholm, hvor han vilde dreje Halsen om paa en And eller flere til os. Vi følte os hævet over Hinduerne i akademisk Selvfølelse, men fandt dog stundom Vej til Hindholm.

I Næstved betragtedes vi som en Slags finere Dreng, den aarhundredgamle Kamp med „*Skokserne*“ var i min Tid, som anført, allerede ebbet ud. Vi havde det Indtryk, at Skolen dengang betød meget for de Handlende i Næstved. Men som rimeligt var, havde vi ingen Interesse for eller Forstaaelse af hele den Side af Skolen, der vendte mod Gods og Godsstyrelse.

Forpagter Hertz var for os Økonomen, og Herlufsholms Beliggenhed gjorde, at vi intet saa til Gaardens Avlsbrug, dens Køer eller Indhøstning. De fire *Dienere* var yderst høflige, den ældste Hans, kaldet Taffeldækker, mindes jeg som

en høj, statelig Mand med et krigerisk Overskæg. Postkøreren, der hver Dag ved Middagstid bragte vor Post, hed Hans Post, og var lille, hjulbenet og tjenstvillig. Jægteren var gnaven, Maskinmester Ludvigsen, som vi drillede med at kalde *Smeden*, var en dygtig og meget paapasselig Mand, der i en lang Aarrække blev Belysningsmester paa det kongelige Teater. Om *Gævene* er allerede talt saavel som om *Tonen* og *Smassemanden*.

Den eneste af Godsets Folk, jeg kendte, var Valdemar Hansen paa Sønderdrættet ved Granplantagen. Han var en stor tyk, gemytlig Sællænder, der led af Blæresten, som han og jeg prøvede at kurere formedelst Henrik Smiths Lægebog, som jeg hentede paa Biblioteket. Kuren hjalp — det er den eneste Gang i mit Liv, jeg har fungeret som Mediciner.

Hos *Volmer* kom et Par Stykker af os og drak Æggesnaps og Mjød eller gammelt Øl med en Pind i, men det var farligt for begge Parter, og det eneste lille Tilløb til en Smugkro holdtes i min Tid inden for meget uskadelige Grænser.

Vi blev ikke — jeg tror ingen af os — paa nogen Maade knyttede til Godsets Fæstere eller Almuen paa Godset, vi betragtede den som „Folket“ i Ingemanns og H. F. Ewalds Romaner, og blev altid behandlet med en vis Ærbødighed som den, der i gamle Dage blev Husets Herres Børn til Del paa de store Godser. Jeg havde en Følelse af, at Rektor ønskede en mere folkelig Tone indført, men at det ikke lykkedes ham; Lærerne var alle Akademikere, og Tiden først i Firserne var meget forskellig fra vor, hvad angik Forholdet mellem Befolkningens „Klasser“.

Jeg tror med Bestemthed at kunne hævde, at disse Iagttagelser er rigtige, jeg selv havde ingen Venner blandt Godsets eller Skolens Folk, og jeg var dog baade paa Gaunø og særlig paa Sofiendal vant til at slutte mig meget nær til Husmænd, Karle og Funktionærer og følge Landbruget, Livet i

Skolebygningen set fra Godskontoret. Tilhøjre Gavlf af Musæumsbygningen, i Baggrunden Raadmandshavens Bøge.

Skoven og paa Kornladerne med stor Interesse. Men det kom aldrig for paa Herlufsholm, det var Naturen i Skov og Mark, der drog os, Mennesker traadte vi aldrig i Forbindelse med saalidt som Dyrene. Jeg ser nu heri en Levning af det Købstadsmæssige, der var ved den sorte Skole, Universitetets Forgaard; de hundrede Aar, der var rundne efter Bondestandens Frigørelse, havde ikke formaaet for os Sortekjoler at se Landbrugere som andet end *Bønder*. Og der var i Ordet Bonde noget, der satte dem i en lavere Klasse i Forhold til os, — jeg tror næsten Lærerne — Heis fraeregnet — følte det endnu stærkere end vi.

Det Herloviansk-aristokratiske var en Art Fortsættelse af de højlærdes Arrogance i den lærde Tid og de Nationalliberales Embedsmandsfølelse fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede og lige op til de stærke politiske Brydninger, der faldt netop i min Skoletid.

Politik var bandlyst paa Herlufsholm, og paa Rigsdagens Bønder saa vi med samme Øjne som Vittighedsbladet „Punch“. Christen Berg, gl. Høgsbro, Jens Buşk var „Bondehøvdinger“, og Rigsdagsarbejdet var „et lidet Anhang til Bondekriegen“. Om Socialdemokraterne anede vi intet. Vi vidste, at Pio og Geleff var Forbrydere som Catilina: *qousque tandem o. s. fr.* Og det var først i de Aar, at det liberale Gennembrud fra 70'erne naaede os og beredte Vejen for en rummeligere Forstaaelse af de sociale Forhold. Men hele Skolen med dens stærke Klassesdeling, dens Respektkrav, dens Lystring og dens iøjnefaldende ulige Behandling af de forskellige Aldersklasser var jo heller ikke egnet til egentlig demokratisk Livsopfattelse efter Recepten „Frihed og Lighed“.

De stramme Kirkebaand var ved at bryde, det gærede politisk, men det tog endnu nogle Aar, før det Præg af Enevældetiden, der afgjort hvilede over Herlufsholm, blev afløst af den politiske Friheds Æra, — med alle dens Velsignelser!

15. *Konfirmationen.*

I Vinteren 1883 begyndte jeg at „gaa til Præsten“. Skolens Præst var Sognepræst i Lille Næstved Ferdinand Wilh. Munck, en Mand, der særlig i Sygekassesagen har indlagt sig stor offentlig Fortjeneste, og som i sin Virksomhed var Typen paa en af de Martensenske Præster, der i Slutningen af forrige Aarhundrede bestred Landets store Præstekald, paa een Gang Embedsmand og tillige jævn, folkelig og forstaaende. Pastor Munck var en af de Mænd, mod hvem ingen kan fremsætte nogen Indvending. Han var en oprigtig troende Mand, der sagde sin Mening uden Personsanseelse, men altid var hensynsfuld og hjælpsom. Han var høj, svær, rødhaaret med meget lyse men yderst udtrykfulde Øjne under tykke buskede Bryn. Hans Ansigt var saa aabent, som kun en helt igennem god og retsindig Mands kan være, hans Tale var djærv og hans Væsen muntert.

Herluf Trolle havde anordnet, at hans Skole skulde bygges paa Fromhedens Grund, og Religionen prægede den i Aarhundreder. Det er ikke faa lutheranske Bisper, der er udgaaede fra Herlufsholm eller har været Rektorer der, og Religionsundervisning var et af Skolens vigtigste Fag. Ved Halls Skolelov af 1871 bortfaldt Religionsundervisningen i de tre øverste Klasser, men den indførtes igen, da Munck blev Præst ved Skolen, og i min Tid gennemgik han Biblen med os i en ugentlig Time.

Der var i gamle Dage tvungen Kirkegang hver Søndag, men allerede i Grev Knuths Tid blev det ordnet saaledes, at de konfirmerede Disciple skulde gaa i Kirke hveranden Søndag, de ukonfirmerede hver fjerde. Min Broder og jeg, der var paa Gaunø hver Søndag omtrent, var sjældent med til den tvungne Kirkegang, jeg husker, at de inspektionshavende Lærere var alt andet end ivrige Kirkegængere, — en af dem rettede Stile under Gudstjenesten, hed det sig — og Pastor

Munck var, saa udmærket et Menneske han maatte være, ingen fængslende Prædikant, han talte ogsaa meget længe. I 1894 faldt den tvungne Kirkegang bort, Pastor Munck selv sluttede sig til Tanken fordomsfri som han var.

Den officielle Religiositet gav sig Udslag i Morgen- og Aftenlovsang og i Bordbønner, heri er ogsaa sket betydelige Ændringer.

Altsaa Skolen var ikke stærkt religiøst præget, flere af de yngre Lærere var Fritænkere i den Forstand, hvori Ordet nævnedes i 70'erne og 80'ernes Brydningstid under Darwinismens Opsejling; jeg havde det Indtryk, at Lærerfamilierne var religiøse, men selv mærkede jeg aldrig religiøs Paavirkning fra Skolens Side.

Jeg selv var opdraget med Kristendom, Kirkegang og en selvfølgelig Tro paa alt, hvad Kirken og Biblen lærte. Som Børn bad vi Aftenbøn og gik regelmæssig i Kirke. Min Religion var Barnetroen med den uundgaelige Tilsætning af Tilflugt til højere Magter for at fremme Ønsker og besejre Angst for det overnaturlige, og med en ubevidst Frygt for at fornærme disse højere Magter og nedkalde øjeblikkelig Straf for Synd og Ugudelighed.

Alle Synder lige til Dovenskab og Skulkeri blev for mig uvilkaarligt stillet i Forhold til Vorherre, og da Overgangstiden kom med de sædvanlige Drengeforvildelser i sexuel Henseende, blev alt sligt jo en Synd og at betragte fra dette religiøse Standpunkt. Forfatteren Knud Rosenstand har i sin Bog Jørgen Fang (Gyldendal 1902), der tydelig omhandler Herlufsholm, givet en Skildring af disse Forhold, som jeg i et og alt kan tiltræde. Forholdet paa Herlufsholm var som i alle Skoler paa dette vanskelige Punkt, jeg har selv over for yngre Kammerater — mine Poder — holdt Foredrag lige ud af P. la Rousses Leksikon og Prædikener om Syndeskyld og Frelse ved Jesus for disse forfærdelige Fristelser, Prædikener, der var henvendte til de smaa, men fuldt saa meget gjaldt mig

selv. Jeg kom ikke bedre fra disse Konflikter end de fleste Drengene gør, dog heller ikke slettere.

Jeg tror, i det Kapitel skal man lade Drengene passe sig selv, man var dengang tilbøjelig til at tillægge dette for stor Betydning.

Før jeg begyndte at gaa til Præsten, var Synd, Forbrydelser, Forseelser og sundhedsfarlige Handlinger for mig flettet ind i en Art praktisk teologisk Betragtning, der igennem Aarhundreder var og endnu tildels er ethvert saakaldt kristent Samfunds „teologiske Jura“. Men egentlig var jeg Monoteist og gjorde mig ingen særlige Forestillinger om Treenighed eller Frelserens Personlighed.

Der var een Gud, og det var Vorherre, ham stolede og haabede jeg paa, og ham var jeg bange for at fortørne og ivrig for at vinde og forsone, ham maatte jeg staa mig godt med.

Saa kom Konfirmationsundervisningen med dens lutherske Teologi. Her var Pastor Munck paa en vis Maade en udmærket Lærer. Hans Tro var vist ogsaa „Barnetro“; som en strengt moralsk og redelig Natur i Anlæg havde han en dyb Forstaaelse af Kristendommens moralske Betydning, men ingen Lyst eller Trang til over for os at fordybe sig i Mysterier eller dogmatiske Spørgsmaal. Vi skulde ikke granske over Treenighed og Undere, vi skulde tro, at det var sandt, stole paa Gud og Frelseren og blive gode retskafne Mennesker.

Jeg var en af de ældste paa Holdet og ikke lidt fremme for Kammeraterne i Udvikling baade legemligt og aandeligt, jeg spurgte meget og vilde endog diskutere. Pastor Munck tog det jævnt, overbærende, men helt naturligt. Men — og ogsaa paa dette Punkt er der skarpe og gode Iagttagelser i Knud Rosenstands Bog, — det blev Konfirmationsundervisningen, der lagde Grunden til den Skepsis, der senere i Livet førte mig over i de udtalte Agnostikeres Kreds.

Navnlig vikledes min Opfattelse af jordiske Overtrædelser i Forhold til det religiøse helt ud af min Barndoms Sammenkæden af disse Ting. Jeg fattede en levende Interesse for Religionen som Kulturfænomen, den jeg har bevaret hele mit Liv, men jeg blev irreligiøs, kun med Bevarelse af den Frygt for det absolut ukendte, der er Kærnen i al primitiv Religion, den Kærne af „Overtro“, der synes at være alle Menneskers „Arv“.

Under denne Periode hændte der mig noget, der i sig selv unddrager sig Drøftelse i en Bog, men som jeg alligevel ikke helt kan forbigaa, fordi det greb ind i et Forhold, som jeg i hele min Skildring af min Barndom har fremhævet og betonet: Forholdet til min Moder. Jeg traf i København flere af mine Kammerater fra Herlufsholm fra Aaret forud, der nu levede et muntert og ubundet Liv i Hovedstaden. Jeg indlod mig paa nogle ungdommelige Letsindigheder — ung Herre som jeg var — og disse blev ikke skjulte for mit Hjem.

Jeg kunde hverken vente eller forlange, at min Moder med sit rene Syn paa Livet, sin strenge religiøse Opdragelse og sin inderlige Kærlighed til sine Dreng, som hun vilde skærme for alt stygt og urent, skulde forstaa det, der var hændet. Hun blev dybt saaret og veg tilbage for mig. Jeg havde været hendes Øjsten, hendes betroede Søn, og hun havde baaret over med al min Uefterrettelighed og Efterladenhed, min Dovenskab og Letsindighed, — dette vilde og kunde hun ikke taale. I en Aarrække havde jeg om Aftenen siddet paa hendes Seng og talt med hende om alt; hun havde fuld Fortrolighed til mig, jeg kendte alle hendes Forhold og nød hendes fulde Tillid — den mistede jeg nu. Min lille Broder Arild blev hendes Øjsten, med ham levede hun i mange Aar, til han blev gift, og det blev ham, der, da hun døde, var hos hende i Italien i 1911.

Jeg hidsætter et Brev, hun skrev til mig et Par Maaneder efter, det giver mere, end jeg kan give, og uden det vilde

Skildringen af min Barndom og Ungdom ikke være sandfærdig.

Brevet lyder saaledes:

16 Februar 1883.

Jeg var glad Palle at faa dit Brev og at høre du haver det godt — nu vil jeg ogsaa ønske at jeg snart maa *mærke* en Forbedring i meget — og at du virkelig har alvorlig *tagen dig selv i rette*, og overbevist dig om at paa denne Maade du har slaaet ind paa, kan det *aldrig gaa*, og maa ufejlbarlig føre til en Misstemning imellem os. Jeg har ikke let ved at glemme og der staar stadig en Skygge mellem dig og mig — som det maa være din Opgave og Bestræbelse at udslette, og jeg har lidt ventet at min Tillid til dig skulde lide saa dybt og smerteligt et Skaar, især i en Tid hvor du siges at forberedes til Confirmationen, og hvor man skal dobbelt vogte sine Tanker og Gjerninger. Jeg siger ikke meget i denne Sag thi jeg haaber at din *Samvittighed* og *finere Følelser* vil være dine *værste Anklagere* og Dommere — og jeg kan kun bede at Gud vil give dig *Kraften* til at holde de gode Forsætter som jeg tvivler ikke paa at din bedre Natur vil dictere dig — men som din svaglig letsindige Charakter forhindrer dig rigtig *at udføre* og du maa alvorlig kjempe derimod Palle. Jeg har intet Glæde i Verden anden med mine Sønners Velvære og *Hæderlighed* og hvis jeg ikke kan beholde min Tillid og Tro til deres Retskaffenhed og Villie til at gøre deres Forældre og Navn, Ære, saa er al Glæde og Haab i Livet forbi. — Den Maade du nu tager fat paa dine Pligter paa Herlufsholm vil være for mig *et Beviis* for at *du fortryder* det der er gaaet forud og alvorlig bestræber dig for at oprette det forbrudte — og at *du holder dine Tanker i tømme*, og med alvorlig Villie indhenter det du har nu i snart to Aar forsømt saa sørgeligt.

Nu min Dreng vil jeg slutte med det Haab og Bøn at du vil rigtig lægge dig det paa Hjertet at forsøge med trofast Alvor at oprette det som Du har forbrudt og for- sømt og at jeg maa kunne igjen med Tiden tænke med andre Følelser end for Øjeblikket ere de herskende, om min Søn Palle som fra lille af har været saa inderlig varmt elsket og knyttet til

sin Moder.

Konfirmationen kom med Kirkegang en vis alvorlig Stemning, den Festlighed og de Gaver, der følger med. Jeg tror at min Moder, der var en ganske anderledes dyb Natur end jeg, har været stærkt greben ved den smukke hjertelige Tone, der prægede Pastor Muncks Overhøring og den hele Guds- tjeneste. Skolens Fest ved Konfirmationen var altid præget af en særegen Form og Festivitet, og hun skriver ti Dage efter Konfirmationen den 10. April 1883 følgende:

„Det var en dejlig Dag Mama tilbragte hos Eder den Ist og gid min Kære, at Du ikke vil *glemme* den og *dit Løfte*, saa at naar Fristelserne kommer og kommer til dig i mange Skikkelser, at Du vil huske paa *den* Dag og sejre, saa at Du vil i Virkelighed „*Standfast* og Hold- fast“

Aldrig nogensinde i de tredive Aar, der kom, har jeg talt med min Moder om det, der dybest skilte hendes Karakter fra min, det som jeg tidligere havde stillet i Forhold til det religiøse, men siden skilte helt ud fra Begrebet Synd.

— — — — —

Konfirmationen bragte mig noget, som blev til Glæde for mig i de Aar, jeg var paa Herlufsholm, den aabnede mig den gæstfri Præstegaard i lille Næstved, hvor Marcus og jeg i halvandet Aar var hyppige Gæster hos de fortræffelige Præ- stefolk. Jeg husker ved en langt senere Lejlighed, vist under et af de Besøg paa Herlufsholm, hvori jeg deltog i 1909, at have truffet Pastor Munck, der da sagde til mig: „En Ting

har glædet mig ved Deres Forfattervirksomhed, om jeg end ikke ved, hvor De nu staar i de Ting, vi to havde med hinanden at gøre, Deres Bøger er altid *rene*“.

Det skyldes en vis Blufærdighed og staar ikke i Forbindelse med noget religiøst. Jeg sagde ikke til den udmærkede gamle Præst, at det var den første Undervisning i Religion ud over Skolens tarvelige Religionsundervisning med udenadlærte Salmer og Katekismus og med Bibelhistorie efter „Assens“, der havde vakt min spekulative Trang, og, da jeg ikke var nogen udpræget religiøs Natur, førte mig ind paa rationalistiske og sofistiske Diskussioner, der endte med det sokratiske: *jeg véd, at jeg intet véd* med Agnostikerens Tilføjeelse: men det, som synes mig urimeligt, vil jeg ikke kamouflere med Udtrykket Tro.

Om nogen direkte religiøs Paavirkning har der senere i mit Liv ikke været Tale, og lidt efter lidt blev Kristendommen for mig kun et Omraade af Studiet af Menneskeaaften, der paa Grund af sin Betydning maatte vække og vedligeholde den mest levende Interesse. Jeg vedblev at ære den, kom aldrig til at hade den og var tilbøjelig til at slutte mig til dens Forsvarere snarere end til dens Angribere i den Tid, der fulgte paa mine Barndomsaar, og hvori Udviklingslæren og den frie Tænkning i studerende Kredse gjorde skarp Front mod min Barndoms Kristendom, og det var Tegn paa Intelligens at være irreligiøs.

Nu da Forholdet er ganske det omvendte, er jeg ret sikker paa, at alvorlige Læsere vil henhøre det, jeg i dette Kapitel har berørt, til de samme Aarsager som mine daarlige Skolekarakterer.

Samme alvorlige Læsere vil saa maaske sige: det hele er ikke videre indviklet, det drejer sig om en maaske velbegavet, men overfladisk, letsindig og svag Karakter. Meget muligt, det sagde Skolen sikkert ogsaa.

Men er det nok?

Og det er Skolen, jeg her ønsker at give et Billede af. Kan man overhovedet „opdrage“ Individder kollektivt? Er der overhovedet noget, der med rette tør kaldes en *Opdragelses-Anstalt*?

16. *En Dobbelttilværelse.*

I April 1883 var jeg fyldt 16 Aar, jeg var konfirmeret, bar Spidskjole ved festlige Lejligheder og optraadte om Søndagen i en lang sort, enradet Skødefrakke. Jeg nød ringe Anseelse i Klassetimerne paa Grund af min slette Latin (Møvsen) og min forfærdelige Matematik (Moss), men uden for disse to Fag var jeg slet ikke helt ringe. Jeg havde vældig Lyst til Bogen, og det er derfor ikke underligt, at jeg uden for Timerne drev et meget omfattende Studium, der kun løseligt blev paaagtet af mine Lærere, som jo overhovedet ikke beskæftigede sig med os uden for Lektietimerne.

Her var jeg fri, kunde tilegne mig Kundskaber paa min egen Maner og gjorde det af et ærligt Hjerte. I Skoletimerne satte det sig kun Spor i mine danske Stile, der stod betydeligt over mine Kammeraters, og i Historieundervisningen.

I min Bogsamling stod baade Holberg, Oehlenschläger, Hostrup, Heiberg, Overskou, Goldschmidt, Bøye, Paludan Müller, Chr. Winther, Fru Gyllemburg, Blicher og Hauch. Af udenlandske Klassikere ejede jeg Dickens, Thackeray (takket være min engelske Moder), Shakespeare i en stor ill. Casseludgave, Cervantes, Hugo, mærkelig nok hverken Goethe eller Schiller, hvad der var Efterdønninger af 1864, Bulwer, der var min Yndlingsforfatter, og Bjørnson og Henrik Ibsen, som jeg var begyndt at lægge mig efter paa Herlufsholm. Desuden ejede jeg Riises Arkiv og Historisk Arkiv med dets talrige populære Smaaafhandlinger om historiske Emner, og oprindelig gennem Læsning af Harrison Ainsworths Romaner var jeg bleven en flittig Dyrker af engelsk

Renæssance-Historie og derved af Italiens Renæssance, og Merimée. Af tyske Forfattere læste jeg Spielhagen, Fritz Reuter, Freitag og Heyse, men slet ikke Heine.

Min Kærlighed til Rosenkrantzernes Historie, som jeg ejede i to Bind ved Barner og Heise, havde ført mig ind paa Danmarks Historie, og paa Skolens righoldige Bibliotek laante jeg, med Anerkendelse fra Bibliotekaren Markmann, Værker fra det 18. Aarhundrede, dansk Magazin og ældre Historie, der støttede mig i Udarbejdelsen af Bryskenes Stam-tavle og Studier over Adelsvælden i det 16. Aarhundrede. Birgitte Gjões og Herluf Trolles Kreds, Anna Hardenberg og Syvaarskrigen, (jeg læste Reesens Krønneke, som Skolen ejede), har altid været den Periode i Danmarks Historie, der har interesseret mig mest. Med Ingemann, Carit Etlar, Carl Bernhard, H. F. Ewald og P. P. var jeg paa dette Tids-punkt forlængst færdig, jeg glædede Markmann ved at læse Holbergs Epistler, som jeg citerede i mine Stile og fulgte desuden godt med i den moderne danske Literatur, Schandorff, Drachmann, I. P. Jacobsen og Georges Brandes.

Vi havde en prægtig Læsestue ligeoverfor Klasseværelserne, hvor der var fremlagt Aviser, Tidsskrifter og ny Literatur; der var Adgang for de tre øverste Klasser, og der sad vi i de mørke Vinteraftener og fordybede os i de fremlagte Bøger og det store Haandbibliotek. I Pierre la Rouse store Encyklopædi studerede jeg blandt andet de vanskelige Spørgsmaal „in puncto sexto“, skaffede mig Oversigt over Perioder og Afsnit og læste med Begærlighed de store Mænds og Kvinders Biografier, jeg læste Thiers og Guizot, ja fulgte med i Revue de deux Mondes og gennemgik, hvad jeg kunde finde om Revolutionen og Napoleon, der i en vis Periode var min Helt. Gennem Dorés store Billedværk fik jeg Interesse for Dante og gennem geografiske Værker fulgte jeg Nordpols-ekspeditionerne Fox og Nordenskjöld saavel som Livingstones og Stanleys Tog i det dengang bælgmørke Afrika.

Alt i lykkelig Upaaagtethed af Rektor og Lærerne, men til betydelig Glæde for mig selv og min Udvikling. Jeg skylder denne Trang til at læse, at jeg aldrig i mit lange Liv nogen Dag har kedet mig, og at jeg har haft det størst mulige Udbytte af de talrige Rejser, jeg har foretaget. Mine Kammerater var opmærksomme paa disse mine Sysler, og i femte Klasse blev jeg deres æstetiske Leder og Dirigent ved vore Diskussioner og Møder paa Kamrene. Men jeg havde navnlig i Aaret 1882—83 udmærkede Kammerater i de lidt ældre Dimittender Chr. Sarauw og Holger Jacobæus samt i Ove Rostrup, Jacobæus's Kontubernal, der som Søn af Botanikeren E. Rostrup var en lille Professor i Naturvidenskaberne — for mig Naturhistorie og Geografi og Etnografi.

Markmann der var Bibliotekar lagde Mærke til min Læselyst. Men han kunde ikke lide „Baroner“, heller ikke mig. Min Moder havde bragt fra Skotland to skotske strikkede Huer med Agraf og „Ulvefod“, der var hendes Clan, „Mackenzieclanens“ Mærke, min var lillegraa og ret uskyldig, min Broder Marcus havde faaet en stærk grøn Hue, der saa lidt udæskende ud. Nu var Marcus en ualmindelig køn Dreng, lille men harmonisk bygget med store mørke Øjne og smukt Haar, rigtig en Dreng som alle Damer og Pigebørn holdt af. Han var en stejl og stridig Knægt, ikke daarlig i Klassen — langt bedre end jeg og altid i den øverste Halvdel — men han var drilagtig mod Mandkøn, ogsaa mod Lærerne. Det er min stadige Bebrejdelse mod mig selv, at jeg var ham en daarlig Broder, mens vi gik i Skole paa Herlufsholm. Min Moder havde paalagt mig, at jeg skulde være hans Beskytter, men jeg blev det ikke. Han drillede mig paa Skolen og paa vore fælles Udflugter til Familier i Næstved og til Gaunø og Omegnen. Jeg var den ældste og bankede ham, saa han husker det endnu. Paa mit Kammer kom han ikke meget, han kunde ikke forliges med mine Kontubernaler, og jeg var kort sagt slet ikke mod ham, som jeg kunde og burde have været.

En Dag stod vi før Middag i Søjlegangen ved Opgangen til Spisesalen, Marcus var stærkt „udhalet“ — han er endnu en af de mest velklædte Gentlemen i U. S. A. — meget lapset klædt med et stort rødt Slips og Sving over det hele. Markmann stod og saa sig gal paa Knægten, jeg stod ved Siden af, og halvt henvendt til mig sagde Markmann: „Du tror vist, du er køn, du ser modbydelig ud, gør du“ — Jeg følte det som et Slag af en Pisk og blev blodrød i Hovedet og hvislede vendt mod Læreren: „Synes De, det lyder kønt i en Lærers Mund“. Marcus havde trukket sig tilbage, men Markmann følte sig truffen af Harmen og tav.

Nogen Tid efter gav han mig Ordre til at komme op til ham og bringe nogle Bøger over paa Biblioteket. Det skete i sidste Time om Formiddagen; det var yderst naturligt, da han var Lærer i Dansk, og jeg var hyppig Gæst og Laaner paa Biblioteket. Det var heller ikke Uvillie fra min Side, jeg har altid været meget tjenstvillig, men det skyldes en eller anden tilfældig Aarsag, at jeg glemte Paabudet og kom op paa Biblioteket en Snes Minutter før Middag. Jeg bad om at laane en Bog, det var et Bind af Holbergs Epistler, som jeg skulde bruge til en Stil, men Markmann svarede meget studst, at jeg kunde gaa, jeg fik ingen Bog. Jeg gik, jeg havde en Fornemmelse af, at han ikke havde Ret til at nægte mig Ullaanet, og da jeg hører til dem, der a tout prix vil gøre det færdigt, jeg først har sat mig for, indfandt jeg mig paa hans Værelse oppe paa Kvisten ligeoverfor femte Klasses Værelser. Jeg traadte ind og fremsatte høfligt mit Ærinde, jeg vidste, at Markmann havde Bogen i sin private Samling, og jeg skulde bruge den. „Vil Du se, Du forsvinder“, sagde han barskt, som Militær var han — jo iøvrigt med fuld Ret — forbitret over min Mangel paa Disciplin. „Næh“ sagde jeg, „jeg gaar ikke før jeg har faaet Bogen, jeg skal bruge den“. Saa tog han fat paa mig, og vilde smide mig ud. Markmann var en lille svær Mand i sin bedste Alder, jeg var en lang opløben

Rækel af en halvvoxen Knægt, men smide mig ud, kunde han ikke.

Vi tog Tag et Stykke Tid, saa kastede han sig pustende i sin Lænestol og bandede: „Jeg kunde sende Bud efter en af Tjenerne, og lade dig kaste ud“.

Jeg svarede venligt: „Det gør De ikke, Hr. Markmann, for det kan De ikke være bekendt.“

Saa slog det komiske i Situationen denne Mand, der selv var fuld af Trods og Selvhævdelse.

Vi blev gode Venner, men jeg maatte paa min Side finde mig i at vente med at faa Bogen til næste Dag. Fra den Dag kunde jeg lide Markmann, jeg sagde ikke et Ord til Kammeraterne om det, men Markmann opgav fra den Dag sin Uvillie mod mig.

Længere hen paa Foraaret hændte der noget, der for første Gang stillede mig i Gabestokken som en straffet Forbryder. Sagen er i sig selv saa latterlig, at den er gaaet over i Herlufsholm Discipelhistorie i et ætsende Referat ved nuværende Overlærer Mørch, der den Gang gik i sjette Klasse og førte „Skandaleprotokollen“ i sjette Klasses Arkiv, og den er desuden betegnende for det underlige Syn, de pædagogiske Oldinge havde paa unge Menneskers harmløse Spøg. Det var i Vintergækstiden, og vi skrev Gækkebreve til de unge Baldamer. Tre af os, foruden mig, saavidt jeg husker, Hans Boeck og Karl Dragsted, alle i fjerde Klasse, skrev nogle Gækkebreve, jeg til en ganske ung Pige i Næstved, en Søster til en af de mindre Kammerater, hvis Fader var Købmand i Næstved. Hun hed Anna og var min Broders Baldame, hun hørte slet ikke med til de Damer, jeg dansede med — maaske var hun ikke mere end 14—15 Aar. Vi kaldte hende „Stuepigen“, uvist af hvilken Grund. Jeg skrev — egentlig tror jeg paa Marcus' Vegne — men fuldt ud paa eget Ansvar et Gækkebrev med indlagt Vintergæk, det var affattet med gothiske Bogstaver, som den Gang var i Brug paa Landet, og endte saaledes:

„Undskyld Frk. at Skriften er gothisk
Stuepiger læser Latin idiotisk.“

Jeg syntes, det var meget vittigt — det er det selvfølgelig ikke, men Heregud — dog kom der en stor Historie ud af det, formodentlig fordi en krænket Moder klagede. Der blev indledet Undersøgelse, de to andre havde ogsaa været vittige, og ved Auditoriet ved Maanedens Udgang blev Sagen taget for efter et Lærermøde, og Møvsen, der i Rektors Fraværelse paa en Rejse i Italien fungerede som Rektor, holdt en Tale, der ikke vilde have misklædt en af Thukydidens Generaler.

„Før turde Næstveds Fædre og Mødre trygt sende deres unge Døtre til Herlufsholms Fester, nu tør de det ventelig ikke mere, thi tre uopdragne Lømler, Palle Rosenkrantz o. s. fr.“ Og saa kom Straffen: Dragsted og Boeck fik tg. i Opførsel for „uopdragen“ Opførsel mod Damer, jeg fik *Mdl* for *tølperagtig*“ Opførsel mod Damer (*distingvendum est!*) desuden en barbarisk Straf, jeg tror „Stenstue“ d. v. s. Indespærring i Skolens Fængsel en Søndag (det er jeg dog ikke helt sikker paa), men jeg mistede Pinseferieophold i mit Hjem, blev frataget Ugepenge i nogle Uger, maatte ikke gaa ud om Aftenen og ikke i en Maaned komme ud over Skolens strengeste Grænser eller færdes i Raadmandshaven.

Det svarede til tre Aars Forbedringshus! Jeg kan endnu tydelig huske, at jeg stod i en Vinduesniche paa Læsesalen og paahørte Dommen, alles Øjne var vendt mod mig. Jeg morede mig først over den Thukydidiske Tale og Præmisserne, men da Konklusionen kom, blev jeg gennemrystet af Harme. Min første Indskydelse var at gøre Skandale, at demonstrere og forlade Skolen med det samme. Heldigvis tog jeg mig i det. Jeg forstaar, at Kielsen, som den verdensfjerne Særling, han var, kunde finde paa noget saa taabeligt, men at hele Lærerkollegiet — der var dog ogsaa unge Mænd imellem dem, — kunde gaa med til noget saa forrykt, det forstaar jeg ikke endnu.

Naa, jeg maatte tage Straffen, og min Moder skrev meget fornuftigt den 2. Maj 1883.

„Min kære Palle.

Selv om Sagen ej i sig selv er af stor Betydning, gjør det mig dog meget ondt, at Du er bleven impliceret deri, da det er uheldigt for dig i alle Henseender at staa i daarligt Forhold til Dine Lærere, men jeg haaber, dette vil blive en Lære for Dig, ei at give Dig af med sliq Pjank og Barnagtighed som de gjekke Breve eller lignende Narrestreger — men at Du vil hellere benytte Din Tid til at tage *ordentlig fat* paa det Du *forsømmer* saa forfærdeligt. Det er ingen Spøg min Dreng, at der er Udsigt til, at Du ikke kan bestaa i Aar og det vil være for mig ikke alene den største Skuffelse og Sorg men tillige et meget alvorlig Fremtids og økonomisk Spørgsmaal, saa jeg vil haabe den Ruffel Du nu har faaet vil bringe lidt Alvor og virkelig Eftertanke i dit Sind, saa at du nu i Sandhed sætter dig for at benytte godt den korte Tid, der er tilbage for dig at arbejde i . . .“

Saaledes kunde det jo ogsaa ses, at saaledes havde min Moder Ret, men rent objektivt betragtet var Dommen ganske uretfærdig og oprørte mig voldsomt. Mine Kammerater saa Sagen som jeg, og Aage Mørck var bidende vittig.

Da Rektor var kommen hjem, og jeg var bleven tilbage i Pinseferien, kom han ind paa denne Sag, og jeg ventede egentlig, at han, den fordomsfri og forstaaende Mand, paa en vis Maade vilde se paa det som jeg, særlig da jeg vidste, at Kielsen og han ikke stod godt med hinanden. Men han ikke alene viste ikke noget saadant, han var i Virkeligheden enig med Kielsen. Om det nu skyldes, at jeg virkelig var kommen paa det sorte Bræt, fordi der var saa meget berettiget at indvende mod mine Forhold i Skoleundervisnin-

gen, eller fordi ogsaa han misbilligede „Pjanket“, har jeg aldrig erfaret.

Jeg følte mig dybt skuffet, jeg nærede megen Hengivenhed for Heis, og af min Moders Breve kan jeg se, at han udtrykkelig havde ytret til hende, at han var mig meget venlig stemt.

De unge Damer lo — og Adressaten har jeg aldrig talt med hverken før eller efter Episoden. Men jeg har aldrig skrevet Gækkebreve siden. Det var Følgen af det eneste Indgreb i min private Færd, jeg mindes fra Skolens Tid.

— — —
Skoleaaret gik til Ende, Eksamen kom, og jeg bestod som Oversidder med Nr. 12 af 12, hvorpaa jeg blev opflyttet i femte Klasse, „skønt med en Del Betænkeligheder for Latinens Vedkommende“.

17. *Det klassiske Studium og Naturens Vidundere.*

Med femte Klasse begyndte „Studentertilivet“ i den Hostrupske Aand. Vi havde vore Kamre dels i to Stuer i Midterpavillonen ud mod Grønneplads og dels i to Værelser i Pavillonen ud mod Discipelhaven. Vi var elleve. Poul Brohm var Oversidder, han boede med Levinsen paa Nr. VI, Dragsted, Hjalmar Nielsen og jeg boede paa Nr. V — Markmann var en Genbo paa den anden Side Gangen. De seks andre boede ligeoverfor Møvsen. Han var ikke nogen helt let Genbo, han kunde ikke lide, at Drengene blev „voksne“, saa voksede de ligesom fra hans Pryglemetoder, derfor blev de to Kamre oppe i Gavlen Klassens Samlingsværelse, hvor vi røg Tobak, saa Taagen blev tæt om os, og spillede L'hombre eller holdt Diskussionsmøder.

I Klassen blev vi af alle Lærerne, Møvsen ikke undtaget, behandlede som voksne unge Mennesker, vi afleverede vore

Lektier siddende paa vore Pladser, og Undervisningen blev for Lærernes Vedkommende til en Samtale med os. I Græsk havde vi Møvsen, han behandlede Græsken, som han i fjerde Klasse havde behandlet Latinen, og det kneb vældigt med at naa vort Pensum igennem. Vi lagde for med Thukydides, og det maa siges, at denne Verdens ubestridt første Mand i Historieskrivning gennem Aarhundreder kom meget slet fra sit Møde med Møvsen eller Kilian, som vi nu kaldte ham i vort mere fornemme femte-Klasse Sprog.

„Thi ikke var det en under lige Omstændigheder paa Landjorden staaende større Hær, men en fra Skibe, for hvilken det var nødvendigt, at flere gunstige Omstændigheder skulde træffe sammen paa Landjorden, for at Foretagendet kunde lykkes.“

Thukydides blev hakket til Persille af Kilian, og det var mig en hel Overraskelse, da jeg siden i Livet læste disse herlige Skildringer uden at kunne finde en eneste Sætning, jeg kendte, eller kunde rekonstruere fra det tyske Sprog, paa hvilket jeg læste ham.

Ligesaa galt gik det med „den gode Homer“, han sov ikke, men vi sov. Hasselager havde gennemgaaet flere Sange af Odysseen med os, og ved Hjælp af den fortræffelige Wilster havde vi tilegnet os dette Digterværk episk. Nu begyndte Kilian med Iliaden, og hans Oversættelse, hvoraf jeg tidligere har givet Prøve, var forfærdende. Snurrligt nok hændte det mig til Artium, at jeg i Borgerdydsskolen kom op i den Scene, hvor den gamle Lærer taler til Akilles for at formilde ham. Jeg opgav et vældigt Pensum, og da jeg læste Stykket op, anede jeg næppe, hvad der stod. Saa fik jeg fat i enkelte Ord, „din kavede Barndom“, og af Mørket dukkede en Kiliansk Oversættelse op for mig, den Sang havde jeg jo læst paa Herlufsholm. Jeg gik paa, Dr. Heiberg saa forfærdet paa mig, og Censor — det var Professor Gertz — smilede genkendende, han hørte alle de Vendinger, han kendte

saa vel fra sin Censorvirksomhed paa Herlufsholm, — med et Smil lod de Kilian passere. Vi læste det Aar foruden Thukydides, der gik med smaa Skridt, 1. Sang af Iliaden, 2., 3., 4. og 6. Sang af Odysseen. Det var en Post.

Men dog var det i dette Aar, at Oldtidens Skønhedsverden første Gang rigtig blev aabnet for mit Blik. Hasselager var vor Lærer i Historie. Efter en grundig Gennemgang af Ægyptens Historie naaede vi Hellas og Rom, og Hasselagers Gennemgang af græsk Kultur og Kunsthistorie var en virkelig Oplevelse for enhver, der havde Sans for Skønhed og Harmoni. Den var en ypperlig Indledning til den aandfulde Undervisning i Plato, Demosthenes og Tragedierne, der fulgte Aaret efter i Borgerdydsskolen under Dr. Heibergs Ægide. Det var Renæssance, netop saadan som Platina, Pomponius Lætus og Lorenzo il magnifico maa have følt Pustet fra den svundne store Tid, jeg overdriver ikke, naar jeg siger, at min Forstaaelse af det, Italienerne kalder „Rinascimento“, støttede sig rent praktisk paa min Oplevelse af Mødet med Hellas og Rom i femte Klasse paa Herlufsholm.

Og saa blev det hele næsten helt ødelagt af Tregders forbandede Grammatik og Madvigs nederdrægtige Syntaks. Hver Gang jeg betagen stirrede mod en Helhedsvirkning, rantes min tykke Pande af en grammatisk Tagsten eller en syntaktisk Overliggerbjælke rammet ud af Kilian, der gav mig Bule i Panden og slappede min Energi.

Bedre var det i Latin, — bedre er ikke Ordet, Rektor Forchhammer stod som Lærer i Latin i de øverste Klasser saa højt, som kun faa kan naa. Han havde en Evne til at opfatte og fortolke digteriske Skønheder, en Forstaaelse af Romeraanden, der gjorde Horats Oder, Carmina, og Æneiden til Nydelse for os alle. Lidt mere kneb det med Prokurator Ciceros tørre Filosofi i Lælius og Cato major, og Livius femte Bog stod ogsaa mig for meget i Syntaksens Tegn. Desuden gennemgik vi Sallust Jugurtha og Cæsars 7. Bog, og

det blev for meget. Jeg kunde alligevel ikke følge med, og sank betydeligt i Rektors Anseelse, efterhaanden som Aaret gik frem. Dog var det græsk Grammatik, der var den stadige Bebrejdelse mod mig i Rektors Vidnesbyrd, i Latin kneb det mest med Versionerne.

Latin, Græsk og Historie tog vor Tid, disse Fag blev drevet i Klassen som „Universitetsstudium“. Hvad der blev tilovers til de øvrige Fag, var saare lidt. Skeby fortsatte med Fransk, Hoff kunde mindre Engelsk end jeg, og i Dansk var han uudholdelig. Jeg husker, at jeg en Gang sluttede en Stil med nogle Vers og skrev: som Digteren saa skønt siger. Hoff kendte ikke denne Digter og var lidt genert over sin manglende Kendskab. Han betvang dog dette og spurgte mig, hvem denne ypperlige Digter var. Under hele Klassens Munterhed erklærede jeg med Selvfølelse, at Digteren hed Palle Rosenkrantz — de alt andet end mesterlige Vers var af mig selv.

Forresten syltede vi i Bakkehuset, Kamma Rahbek og Fru Gyllembourg og det saa grundigt, at jeg aldrig senere har kunnet afvinde denne literære Periode nogen Interesse. Noget saa inkommensurabelt som Hannibal Hoff og Digtekunst har jeg aldrig siden truffet.

Moss — min matematiske Ødelægger — repræsenterede i dette Aar Naturkræfterne, han var vor Lærer i Fysik og Astronomi. Han var vist egentlig helt godt hjemme i disse to Fag, men hans personlige Egenskaber gjorde det umuligt for ham at tumle os, der i hans Timer tog Revanche for den Tvang, vi maatte paalægge os selv i de andre Timer.

Allerede fra fjerde Klasse mindes jeg en uforlignelig Scene. Vi skulde lære lidt Steometri, „Pindelære“ hed det, fordi Moss benyttede Pinde for at antyde de tre Dimensioner i Læren om Legemer. Han bad da Boeck og mig som de nederste i Klassen at sørge for, at der til næste Time forelaa nogle veldannede, ikke for smaa Pinde, der kunde benyttes til

Demonstrationen. Vi gik ud i Skoven og kom med nogle Gærdestave af seks Fods Længde og nogle trøskede Egegrene af umaadelige Dimensioner. Moss blev grebet af vildt Raseri, han greb Egegrenene og tærskede løs paa os med dem, saa det trøskede Træ føg over hele Klassen. Vi lange uopdragne Lømler paa tre Alen dansede hylende omkring, til vi saa Adjunkt Bruuns røde Skæg i Vinduet i Klassedøren med et ufrivilligt Grin, der forsvandt, da han fangede vore Blikke. Moss stod støttet til en Gærdestav og pustede astmatisk.

Og efter den Recept gik Undervisningen i Fysik i Skolens pragtfulde og rigt udstyrede Samling i Musæumsbygningen. Kviksølvet løb Væddeløb med os henad Gulvet, Draaberne dansede Heksedans paa Panden under de Leidenfroskske Forsøg, Elektricismaskiner, Leidnerflasker og Dynamoer dansede Polka, og Moss snurrede som en Top, mens vi trak ham i hans lange flagrende Skøder for at henlede hans Opmærksomhed paa det vi kaldte „ledsagende Fænomener“.

Og om Aftenen, naar Himlen hvælvede sig høj og klar, gik vi ud med Moss for at kigge Stjerner. Vi lærte Navnene paa Orion, Karlsvogten, Cassiopeja, Nordstjernen og Sirius, vi stirrede mod Planeterne og overvældede den arme Moss med Spørgsmaal, „Hr. Mssin — Hr. Mssin . . . hvad hedder den . . .“ saa han tilsidst stammende og sveddryppende holdt inde. I Skarns Knægte, I tager jo Livet af Jeres Lærer. Det var den bizzarreste Form for Stjernekyggeri, jeg nogen Sinde har været med til.

Jeg husker en Morgen, Fysiktimen laa Kl. otte en af Ugedagene, da Mossin sad og udviklede Astronomiens matematiske Hemmeligheder. Jeg sad sovende paa min Stol. Saa hviskede Kammeraterne: Hr. Mossin, Hr. Mossin — rigtig hvislende s, s, s, — Rosenkrantz snorker. Og Mossin saa op, jeg hørte i min Opvaagnen hans Udbrud. „Lad ham endelig sove, saa forstyrrer han da ikke Undervisningen med sine Skarnstreger.“

Vor Gymnastikundervisning var efterhaanden blevet helt fortræffelig. Oversergent Holst og hans Kollega, Oversergent Hansen, stroppede os op til ligefremme Circuspræstationer i Voltigering og Springning. Jeg lærte at føre en Huggert og en Floret som en af Dumas Musketerer, og ude paa Skydebanen skød vi til Skive og øvede os i Terrænløb og Eksersits under Gerner, saa godt som i nogen Korporalskole.

Med Fare for en mulig ungdommelig Læsers Bemærkning om, at det er det sædvanlige Gammelmandsvrøvl om den klassiske Undervisnings Fortræffelighed, vil jeg med en Oldings Stædighed hævde, at det var en solid Grund for den Kultur, som Harald Bergstedt kalder Guano og Andersen Nexø blankt benægter til Fordel for Proletarkulturen — som jeg ganske vist ikke véd, hvad er — skulde det være Marinus Kristensen?

Fra Aaret i femte Klasse husker jeg et Optrin, der gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Møvsen var en vanskelig Genbo; hvis Dørene til Kamrene ligeoverfor blev slaaet lidt haardt i, kom han frem af sin Dør og gav ondt af sig. Sit sædvanlige Middel, Prygl, kunde han ikke anvende, Lærerne maatte ikke prygle Disciplene i femte Klasse. Og Straffemidler havde han ikke udover nogle onde Ord. En Eftermiddag, da han havde været særlig ondartet, besluttede vi at drille ham, og jeg hamrede Døren til Wests og Martinius Møllers Værelse demonstrativt haardt i et Par Gange, saa Kielsen kom frem og opdagede, at det var gjort med Hensigt.

Han kaldte mig ind paa sit Værelse og talte mig til, ikke arrigt, ikke med Skældsord men i en vemodig dæmpet Tone, som jeg aldrig havde hørt ham benytte nogensinde før. „At du kan nedværdige dig til at handle saa ondt og hensynsløst mod en gammel Mand. Du véd ganske vist ikke, hvad det vil sige at være gammel og døje med sit Legeme hver eneste Dag, men du burde forstaa, at det, du gør, er ondt og lavt ...“

Jeg stod med sænket Hoved, mens han talte til mig: „Du er ingen ond Dreng, men tag dig i Vare og husk, at Alderdom skal du ære. Det er tungere, end du kan forestille dig, at blive svag og gammel.“

Jeg var fuldkommen afvæbnet, og den gamle Mand klappede mig paa Kinden, da jeg gik.

Jeg traf Kielsen flere Aar efter paa et Besøg paa Herlufsholm, jeg tror, det var 1889, da min Onkel paa Gaunø fejrede Sølvbryllup, og jeg i den Anledning var paa Egnen. Kielsen havde faaet at vide, at man ønskede, han tog sin Afsked, det vilde han ikke. „Thi,“ som han sagde til mig. „Jeg er ventelig gammel, men jeg er ikke for gammel endnu, og vil Baron Thott af med mig, saa maa han afskedige mig; jeg lyver ikke og siger, jeg vil gaa, naar jeg ønsker at blive.“

Vi talte sammen om gamle Dage, og jeg mindede Kielsen om det lille Optrin, jeg her har fortalt. Han lo paa sin underlige, lidt forlegne Maade og sagde: „Ja, det har altid knebet for mig i Jer at se andet end Drengene, men undertiden var det godt at tale til Æresfølelsen.“

Det var lidt af en Indrømmelse for en saa udpræget Ferlens og Risets Hører, som Møvsen var. Men der var, som ofte før sagt, noget i hans Karakter, der vandt Hjerter, og ved hans Begravelse i Aaret 1900 mødte jeg da ogsaa en hel Kreds af gamle Herlovianer Studenter fra 60'erne og opefter, der kom for at vise denne underlige Mand den sidste Ære.

Hvad mon i Grunden hans Kolleger mente om ham?

18. *Kammeratliv i femte Klasse.*

Regner man efter, at en Dag paa Herlufsholm rummede 16 Timer nemlig fra 6 Morgen til 10 Aften, saa vil det let kunne ses, at der blev Tid nok til Oplevelser hver eneste Ugedag. Seks Timer gik med Undervisning, en lille Time med Maaltider, 3×45 Minutter eller 1½ Time med Forbe-

redelser, det blev ialt $8\frac{1}{2}$ Time, saa var der $7\frac{1}{2}$ Time, hvori vi Disciple i femte Klasse var absolut vore egne Herrer. Herfra gik daglig for mit Vedkommende Tiden inden otte. Jeg kunde ikke klare mig med otte Timers Søvn, men seks Timer blev der altid tilbage. Mellem 11 og 12 var det Spadsere-tur i Skoven eller Boldspil, efter Middag var det Kaffe hos Ønen og Tur med Kammerater. Jeg omgikkes ikke meget mine gamle Klassekammerater, der nu var i sjette Klasse, og Boeck, som havde været mig en trofast Fælle, var gaaet ud af fjerde. Jeg sluttede mig til Levinsen, der boede paa Kamret ved Siden af mig, og blev desuden Fører for et lille Trek-løver, Kay Brockdorff af fjerde og Vilh. Oxenbøll af tredie, en Søn af Politikeren Oxenbøll, Herredsfoged i Stubbekøbing.

I Aarets Løb blev vi tre uadskillelige, vi fulgtes altid paa Spadsere-ture, vi gik til Næstved sammen, vi begyndte at gøre Kur til et helt nyt Sæt unge Damer, der ikke hørte til Her-lufsholms Baldame-Kreds, vi gik lidt vel meget paa Konditori og var tilsidst lige ved at bryde Traditionen ved at søge Vinhuset og spille Billard.

Kay Brockdorff er død for flere Aar siden. Han var en kæk Gut, en Dattersøn af den bekendte Kroejer Eide i Her-ning, som alle Datidens Handelsrejsende kendte og fortalte Anekdoter om. Allerede som Dreng var han Indehaver af et Familiefideikommis, der gav ham rigelige Penge paa Lom-men, han blev senere Artilleriofficer, men det gik ham ikke godt i Livet, og han døde et halvt Hundrede Aar gammel i Amerika, efter at han forlængst var ude af min Synskreds. Der var et vældigt Humør i Gutten, og han var ikke bange for noget mellem Himmel og Jord. Vilh. Oxenbøll — en Plejebroder til den af mig før nævnte Carl Walløe — var en ualmindelig smuk Dreng. Snurrligt nok var jeg, da han spillede Bondepige i Fastelavnsgildet, bleven regulært forelsket i ham som Pige — d. v. s. kun saa længe han var Pige — og den absolut alvorlige Forelskelse overførtes paa ham som Dreng

i Form af et varmt kammeratligt Venskab, der varede i tre Fjerding Aar. Saa blev han borte for mig, jeg kan mindes ham een Gang senere, 16 Aar efter, det var ikke gaaet ham godt, siden har jeg aldrig mødt ham.

Med disse to Kammerater levede jeg mit Friluftsliv. Kredsen hos Ønen var skrumpet vældigt ind, vi var sjældent mere end tre eller fire til Kaffe, og mit Besøg var heller ikke mere regelmæssigt.

Om Aftenen gik jeg ofte Ture alene, ved hvilken Lejlighed jeg begyndte at komme sammen med de unge Dragonofficerer fra Næstved, særlig Anton Castenskjold, nu afsk. Ritmester af Husarene, der var en Søn af den gamle Hofchef hos Dronningen, Helten fra Krigen. Jeg begyndte ogsaa at komme til Selskaber i Næstved hos Distriktslæge Jacobi, hos Købmand Roding og flere andre Steder, medens mærkelig nok Forbindelsen mellem de store Disciple paa Herlufsholm og Næstved begyndte at opløses. Gratiernerne, der spillede saa stor en Rolle det første Aar, vendte Herlufsholm Ryggen, to af dem blev forlovede i Næstved, og hele den Balkreds, hvori jeg de to foregaaende Aar havde befundet mig saa vel, var ligesom ved at blive splittet.

Derimod begyndte de literære Diskussionsmøder i en af mig stiftet Forening, femte Klasses Diskussionsklub, der havde Mødeaften en Gang ugentlig paa det Kammer, hvor jeg boede, og hvor der i Lighed med sjette Klasses Arkiv blev ført Protokol over Foredrag og en særlig Verseprotokol. Jeg mindes et Foredrag af mig om Lucrezia Borgia, et Foredrag af Gutzon Münster over Fastelavnsgildet og talrige religiøse Diskussioner, der røbede en vis Vaagnen af Kritik, en vis Tilegnelse af Udviklingslæren og hvasse Angreb paa vor Barndoms Kristendom.

Jeg skrev den Gang nogle vist temmelig forfærdelige Vers — i den rette Weltschmerz-tone, de staar endnu at læse i 6. Klasses Verseprotokol, hvor ellers Immanuel Nansen var

Hoveddigteren. Der kom i det hele et meget literært akademisk Sving over Klassen, hvor særlig Henrik Madsen og Gutzon Münster var Disputatorer mod mig. Desuden spillede vi L'hombre med Energi, (det var særlig hos Brohm og Levinsen) og Levinsen og jeg sang Gluntar sammen i de lyse Nætter.

Vi gjorde Forsøg paa at stifte en Kvartet. Münster var en god Tenor og Levinsen en udmærket og meget musikalsk anden Bas. Men det kneb med Mellemstemmerne. Poul Brohm kunde gaa an, men jeg, der havde en ganske god Sangstemme, var umusikalsk og kunde ikke lære Noder eller Stemme. Vi kom ikke meget langt med det, uagtet vi anvendte baade Tid og Flid paa Øvelserne.

Sang og Musik var, takket være Organist Hoffmann, levende paa Herlufsholm. Vi sang, ved vore Udflugter og paa vore aftenlige Spadsereture, de gamle smukke Sange, Heyse, Weyse, Bellmann, Folkemelodier og sligt, men aldrig Revusange og endnu mindre den Negermusik, der nu forlyster Ungdommen.

Undertiden er det næsten rart at blive gammel!

Store Begivenheder indtraf ikke i dette Aar. Det kneb svært med Udsigten til at bestaa Helaarseksamen, og for mig vilde det betyde, at jeg ikke kunde opflyttes og maatte forlade Herlufsholm, hvor jeg befandt mig overmaade vel. Der var dog endnu Chancer, og jeg begyndte at læse kraftigt til Eksamen, da der hændte noget, som gjorde en brat Ende paa mine Herlovianer Aar.

Det var i Pinseferien; jeg var bleven hjemme paa Herlufsholm for at læse; en Aften havde jeg været i Næstved, jeg husker, at jeg paa Hjemvejen satte mig paa en Bænk i Raadmandshaven og nød den lune Foraarsaften hensunken i blide og behagelige Tanker og Drømme. Det blev lidt sent, og da jeg kom tilbage til Skolen, var Klokken over ti. Overlærer Hasselager laa paa vor Sovesal i Ferien, og han tildelte

mig en velfortjent Røffel for mit Brud paa Skolens Orden. Da jeg kom ind paa Sovesalen, spurgte nogle Kammerater, hvad der var sket, og jeg svarede lidt flot: „Det røde Asen skældte mig Bælgen fuld.“

Hasselager, der hørte denne Bemærkning fra det lille Paa-klædningsværelse, der laa ved Sovesalen — Lærerens Seng stod paa selve Sovesalen —, kom farende ind — forresten i bar Skjorte — og kaldte mig forbitret hen til Lærersengen. Han løftede Haanden for at give mig en Lussing, men jeg, der som Discipel i femte Klasse, var hævet over Lussinger, satte mig alvorlig til Modværge, drejede den lille spinkle Mands Arme om, saa han satte sig paa Sengen.

Denne Episode var der ca. et Dusin Tilskuere til, og jeg var ret hurtig klar over, at det var en Kapitalforbrydelse, jeg havde begaaet. Næste Dag blev jeg kaldt over til Rektor, der tog bedrøvet imod mig, men lidt efter lidt talte sig op til en ret stærk Vrede over mine uforsvarlige Forhold. Der var i dette Møde alligevel saa megen Godhed og Venlighed, at det brød min Trods, og jeg tror Sagen kunde være sluttet med den Stenstuestraf, jeg fik — en højtidelig Indespærring paa et Værelse paa anden Sal i Skolebygningen, hvor før Oldsags-samlingen havde været, og som derfor bar det dystre Navn Stenstuen.

Men saa hændte det faa Dage efter, at Ferien var forbi og Undervisningen genoptaget, at jeg fik brændende Lyst til at se en Komedieforestilling i Næstved, og trods Forbud gik jeg derind. Her blev jeg set af en af Gymnastiklærerne, der rapporterede det til Markmann, og nu brød en ny Straffesag ned over mig.

Jeg blev atter tilsagt til Rektor, og denne Gang var al Mildhed og Velvillie forsvunden, han talte mig meget haardt til og udkastede et Horoskop for mit fremtidige Liv, der desværre paa mange Punkter blev helt bekræftet. Jeg husker ikke, hvorledes Begivenhederne udviklede sig, men det endte med,

at jeg meget pludselig blev taget ud af Skolen sammen med min Broder, der ogsaa i dette Foraar havde haft nogle Sammenstød med Autoriteterne, hvori han for Resten var ganske uskyldig og var bleven gjort alvorlig Uret.

Jeg husker aldeles ikke, hvorledes jeg forlod Herlufsholm, blot at det blev ordnet saaledes, at jeg skulde deltage i femte Klasses Eksamen i Borgerdydsskolen, hvor min Broder Arild gik, og, om jeg bestod, fortsætte der og tage Artium uden Hensyn til Kravet om to Aars Undervisning i samme Skole. Det var en Venlighed mod min Moder fra Kultusminister Scavenius' Side.

Disse Forhandlinger stod jeg naturligvis helt udenfor. Jeg forlod Skolen, men husker som sagt intet om Afskeden. At jeg imidlertid maa være kommen bort uden Brod og pinlige Scener, finder jeg bekræftet derved, at jeg Aaret efter som nybagt Student med en smuk første Karakter stolt og glad tog sporenstregs ned til Herlufsholm og deltog i Dimissionsgildet for mine gamle Kammerater. Lærerne bedyrede ganske vist, at jeg aldrig vilde have faaet første Karakter paa Herlufsholm — det var uomtvistelig sandt — men har man fundet det stødende, at jeg viste mig der igen efter det passerede, blev det ialtfald med ægte Herloviansk Gæstfrihed godt skjult. Jeg kan heller ikke tro, at min Moder vilde have ladet mig rejse derned, eller jeg selv vilde have indfundet mig, hvis Afskeden ikke var foregaaet i al Venlighed.

Jeg skiltes fra Herlufsholm som fra et kært Hjem, og jeg har været der mange Gange siden, altid med Glæde, og Hjemmet lever altid i mine Minder.

19. *Eggen, Næstved og Gaunø.*

Det vilde være bittert uretfærdigt af mig, om jeg ikke udtrykkelig understregede, at min Kærlighed til Herlufsholm ikke alene skyldes de Minder, jeg bevarer fra selve Skolen,

men ogsaa, og det i rigeligt Maal de Minder, der knytter sig til Egnen, først og fremmest til det herlige Gaunø og de to fremragende Mennesker, Onkel Tage og Tante Elisabeth, saavel som til alle de Hjem, der i de tre Aar gæstfrit aabnede sig for min Broder og mig og Søndag efter Søndag skaffede os Glæder og Adspredelser af den smukkeste og værdigste Natur.

Og særlig er disse Minder foruden til Gaunø, knyttede til Godsejer Post paa Viborggaard, Overlæge Lorck i Næstved og Præstegaarden i Lille Næstved. Naar jeg fordyber mig i Minderne, synes jeg, at det maa være hundrede Aar, siden det saa saaledes ud i mit Fædreland — en Tid, der var befolket med Mennesker, der var fødte og opdragne under Frederik den Sjette og Christian den Ottende, i Literaturens Guldalder, under de Brydninger, der gik forud for det mindrigste Aar 1848.

Men naar man dykker ned i de enkelte Minder, saa viser det sig, at det er svært at trække de enkelte Begivenheder frem, det hele fortoner sig i et samlet Billede, og det, der skiller Fortid fra Nutid, unddrager sig let Iagttagelsen. Menneskene var maaske slet ikke saa forskellige fra vor Tids, de var blot anderledes placerede i deres Forhold til andre; der var store Huse og der var smaa, men de store var virkelig store i Rumfang og i Livet, som førtes der.

Og Gaunø var et Slot, hvor der levede en Slotsherre og hans Hustru.

I „Junkerdrømme“, udgivet i 1919, har jeg givet en Skildring af Gaunø og af min Onkel Tage Reedtz Thott og hans Hustru Tante Elisabeth, som jeg delvis vil henvise til, ud fra den Forudsætning, at en enkelt Læser af denne Bog maaske kunde finde paa at læse de foregaaende.

Da jeg skrev den, var Tante Elisabeth afgaaet ved Døden, hun døde 1909, men Onkel Tage sad paa Gaunø som en Mand paa 80 Aar. Han døde 1923, og jeg kan nu udtale

mig om ham med større Frihed, end da jeg sidst skrev. Til hvad jeg har skrevet om hans Hustru har jeg lidet eller intet at føje.

Ærlige og oprigtige radikale Demokrater har ofte udviklet for mig som en Trossætning, at de, der skal styre og gavne Samfundet, skal komme fra „Bunden“, fra Roden (Latin radix deraf radikal). Toppen duer aldrig i et Samfund, den er raadden.

Af mange fede, demokratiske Fraser er det en af de fæleste, og nu, da jeg som gammel Mand giver Fanden i alt Demokrati og ærligt bekender det, passer det mig godt netop i Tage Reedtz Thotts Person at paavise en af dem fra Toppen, der var god og reel helt igennem, hvis Sjælsadel fik et Plus derved, at han var af fornem Slægt og høj Kultur.

Han var født det Aar, Frederik den 6. døde; kun 23 Aar gammel blev han „Mand“ paa Gaunø, hvor der i over Hundrede Aar kun var to „Mænd“. I over 60 Aar besad han Gaunø, og i over en Menneskealder var han Forstander paa Herlufsholm.

I hans Manddomsalder var det nationalliberal Tone at haane Godsejerne, og i Estrups Tid blev Haanen til Had. I sin Alderdom var Tage Reedtz Thott æret af alle, og paa sit Dødsleje fik han Elefantordenen, (som han skulde have haft ved Herlufsholms 350 Aars Jubilæum 1915 men ikke fik, fordi det morede det radikale Ministerium at drille en gammel Modstander), og hans Bisættelse fra Gaunø i Efteraaret 1923 vidnede om, hvor elsket og æret han var.

Fordi en svunden Fortid begik den Fejl at gøre simpel og ringe til Synonymer, behøver vi, der ikke mener dette, ikke at acceptere den vaskeægte Proletarbetegnelse for „fin“ = Rak. Bemærkningen kunde synes overflødig, men den er Pinedød lige ved at blive nødvendig, saa længe vi alle gaar rundt og snobber for „det jævne“.

Som jeg kendte ham i min Barndom, stod han udadtil no-

get i Skygge af sin begavede og impulsive Hustru, i Hjemmet var det i Virkeligheden ham, der bestemte, men han var en stille Mand, hvis mest iøjnefaldende Egenskab var en sjælden „Hyggelighed“, der i hans Oldingear, da han var alene paa det store Slot, tiltrak sig alle Gæsters Opmærksomhed. Min Moder sagde spøgende efter et Møde med ham i Rom, da han som Enkemand rejste en lang Tur rundt i Verden: „Tage Reedtz Thott er nu ligesom vokset større, og saa hyggelig en Mand findes næppe nogetsteds.“

Han havde levet Livet lunt og gjort sig sine Tanker om Medmenneskene, ogsaa naar han mærkede den Haan, der i de politisk bevægede Aar fik tydeligt Udtryk i Pressen. Han overlevede de fleste af sine Modstandere, og som Olding blev han anerkendt af alle — paa Ministeriet Zahle nær. Han var kundskabsrig, taktfuld, tjenstvillig og gæstfri i en sjælden Grad, en Grand Seigneur af dem, hvoraf der i Aristokratiets Kreds i min Ungdom var adskilligt flere, end Folk véd.

I en Bog, der handler om Herlufsholm, bør hans Forhold til denne gamle Skole berøres, selv om han først blev Forstander tre Aar efter, at jeg havde forladt Herlufsholm. Kong Christian den Niende — dengang var Ministeriet altid saa hensynsfuldt at tage efter, hvad Kongen i saadanne Tilfælde personligt ønskede — havde lovet min Onkel Gotlob, hvis Ønske om og Krav paa at blive Knuths Efterfølger som Forstander paa Herlufsholm, Frederik den Syvende og hans Ministre havde tilsidesat, at Tage Reedtz Thott skulde blive Halls Efterfølger.

Jeg husker den Interesse, min Onkel paa Gaunø nærede for Herlufsholm, det var jo en af hans Naboer, han var af en helt anden Opfattelse end Hall m. H. t. Godsstyrelsen, og jeg tror heller ikke helt han bifaldt Forchhammers Styrelse af Skolen. Medens han over for mig som ganske ungt Menneske i 1884 aldrig lagde Skjul paa, at han syntes Herlufs-

holm Gods blev slet administreret, var han altfor taktfuld til at sige blot et lille Ord om min Rektor eller mine Lærere.

I et lille Skrift han ved sit 25 Aars Jubilæum paa Herlufsholm i Aaret 1912 lod udgive, skrev han følgende:

„Hvad Skolen angaar, har det altid været mit Ønske at arbejde hen til, at den i Kraft af de enestaaende gode Vilkaar for dens Trivsel — dens rige Midler og dens uafhængige Stilling — skulde iblandt Kostskolerne være en Mønsterskole, hvor den Art Skolers Fortrin kom til deres fulde Ret. Herlufsholms Opgave er ikke den, at bidrage til at forøge Studenternes Antal, det vilde, som Forholdene er i vore Dage, være af tvivlsom Værdi. Det er først og fremmest den at være en Opdragelsesanstalt, som kan give den Ungdom, der betroes til dens Varetægt, de bedste Betingelser for en sund og frodig Udvikling af Sjæl og Legeme gennem kammeratligt Samliv i de skønne Naturomgivelser og under Orden og Lydighed. Herlufsholm skal dernæst være for de unge et Hjem, de kan elske, deres Skoleaar skal være en Tid, som de — ikke blot i Mindet — føler som en lykkelig Tid. Herlufsholm skal kunne rumme en glad og sund Ungdom, som under alvorligt Arbejde med Stedets historiske Minders løftende Baggrund vokser op til at tjene sit Fædreland. Dette har været det Ideal, mod hvilket mine Bestræbelser har været rettede.“

Sammenligner man disse Ord med de Ord, med hvilke Herluf Trolle i 1565 stiftede Skolen, vil man kunne følge Udviklingen i de 350 Aar. Jeg har før ved given Lejlighed hævdet, at Tage Reedtz Thott og hans Hustru Elisabeth f. Bülow var hver for sig og begge i Forening et tro Afbillede af det Ægtepar, der stiftede Herlufsholm. Vor Tid ser ikke udelukkende Herluf Trolle som Søhelten, han var en pligt-opfyldende Soldat, men hans Virksomhed og Betydning ligger i hans Gerning paa Landjorden, og jeg, der nøje kender hans og Birgitte Gjæes Historie, deres Brevveksling og de-

res Samtids Historie, viger ikke tilbage for paa Tryk at hævde, hvad jeg i en Tale har sagt.

De to Ægtepar, der er saa inderlig knyttede til Herlufsholms Historie, er hinanden saa meget lig, som Mennesker kan være, hvor 350 Aar skiller i Tid.

Andre maa dømme om, hvorvidt det lykkedes Tage Reedtz Thott at naa sit Ideal, ihvertfald har man forstaaet, at det var de svage, de smaa, Skolen skulde hjælpe, og man har forstaaet, at der skulde læres for Livet og ikke for Skolen.

For Skolens Gods har Tage Reedtz Thott sørget vel. I 1912 var det vurderet til over 2 Millioner Kroner, fornyet med ypperlige tidssvarende Bygninger og hygiejniske Foranstaltninger, og den aarlige Indtægt, der i 1888 var 200,000 Kr., var i 1912 300,000 Kr., medens der i 1912 ved Salg af Fæstegods og Afløsning af Tiende efter Lovgivningens Bydende havdes en Kapital paa 3½ Million Kr. mod 2¼ Mill. Kr. i 1888.

I de forløbne 14 Aar er dette Forhold sikkert ikke forringet, og Tage Reedtz Thotts Navn vil, om det forundes Herlufsholm at bestaa i Tiden, være af dem, der vil blive nævnt med størst Hæder.

Allerede som Dreng paa Herlufsholm mærkede jeg det, som Tage Reedtz Thott har udtrykt i sin 30 Aar senere skrevne Indledning til det lille her citerede Skrift. Gaunø blev for min Broder og mig et Hjem i de tre Aar, et Hjem, der stod os aabent hver Søndag, vi blev hentede og kørt tilbage og kunde tage de Kammerater med, vi ønskede.

Efter Frokost tumlede vi os i det fri, vi red paa Avlsgaardens Heste, vi roede i Baaden paa den brede Aa og legede i den store smukke Park. Vi fyldte Kurve med Frugt ved Efteraarstid og legede med Husets Søn og hans Kammerat Victor Lorck, naar de to Drengene var paa Gaunø. Ved Middagsbordet var der ofte Gæster, jeg husker saaledes Professor Matzen, der var paa Gaunø for at deltage i Valgmø-

Økonomifløj. Tilvenstre Kirkedøren, Taarnet og Oldfruens Gavl. Tilhøjre Lindene ved Rektors Dør, i Baggrunden Skolebygningens Midtparti.

der, da min Onkel stillede sig i Vordingborg og Missionæren Skrefsrud, der tilbragte flere Dage paa Gaunø og imponerede os ved den Aabenhed, hvormed han omtalte sin Ungdom i Norge og sine Fejltrin og ved den Sikkerhed, hvormed han ved Aftentid skød til Maals efter Glaskugler ud over Aaen.

Vi blev behandlere som de Drengene, vi var, det kippede af og til lidt i mig. Jeg husker saaledes en Gang efter min Konfirmation, da jeg iførte mig min nyerhvervede Spidskjole for at deltage i en stor Middag ved en Julefest, hvor min Moder var til Stede, og saa fik at vide, at jeg skulde spise sammen med de andre Børn i et andet Værelse. Jeg flaaede Kjolen af mig og gik til Bords i Jakke, men efter Middag deltog jeg alligevel i Aftenens Sammenkomst, og jeg kan tydelig huske, at det hjalp paa min Selvfølelse, at Godsejer Brockdorff fra Frederikseg sagde til sin otteaarige Søn, som han forestillede for mig: „Buk pænt for den fremmede Mand“.

Den Kreds, der kom paa Gaunø, var dels Egnens Gods- ejere, dels Præstefamilierne og Forpagterfolkene fra Omegnen samt Næstveds Honoratiores og Garnisonens Officerer. Jeg traf her den elskværdige Borgmester Salicath, den statelige Oberst Steenstrup, Ritmester Steinmann, en Søn af Generalen paa Thybjerggaard, der var en Original, som jeg flere Gange i mine Romaner har gjort Laan fra.

Faste Gæster var Kammerjunker Wolff Schneedorff fra Grevensvænge, en typisk Landkammerjunker, som vi Akademikere saa lidt Hostrupsk paa. Kammerherre Collet fra Lundbygaard og hans Hustru født Toft, et fornemt Ægtepar, for hvem vi havde en dødelig Respekt. I den Tid var der en vis Rivaliseren imellem Gaunø med sin feudale Rigdom, Lundbygaard med Collets norske Millioner og Rosenfeldt med Kammerherreinde Sophie Oxholms amerikanske Millioner.

Til Gaunøs Ære maa jeg sige, at man rivaliserede ikke med nogen, Gaunø var Nummer et, det var et næsten fyrste-

ligt Slot i de Dage, da Tjenestefolk var billige, og Mad kunde faaes for rimeligt Køb. Og sikken Tumleplads for os Drengene. Vi legede Circus oppe paa Loftet og brugte lidt upietetisk gamle Malerier til Tøndebaand, som vi hoppede igennem.

Vi legede om Aftenen Ordsprogslege i den store „Familie-stue“, disse Lege, som nu er forsvundne for Grammofon og Radio. De var visselig ikke begavede, men det gjaldt om at være opfindsom. Jeg husker en straalende Idé, der stammede fra Amtsforvalter Knud Bauditz, en af de faste Feriegæster paa Gaunø. Frk. Nelly Rosen blev anmodet om at træde over Tærsklen ind til Salen, og vi styrtede alle imod hende, det betød: *Farinelli* (sic.). En af os blev udstyret med en Krone af Pap, og en knælende Person overrakte ham et Glas Vand, som han med Ubehag vendte sig fra. Det betød: *den for-vand-lede Konge*. Eller den Spøg, at et Par, Kind mod Kind, langsomt bevægede sig over Gulvet; det betød: „en tête à tête i Middelfart“, medens en Procession af Damer over en Række Rejsetæpper, lagt paa Gulvet i S.Form, betød: Hunnernes Gang over S-tepperne.

Læseren ser, at vi befinder os hos den gode Kobbersmedemester fra „Genboerne“ trods Slottet og det fornemme Selskab.

Juleballerne paa Gaunø var berømte over hele Sydsjælland, ikke mindst fordi Modtagelsen var saa hjertelig, og Traktementet saa ypperligt, men det kan ikke skjules, at Højadelen ved saadanne Lejligheder optraadte lidt hovent og køligt over for de „andre“, og jeg har ved saadanne Erfaringer forstaaet, hvad det var, der gjorde Adlen og de store Godsejere saa upopulære i Embedsstanden.

Paa Gaunø var saadant stik modsat Værtsfolkets Ønsker, og Husets Herre og Frue kappedes i Iver for at Gæsterne skulde befinde sig hjemme og vel, men der var enkelte af Naboerne, der var lige nok store paa det.

Jeg tror, vore Kammerater holdt af at komme til Gaunø,

og senere blev det jo ogsaa et Hjem for alle Herlovianere — der var Hjerterum, og der var sandelig ogsaa Husrum nok.

Hyggeligst var det, naar Herskabet var alene hjemme. Saa snakkede de med os Drengene om alt muligt, og efter Middag fik man sig en god Cigar i Onkel Tages smukke Kontor, hvor Bogreoler stod fyldt af udmærkede Bøger. Ved saadanne Lejligheder var det, at han talte om Herlufsholm og udtalte sit Syn paa den Maade, Godset skulde drives.

Min Broder Marcus var min Tantes specielle Yndling, og jeg tror ogsaa, at han nød Gaunø i fulde Drag. Naar „Gustav“ svingede op for Døren med Charabancen, forspændt med de blank-brune Hanoveranere, havde min Broder og jeg længe siddet ved Vinduet og spejdet efter Vognen. Og om Aftenen gik det hjemad i skarpt Trav, mens Gustav udbredte sig om Hestenes Natur og deres Evne til at se Spøgelser og det, vi andre ikke kan se. I November 1923, da Onkel Tage blev begravet, sad Gustav gammel og graa paa Bukken af den Vogn, der førte hans gamle Husbond til Vejlø Kirke for sidste Gang for at hvile i Familiens Gravhvelving.

Af Godsets Funktionærer mindes jeg særlig den gamle Forvalter Kaalund, en Ungkarl af Onkel Bræsigtypen, der boede i Midterfløjen af den nu nedbrændte Avlsgaard. Han gav os Lov til at ride paa Avlshestene, og jeg husker, hvorledes vi ofte seks i Tallet red „jeu de rose“ paa de stive Krikker ude i Marken, saa det var et Under, at de ikke brækkede Koderne og vi Halsen. Desuden var Fasanjægeren Hirsch og den gamle Tjener Jens vore trofaste Venner. Det var slet ikke saa let at holde Styr paa saadanne Knægte, og det var en Herloviansk Sætning, at det var tilladt at „knole“, hvor man kunde, saa en Gang imellem gik det lidt rigeligt ud over min Onkels store Cigar- og Cigaretlager i en lille Korridor ved Biblioteket.

Her gjaldt det om at passe paa Jens —, og han har da ogsaa „foranlediget“ os til at give fra os, naar vi en enkelt Gang blev grebne i at „knole“ lidt vel rigeligt.

Alle var velkomne, men rigtig herlovianske Bjørne kunde min Tante ikke lide, og mine ældre Venner vilde ikke tage med til Gaunø, hvad enten det nu var af Generthed eller Selvfølelse. Dog var vi altid nok, især af min Broder Marcus' Klassekammerater.

Et andet Sted, jeg mindes som Maal for vore Søndagsudflugter, var Viborggaard ved Herlufmagle. Her boede den unge, ugifte Godsejer Knud Trolle Post, selv gammel Herlovianer og Kammerat med mine Fætre paa Sofiendal. Det var en lille Gaard, der i høj Grad laa ved Alfarvej, saasom Landevejen gik gennem Avlsgaarden, men Post var af samme Støbning som mine Fætre, holdt af Drengene, var begejstret Herlovianer og en yderst gæstfri Vært. Blot maatte vi gaa Vejen derud, det var lidt over halvanden Mil, men Vejen gik gennem den smukke store Stenskov over Bakke med Udsigt til Fensmark Kirketaarn og Vesteregede By bag den store Holmsgaards Mose.

Naar ved Vintertid Reedtz Thott var i København for at deltage i Sæsonlivet, søgte vi til Broksø og Viborggaard, hvor vi løb paa Skøjter paa de store oversvømmede Engstrækninger. Der lærte vi den gæstfri Frederik Post at kende og hans Hustru, en Købmandsdatter fra Næstved, hvis Familie var knyttet til Herlufsholm.

I selve Næstved var det Lorckske Hus i hele min Skoletid det Sted, hvor jeg oftest kom. Jeg har, siden jeg forlod Herlufsholm, kun sjældent truffet nogen af dette Hjemms Beboere, men jeg mindes det altid med Taknemmelighed.

Det sidste Aar kom jeg en Del hos en ældre Læge i Næstved, der havde et Par smukke Døtre, som dansede paa Herlufsholm. Hans Hustru var en lidt streng Dame, lidt robust, han plejede altid at sige: Min Hustru har et fortræffe-

ligt Knokkelsystem. Det er den eneste Gang, jeg har hørt en Ægtemand med Stolthed fremhæve dette Tegn paa Ynde hos sin bedre Halvdel.

Jeg husker en Aften, da jeg begærlig efter at træffe de to unge Damer søgte ind til Næstved og traf den gamle Doktor alene. Damerne var ude. Han modtog mig med aabne Arme og sagde løfterigt: „De kommer som kaldet, jeg skal netop i Færd med en Gaas.“ Jeg har altid været en Hund efter Gaasesteg og slikkede mig allerede om Munden. Vi kom ind i Spisestuen, og der stod Gaasen paa et Fad d. v. s. Det var det, vi den Gang kaldte „Pillegaas“, et gysenvækkende Skellet af en Gaasefugl, der havde været Gaas for mindst otte Dage siden. Jeg var ligeved at sige en Artighed om, at denne Gaas paa en sart Maade mindede mig om Husets værdige Frue, men jeg tav, nok af Frygt for, at Doktoren skulde være heldig og før mig faa de sidste spiselige Fibre af den en Gang vingeberende Dødning.

Unyttig Frygt — der var ingen Ting. Men da Doktoren syntes, han burde gøre noget for mig, begyndte han at holde et anatomisk, vist yderlig oplysende Foredrag om Gaasefuglens Osteologi, der lempelig fortonede sig i et Par varme Romtoddyer, som satte Humøret lidt op. Der kom jeg ikke saa meget siden, særlig da den yngste og smukkeste Datter meget snart efter blev forlovet med en Løjtnant. I det hele taget tog Løjtnanterne det Aar vore smukkeste Baldamer; og jeg var af den Grund ved at blive antimilitaristisk, men havnede i det modsatte. Jeg besluttede selv at ville være Løjtnant, hvad jeg det følgende Aar begyndte at iværksætte, men hvad der — til Held for mig selv og Landets staaende Hær — totalt mislykkedes for mig.

Det har været min underlige Lod tiltrods for mine „ypperlige“ Egenskaber eller maaske netop paa Grund af disse — ret ofte at komme *ud* af det, jeg var kommen *ind* i. Metro-politanskolen sagde mig Farvel uden Sorg, Herlufsholm kvit-

terede mig, Krigerlivet spyede mig ud paa den civile Strand, den praktiske Retsvidenskab vejede mig og fandt mig for let, Erhvervslivet afskedigede mig fra et stort industrielt Selskab, og kun den arme Literatur har kunnet beholde mig, maaske fordi den er saa rummelig, og en Mands Ophold inden for den bestemmes af hans egne Illusioner om at være der!

Og alligevel har jeg kunnet bevare mit Humør og min Selvtillid!

20. *Ferieoplevelser i Herlovianertiden.*

Min Moder var ved vor Optagelse paa Herlufsholm traadt min Faders Slægt nærmere. Til Sofiendal kom hun dog aldrig, jeg tror ikke, hun nogensinde har besøgt dette Sted, men Marcus og jeg tilbragte den første „Herlovianske“ Sommerferie paa Sofiendal, hvor Onkel Gotlob havde samlet Slægten om sig som sædvanlig. Jeg har tidligere skildret disse Ophold hos Slægten i Jylland, og der er fra Aaret 1882 ikke noget opbevaret for mig, der giver et væsentlig andet Billede end det, jeg en Gang har tegnet. Jeg husker blot, at Marcus var slem til at drille mig, og jeg meget slem til at banke ham. Onkel Gotlob og Fætrene stod nærmest paa min Side, og jeg havde en meget høj Stjerne hos Onkel Gotlob, der i det Aar endnu var rask og rørig, utrættelig i sine Rideture og sin Deltagelse i Sommerens Jagt. Tante Louise og Damerne syntes derimod afgjort bedst om Marcus, og jeg husker tydeligt, hvorledes de skred ind, naar jeg lidt vel kraftigt hævdede den Herlovianske Justits.

Jeg færdedes i Marken med Jørgen og gik paa Andejagt med Herluf og Fritz, og hele Sommeren var præget af Samtale om Herlufsholm og de Lærere, Fætrene og jeg havde fælles, særlig den uforglemmelige Møvsen.

Juleferien tilbragte vi ret naturligt i Hjemmet paa Told-

bodvejen, men naar Somren meldte sig, blev det altid taget op til Drøftelse, hvorledes Skaren skulde fordeles over Landet.

Sommeren 1883 tilbragte jeg paa Sofiendal alene med Jørgen. Endnu var den nordlige Pavillon ikke opført, og jeg boede i den lave Forpagterbolig, der endnu stod op ad Nordfløjen. Det blev et fredeligt Landmandsliv, kun afbrudt af Besøg hos Onkel Iver og Tante Hedvig, der boede i Skanderborg og havde samlet en lille trofast Omgangskreds, til hvilken den gamle Stiftamtmand Regenbug hørte.

Jeg har fra denne Sommerferie et Minde, der paa en vis Maade kendetegner den svundne Tid. Onkel Gotlob og Tante Louise var paa Liselund, hvor han den Sommer blev ramt af et Sygdomstilfælde, der gjorde Ende paa hans Livskraft og ændrede hans Udseende til en Oldings. Sofiendal stod tomt. Saa fik vi en skønne Dag et uventet Besøg, det var Lensgreve Mogens Frijs til Frijsenborg, der havde gaaet i Skole paa Herlufsholm sammen med Jørgen, og Ritmester Gustav Wedell-Wedellsborg, den senere Chef for Husarerne og Ejer af Helleruplund. Grev Frijs red en langbenet engelsk „Hunter“ og var ledsaget af en engelsk Rideknægt, Baron Wedell havde sin Oppasser med sig, og Kavalkaden vakte Opsigt paa den afsides liggende Gaard. Jørgen gav sin dygtige svenske Husholderske Ordre til at lave en fin Middag, og fra Onkel Gotlobs store, velforsynede Vinkælder hentede han adskillige Flasker god gammel Vin og skummende Champagne. Det blev et dundrende Kalas. Grev Frijs stod i et Eventyrskær som Danmarks flotteste Junker, vidtberejst og Ven med Prinsen af Wales. Baron Wedell var en meget smuk og elegant Dragonofficer, og vort Maaltid krydredes med Anekdoter fra Syd og Nord, en Samtale, der vakte min store Nysgerrighed og Interesse. Lang og voksen, som jeg var, blev jeg behandlet som Mandfolk, og Konversationen var i allerhøjeste Grad Mandfolkekonservation.

Vi drak meget tæt. Kl. 11 blev Hestene sadlede. Jørgen lod Ali trække ud og besteg den, mens jeg krøb op paa Sara, og Kusken Johan slog Følge med Groomen og Dragonen. Syv Mand høj red vi som et Uvejr gennem den mørke Nat over de smalle Veje mellem Silkeborg—Skanderborg og Aarhus—Silkeborg Landevej. Jeg husker, hvorledes Bøndervognene veg, vi mødte adskillige, det var mig som „Lützows wilde verwegene Jagd“ i Nattens Mulm over Stok og Sten, med dampende Muler og klirrende Hove.

Under et Holdt, hvor vi steg af for at lede efter et Vejmærke, stod jeg med „Sara“ i Tøjlen, og det var som om Hesten svingede rundt om mig i en stor Cirkel med Tøjlen som Radius, jeg aner ikke, hvordan jeg igen kom i Sadlen. Ved Klank Mølle skiltes vi, Grev Frijs red ad Hammel til, Baron Wedell ad Randers, mens Jørgen og jeg jog hjem gennem Natten, fulgt af den tro Johan.

Det var en Fest, der lod mig føle mig som en af Adelsvældens Junkere, for første Gang i Mandsfærd med de rigtige Riddere, en Kavalier-Kavalkade i Natten, som jeg aldrig senere har været med til. Men da jeg kom vel hjem, faldt jeg sammen, og næste Dag var jeg komplet ukampdygtig.

I Skanderborg traf jeg Christian fra Balskov og med ham fulgtes jeg paa en Uges Ophold til hans Hjem, Onkel Ivers gamle Bolig paa Bakken ved Løgten med Blik ud over Kaløvig, Mols og Helgenæs.

Fra Balskov gjorde jeg en Køretur til Rosenholm og saa for første Gang min Slægts gamle Stamborg, der stod i sine røde Sten omflydt af Grave som den i 1559 var bygget af Jørgen Ottesen Rosenkrantz.

Min Onkel Hans Rosenkrantz var død 1879, og hans Enke var flyttet til København med sin Søn Vilhelm. Paa Rosenholm boede kun Frk. Bülow, en Kusine til den afdøde, der i flere Aar havde styret Huset for ham, en ældre Dame op mod de 60, og den afdødes Broder Onkel Julius, en Særling ta-

gen lige ud af en Roman fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede.

Onkel Julius var født 13. Juli 1807 paa Clausholm, hvor hans Fader Holger Rosenkrantz var Forpagter, og opdraget i Holsten sammen med sin afdøde Broder Lensbaronen. Han havde studeret ved Universitetet i Kiel og skal i sin Ungdom have været en begavet og munter Ungersvend. Senere flyttede han til København for at studere videre, og der oplevede han en Kærlighedshistorie, der fik en ulykkelig Udgang og slørede hans Forstand. Han giftede sig aldrig, blev tillige med sin yngre Broder Iver, der senere fik Balskov, Forpagter paa Rosenholm, og fra 1844 forlod han ikke dette Sted. Forpagtningen fratraadte Brødrene i 1855, og Julius flyttede op i to Værelser i den nordlige Pavillon af Portfløjen, hvor han boede til sin Død 27. November 1887. Han blev mere og mere sær som Aarene gik. Klædt i en flaskegrøn Frakke med Benklæderne stoppede ned i halvskaftede Blanklæderstøvler gik han sine Ture i Skov og Park ved Vinter og Sommertid. Paa sit Værelse beskæftigede han sig med at flytte Brændestykker. Han talte meget lidt, men var venlig mod alle. Jeg husker, hvorledes han en Gang efter Middag bød mig en Cigar med de Ord: „Ryg den med Andagt, min Dreng, den har kostet 3 Skilling.“

Foruden ham boede paa Rosenholm Tante Trine Bülow, en ældgammel Slægtning af den afdøde Lensbaron, hun var født ca. 1790 og altsaa op mod 100 Aar. Det hed sig, at Kirkebogen, hvori hendes Fødselsdag stod indtegnet, var brændt ved Englændernes Bombardement i 1807, og hun kunde for den Sags Skyld være over de 100 Aar. Hun laa i sin Seng, da jeg saa hende, rynket og brun som en Mumie med to store Øjne, der stirrede mod den indtrædende. Aaret efter døde hun ved et Ulykkestilfælde, hun faldt ned af en Trappe og slog sig fordærvet.

Disse gamle Mennesker var Rosenholms eneste Beboere.

De brugte som Opholdsstue den lærde Holger Rosenkrantz' Vinterstue, der stod med Møbler fra Slottets Opførelse i det 16. Aarhundrede, de talrige Værelser med herlige Familieportrætter, malede af Thomas Gemperlin, Isaacs, Wuchters og Carel van Mander, stod med tildækkede Møbler. I Geheimeraad Iver Rosenkrantz pragtfulde Rokokosale med de kostbare vævede franske og flanderske Gobeliner, med Pils Malerier og de gamle vaabenprydede Kaminer var der stille og dødt. Paa Gallerierne hængte de talløse Familieportrætter, og Korridoren drønedede hult under de besøgendes Fodtrin. Det var et sovende Slot, hvor Taarnuret slog rustent sine Time-slag under en lav Blyhat, der dækkede Taarnet, hvis slanke Spir var blæst ned af en Storm.

Mens Hans Rosenkrantz levede, havde Rosenholm været Samlingsstedet for Rosenkrantzerne, der var 14 Søsken, og 8 naaede tæt op til de 100 Aar. Afd. Kammerherre Oxholm paa Rosenfeld har fortalt mig, hvorledes han en Aften, mens han var Gæst paa Rosenholm, hørte Støj i den store Ridder-sal i Sydfløjen og gik derned med et Lys; dér saa han, at alle de gamle Billeder havde forladt deres Rammer og vandrede rundt paa Gulvet. Næste Morgen erfarede han, at flere af de gamle den Nat havde hørt Støj og var gaaet samlede ned i Salen, hvor de havde set et Spøgelse — ham — med et Lys i Haanden.

Og de vandrende Malerier havde været de gamle Brødre og Søstre, saa livagtige lignede de de forlængst afdøde.

Uden om Rosenholm var der livligt nok, den store Avls-gaard var vel besat, og lige for Indkørslen laa Distriktslægens Hus, hvor Dr. Storm boede med sin Familie.

Haven stod velholdt med Damme og snorlige Alleer, som de var anlagt i 1720'erne af Iver Rosenkrantz — men som sagt Slottet laa stille og ensomt, befolket af gamle Mennesker, som var dets virkelige Beboere de hundrede malede Rosenkrantzer,

der skuede ned fra Væggene klædte i 300 Aars skiftende Dragter.

Ved et Besøg i Hornslet Kirke saa jeg Slægtens Mausoleum, der rummede Grave nu henved 500 Aar tilbage i Tiden, og jeg fik her atter et Indtryk af, hvor gammel den Slægt var, hvis Navn jeg bar. Jeg har senere i Livet set Rosenholm som et velholdt Herresæde i engelsk Stil med store Haveanlæg, nu kommer der vel nok en Tid, der gør det nødvendigt at lade det synke hen i den Tornerose Søvn, hvori jeg saa det for over 40 Aar siden, — og naar det vækkes af den, vil det for første Gang, siden Jørgen Ottesen lod grave paa Holm være ude af Slægtens Besiddelse.

For mig var dette Besøg en Oplevelse. Jeg kendte allerede dengang Slægtens og Beboernes Historie — jeg har for nylig givet et kort Omrids af den i en Bog om Rosenholm.

Sommeren 1884 tilbragte jeg atter paa Sofiendal; der hvilede en Skygge over Stedet, trods det at Fritz Aaret forud var bleven gift med Oluffa Krabbe, Datter af Oberst Krabbe i Viborg, og deres første Barn, Sønnen Erik, var født i Maj 1882. Men Onkel Gotlob laa for Døden; der var stille i det store Hus. En Dag blev vi alle kaldt til hans Leje, Lægen — den gamle Doktor Kuhlman fra Skanderborg — mente, at nu var det forbi, og vi samledes alle om hans Sygeseng, som vi havde været samlede om hans gæstfri Bord. Jeg ser den gamle hvidhaarede Mand, han var nu 81 Aar, siddende støttet af Puder i sin gamle Himmelseng og hører ham tale til os — det var et Billede, som det, der tegnes i de gamle Ligprædikener, naar Hr. Niels Hemmingsen eller Hr. Peder Corvinus beretter, hvorledes „den salige Mand, der han følte Døden komme, samlede sin Slægt om sit Leje og talte til dem om Guds Almagt og Menneskenes Maal paa Jorden.“ „Og,“ hedder det, „tilstede var den salige Mands Hustru Fru Louise Holgersdatter fra Rosenholm, hans Frænde Iver Hol-

gersen af Balskov, hans Sønner og Datter, hans Svigerdatter og hans Brodersøn Palle Iversen og Marcus Iversen o. s. fr.“

Billedet staar for mig ganske som jeg har lært det at kende fra det 16. og 17. Aarhundredes Ligprædikener.

Onkel Gotlob døde ikke, mens vi var paa Sofiendal. Han levede endnu et Par Maaneder og lod sig bære til Sæde i Skanderborg Slotskirke, da hans ældste Søn Jørgens Bryllup stod med Anna Juel den 4. Sept. samme Aar. Men hjemkommen fra Kirken blev han meget syg, og 5 Dage efter døde han. Han ligger jordet i Gravhvælvingen ved Sofiendals Have, og jeg bevarer med hans Minde Mindet om en god, retskaffen og dygtig Rosenkrantz, der endnu levede i en Tid, da der var noget, der særtegnede Mænd af de gamle danske Slægter.

I Slutningen af Ferien rejste jeg til Balskov paa mit andet Besøg hos Christian og Elisabeth. Dette barnløse Ægtepar hørte til en anden Kreds end Rosenkrantzernes. Elisabeth var en Oxholm og stod Hofkredsen, Løvenskjolderne, Rosenfeldt Oxholmerne og Grevinde Bille Brahe nær. Paa Balskov førte de et meget selskabeligt Liv, og det hændte flere Gange om Ugen, at vi besteg en lille let aaben Kaleshevogn og ved 2-Tiden kørte ud til Middagsselskab paa Herregaardene i Randers Amt.

I Sommerferien 1884 blev jeg indført i et Hjem, der altid vil staa som et af de berømteste for sin Tid i Danmark, men som ikke, saavidt jeg ved, nogensinde i Literaturen er bleven skildret af nogen, fordi dets Herre, hvor fremtrædende en Mand han ellers var, i sit jyske Hjem, levede stille og langt borte fra Verden.

Jeg tænker her paa Skaføgaard, hvor Konseilspræsident Jacob Brønnum Scavenius Estrup bredte Dug og holdt Disk i de Aar, da han stod som et Kampens og Stridens Tegn i det Land, han i et langt Liv tjente som en af dets bedste Sønner.

Nu skulde dog den Tid være kommen, da alle, uanset hvil-

ken politisk Anskuelse de har, kan enes om at yde Estrup den Anerkendelse, der skyldes hans sjældne Dygtighed og hans ærlige, retlinede Personlighed. Danmark har kun haft faa betydelige Statsmænd, og Estrup vil i Tiderne blive mindet blandt disse faa.

Her gælder det kun hans Hjem, og faa kan have ejet et smukkere Hjem, end Skaføgaard var i 1884 midt i Kamptiden, da jeg lærte det at kende. Skaføgaard ligger ved Mark i en Egn med Skov og Moser, det er en gammel rød Gaard, der er bygget af Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm og i meget ligner den, skønt Ladebygningen er aneligere, medens Huset selv ikke er saa sluttet, slotslignende som Rosenholms.

Konseilspræsident Estrup var i 1884 en Mand paa 60 Aar, let og rank, hurtig i sine Bevægelser og i sit Hjem en ligevægtig, sindig og yderst hyggelig Mand, der levede paa en næsten kammeratlig Fod med sine fem Børn og fandt sig i at lade sig tilsyneladende beherske af sin hjertensgode, men noget mundskarpe Hustru.

Skaføgaard var hans Stolthed, han havde første Gang set denne Gaard, da han i 1852 besøgte Hans Rosenkrantz paa Rosenholm. Den ejedes da af Enkefru Secher, og ved sit første Besøg paa Stedet besluttede han sig til at købe den og købte den Dagen efter den 5. Juni 1852. Først i September s. A., flyttede han dertil, han var den Gang ugift, var praktisk Landmand, uddannet paa Kristineberg paa Falster, som han ejede, og endnu ikke indtraadt i Politik. Til sin Død i 1913 drev han med Undtagelse af 8 Aar i 60'erne selv Gaarden og satte den allerede tidligt i mønsterværdig Stand. Det Aar, jeg første Gang gæstede ham, førte han mig 17 Aars Knægt rundt paa Ejendommen og viste mig med berettiget Stolthed, hvorledes han havde ladet den smukke Sø udgrave af Mosen og plantet Naaetræsskov i Arealer, der i Aarhundreder havde ligget hen som Overdrev. I Virkeligheden er Estrup Hedeselskabets Foregangsmand, han var den første,

der anvendte de rationelle hollandske Metoder, som Hedeselskabet anvender.

Estrup havde taget sin Hustru fra Egnen, Baronesse Reitze Holsten hørte hjemme paa Holstenshus paa Fyn og det dermed forbundne Clausholm, der laa Nabo til Skaføgaard.

Det var et stort Hus med pragtfulde Sale, særlig Estrups Arbejdsværelse i Hovedfløjen mod Syd med det raa Bjælkeloft og Jørgen Rosenkrantz berømte Skab, som Fru Estrup haardnakket paastod var skaaret af en Eg, hvis Stød var gemt under Kælderen. Huset var fuldt af Tjenestefolk, og Bordet var rigt besat med Retter og god Vin, men til daglig var Estrup vistnok saare spartansk, han var svagelig og plejede sit Helbred saa godt, at han blev 88 Aar gammel. Fru Estrup var den, der førte Ordet i Huset, men han sad altid stille og korrigerede hendes undertiden lidt fantasifulde Tale med et venligt ironisk Smil. Hun var sikkert et Hjertemenneske, han var en streng Logiker, men i sit Hjem alt andet end tør, hans Interesser var universelle, hans Kundskaber vidtfavnende og hans Vurdering af Mennesker sikker og solid.

Der var to Ting, der straks tiltrak sig min Opmærksomhed, jeg havde i de følgende Aar ofte Lejlighed til at besøge Skaføgaard, og der var for det første det, at han gjorde alt, hvad han tog sig for, som den første mellem lige. Han var en sjælden dygtig Landmand og Forstmand, en ypperlig Rytter og Hestekender, hans Forstand paa Kunst, Historie og Antikviteter var sjælden, men ogsaa i Forstand paa Vin, Mad og Sport var han en sand Herremand, han spillede ypperlig Whist og var en af de fineste Billardspillere, jeg har truffet, han var en ivrig Jæger — men, og det var det eneste Punkt, hvor han aldrig naaede Førerskab, han kunde ikke skyde.

En pudsig Anekdote blev fortalt mig af Christian paa Balskov fra en Jagt i Fjeldskov, hvor Estrup haardnakket hævdede at ville staa paa en bestemt Post, hvor Mikkel skulde

komme. Den gamle Skovrider Skov hævdede, at Ræven vilde komme et andet Sted, og Estrup fulgte den kyndige Jægers Angivelse. Men Mikkell kom alligevel, hvor Estrup havde sagt han vilde vise sig, Estrup skød, men Holdet var for langt. „Ser De, Skov,“ sagde Estrup, „havde jeg staaet, hvor jeg vilde staa, saa havde jeg faaet Ræven“. „Excellencen havde i Helvede!“ busede den djærve Skovmand ud.

Jeg husker, hvorledes jeg dette Aar — eller maaske et Aar senere — var ved at foregribe Julius Rasmussens Attentat paa Højres Konseilspræsident. Jeg stod med Sønnerne fra Skaføgaard ved en Keglebane i „Abildhaugen“ og skulde vise dem, hvorledes en rask Herlovianer kunde slaa en „raa“ Kugle, i det samme dukkede Estrup op, ledsaget af Kammerherre Collet fra Lundbygaard, der var i Besøg, og Kuglen for faa Fod forbi hans Hoved.

Collet blev rasende, men Estrup lo og komplimenterede mig for min Færdighed i denne legemlige Idræt.

Til Estrups lidt forlegne Ryk med Hovedet, der af Folk, der ikke kendte ham, ansaas for Tegn paa Hoffærdighed, svarede i Hjemmet et stille lunt Smil, en sjælden Hygge og Fordomsfrihed, der vandt ham de unges Kærlighed. Den anden Egenskab hos ham, jeg straks lærte at beundre, var hans sjældne Evne til som Fader at omgaas sine Børn i næsten kammeratlig Fortrolighed. Jeg husker disse Børn, den ældste, Magda gift i 1881 med Grev Moltke til Bregentved, som det Aar var i Besøg hjemme, den mandhaftige Baba, siden gift med min Studenterkammerat Wenzel Neergaard til Faarevejle, Sønnen Hektor, den Gang 24 Aar, sin Faders Billede i Energi og Udholdenhed og trods sin Værkbrudenhed en hel Kraftkarl, en munter og vittig ung Mand, Adam, der var min jævnaldrende, lidt tung, og Noll, som han kaldtes, Jacob den yngste og sin Moders og Faders Yndling, dengang en Dreng paa 14 Aar. Han er nu Ejer af Skaføgaard.

En sjælden Evne havde Estrup til at værdsætte dygtige og

gode Mænd. Hans bedste Ven var gamle Baron Juel Brockdorff fra Meilgaard, en fin Herre af den gamle Skole; den joviale Jægermester Ekmann fra Nabogaarden Frederikslund omfattede han med Velvillie, og jeg husker, hvorledes han yderst venskabeligt irettesatte mig, der tillod mig nogle flotte Bemærkninger om Godsejer Mourier Petersen fra Ryomgaard i Anledning af Forspandet for hans gamle Charabanc, der bestod af et Par langbenede Arbejdsheste med Haardusk om Koderne som jydsk Træsko. Jeg var vant til Gaunøs slankbenede Hanoveranere, men Estrup saa smilende paa mig og sagde: „Unge Mand, De skal ikke le — hvis De vokser til og bliver saa brav og dygtig en Mand som min brave Nabo Christian Mourier Petersen, saa kan De ogsaa let sætte Dem ud over et Par lidt lavbenede Køreheste.“

Den Sommer blev jeg ivrig Højremand, det varede i 15 Aar, men selv efter den Tid har jeg altid hævdet Estrup som en udmærket Mand over for politiske Modstandere.

Jeg husker som mit sidste Møde med ham en Audiens, jeg en Gang fik, efter at jeg var bleven Kandidat og tænkte paa at søge til Vestindien som Guvernementsfuldmægtig. Estrup var Finansminister, og Vestindien „laa“ under ham. Jeg mødte i Kjole og hvidt — den Gang var en Minister en meget fin Mand — og blev modtaget i det smukke Værelse i Zahlkammerporten, hvori Konseilspræsidiets Lokaler. „Se se,“ sagde Estrup, „er det for min Skyld, De har gjort Dem saa fin. Eller er det for at gøre Indtryk paa de mange Damer i Forkontoret.“ Der sad altid tæt med Ansøgerinder til Lotterikollektioner. „Jeg er Dameven,“ sagde Estrup med sit lune Smil, „de faar aldrig noget, og deres Besøg er overflødigt, men jeg kan nu en Gang ikke undvære de skønne.“ Det blev Finansminister Hage der i 1901 forbød den „Skønne“ at forulempe Ministeren — et lille Systemskifte, jeg har en Gang lejlighedsvis foreslaaet Edvard Brandes at indføre dem igen — dog uden Held.

Hvad mit Ærinde angik gik jeg forgæves. „De er for køn en ung Mand til at sende ned til Negrene,“ sagde Estrup, „bliv De her hjemme og gør Deres Lykke her.“

Jeg kan ved denne Lejlighed ikke tilbageholde Beretningen om en lille Oplevelse fra Aaret 1892, da min Onkel Reedtz Thott var bleven Udenrigsminister, og jeg søgte Stilling som Konsul i Rom. Da affærdigede han ligeledes mit Andragende med en Spøg, idet han sagde. „Nej, Palle, Du har sikkert diplomatiske Evner, men Danmark har ligefrem ikke Raad til at sende Dig til Rom.“

Rosenholm og Skaføggaard var denne Sommers Oplevelser, og disse Beretninger danner Afslutningen paa min Skildring af de tre Herlovianer Aar. Til Skolen ved Susaaen vendte jeg altsaa ikke tilbage, men jeg gentager, at jeg i Minderne saa ofte er vendt tilbage dertil, at Herlufsholm altid for mig er den Skole, hvori jeg gik som Dreng. Luften paa Landet har altid været sundest for mig, jeg er fra Naturens Haand bestemt til at færdes ude i det fri, og selv paa mine gamle Dage kunde jeg ikke tænke mig at slaa Bo andetsteds end, hvor mit Blik hver Vaar eller Sommermorgen kan møde grønne Træer, og hvor jeg i faa Minutters Gang kan naa en Mark med Korn, en Eng eller en stor og skyggefuld Skov, helst befolket med det, den gode Homer kalder „rapfodede Hjorte!“

TREDIE BOG

DET SIDSTE SKOLEAAR

21. *Hjemmet paa Toldbodvejen i det sidste Skoleaar.*

I „Junkerdrømme“ har jeg skildret min Moders Hjem, Toldbodvej 16. Vi boede dengang jeg gik i Skole i Metropolitan-skolen paa første Sal, men da min Moder rejste til Italien lejede Grev Holstein Ledreborg, første Sals Lejligheden og blev boende der til 1890, kort Tid før min Moder solgte Ejendommen til Sct. Joseph Søstrenes Nonneorden.

Da min Moder i Efteraaret 1881 vendte tilbage fra sin Rejse flyttede hun ind i Stuelejligheden, der kun bestod af tre Værelser til Gaden og tre til Gaarden, uden Korridorer og med en meget daarlig Kælderlejlighed, hvor der i 1883 blev indrettet Køkken.

Det var en meget indskrænket Lejlighed, og jeg forstaar ikke, at den kunde rumme den ikke helt lille Husstand, og at min Moder her kunde se saa mange Gæster, som hun gjorde, men jeg tror alligevel, at Folk befandt sig vel i hendes Hjem, hun havde ihvertfald en stor og trofast Kreds af Venner.

Min Moder var, da jeg kom til Herlufsholm, 41 Aar, hun skriver selv om sin Alder saaledes: „Uha, det er dog kjedeligt at blive gammel, og nu nærmer det sig den Tid ogsaa for Mama, da hun skal virkelig blive det — og faa Rynker i flere Sneze end for Øjeblikket, og hvide Haar og trykket Sind, men saa maa hendes kjære og trofaste Sønner hjælpe og støtte hende? at hun kan leve sig lidt oppe ved dem?“ Min Moders

Haar blev aldrig graat endsige hvidt — men med trofaste Søner fik hun for mit Vedkommende Ret i sit Spørgsmaalstegn.

Min ældste Broder, Gunde, der var to Aar ældre end jeg, havde aldrig gaaet i en af de almindelige Skoler, han var lidt døv, og man mente ikke at han var egnet til Studeringer. Derfor læste han paa Galsters Kursus til Præliminærexamen, som han fik i 1882. Han havde stor Interesse for Personalhistorie og gennem en Slægting, Ritmester Ernst Düring Rosenkrantz, der var Familiehistoriograf, blev han ansat som Volontør i Geheimearkivet under Geheimearkivar A. D. Jørgensen. Han havde ypperlige Evner for den Art Arbejde, ligeledes havde han det Held i gammelt Indlæg at finde Christoffer af Bayern's Testamente, som han udgav i Dansk Magazin, og han forfattede smaa personalhistoriske Afhandlinger, der røbede Flid og Grundighed, arbejdede med Len og Lensmænd, til det blev bekendt, at Professor Erslev havde det samme Arbejde for, saa forlod min Broder det og viede sig særlig Slægten Ulfstands Historie. Jeg har en Række Stamtavler, han under Arkivar Thisets Ledelse har udarbejdet.

Desværre forlangte A. D. Jørgensen, der selv var Auto-didakt, at min Broder for at faa Ansættelse i Geheimearkivet skulde være Student, men trods Flid og flere anvendte Aar lykkedes det ham ikke at bestaa Prøven i Latin, der gik forud for Artium, han kom ud af Geheimearkivet og tog saa en Tur til London for at studere i British Museum.

Paa denne Tur, fra hvilken han skrev mig flere morsomme Breve i den gamle danske Adelsbrevstil, som vi benyttede i vor Korrespondance, blev han stærkt „angliseret“ d. v. s. lidt „Valbyenglænder“ og dette vakte Forargelse herhjemme, hvor man den Gang var „pæredansk“. Ernst Düring Rosenkrantz der har gjort et saare værdifuldt Arbejde ved at samle „Sedler“ til Rosenkrantzernes Historie, der opbevares i en lang Række smaa Æsker i Rigsarkivet, har fortsat sine Optegnelser ogsaa til de samtidige Medlemmer af Familien. Men den hæderlige

og inderlig skikkelige Ernst er her faldet for Fristelsen til at notere en Mængde løse og uvederhæftige Smaameddelelser, der ofte faar Karakter af Sladder. Det gælder baade, hvad han har noteret om min Fader og min Moder, og om min Broder Gunde har han fældet en Dom, der lidet svarer til mit Indtryk af det solide Venskab mellem de to, der havde fælles Interesser. Dürings Sedler maa for det 19. Aarhundredes Vedkommende benyttes med stor Forsigtighed.

Gunde var en rolig og meget belevn ung Mand, lidt tung, men hjælpsom og god, han havde en Evne, som jeg altid har savnet, til at skaffe sig mange og trofaste Venner, og alle Huse stod ham aabne. Som Broder var han hjælpsom og skikkelig, han kunde bukke begge Ender sammen paa mig, men min spidse Tunge, der ofte lod mig ofre et Venskab for en tvivlsom Vittighed, irriterede ogsaa ham. Efter at jeg var bleven Student skiltes vore Veje, han traadte ind i Postvæsenets Tjeneste, sled i det først i Nykøbing paa Sjælland hos Grev Leopold Sponneck, siden i København. Da han var ude i Selskab hver Aften i Vintersæsonen og havde en stor Kreds af jævnaldrende Venner, brød han sammen af Overanstrengelse, blev brystsyg og døde kun 25 Aar gammel i Rom, efter et langt Sanatorieophold i Taunus. Han var en fuldstændig Modsætning til mig, selv om han langt fra var et Hængehoved, og hans tidlige Død blev beklaget af en stor Vennekreds, der satte ham højt. I de Aar jeg her behandler kom han og jeg fortræffeligt ud af det sammen. Vi havde fælles historisk Interesse og han hjalp mig, paa dette Felt var han langt dygtigere end jeg.

Som et snurrigt Exempel paa vor gensidige Brevstil anfører jeg Udskriften paa en Fødselsdagshilsen fra 1884.

„Thisse Rimerier ær gandske velvilligst tillschreffne minn brodher og sönderligt guode wen paa hans syttenthe Geburtsdagh som ær den two och tiuffendhe uti Aprilis meth Brefskrifferens Lyckönskninghed och Haab om manghe guode Netter.
Gunde Raaszennkrandtz.“

At Gunde har syslet med Literatur ser jeg af Breve, hvori han fortæller mig, at han har Noveller, Skuespil og endda en stor Roman under Arbejde, men Sygdomme knækkede ham tidligt og afbrød hans Liv. Jeg var tilbøjelig til i en lang Periode af mit Liv at se paa Gunde som Familiens ubegavede Medlem, jeg er nu sikker paa, at jeg har taget fejl, som Menneske stod han med sin Karakter langt over mig og hans Evne til at vinde og beholde Venner har jeg aldrig ejet.

Arild, vor Benjamin, var i de Aar kun en lille Dreng. Ogsaa hans Skolegang blev ikke vel passet. Efter forskellige Forsøg med Smaaskoler kom han i Borgerdydsskolen i Bredgade, hvor han var en flittig og artig Dreng — noget svagelig var han, min Moder mente, at han var for god til denne Verden og vilde dø ung. Nu er han 56 Aar og befinder sig vel i England, hvor han ejer et Hus, og paa Rejser til Steiners lille Koloni i Dornach i Schweitz. Han var Tegner, da han var 11 Aar og efter et Par Aars Skolegang i Borgerdydsskolen rejste han til Italien med min Moder 15 Aar gammel, blev Elev af Maleren Faustini og kom senere paa Juliens Akademi i Paris og blev en meget ejendommelig og dygtig Maler. Men det mærkeligste ved ham er hans Karakters fuldkomne Renhed, der er bevaret i et langt Liv. Ingen af os andre tre var Engle, hvad jeg i denne Henseende mener om mig selv, har jeg maaske i denne Bog lidt for ofte antydnet, men Arild er den Dag i Dag som han var i Aarene 1881, fuldkommen uberrørt af Livet, hengiven til mystisk System med de overjordiske Ting og milefjernt fra al Realisme. Jeg tror, han kunde skrive sit Livs Historie Dag for Dag, uden at behøve at fortie et eneste Moment. Han var den sødeste Dreng, man kunde tænke sig, blid og venlig, for min Moder var han i mange Aar som en kærlig „Datter“.

Efter min Hjemkomst fra Jylland 1884 tog mit sidste Skoleaar sin Begyndelse. Jeg fik mit eget Værelse ud til Gaden i min Moders Hjem og indrettede mig meget hyggeligt der. Det kneb lidt med at komme op om Morgenen, det havde jeg ikke

lært paa Herlufsholm, men Skolen der var nyopført i 1884 laa lige for Enden af Grønningen ved Stockholmsgade. Som det kneb med at komme op om Morgenens kneb det med at komme i Seng om Aftenen. I min Broders Lejlighed traf jeg en helt ny Kreds af Kammerater, men ogsaa i min Moders Hjem traf jeg en Del Mennesker der, om jeg havde været fornuftig, vilde kunne have betydet meget for mig senere hen i Livet. Vor nærmeste Omgang var Goslings den engelske Sekretær, Ritmester Christmas, der boede paa Husarkaserne, og ved Sommertid gik Turen ofte til Grøns paa Rolighed i Vedbæk.

Dagen var meget regelret inddelt. Op ved Ottetiden i Huj og Hast for at være i Skole, saa sex Timer Skole og derfra hjem eller i Vintertiden ned paa Skøjteløberbanen af 1876. Uden for Vintertiden spadserede Gunde og jeg den reglementerede Strøgtur nedad Bredgade og Østergade, længere end til Ranch's Ur gik Turen ikke i den Tid. Her mødte vi mellem 3—4 „Alle Mennesker“. Vi promenerede i høj Hat og i Foraarstiden i Diplomatfrakke. Jeg husker, at mine Lærere i „Borgerdyden“ studsede ved at se mig i den Uniform, jeg kæmpede lidt mod den høje Hat, men min Moder ønskede den. Og da jeg først havde vænnet mig til den, bar jeg den med Elegance. Vi spiste saa Middag Kl. 6 og om Aftenen flanererede vi paa Østergade ved Vintertid mod Sommer og i Høsten med Tivoli som Maal. Dog derom siden. Aftenen tilbragtes enten hos Gunde i vor Diskussionklub, paa Løjtnantsvagt paa Amalienborg, paa Bal eller paa smaa uofficielle Udflugter med Vesterbro som Maal. Og endelig begyndte det Aar L'hombrespil med nogle nye Kammerater, som jeg tilfældig traf, en helt anden Kreds der i de følgende Aar drog mig bort fra den Kreds, jeg havde lært at kende i Hjemmet.

Men — vil den gunstige Læser spørge — dette var jo Aaret før Examen Artium med dobbelt Pensum at opgive. Naar foregik Forberedelsen til den næste Dags Skolearbejde?

Ja, jeg kan lige saa godt tilstaa det. Den foregik aldeles ikke. Jeg var ikke længe om at opdage, at det gik nogenlunde med at høre efter i Timen og „kigge paa det“ i Frikvartererne, og jeg strøg derfor al Lektielæsning til Fordel for min selskabelige Udvikling. Min Moder var sjældent hjemme om Aftenen, og det laa ikke for hende at passe paa, desuden var Gundes Lejlighed udnævnt til Forberedelseslokale og det gik glat nok.

Men at det overhovedet gik — og at det tilmed gik godt, det skylder jeg Borgerdydsskolen og de fremragende Lærere der — for at bruge en Vending fra den store Krigs Tid — „praktisk talt“ sparede mig alt Hjemmearbejde, saa at jeg mirabile dictu ikke kom i Besiddelse af mere end en Fjerdedel af de Lektiebøger, vi brugte paa Skolen.

Dog derom i næste Kapitel.

22. *Borgerdydsskolen i København.*

Jeg deltog i femte Klasses Examen i Borgerdydsskolen og maa vel have klaret mig, siden jeg begyndte Skoleaaret 1884—85 i Skolens sjette Klasse.

Det var noget helt andet end Herlufsholm, men paa en vis Maade noget ringere. Selv sjette Klasse var i København Skoledrenge, der fandtes jo Universitetet og Studenterne, den Særstilling som Dimittenderne havde paa Herlufsholm havde sjette Klasse i Borgerdydsskolen ikke. Vort Klasseværelse laa vel fornemt, ensomt i Stueetagen, men vi var i Frikvartererne tæt op ad den støjende Ungdom og der var ikke noget af den Respekt, der paa Herlufsholm vistes øverste Klasse af alle de andre Disciple.

Borgerdydsskolen var i sin Tid Pio's Skole og laa da i Bredgade ved Siden af Dampmøllen, der brændte sidst i Halvfjerserne eller først i Firserne. Nu bestyredes den af Dr. phil. Johan Ludvig Heiberg og Bestyrer Møller, en lille sortskæg-

get, lidt kolerisk Mand, der syntes mest at have Administrationen under sig. Der var ypperlige Lærerkræfter, maaske Stadens bedste, jeg nævner Professor Heiberg, Professor Asbjørn Drachmann, Professor Werner Dahlerup, nuværende Landsarkivar Hornemann, Rektor Hude ved Metropolitan-skolen, de to bekendte Sproglærere Baruël og Nissen, afd. Rektor Sigurd Møller, afd. Dr. Krebs, afd. Professor Viggo Paulsen (Botaniker), afd. Dr. P. C. V. Hansen (Fysiker) og et stort Antal af unge cand. mag.'er, der sikkert senere er blevet kendte Pædagoger. Af Skolelærere af den gamle Type nævner jeg Inspektør Knudsen, der lever endnu, og gamle Wulff, der var en Olding i min Tid, men senere har været min ældste Søns Lærer i Borgerdydsskolen under Skolebestyrer Tuxen.

Jeg kan ikke udtale mig nærmere om denne Skole, jeg lærte den aldrig rigtig at kende, min Rolle der var en Gæstrolle, og jeg forhandlede nødig med andre end de to Bestyrere og mine Lærere i Klassen. Mit Indtryk er, at det var en første Klasses Skole, og at den stod over den Metropolitan-skole, jeg kendte.

Undervisningen var af en helt anden Art end den paa Herlufsholm. Hovedfaget var Græsk og Professor Johan Ludvig Heiberg var en fængslende og beundringsværdig Lærer. Hvis Professor Heiberg har mindste Erindring om min korte Optræden i Borgerdydsskolen, væsentlig betegnet ved talrige Forsømmelser og slet Forberedelse — vil han smile ad mig, naar jeg siger, at disse Timer i Græsk hører til mine bedste Skoleminder. I Modsætning til Kielsens Hørerterperi var Professor Heibergs Gennemgang af Homer, Plato, Demosthenes og Herodot et Kursus for Studenter. Hans Paavisning af disse Digterværkers Indhold, af deres dybe Værd og almengyldige opdragende, harmoniske Kraft var rigtignok noget helt andet end Kielsens Aorister og forfærdelige „Tydninger“. Saalænge det stod paa var det herligt, at det vaagnende Ungkarleliv i

den store Stad i Aftentimerne slog mig Oldtidens Mestre af Hænderne og førte mig til Baller, til Vagten paa Amalienborg og allehaande andre Glæder, det er et beklageligt Faktum, som jeg ofte har haft Aarsag til at fortryde. Men givet er det alligevel, at det Bekendtskab, jeg under Heibergs Førerskab stiftede med den græske Literatur, traadte frem for mig i hele sin Betydning, da jeg mange Aar efter beskæftigede mig med Renæssancen og i en Aarrække tyede til de gamle Grækere, til Plato, Xenophon og Homer, som jeg bittert beklagede at maatte læse i Oversættelse.

Lærer i Latin var nuværende Rektor i Metropolitanskolen Karl Hude. Hans Undervisning var stærkt præget af de voldsomme Fordringer, der stilledes til Pensum, og det var ikke Smaating, der forlangtes af os Knægte paa 17 Aar. Ciceros Breve med deres for os næsten uoverkommelige Forudsætninger, Tacitus, Horats for ikke at tale om de specielle Digtere Lukian, Martial o. fl., desuden Oceaner af Livius og vanskelige Værker af Cicero, ja, endog Prøver paa de latinske Komedieforfattere. Det er mig ubegribeligt at der blev Tid til alt dette. Ved Artium var Kravet dels et Stykke oversat og gennemgaaet af det i de to sidste Aar læste — for mit Vedkommende dobbelt Ration — dels en kursorisk Oversættelse. Jeg husker at Professor Gertz, der var Censor, spurgte Hude, hvorledes det kunde gaa til at denne „Kandidat“ — — — det var mig — — — oversatte det kursoriske saa let og flydende, medens det statariske (Cicero pro Ligario) var mindre tilfredsstillende, og saa Hude paa sin tørre ironiske Maade svarede: „Det kommer af at denne Kandidat kun kender kursorisk, det er vist en meget beskeden Del af det opgivne Pensum, han nogensinde har set.“ Men der var en egen Styrke og Fart over Hudes Undervisning, en Modsætning til Forchammers, der dog forekom i det mindste mig mere aandsbevæget.

Professor Verner Dahlerups Danskundervisning var af-

gørende for min Interesse for dansk Literatur. Hans Gen-
nemgang af Holberg, Oehlschlæger, Ewald, Baggesen og
Blicher forekom mig saa straalende, at Aarene ikke har kun-
net svække dem. Hans danske Stile var beregnet paa at
vække vor Eftertanke. Skade kun at jeg altid jaskede mine af.

Et Rygte om at mine Artiumsstile blev fundne værdige til
at opbevares, lader jeg staa ved sit Værd; er det sandt, har
jeg da i hvert Fald een Gang i min Skoletid udmærket mig!

I Fransk var den ejendommelige Dr. Baruël vor Lærer.
Jeres eu-kære Baru-elskede Lærer, som han kaldte sig, lidt
overanstrengt af for megen Undervisning, men en fortræffelig
Lærer, hvis Lekturvealg var ganske udmærket. Jeg husker
endnu hans Begejstring for Hugos Skildring af Kyradsererne
ved Waterloo og hans aandfulde Fortolkning af Molière.
Ogsaa Dr. Nissen, Lærer i Engelsk, var en fortræffelig Læ-
rer. Den nylig afdøde Dr. Krebs var Lærer i Fysik og Astro-
nomi, lidt gnaven syntes vi, men i Sammenligning med gamle
Mossin, en stor Professor. I Literaturhistorie, Kunsthistorie
o. s. v. havde vi dengang Dr. Sigurd Müller, senere blev Jul.
Lange Lærer i Skolen.

I Religion havde vi Pastor Müller, senere Sognepræst ved
Thomas Kirken, den samme der i Bladene blev gjort til Gen-
stand for smilende Kritik, fordi han prædikede over Maanens
Beboere efter en Annonce i en Avis. Han var Herlovianer og
en elskværdig Lærer, der interesserede sig for vore religiøse
Følelser. Jeg husker med Ruelse, hvorledes jeg en Morgen,
da jeg kom fra et Kunstnerkarneval i Casino og havde for-
elsket mig i en livfuld Djævelinde, i Pastor Müllers Time sank
hen i Søvn — jeg bar endnu Karnevalsdragten under mine
Klæder. — Han vækkede mig og jeg for op — forvirret og
forstyrret angav jeg, at jeg var hensunken i Tvivlen om, hvor-
vidt der gaves en personlig Djævel, og om den var af Han-
eller Hunkøn. Til Klassens Glæde fordybede vor Religions-
lærer sig i en Diskussion med mig om dette Spørgsmaal, bag

hvilket han anede Anfægtelser, som mine mere klartskuende Klassekammerater rigtigere opfattede som dundrende Tømmermænd.

Vi blev i sjette Klasse behandlede som voksne. Med Undtagelse af Professor Heiberg sagde Lærerne De til os, ja jeg var endogsaa De's med Kammeraterne. Jeg var vant til at ryge Tobak fra Herlufsholm og røg paa min Cigar til Skoledøren, til ny Forargelse for Lærerne. Værre var det, at jeg altid kom efter Lovsangen, hvad der forbitrede den elskelige gamle Inspektør Wulff, og at jeg ofte tog mig uanmeldt Ferie. Efter i nogle Dage at have været fraværende uden Grund besluttede jeg mig, meget uskolemæssigt, til at gøre Visit hos Professor Heiberg og undskylde dette. Min Udtalelse, at Skolen jo meget snart blev af med mig, gjorde ham saa forbavset, at han ikke sagde noget dertil; jeg ved ikke, om jeg af Kultusminister Scavenius var bleven Skolen paatvungen, men jeg har senere tænkt mig, at der maaske var noget om det.

Med Kammeraterne kom jeg udmærket godt ud af det, jeg har ikke truffet dem meget senere i Livet. De to dygtigste var de for tidligt afdøde. Lærere, Aagaard og Barmvater, begge Studenter med Udmærkelse. Fem af mine Kammerater blev Officerer, af dem stod jeg dengang de nuværende Oberstløjtnanter Glahn og Holbøll særlig nær. Tre blev Jurister, den tidlig afdøde Meyer, Overretssagfører Welding og cand. jur. Sidney Damm, dem traf jeg senere ved Universitetet. Vi dannede, under Ledelse af Komponisten Ludvig Hegner, en Kvartet, hvori jeg sang første Bas sekunderet af nuværende Skoleinspektør Rützebeck medens Sidney Damm var anden Tenor, Dr. Andreassen i Ordrup en ypperlig første Tenor og Aagaard en sjælden musikalsk anden Bas. Denne Kvartet førte mig senere ind i Studentersangforeningen, hvor jeg aldrig naaede at udmærke mig, som andet end „Basun“ i store Kor.

Nogen Betydning for min personlige Udvikling fik Bor-

gerdydsskolen vel ikke, dertil var den Tid jeg søgte den for kort, men den gav mig Lejlighed til at anstille Sammenligninger mellem forskellige Arter af Undervisning. Jeg tør nok sige at bedre Undervisning end der blev meddelt i den Skole fandtes næppe. Skal Gymnasiaundervisning virkelig være, hvad den bør være, Meddelelse af grundig Dannelse og Indledning til Universitetets Fagstudium, saa kan den kun drives som Prof. Heiberg, Dr. Hude, Prof. Dahlerup, Dr. Baruël og Dr. Krebs og Dr. Hornemann drev den. Her *maatte* enhver følge med, der var ikke een af Kammeraterne der det Aar blev Studenter fra Borgerdydsskolen, der ikke var i Besiddelse af solide Skolekundskaber og en Almenuddannelse, der gav dem Ret til at føle sig som Akademikere. Saavel Indholdet af det der lærtes, som Formen, under hvilken Undervisningen meddeltes var en saadan, at unge Menneskers Sind maatte aabne sig modtagende for den. Jeg har været Genstand for megen Undervisning og altid været træg over for den, men dette Aar vil altid staa for mig som det rigeste, selv om jeg ogsaa her gjorde, hvad jeg kunde for at smøge af mig. Det var Timerne, der var fængslende, det var Maaden, hvorpaa disse Mænd vakte vor Begejstring og Interesse, der altid vil være mig uforglemmelig. Hvis Professor Heiberg ser disse Linier, vil han smile, han kræver sikkert efter sin Natur mere Arbejde og færre Ord, og han har en vis Ret til at smile ad mig, men min Erindring og Beundring vil jeg alligevel altid bevare.

To snurrige Minder har jeg fra Skolen. Pendants til mine Erindringer fra Metropolitanskolen. Den gamle Gymnastiklærer, Krigsassessor Schrøder, en „Götz mit der eisernen Hand“ Invalid fra Krigen og hans Assistent Sergent Bøge en gammel Holstener der talte et uforligneligt Sprog. En af Bøges bedste Historier var den, at han ved Fredericias Belejring var bleven saaret og laa som død, Ambulancen vilde bære ham bort til Graven, „men,“ fortalte Bøge, „saa schreff

jaj pa en Stick Papier. Djaj leffer, Böge, och det rettede maj.“ Den Historie var der ingen af os, der kunde staa for, den fortjener at optegnes, hvis det ikke før er sket. Gymnastikundervisningen gik iøvrigt med Knald og Fart, jeg drev det til i daglig Paaklædning at kunne springe over Voltigerhesten med to Puder i Højdespring, en Færdighed som jeg i min Studentertid udviklede til det eventyrlige, saaledes at jeg i Studenterforeningen sprang over en Stol stillet op paa et af de brede Spiseborde uden at røre ved Bord eller Stol, og det endda Kl. 1 om Natten efter et Sold, — visse Evner har jeg altsaa alligevel haft.

Jeg husker saa godt som ingen samtidige fra Borgerdydsskolen, og fra det Øjeblik jeg forlod Skolens Lokaler for at gaa hjem, levede jeg i en helt anden Verden, mellem Gardeofficerer, Søofficerer og Studenter, idet jeg ganske prøvede paa at glemme, at jeg endnu kun var en Skoledreng. Ja, i Strøgtiden færdedes jeg paa Østergade med Diplomatrakke og Cylinderhat, jeg lagde Kort hos Diplomaterne og tilbragte ofte mine Aftener paa Steder, hvor Pastor Müller med Gysen vilde have set mig, og som selv mine overordentlig høflige og hensynsfulde Lærere vilde have misbilliget i højeste Grad.

Sandheden i Ære, jeg var allerede greben af det Storstadsliv, der dengang havde en helt anden Karakter end det, unge Mennesker lever nu, og som blev afgørende for min Fremtid i en Række af Aar, delvis for hele Livet.

I min Ungdom kendte vi ikke noget til Sport, ikke til Cykleture, ikke til et fornøjeligt Samkvem mellem unge Mænd og unge Piger, vore Fornøjelser var enten officiel Selskabelighed eller Strejfen paa Steder, hvor det er sundest at holde sig fra.

Hvis jeg nogensinde kommer til at skrive om min Soldatertid og mine Studenteraar, hvad jeg i Øjeblikket er tilbøjelig til at anse for næppe tilraadeligt, vil jeg faa Lejlighed til at kaste Lys over en Udvikling, der hæmmes af Livet i en Stor-

stad uden Hjem og uden tilstrækkelig Paavirkning, af det sorgløse muntre Liv, der usvigeligt fører nedad og undertiden medfører de store Katastrofer i den enkeltes Liv. Det er imidlertid saa svært at skildre i Erindrings Form, saa ofte skildret i Romanens, hvor det vel egentlig nærmest hører hjemme. Det ejendommelige vilde være min Moders forgæves Kamp for at hindre Ulykkerne, hendes Sorg over det, der skete og hendes Opgiven af enhver Modstand derimod. Det ligger dog vistnok udenfor, hvad den enkelte har Ret til sandfærdigt at opgive med Navns Nævnelser, det blotter for meget, der bør være skjult, og det virker grellere, end det maa ske i Virkeligheden er eller var.

Om Skoleaaret 1884—85 kan jeg kun sige, at Skyggerne var der, men nogen egentlig Fare var der ikke endnu. Dels traf jeg i Hjemmet saa mange udmærkede Mennesker, dels var mine Kammerater velopdragne og fortræffelige unge Mænd og mine Besøg i det mørke Fastland var forsigtige og tilbageholdne. Jeg forsømte Skole og Forberedelse, men jeg deltog ikke systematisk i natlige Eskapader og jeg overholdt den hjemlige Husorden, deltog i Maaltiderne, kom nogenlunde i ordentlig Tid hjem og stiftede ikke paa egen Haand Bekendtskaber uden for den Kreds, jeg naturlig tilhørte. Jeg var hellere i Selskab med jævnaldrende unge Mænd end med unge Piger af min egen Kreds og for den, dengang, yderst begrænsede Kreds af Erotikens lette Tropper var jeg nærmest genert og sky. Jeg er tilbøjelig til at tro, at hvis jeg dengang var bleven anbragt i et velordnet, solidt Hjem, under venlig, men stærk Paavirkning af en ældre forstaaende Mand, vilde jeg være bleven en korrekt og ved nærværende Tidspunkt baade anset og højtstillet Embedsmand med færre Erfaringer, men med ulige solidere Kundskaber end dem, jeg nu besidder.

Skranken mellem mig og Omverdenen løsnedes nok i det Aar, men de kunde lettelig være rejst igen til Fordel for min

Fremtid. Det blev det følgende Aar, der fuldkommen brød dem ned, saa der maatte henved tyve Aar til atter at stille alt paa nogenlunde sin rette Plads. Og som sagt dette Afsnit af mit Livs Historie bør vel nok kun glimtvis fremtræde i de Romaner, jeg maaske faar Lejlighed til at skrive.

Det siger sig selv, at i en københavnsk Skole var der ikke Anledning til Fester som paa Herlufsholm, men jeg mindes dog et Skolebal, hvor det var betroet mig at være Festarrangør, et Hverv hvortil min „Løveuddannelse“ i passelig Grad gjorde mig skikket. Festen stod i Sekamps Lokaler — ældre Københavnerne husker den lange Tarm af en Gang der ved Hotel Kongen af Danmark førte ind til Selskabslokalerne bag det alvorlige Palazzo Ricardi, der huser Nationalbanken. Kotillonon stammede fra W. Pio's Boglade paa Graabrødretorv, den var dyr og dekorativ, saa den gjorde megen Lykke. Damerne var nydelige, jeg noterer endnu to mørke Frkn. Damm, der begge blev gift med Herlovianere, den ene med Ludvig Ernst og den anden med min Protege fra første Klasse Oluf Hansen, Søn af Skovrideren paa Næsbyholm. Dybt Indtryk paa mig gjorde en Gæst, Frk. Höltzermann, der var Ballets Dronning — nu er hun en fremragende Skolebestyrerinde i Jylland.

Under min Skolegang i Borgerdydsskolen indtraf Hundreaarsdagen for Holbergs Fødsel. De københavnske Skoler fik Adgang til Matinéen, og jeg saa Ulysses v. Ithacia, den mest straalende Farce, jeg kender. Men ogsaa min Moder betænkte mig og — vist i „den politiske Kandestøber“ saa jeg det sidste Par fra det kgl. Teaters Guldaldertid optræde, Phister og hans aldrende Hustru, Fru Phister. Af Skolens Underholdninger husker jeg en fænomenal Regnedreng, der multiplicerede 9 cifrede Tal som en Mis, til stor Glæde for P. C. V. Skolens Matematiklærer og Professor Heiberg, der foruden at være vor første klassiske Filolog er en stor Matematiker.

Ellers var Skolens væsentligste Bidrag til Humor, den ufor-

lignelige Gymnastiklærer Böge, som ovenfor er nævnt. Men alt i alt var Borgerdydsskolen altsaa en udmærket Skole, dengang Landets ubestridte Nummer eet.

23. *Da Christiansborg Slot brændte.*

Min Broders Venner og min første Omgangskreds i Efteraaret 1884 var unge Mænd, alle ældre end jeg og nogle endda betydelig ældre.

Der var Vilhelm Benzon, en Søn af Overpræsidenten i København, en overordentlig begavet og beleven ung Mand, der døde ung, men som i det Aar var Medlem af en Klub, der hver Ugedag samledes hos Gunde til Diskussioner. Der var Holger Collet til Lundbygaard, der boede sammen med Benzon og studerede Statsvidenskab, Wenzel og Ebbe Neergaard fra Faarevejle, Carl Rosen, en Søn af den ved Dybbøl faldne Major, Anders Nyholm, Løjtnant i Ingeniørerne, nu kommanderende General paa Sjælland og hans Broder Holger, der studerede Jura, og endelig var der afdøde Oberst Nyholm af Kavalleriet, en Søn af den senere Justitiarius i Højesteret.

Vi mødtes og diskuterede alt mellem Himmel og Jord, jeg har endnu et Foredrag, jeg holdt om „Maternitet og Paternitet“, et Emne, der i Betragtning af, at jeg var bestemt til at blive Officer og aldrig havde drømt om Jura, maatte være og var anlagt paa filosofisk Basis og kun fik sit juridiske Navn, fordi jeg som Herlovianerlatinere maatte bruge latinske Ord. Det handlede om Moder og Faderfølelse, to Arter af Følelser, der der paa det Tidspunkt var mig ret fremmede, det var ikke dybsindigt, men det indeholdt en Række Sentenser, der ofte — og bedre — er udtalt før og siden. Jeg har Manuskriptet endnu. Naa, ingen af D'Herrer Medlemmer var større Filosofer, og Emnet var jo dog meget anstændigt.

Wenzel Neergaard havde den Sommer forlovet sig med Baba Estrup, Datter af Konseilspræsidenten og nu vilde han give et Afskedsselskab for sine Studenterkammerater, inden han helligede sig Landvæsenet. Det skulde staa hos hans stavelige Moder, Kammerherreinde de Neergaard født Flach i hendes Hjem paa Marmorpladsen og var bestemt til den 3. Oktober 1884.

Om Eftermiddagen gik mine Brødre og jeg en Tur gennem Zahlkammerporten forbi den Fløj af Christiansborg Slot, hvor Rigsdagen da, som nu, har tilhuse. Der var opstaaet Ild i et Rum der laa over det Værelse, som Rigsdagens Formand, den berømte Chr. Berg, beboede, og der holdt Brandsprøjter i Gaarden mellem Slottet og det store kongelige Bibliotek som dengang havde Lokaler, hvor Rigsarkivet nu er. Det kan dog ikke have set farligt ud, for vi fortsatte vor Tur, kom hjem ad en anden Vej og begav os ved Sextiden til Kammerherreinde de Neergaard til den omtalte Afskedsmiddag.

Da vi sad ved Bordet blev Himlen farvet helt rød af Flammeskæret og vi lod Maden staa og ilede alle, vi var en syv otte unge Mennesker, til Holmens Bro for at se, hvad der var paa Færde. Paa det Tidspunkt, Klokkeren kan vel have været halv otte, stod hele Rigsdagsfløjen i Flamme, de slog op mod Himlen og paa Taget ved Frontespicen stod Brandmænd forgæves for at begrænse Ilden. Det var umuligt at komme over Broen, der var afspærret af Mængden, men vi naaede ad en Omvej Broen ud for Prinsens Palæ, hvor Trængslen var mindre. Vi holdt godt sammen, og det var ikke vanskeligt for os at faa Adgang til Slotspladsen, da de fleste af os var Studenter, og man ønskede Studenternes Hjælp til det store Redningsarbejde. Desuden var Wenzel Neergaard som Konseilspræsidentens Svigersøn i hine Dage en sikker Fører, der kunde komme ind overalt.

Paa Slotspladsen regnede Gnisterne ned over det hele Slot og blev af Vinden baarne over mod Nybrogade og Stranden,

saa det hele Strøg laa som i en Regn af store Gnister, det er ubegribeligt, at ikke hele Kvarteret kom i Brand. Det vrimlede med Soldater af alle Afdelinger og Flaadens Sprøjter var taget med i Brug ligesom Mandskabet fra et russisk Orlogsskib havde sendt det meste af sin Besætning under Officersers Kommando.

Vor lille Klynge blev beordret til at begive os til Slotskirken gennem Ridehuset, og jeg husker endnu, hvorledes jeg kom ind i den mørke Kirke, der kun oplystes af Skæret fra Gnistregnen og af Brandmændenes Lygter. Jeg veg forfærdet tilbage, man var begyndt at hugge løs paa Kirkens Pulpiturer, det gjaldt jo om at værne det dyrebare Thorvaldsens Museum, der ligger tæt op ad Kirken. Men det var livsfarligt at færdes derinde, da Bjælker og Forskallinger raslede ned paa Gulvet.

Saa blev vi dirigeret op paa Taget af Thorvaldsens Museum for at dække Taget med vaade Lagener og Presenninger, og her oppe fra det flade Tag var der en vid Udsigt over det truede Kvarter paa den anden Side af Kanalen, hvor Gnisterne regnede ned, saa Folk slog Paraplyer op for at værne sig mod dem.

Mens vi arbejdede deroppe, brød Ilden ud i den Fløj, der vender ud mod Kirken. Her boede paa anden Sal Overhofmarchal Lövenskjold. Man havde ment at kunne begrænse Ilden til den modsatte Fløj, men gennem Luftkanaler og Hulheder trængte Flammerne gennem den hele Bygning, og det varede ikke længe før det hele Slot var et eneste Flammehav.

Hvorledes man overhovedet bar sig ad med at redde Malerisamlingen, Rigsdagens og Højesterets Arkiver, og hvad der ellers var i den Fløj, hvor Ilden var udbrudt, forstaar jeg ikke, men dette Redningsarbejde maa være udført i Løbet af Eftermiddagen, og det er mig nu ufatteligt, hvorledes nogen i Byen saa tidligt allerede som Kl. 5 Eftermiddag kunde være uvidende om den vældige Brand.

Men dengang havde man ganske vist ikke Telefoner, og Pressen var vel heller ikke kommen stort videre end det Standpunkt, hvorpaa de mindste Amtsblade nu staar.

Alt var opgivet, Slottet var dødsdømt, og det var umuligt at opholde sig i dets Etager, der flammede i et eneste stort Baal, mens Gulvbrædder, Bjælker og Paneler styrtede ned i det sydende Ildhav og Tagets Bjælker drønedes mod Slotsgaardens Sten. Jeg husker blot, at vi i fire ja maaske fem Timer vandrede rundt i det bølgende Hav af Soldater og tilkaldt Redningsmandskab. I den store Midterport traf jeg Løjtnant Carl Edvard van Deurs, der havde været med til at redde Malerier og lignede en Skorstensfejer. Det var en ejendommelig Følelse at staa i den store hvælvede Port og høre Flammerne rase deroppe. Midterfløjen med Audiensgemakkerne var vistnok det, der sidst kom i Brand, men ogsaa her blev det tilslut livsfarligt at færdes.

Længere hen paa Aftenen kom de kongelige tilstede. Jeg stod i Porten mellem Kirken og Slottet, hvor Overhofmar-challatet havde Kontorer, med Wenzel Neergaard, da Kron-prinsen kom hen og talte til os, og jeg husker endnu hans bedrøvede Ansigt, da han, med den særlige Accent de forrige Generationer af vort Kongehus havde, sagde Gang paa Gang: „Det er forfærdeligt — det er forfærdeligt“.

Saa besluttede man at sprænge Porten mellem Kirken og Slottet, og ved denne Lejlighed blev en af Kongens Adjutan-ter — jeg tror det var Baron Guldencrone, saaret. Man op-gav Sprængningen, og det lykkedes at begrænse Ilden til selve Slottet. Men paa det sene Tidspunkt var hele Slottets indven-dige Rum et sydende Baal.

Jeg indskrænker mig til at fortælle, hvad jeg ser har set, og i og for sig er det jo ikke andet end, hvad der er skrevet ned og gentaget flere Gange. Vor lille Kreds var splittet, men vi fandt dog nogenlunde sammen, og jeg husker, at det var

os umuligt at gaa nogetsteds hen eller samles til Gilde, saa dybt grebne var vi af dette mægtige Syn, det største Skuespil af den Art, jeg nogensinde har oplevet.

Som bekendt krævede Branden kun to Ofre, to Brandmænd. Brandvæsenet var afmægtigt, men det meste Indbo og Malerisamlingen paa Jerichaus Panterjæger nær blev reddet.

Sikkert har de allerfleste Officerer, Studenter og talrige andre deltaget i Redningsarbejdet den Nat, men saa „lille“ var Byen dog dengang, at min Moder nogle Dage senere fortalte os, at Dronningen havde sagt hende, at hun havde erfaret, at hendes to Sønner modigt havde deltaget i Redningsarbejdet.

Den kongelige Ros var for mit Vedkommende aldeles ufortjent. Men jeg husker tydeligt, at da Berg i Morgenbladet skrev : paa den Tomt rejser sig ikke mere noget kongeligt Slot, — hvad der faktisk heller ikke gjorde — opfattede Hoffets Kreds paa Baggrund af den bitre politiske Kamp Slottets Brand som et Forvarsel om Kongedømmets kranke Skæbne i Fremtiden. I København blev Begivenheden hurtig glemt og i mange Aar laa Slotsruinen dyster og mørk som Folkets Protest mod Højres og Estrups Styre.

Uden at slaa det efter kan jeg, der ellers har en god Hukommelse ikke huske, hvornaar det blev bestemt at tage fat paa den Bygning, der allerede staar, hvor den har staaet i en lang Række Aar. Slottets Brand var ingen Landesorg, det var et prægtigt Skuespil, jeg aldrig glemmer. Nu udelukker vort Brandvæsens Teknik, at en Brand af det Omfang nogensinde mere kan hjemsøge København. Men naar jeg tænker paa, hvad der dengang var i Fare, Rigsarkivet, det store kongelige Bibliotek og Nationalmuseet i Prinsens Palæ, saa gyser jeg uvilkaarligt og tænker, mon vort Brandvæsen o. s. fr.

I hvert Fald var det en storslaet Indvielse af mit Ophold i København, vore Diskussionsmøder blev afbrudte — dog vel

ikke af den Grund, men jeg vil altid mindes den Nat, jeg tilbragte med Wenzel Neergaard paa Slotspladsen omgivet af det vældige flammende Baal.

24. *Aristokrati og Selskabsliv.*

Selv om jeg i „Junkerdrømme“ har givet en Skildring af visse sociale Forhold, der stod i Forbindelse med mit Hjem, maa jeg i denne Forbindelse, hvor dette Liv i „Société“ begynder at gribe ind i min Tilværelse, prøve paa at skildre Aristokratiets Liv i København midt i Firserne, selv om jeg dermed skulde gentage mig selv en Gang imellem.

Jeg saa dette Liv først i 1878, dernæst glimtvis under min Skoletid paa Herlufsholm. I 1884 stod jeg midt i det og Forbindelsen afbrødes, da jeg som Soldat i Tiden 1886—87 blev revet ud af det civile Liv.

Der synes mig at ligge et Aarhundrede mellem det København, jeg i 1884 lærte at kende, og Nutidens Storby, Udviklingen tog sin Begyndelse ved 1888, den store Udstilling, næste Stadium var — det lyder underligt — Oktoberloven, der indførte de frie Sæder i Staden og sidste Stadium var Verdenskrigen, der strøg de sidste Skel mellem Byens Klasser, ja mellem Individernes Køn.

Læseren vil altsaa finde sig sat tilbage i en Tid, der synes uendelig fjern, men netop derfor bør jeg bevare Ting, der ellers vilde synes meget smaa og trivielle.

I Begyndelsen af Firserne fandtes der i København et virkeligt *Hof* ganske som i Eventyrene og den gamle Historie. En Konge, der ganske vist var en meget jævn og sparsommelig Mand, bramfri i det daglige, opdragen som ubemidlet Officer og i sin Kronprinsetid afsondret fra Hoffet, der i hine Tider ikke var noget Hof, men alligevel *en Konge* i Ordets

gammeldags Betydning. Og Dronning Louise var en udpræget Dronning, Svigermoder til den straalende Czar, til Prinsen af Wales, vordende Hersker i et Rige, hvor Solen aldrig gik ned, Moder til Grækerkongen og dertil en Dame med usædvanlig Evne til at lede en Kreds, danne Midtpunkt i store straalende Forsamlinger.

Lad være at man var sparsommelig ved dette Hof, der herskede en traditionsbaaren Etikette, Hoffet var Centrum i en selskabelig Kreds, der bestod af Diplomater, alle Medlemmer af Europas fornemste Adelslægter, og en Kreds af Gods ejere, der talte alle Danmarks Lens- og Stamhusbesiddere, samt en Del store Godsejere, der ved Titler var knyttede til Hoffet. Denne Landadel og Godsejerstand beboede deres egne Palæer i Staden og i Tiden fra Nytaar gik det Slag i Slag med Hoffester, Middagsselskaber og Baller lige til 8. April, Kongens Fødselsdag, der afsluttede Sæsonen.

Christiansborg afgav et fortræffeligt Lokale til Hoffesterne, og det samme gjorde de private Palæer. Det var almindeligt, at Kongen og Dronningen, Kronprinsen og Kronprinsessen var Deltagere i de største Fester i Adelspalæerne. Prins Valdemar og Prins Hans hørte saa at sige til de aftenlige Gæster i Kredsen. Og den var meget stor.

Blandt Diplomaterne var i første Række den russiske Minister, der residerede i Thott's Palæ. Netop ved det her omhandlede Tidspunkt forlod Baron Mohrenheim Landet, og Grev Toll blev russisk Gesandt. Den stilfærdige og lidt indolente Mand havde en meget intelligent og i selskabelig Henseende fortræffelig Hustru født Baronesse v. Korff. Og Ægteparrets to Døtre Komtesse Mimi og Olly Toll var to henrivende unge Piger, Komtesse Olly af en sjælden Skønhed og Komtesse Mimi vittig og munter. De var i København berømte for deres Skønhed og Livlighed og omsværmede af alle Selskabets Kavalerer. Komtesse Olly blev nogle Aar senere gift med den russiske Legationssekretær Koudatshev,

Komtesse Mimi med Isvolsky, begge de to Mænd var en Tid Czarrigets Udenrigsministre.

Men i 1884 var „Tollerne“ to søde unge Piger, der morede sig i det københavnske Selskabsliv, og som jeg traf hyppigt i min Moders lille Salon og paa Baller og Skøjtøløberbanen.

Den engelske Minister var Lord Vivian, Markis af Ava, han og hans smukke Hustru hørte til min Moders nærmeste Venner, de havde tilhuse i det Næser'ske Palæ, den gamle Lindenkrone'ske Bygning ved Sct. Annæplads, der helt er opført af Sten fra Stevns Klint. Den første Sekretær ved Legationen var Mr. Gosling, gift med en svensk Komtesse Gyllenstolpe, og Fader til en Skare Børn, af hvilke de to ældste Døtre, Ida og Alice, to udprægede engelske Skønheder som i Selskabsverdenen indtog en fejret Stilling, Side om Side med de to Komtesser Toll. Jeg mindes sjældent at have truffet to sødere unge Piger end Ida og Alice Gosling. Ida, den ældste, var lidt fyldig, munter og ligetil, hun havde en høj Stjerne hos min Moder og kom næsten daglig i vort Hjem. Hun elskede Musik og Dans, var en ypperlig Kammerat uden al selskabelig Air, hjertevindende og god. Senere blev hun gift med en svensk Greve Lewenhaupt og lever nu i London. Alice var lidt yngre, udpræget engelsk, med det smalle regelmæssige Ansigt omgivet af lyst Haar, med dybe alvorlige Øjne med et lidt stereotyp Udtryk, som man kender det fra de engelske Ungpige billeder. Hun var i eet og alt en Type paa den engelske high class Ungpige, tilsyneladende kølig, lidt ironisk og blassée, men i Virkeligheden et dybt og varmt Gemyt og det, man kalder yderst „interessant“. Medens hendes Søster hørte til dem, en ung Mand straks kom til at holde af var Alice Gosling af dem, man forelskede sig i, ærligt og paa Afstand. Hun blev senere gift med en amerikansk Diplomat.

Østrig var repræsenteret først af Ungkarlen, Grev Kalnoky, en fornem ungarsk Magnat, senere af Baron Franken-

stein, hvis Hustru hørte til de ledende Damer i Societé'en og navnlig var stærkt interesseret i Kortspil, der i den Tid greb stærkt om sig blandt Diplomatiets Damer. Den italienske Minister var Baron Marochetti, en udpræget Italiener og Forgrundsfigur i det selskabelige Liv og den franske Minister Grev de Croy hørte til Frankrigs ældste Adel, den, om hvem det i Quentin Durward hedder, at, da Noæh Ark svømmede paa Vandet, fulgte en druknende Arken og raabte med svag Stemme: „Lad mig kun dø, men frels Familien de Croy's Familiedokumenter“. Greven og hans Hustru var to jævne inderlig rare Mennesker og deres Sekretær Grev Kergolay, Enkemand med mange Børn, var en hyppig Gæst i vort Hjem, en brav og elskværdig Franskmand fra l'ancien régime.

Den tyske Minister, Baron Philipsborn, blev netop i de Aar afløst af en af min afdøde Faders Venner Ungkarlen Baron v. d. Brincken, der var en velset Gæst overalt, men ikke førte noget stort Hus. En stor Rolle spillede den russiske Sekretær Fyrst Baratov, hvis smukke Hustru i ganske særlig Grad samlede de unge Kavalerer om sig, og hvis Datter, den senere i Paris saa bekendte Fyrstinde Apraxin, dengang var en henrivende lille Pige.

I pudsig Modsætning til dette aristokratiske Diplomati stod den amerikanske Legation, blandt hvis skiftende Chefer jeg særlig husker Professor Rasmus B. Andersen, oprindelig Svensker, om hvem det hed sig, at Kong Oscar havde remitteret ham med Protest, da han var designeret til Stockholm. Hans Formand var Oberst Hofman, en Brumbasse fra Frihedskrigen, der var skudt gennem Halsen og gik med Kanyle. Han var meget snaksom, og en europæisk Kollega fandt da paa at tage begge hans Hænder og holde dem godt fast. Obersten rullede vildt med Øjnene, men kunde ikke sige et eneste Ord. Ideen gjorde Lykke og blev efterlignet. Han var Hoffets Skræk, naar han satte sig ned foran Dronningen, slog sig paa Laarene og kaldte hende „Mam“.

Den amerikanske Legation var altid Skive for de andre Diplomaterfruers Spot, der bestod dengang endnu et Frimureri mellem de højadelige Damer, der var milefjerne fra alt, hvad der blot smagte af Demokrati.

Sverrig var repræsenteret af den stilfulde og elskelige Baron Lave Beck-Friis til Bosjö Kloster, Eleonora Christine Ulfeldts Ætling, hvis Hustru af tidligere Ægteskab havde en Række Døtre Komtesserne Posse, der deltog i alle Hoffets og Aristokratiets Fester.

Den spanske Minister Don de Castellanos, der i en Række Aar boede her i Byen skønt tillige akkrediteret i Stockholm, var mest berømt for sin vidunderlige skønne Hustru, der havde en meget høj Stjerne ved det danske Hof. La legation nègre, som Pariserne kalder de mere eksotiske Missioner var sparsomt repræsenteret i København, og sikkert er det, at min Ungdoms Diplomaterdamer med Rædsel vilde have mødt de Repræsentanter, der efter Krigen udgør Udlandets Legationer i København, de enkelte Stormagter undtagne.

Det var Diplomatiets, der førte an. Om disse Diplomater gjorde deres Lande synderlig Gavn, ved jeg ikke. De repræsenterede ved Kejser- og Kongebesøg, de spillede en Række Dinéer, spillede Kort og konverserede, men givet er det, at deres Damer forlenede det københavnske Selskabsliv med en Pragt og Ynde, som nu kun kendes fra Romanerne. Kredsen var eksklusiv, men i høj Grad munter og straalende, et Spejlbillede af Societéen i Verdens Hovedstæder, en længst forsvunden Tid der som l'ancien régime aldrig vender tilbage. Selvfølgelig var der Sladder og smaa Skandaler, men der var en sjælden fængslende Skønhed over dette Selskabsliv, og de mange virkelig smukke og begavede Kvinder, der færdedes i det, hegnede af Etiketten og Privatlivets uforstyrrede Fred, gjorde det i mine Øjne til et fortryllet Land, som jeg nærmede mig med Ærefrygt.

I Spidsen for det danske Hof stod Hofmarchal Löven-

skjold, en jævn, militært udseende ældre Herre med kridhvid „Schnurbart“ lidt gnaven og pertentlig, men ellers velvillig. Hans svære Hustru var yderst jævn og ligetil og det samme gjaldt hans to Døtre, der i Modsætning til Diplomatiets var i høj Grad „danske“. Overhofmesterinde, Grevinde Bille Brahe var en af min Moders bedste Veninder, en sjælden statelig, men dertil hjertensgod Dame, født Baronesse Hochschild og Enke efter Lensgreven paa Hvedholm. Hendes lille Hjem i Amaliegade var Samlingsstedet for en særlig Kreds, væsentligst Løvenskjolds, vore Barndomsvenner — og Familien Oxholm. Der var ikke megen Plads, men hendes Fester var i høj Grad hjemlige og muntre. Hun førte sig med en sjælden Anstand og Elegance og var ubestridt den fornemste Dame i Aristokratiet.

Af Dronningens Hofdamer husker jeg den venlige, hjertensgode Komtesse Reventlow og den statelige Frk. Georgine Oxholm, Søster til min Kusine paa Balskov og af Kronprinsessens Frk. Wichfeldt, nylig død som Abbedisse paa Vallø og Frk. Bluhme, en Søster til Kommandøren paa Nørlund, der begge var Veninder af min Moder og ofte Gæster i hendes Hus.

Kronprinsens Hofchef, Kammerherre Nægler, var dengang en kendt Københavner, meget soigneret, med Hatten paa Snur, velset i Grossererkredse, men ikke særlig velanskrevet i Aristokratiet. Det var derimod den sindige, elegante Staldmester v. Scheele, en gammel Ungkarl, der var Leder af Staldetaten og som saadan stadig knyttet til Hoffet. Overstaldmesteren, Baron Haxthausen dannede med Chef for Adjudantstaben Oberst von der Maase og Adjudant Baron Gyldenchrone en lille Trekant, som Københavnerne kendte særlig godt fra à Portas Kafé paa Kongens Nytorv, hvor de tre gamle Herrer hver eneste Aften sad ved deres Stambord høfligt opvartede af gamle Gianelli.

Som allerede sagt, Hoffet selv var meget spartansk til Hver-

dag, og Festerne hos Kongen var aldrig særlig pragtfulde, navnlig efter Slotsbranden i 1884, derimod gik det flottere til hos Kronprinsen, hvor, foruden Aristokratiet, en stor Del af den københavnske Handelsverdens Spidser var hyppige Gæster. Men Hoffet var ledende i den københavnske Selskabelighed og om dets Fester grupperede sig Diplomatiets og Adelen.

Adelen var delt i to Fraktioner, en international Gruppe, der særligt var indlevet med Diplomaterne, og ved hvis Fester disse spillede den største Rolle, og en særlig dansk, over for det udenlandske Væsen lidt forsigtig solid Godsejerkreds.

Til den første hørte Baron Reedtz Thott fra Gaunø, Oxholm paa Rosenfeldt, den bekendte Kultusminister Scavenius fra Gjorslev, der i sit Palæ lige over for Casino førte et meget stort Hus, Teaterchefen Grev Danneskjold Samsøe, det rige Treschowske Hus ved Frederiksholms Kanal, hvor nu Lensgreve Frijs har tilhuse (nej, det er sandt — Borups Højskole!), Lensgreve Lerche til Lerchenborg, der residerede i Schimmelmanns Palæ og Godsejer Collett fra Lundbygaard.

Derimod var den største Gruppe af den danske Adel meget national. Den repræsenteredes af den Ahlefeldtske Kreds, hvori Enkegrevinde Ahlefeldt født Schulin var den værdige Moder til de mange stoute Grever Ahlefeldt, af hvilke nu kun én er i Live. Der var Lensgreven paa Tranekær, Grev Ahlefeldt til Egeskov, Grev Ahlefeldt til Kjersgaard, Grev Ahlefeldt til Ulstrup, solide Repræsentanter for det Ahlefeldtske Hartkorn. Dernæst Enkegrevinde Reventlow til Brahetrolleborg og Christianssæde, en overordentlig værdig og statelig Dame, hvis Hus regnedes for et af Byens fornemste, Lensgreve Bille Brahe Selby med Palæ paa St. Annæ Plads, Lensgreve Rantzau med Palæ i Amaliegade, Baron Holck Holckenhavn, Kammerherre Skeel til Birkelse, Lensgreve Moltke i sit pragtfulde Palæ i Bredgade og Stiftamtmand Baron Bille Brahe, der boede i Kong Georgs Palæ.

Den gamle Lensgreve Frijs Frijsenborg havde trukket sig helt tilbage, og Sønnen Grev Mogens Frijs var endnu Ungkarl. Ogsaa Grev Raben paa Aalholm var endnu ugift og for det meste fraværende i Udlandet. Konseilspræsident Estrups Hus paa Toldbodvejen var paa Grund af Husets Herres Stilling selvfølgelig aabent for hele Selskabet, men Tonen var ogsaa der jævn dansk. Af københavnske Grossererfamilier stod kun meget faa i Forbindelse med Adelen og til Embedsmændene saa man overordentlig lidt, bortset fra enkelte Søofficersfamilier og de højeste Officerer, som de to Brødre, Generaler v. Kauffmann, der ved Slægtskab var knyttede til Adelen, General, den Gang Oberst, Bruhn gift med Frk. Bluhme, der førte et ret stort Hus i St. Kongensgade og enkelte af Husarregimentets Ritmestre.

Ved Hoffet dansede de unge Søofficerer, Gardens og Husarernes Officerer, Diplomatiets yngre Sekretærer og Sønnerne af Godsejerslægterne samt et ret sparsomt Udvalg af de unge Assistenten og Fuldmægtige i de „fineste“ Ministerier. De samme unge Mænd var det, der dannede den dansende Ungdom ved Diplomatiets og Godsejernes Baller. Jeg husker fra den Tid som Ballernes Løver særlig den smukke og elegante Baron Gustav Blixen, senere svensk Officer, Baron Nicolay Gersdorff, Kammerjunker Oscar Oxholm, Vilh. Grevenkop Castenskiold og en tæt Række af Gardeofficerer og Husarofficerer, af hvilke de fleste nu er gaet over til den store Armé.

Naturligvis stod al den Selskabelighed ikke mig aaben i det Aar. Jeg var, hvor voksen jeg end følte mig, kun Skoledreng i øverste Klasse og til Hofballerne og de store Fester blev jeg ikke indbudt. Men jeg kom alligevel en Del ud, og da min ældste Broder, der var voksen og i Stilling, blev indbudt mange Steder i min Moders Kreds, kom jeg ofte med.

Jeg deltager nu ikke, og har i mange Aar ikke deltaget i

Selskabelighed, jeg kan altsaa ikke som „Fagmand“ anstille Sammenligninger mellem før og nu, men der er enkelte afgørende Forskelligheder, som jeg nok tror, at jeg kan paavise.

Jeg har betonet, at de forskellige Huse var ret eksklusive. Kredsen var afsluttet, og nye Ansigter var sjældne. De ældre blev efter Tur indbudte til Middag, ret tidligt ved Sextiden, og mellem 8—9 kom saa de unge til Dans. De ældre spillede Kort og de unge dansede. Musikken var i Reglen en Klaverspiller, ved sjældne Lejligheder Balduin Dahls Orkester. Jeg husker særlig en Klaverspiller ved Navn Hartmann, der besørgede det meste af Danseakkompagnementet. Dansen var ordnet efter Balkort, aabnedes med en March, hvor ældre og yngre i Polonæse gik Salen rundt. Saa kom første Vals, anden Vals, første Française, anden do., enkelte Mazurkaer, undertiden en Tempête efter Bordet, sjældnere les Lançiers og endelig en Kotillon, der afsluttede Dansen. Man engagerede sin Dame, helst Dage, ja Uger i Forvejen, fra det ene Bal til det andet. Hver Dans dansede man saa med en forskellig Dame, og kun Forlovede var det tilladt at danse flere Danse sammen. Borddansen, der omfattede den staaende Souper, var en søgt Dans, den tillod længst Samvær med den udvalgte, men Kotillonen ansaas alligevel for Aftenens Clou. Efter Bordet blev der sat Stole ind i Balsalen og man sammenknyttede saa med et Lommetørklæde to Stole. Hver Dans opførtes af en særlig øvet Kavalier, og i Kotillonen gjaldt det om at være særlig opfindsom og arrangere særlige Ture. Kotillonordner og Buketter var et synligt Bevis paa om Vedkommende var „i Vælten“.

Engageringen spillede en stor Rolle. De særligt feterede Damers Balkort var flere Gange overtegnede lige op til fjerde og femte Extravals. De mindre feterede sad over i Salonen, og det var for de stakkels unge Piger en højst ubehagelig Situation. Det var Værts og Værtindes Sag at bøde herpaa, og dertil anvendtes yngre og ikke særlig attraaede Balkavalierer.

Ganske vist var det ikke fair at melde optaget, naar en Dame ikke var engageret, og det kunde være forbunden med Risiko, men de fejrede unge Damer var næsten altid forud optagne, og jeg husker tydeligt med hvilken Stolthed jeg førte en af de unge Goslinger eller endog en af Komtesserne Toll til en Vals, naar jeg havde været særlig forudseende eller heldig. I Reglen var det min Lod at lade mig opfordre af Husets Frue til at tage mig af de forglemte. Der sidder endnu i adelige Klostre eller paa ensomme Herregaarde værdige gamle Jomfruer, der i hine Tider udgjorde mine Baldamer. Jeg husker endog enkelte, der belærte af Erfaringen, havde udfundet det Trick at spørge os unge, om det ikke var Kotillon eller Borddans, vi sidst havde udbedt os hos dem. Jeg turde aldrig sige Nej, men gjorde i den Henseende min Pligt. Jeg dansede daarligt, var ingen paaskønnet Kavalier, og disse Baller morede mig i Grunden ikke. Det gik ret stift til, der herskede en streng Etikette, man kunde ikke danse med en ung Dame uden at være forestillet for hendes Forældre eller Chaperone, man kunde kun danse et begrænset Antal Gange med den samme Dame, og det var sjældent at Baandene løsnedes og Tonen blev rigtig fri og munter. I een Henseende var denne Selskabelighed vigtig, disse Fester var Anledning for de unge Damer til at træffe unge Mænd med reelle Hensigter, og de forskellige Partier, der stiftedes i saadan en Sæson, kunde spores længe forud. De førende paa begge Sider var de attraaværdige „Partier“ og der gik sjældent een Sæson, der ikke kunde melde om en Række officielle Forlovelser. Denne Omstændighed gav Forestillingen en vis Betydning, og de spejdende Mødre inspicerede ofte deres blussende Døtres Balkort.

Jeg er tilbøjelig til at tro, at de unge morer sig bedre nu, hvor man er vendt tilbage til den folkelige Dans, hvor Karlen medbringer sin Pige og holder ud med hende den ganske Aften og hvor den gamle „Punch“ Vittighed melder sig for

Erindringen : Maa jeg ha'e den Ære at danse med Deres Dame? Svar : Du maa faa paa Torsken, maa Du.

De unge omgikkes langt fra saa fortroligt og kammeratligt som nu. Dus var man med Kusiner, næppe nok med Barndomskammerater, og at blive Dus med en ung Dame uden at blive forlovet i samme Stund var egentlig utænkeligt.

De unge Fruer deltog ogsaa i Dansen, betragtede med lidt misundelige Blikke af de unge Piger, og det gjaldt for et Bevis paa at være en fuldtudviklet Løve, kun at danse med de unge Fruer. Det egentlige Kurmageri, vel nærmest den engelske „Flirt“ var egentlig ikke rigtig velset, og jeg mindes heller ikke fra min Ungdom, mange Udslag af den „historiske“ Balforelskelse. I høj Grad var disse Baller Ofre paa Selskabelighedens Alter, og vi unge slog os først rigtig løs, naar vi efter Ballerne samledes i en Kreds af unge Herre et eller andet Sted, fri for al Tvang. Det er muligt, at jeg gør Ballerne Uret, at mange af mine samtidige har moret sig fortræffeligt ved disse Sammenkomster, dog havde jeg næsten altid det Indtryk, at disse fornemme Baller var „ei blot til Lyst“. I alt for høj Grad spillede andre Hensyn ind, der dannedes Kliker til stort Ubehag for andre udenforstaaende, der paalagdes en Række konventionelle Byrder, og der blev gjort for stor Forskel paa de agerende. En ung fattig Mand, der ikke stod fast i en Kreds, der kunde gøre Gengæld, var udsat for en Række af de smaa Tilsidesættelser, der ødelægger en Fest. For mit personlige Vedkommende blev jeg hurtig ked af Salon'erne og vendte dem, til Skade for min Fremtid, temmelig hurtig Ryggen, for at hengive mig til Adspredelser af en mere demokratisk, men i Øjeblikket ulige mere fornøjelig Karakter, og hvad jeg navnlig som ungt Menneske savnede, var den daglige venlige Optagelse i gode Hjem, der langt anderledes fængsler og binder. Den fandt jeg kun hos Slægt og Venner paa Landet. Jeg manglede den Kammerjunkernatur, der bygger sin Karrière paa Salonbekendtskaber,

men hvad der var værre, ogsaa den fornuftige Selvbeherkelse, der vurderer Selskabet og med Sjælsro bærer de Byrder, det gode Selskab uvægerligt paalægger.

Snob har jeg aldrig været, og det har endda af og til moret mig at drille enkelte Stormagter, men endnu mere tiltalte det mig dengang at knibe ud. Min Moder holdt os til Ilden, og saalænge hun var i Byen, gjorde vi vor Pligt, senere kneb i det mindste jeg ud og hengav mig til Adspredelser, der ikke er tidsbundne, men som alligevel vanskelig kan skildres i en efter decorum nedskreven Biografi. Jeg har altid befundet mig godt i godt Selskab, men jeg kan heller ikke nægte, at jeg langtfra altid har befundet mig daarligt i det mindre gode. Min Optræden i hine unge Aar paa de større Scener var i alt væsentligt en Statists, og kunde jeg gøre det skete om — ærlig talt, jeg tror Resultatet blev det samme.

Et ganske ejendommeligt Moment i Selskabslivet var det „politiske“. Det var jo midt i Firserne, i Provisorietidens varmeste Aar, da Løsnet var for eller imod *Estrup*.

Min Moder indtog en ejendommelig Stilling, ganske vist havde min Fader været Rigsdagsmand, men hans politiske Rolle var kort. Han var Malcontent, skønt Ærkearistokrat, havde han koketteret med Venstre, men var næppe nogen-sinde bleven taget helt alvorlig som Politiker. Min Moder var ikke særlig politisk interesseret, men paa den ene Side havde hun fra min Faders Tid rancune mod *Estrup*, *Rosenørn-Lehn*, gamle *Grev Frijs*, *Geheimeraad Vedel* og flere af de Mænd, til hvilke min Fader var kommen i skarp Modstrid, paa Grund af de Krænkelser og Forbigaaelser, han tillagde dem. Paa den anden Side stod hun i et varmt Venskabsforhold til *Grev Louis Holstein*, Højsteretssagfører *Octavius Hansen* var hendes Raadgiver og virkelige Ven, med *Christen Berg* havde hun hos *Holstein* gjort Bekendtskab, hun holdt „Morgenbladet“ og fra 1884 „Politiken“ og blev anset for at være ikke saa lidt smittet af de fordømmelige Venstreideer. Alligevel var det ganske naturligt, at hun, der havde en smuk social Po-

sition, omgikkes alle de ledende inden for Aristokratiet, og at hun her havde oprigtige Venner i den Løvenskioldske, Oxholmske og Gaunø Kredsen, det har jeg tidt nok erfaret, men det kunde ske, at man af Frygt for i hendes Stuer at møde Holstein, Oct. Hansen o. fl., sendte høfligt Afbud.

Med Kultusminister Scavenius og hans smukke Hustru, stod min Moder derimod paa den bedste Fod, og jeg har endnu det Indtryk, at de yderliggaaende højre-sindede Rosenkrantz'er og min Moders mange Venner ved Hoffet og i Adlen nok trak lidt paa Skuldrene af hendes politiske Kætterier, men alligevel tilgav hende dem, fordi hun nu en Gang var født engelsk.

Jeg følte mig ikke personlig dragen til Holstein, hvis Væsen mod os Drengene var temmelig barskt, men jeg læste „Politiken“ og kunde rigtig godt lide gamle Berg. Dog holdt mine Slægtninge mig saa skarpt inden for Højres Grænser og mit personlige Kendskab til selve Estrup, som jeg lejlighedsvis har omtalt, gjorde, at jeg var og blev trofast „gammel Højremand“ lige til min Alders 31. Aar, da jeg begyndte at skrive. Saa kom min radikale Periode, der førte mig langt over til selve Socialdemokratiet, indtil jeg under den store Krig fandt tilbage til min Ungdoms konservative Hjørne, hvor jeg som skikkelig, uskadelig Privatmand, efter al Rimelighed, forbliver Resten af mit Liv.

Det var ikke helt ufarligt at omgaa Venstremænd, jeg husker saaledes, at jeg nogle Aar efter gik Glip af en udmærket stor jydsk Jagtinvitation, fordi jeg var bleven set paa Færgen i ivrig Samtale med den senere Minister Enevold Sørensen, med hvem jeg iøvrigt havde disputeret ivrigt om Københavns Befæstning. Iøvrigt var København dengang saa afgjort en Højreby, at dens Venstremænd maatte søges i Rigsdagens Lokaler, og hvad Socialdemokraterne angik, saa var de for os Ynglinge, mindst lige saa vilde og forfærdelige som Ruslands Bolchevikker er det for de ledende i Rømersgade nu.

I Ferierne saa vi ikke meget til min Moders Selskabelighed, men af hendes Breve ved jeg, at det har været anstrengende nok, og i det Aar, jeg tilbragte hjemme inden Artium, var hun ogsaa bedt ud næsten hver Aften i Sæsonen.

Af særlige interessante Gæster i min Moders Hus dengang husker jeg foruden Grev Holstein og Oct. Hansen, Kammerherre Fallesen, dengang Chef for det kgl. Teater, og Kammerherre Worsaa, Chefen for vore Musæer. Naar disse Herrer efter Middag røg deres Cigarer paa mit lille Værelse, fik jeg mig mangen god Passiar med dem. Jeg husker tydeligt Fallesen, naar han talte om de unge Kunstnerinder, eller naar han kopierede Kammersanger Simonsens mærkelige Gang over Scenen, med Legemets Vægt hvilende paa det første fremstrakte Ben. Gamle Fallesen var en uhyre fornøjelig Gæst, men langt interessantere var Worsaa, jeg husker hans Beretninger om Taterne i Jylland og den for mig dengang overraskende Bemærkning, at han selv ansaa sig for en af de sidste ægte Taterne i Danmark. Fornøjelige var ogsaa Samtalerne med Diplomaterne, og jeg tror virkelig, at jeg var lidt tilbøjelig til over for mine Skolekammerater at prale lidt med mine Bekendtskaber — altsaa dog en Slags Snobberi.

Vinteren 1884—85 var en meget streng Vinter og paa Skøjteløberbanen af 1876, der laa paa den brede Grav mellem Ingenieurglaciet og Smedelinjen, med Indgang fra Grønningen, hvor den mundede ud i St. Kongensgade, hengav Aristokratiet sig til Skøjteløbenes Glæder. Her var Prins Valdemar, dengang endnu ugift, en stadig Gæst, her samledes Diplomaterne, Comtesserne Toll løb udmærket paa Skøjter, ligesaa de to Frkn. Gosling, Baronesse Løwenskjold, Frkn. Bruhn, Kammerjunker Munthe Morgenstjernes Døtre og en Kreds af Land- og Søofficerer med deres Damer. Det var en meget fin Forening, sportslig stod den vel under Københavns Skøjteløberforening ved Tivoli, men den var meget finere. Jeg løb

fortræffeligt paa Skøjter og her, hvor jeg var i mit Element, var det ikke saa vanskeligt for mig at gøre mig gældende over for de unge Damer.

Jeg husker en pudsig Anekdote fra den Sæson. Den gamle Prins Hans havde hørt en vittig Historie, som Otto Benzon havde været med i. Benzon var en stor Kunstskøjteløber. Historien var følgende. En af Komtesserne Toll faldt og Prins Valdemar hjalp hende galant op. Benzon strøg forbi i et elegant Herresving og sagde vittigt — Otto Benzon var altid vittig — „Drs. kgl. Højhed er nok bleven Toldassistent“. Historien morede Hs. kgl. Højhed, der fortalte den til sin Onkel Prins Hans. Denne serverede den for den gamle Konge i en lidt ændret Form: „En mageløs vittig ung Mand, den Apoteker Benzon, han sagde til Valdemar, Drs. kgl. Højhed er bleven ansat ved Postvæsenet.“ Monarken stirrede paa sin Broder. „Synes du det var vittigt?“ „Nej,“ svarede denne, „nu synes jeg det ikke, men dengang syntes jeg virkelig, det *var* meget vittigt.“

Si non é vero é ben trovato. Historien gik for at være sand.

Til Skøjteløberbanen gik min Vej direkte fra Skole og den friske muntre Sport paa Banen, hvor Aftenernes Selskabsliv fortsattes om Dagen i en afsluttet Kreds, hvor alle kendte hverandre, var en ny Tillokkelse for mig, en ny Aabenbaring af det high life, jeg havde læst om hos Thackeray og de moderne franske Forfattere.

Endnu en Side af dette Liv var Vagstuen paa Amalienborg, hvor min Broder og jeg var hyppige Gæster hos de vagthavende Løjtnanter. Det var en fast Kreds, der samlede sig der hos den vagthavende, som stedse sad paa Spring for det Tilfælde, der skulde blive blæst ud, naar de kgl. Herskaber kom fra Selskab eller fra Teatret. Det Aar var en ung Sekondløjtnant Dinesen ofte vagthavende, hos ham traf jeg en Kreds, der i det første Studenteraar blev min Omgang. Jeg

husker Løjtnant Sergius Gersdorph, hans Broder Lensbaron Nikolay Gersdorph, Premierløjtnant Axel Kauffmann og flere Gardeofficerer af denne Aargang. Der blev spillet Kort, og det kneb lidt for mig at være med. Jeg vandt aldrig — jeg har aldrig vundet i Kortspil — og jeg havde ikke Raad til at tabe, saa det gjaldt om at være meget forsigtig, jeg gjorde ikke Gæld, og det var først i Studentertiden, at min Økonomi begyndte at blive faretruende for mig selv og andre.

Men ogsaa i dette var det Skyggerne, der begyndte at vise sig, jeg havde dog endnu Følelsen af at „gaa i Skole“, jeg glædede mig ved Samlivet med disse Mennesker af det bedste Selskab, men jeg havde alligevel en Følelse af at gaa paa tynd Is, der gjorde mine Skridt forsigtigere.

25. *Politisk Røre i Hovedstaden.*

Den 19. Maj 1875 blev Estrup Konseilspræsident ved Ministeriet Fonnesbechs Afgang og den Kamp begyndte, der i sin voksende Heftighed beherskede al dansk Politik i mine Ungdomsaar. Ministeriet støttede sig til Landstinget, hvor det lige til Aaret 1885 havde et solidt Flertal af 51 Medlemmer mod 15 af Venstre. I Folketinget var Stillingen en ganske modsat. Allerede i 1872 havde det førende Venstre her faaet Flørtallet, og det voksede ved hvert senere Valg, efter en ubetydelig Nedgang i 1874. Det var paa dette Tidspunkt, at Kongemagten blev draget ind i den politiske Kamp derved, at Kongen uden Minister Parafering i en Haandskrivelse afviste Venstres Krav om Ministerskifte. Fra den Tid og helt op til Aarhundredskiftet stod Højre og dets Regering for den konservative Overklasse som det kongeligsindede Parti, og da jeg som 14 Aars Dreng begyndte at høre Tale om Politik, var det

naturligt Kongen og Kongens tro Ministre jeg maatte holde mig til. Samtidig rejste Forsvarssagen sig, den delte Landets Borgere i dem, der vilde forsvare deres Land og dem, der med Hørup sagde: „Hvad kan det nytte.“

Heller ikke her kunde Valget være mig vanskeligt. Da saa Venstre indledede den saakaldte Visnepolitik, og de aarlige Finanslovnægtelser strammede Knuden, blev Politiken en saa haandgribelige Faktor i alt Liv i Danmark, at selv Skoledrenge ikke kunde forblive helt uberørte deraf. Ved 1882 skærpedes Kampen og i 1883 begyndte de store Møder med Sammenstød mellem Partierne, Møderne i Hillerød, Ballerup og Skanderborg.

Holstein Ledreborg boede som sagt i min Moders Hus og var en gammel Ven af Familien. Paa Mødet i Hillerød var min Broder Gunde tilstede og bar en Stol for Holstein. Af den Grund paadrog han sig hele vor Omgangskreds og Slægtens Misbilligelse og blev demonstrativt i den Vinter ikke bedt ud noget Sted. Jeg husker, hvorledes min Moder fortalte, hvorledes Lord Vivian havde mødt Holstein i hendes Hjem og inviteret ham til en Middag i det engelske Gesandtskab, men, at Estrup nægtede at indfinde sig, hvis Holstein kom, og at dette i høj Grad undrede Lord Vivian, der, som Englænder, var ukendt med den Art politiske Hensyn i Selskabslivet og personlig var blevet indtaget i Holstein.

Slottets Brand strammede yderligere Forholdene, og da „Politiken“ i det Aar stiftedes med Hørup og Brandes som Redaktører, blev min Moder Abonnent paa dette Blad, som egentlig lige siden da har været den Avis, jeg læste.

Selv blev jeg ved at være Højremand eller rettere, jeg begyndte at interessere mig for Politik som Højremand, det skyldtes ikke mindst mine jyske Slægtninge og mit personlige Bekendtskab med Estrup. Desuden vilde jeg jo være Officer, og Hæren var helt igennem og udelukkende Højre.

Foruden Visnepolitiken, som Berg havde inaugureret, havde

Venstre optaget den Taktik at nægte Skattebetaling, dette gav Anledning til en Del Uro, særlig i Jylland, men langt farligere var Venstres Forsøg paa gennem de talrige Skytteforeninger at skabe en mod Regeringen væbnet Magt. I København bredte det Rygte sig, at Socialisterne, der stadig gik frem i Tal i Hovedstaden, dog uden at kunne sætte nogen Folketingsmand igennem, vilde prøve paa at erobre Københavns Skytteforening.

Det synes nu næsten utænkeligt, at det socialdemokratiske Parti i Vinteren 1884 ikke havde een eneste Mand i den danske Rigsdag, og at Holm d. 25. Jui 1884, valgt mod Goos, indtil 1890 var Partiets eneste Rigsdagsmand. Der var vel ikke stor Fare for Overrumpling, men alle Kræfter blev mobiliserede og i Borgerdydsskolen agiterede nuværende Oberstløjtnant Einar Holbøll, hvis Fader var stærkt politisk interesseret og Leder af det kendte Kursus til Officersskolen sammen med Kaptajn Galster, voldsomt for vor Deltagelse. En kold Foraarsdag i 1885 stillede jeg mig for første Gang i mit Fædrelands Politiks Tjeneste og stod i Timevis i Kø paa Christiansborgs Ridebane for at melde mig ind i Københavns Skytteforening og frelse Staden, maaske Landet, for de fæle Socialister.

Høje sejrede med en vældig Majoritet, og jeg fik Interesse for Skytteforeningen og var i flere Aar efter den Tid ofte Deltager i Skiveskydninger paa Amager.

Det gærede i Hovedstaden, og der var ved en enkelt Lejlighed Rygter oppe om Storm paa Amalienborg. Der var ogsaa virkelige Gadeoptøjer af Læredrenge og yngre Arbejdere, og alle Minder fra 1789 blev kaldt til Live, de gamle Herrer — deriblandt Ernst Düring — trak i Garderuniform og sad paa Garderkasernen parate til at slaas for Kongen, om hans Liv kom i Fare. Som Skoledreng kunde jeg ikke indtræde i denne „Nobelgarde“, men dens Helte havde min dybeste Beundring.

Saa kom Valget med mægtigt Flertal for Venstre. Denne Vinter 1885 er kendetegnet ved det andet Provisorium, der blev det første i den Række af Finanslove, hvormed Estrup regerede uden Folketing. Det første Provisorium af 1877 var vel blevet modtaget med Forbitrelse af Venstre, men det var blidelig hensovet, da Rigsdagen ved Efteraarstid var bleven kaldt ind. Det andet Provisorium var Signalet til en uforsonlig Kamp, der varede til Forliget i 1894, da Estrup gik efter 20 Aars Kamp mod det forenede og stundom splittede Venstre. Provisoriet blev udstedt 1. April 1885.

Kampen i hele dens Skarphed ligger altsaa efter den Periode, jeg her omtaler, men den kommer til at skygge over alle mine Ungdomsaar, og den føltes som en Borgerkrig, der delte Folket i to fjendtlige Lejre. Den greb ind i alle Forhold og satte Skel mellem alle, og selv om vi nu ogsaa kender politiske Kampe, saa adskiller de sig fra Provisorietidens Kampe derved, at der deltes efter ideelle Standpunkter, mens der nu deles efter rent økonomiske Standpunkter.

Og i den Kamp er det svært at drage Ungdommen ind. Men kunde da Ungdommen drages ind i Firsernes Kamp? Jeg tror, jeg tør paastaa, at den kunde, og jeg skal ty tilbage til mine Minder og forsøge paa at forklare hvorfor.

Jeg opfattede Spørgsmaalet saaledes. Skal vi beholde den gode gamle Tid med en Konge og et Kongehus, som er arveligt og kan sikre os mod Borgerkrig og Revolution, som den uhyggelige franske Revolution, der spillede en mægtig Rolle for min Fantasi, ikke ved den „Frihed“, den banede Vejen for, men ved den tøjlesløse Grusomhed, der plettede dens Navne. Skal der være een Herre, paa Græsk „heis Kyranos esto“, skal denne Herre være vor ridderlige Konge og hans Hus med de straalende Kejsere og Konger?

Hertil blev mit Svar lettelig *ja*. Som Rosenkrantz var jeg ikke nogen egentlig Beundrer af Konger, men nu da Enevælden for en 30 Aar siden var faldet, kunde jeg finde mig i en

Konge med Estrup, Scavenius, Ravn, Nellesmann og Skeel som Rigsraader.

Og en Republik med Hørup, Berg, Høgsbro, ja selv Holstein Ledreborg og kofteklædte Bønder som Herskere, var mig uhyggelig at tænke paa. Jeg holdt af de jydsk Bønder, jeg kendte, Søren Lykke, Søren Haurum, Søren Pedersen, hvad de alle hed, men kun som Bønder, arbejdsvillige og sejge, paa deres egne Gaarde, men alligevel med Herremænd som Patriarker. Og hvad Tyende og Husmænd angik, saa var det disse Menneskers Lod at tjene trofast og faa det godt, men Statens Styrelse var noget, de slet ikke havde Forstand paa.

Jeg maa tilstaa, at paa Arbejderne tænkte jeg slet ikke, jeg saa meget lidt til dem. Og hvad Embeds- og Tjenestemænd angik, saa var de Officerer og Underofficerer i en civil Armé, der stod under Kongen.

At man vilde hidføre nogen Forandring heri, var mig inderligt imod. Stænderne var for mig endnu Stænder og det store Jordegods eller de store Formuer gav efter min Mening Pligt og Ret til at staa Kongen og Regeringen nærmest.

Det eneste, der gjorde mig lidt betænkelig var, at de herskende, efter min Mening, ikke altid var retfærdige og gode mod dem, de herskede over, og at den Uret, de saaledes øvede gav de andre Ret til at samle sig og forsvare sig. Det gjorde, at jeg kunde forstaa Venstre og Bønderne, ikke fordi de vilde have Magten, men fordi de vilde værges sig mod Uret.

Dernæst havde jeg et udpræget Frihedskrav, ikke til politisk Frihed, Parlamentarisme eller lige og almindelig Valgret, men til at faa Lov til at være mig selv, hævde mig over for Magtbud og Tvang, religiøst og socialt. Det kunde medføre, at jeg knurrede mod Præster, Lærer og Dommere, men jeg vedblev at være Højremand, saa længe Estrup sad og ti Aar efter, til Bonden kom til Magten.

Saa blev jeg Ven af Radikale og Socialister af de samme Grunde, der før havde holdt mig inden for Højre, og da de

Radikale blev Herrer, begyndte jeg at knurre, for, under Socialisternes Herredømme, at falde tilbage og til Hvile i min „Barnehøjretro“.

Estrup passer mig alligevel bedst, det er den eneste Herskermagt, jeg har bøjet mig for, det gamle Kongedømme med Rigsraadet.

Men i disse Svingninger har der altid været et ideelt Standpunkt, der betingede dem, og som var min Barndoms, jeg kunde næsten sige arvede Tro, for min Fader var Frondør som jeg, og min Bedstefader var Frondør som min Fader.

Naar man begynder at tale om økonomiske Forhold som Politikens ledende Faktorer, saa kan jeg ikke være med mere. Jeg misunder ingen, selv ikke Multimillionæren, hvis Herpano-Suisse oversprøjter min Frakke, mens jeg staar paa Vejgrøftens Rand. Har jeg to Kroner i Lommen og næste Maaltid sikret, saa er jeg glad som Lærken og passer mig selv. Jeg lader villigt de stærke og kloge herske, som jeg lader Skipper og Rorgænger passe Skibets Sejlads over Bølgerne.

Derfor var jeg Konservativ som Yngling og er det nu igen paa mine gamle Dage — af medfødt Princip.

26. *Tivoli og Examen Artium.*

Baggrunden for min Studenterexamen er, hvor underligt det lyder: Tivoli, Københavnernes yndede Have og Vauxhal, der i Aaret 1885 spillede en betydeligere Rolle i den ægte Københavners Liv, end det langt mere straalende og langt mere besøgte Tivoli spiller nu.

Til egentlig Examensforberedelse var Tivoli ikke noget særlig velegnet Sted, og jeg skal villig tilstaa, at jeg ikke — hvad der vilde have været overordentligt interessant —, trak mig tilbage til den hyggelige træbevoksede Have i Eftermiddagstimerne, for at studere. Det stod mig klart, at det Pensum, jeg

skulde opgive i Latin og Græsk, kunde jeg ikke komme igennem i det Par Maaneder, der i Foraaret var tilbage af Tiden før den store Prøve.

Vort Program var ligesaa omfangsrigt som et fyldigt Tivoli-program. Jeg hidsætter det til Sammenligning med Nutidens Artiumskrav i de klassiske Sprog.

Latin: Cicero pro Ligario, Ciceros Breve i Udvalg (noget af det sværeste Kram, jeg nogensinde har være ude for). Tacitus i Udvalg (som jeg af rent historisk Interesse havde gjort mig bekendt med). Vergils Æneide 2. Sang, Terents Skuespil Andria, Horats opera 1.—18. Ovid carmina selecta, Cicero in Verrum (den blev jeg aldrig præsenteret for). Livius niende Bog (som det samme gælder). Vergils Æneide fjerde Sang (ogsaa ubekendt). Madvigs Antologi carmina selecta med Prøver af Tibul og Juvenal (der tiltalte mig i høj Grad).

Det var en solid Menu!

Græsk: Iliaden første og anden Sang, Herodot ottende Bog (desværre forsømt). Platons Apologi (der i Heibergs Hænder havde været en Nydelse for os alle). Xenophon Cyropædi (hvorom jeg ikke havde svageste Erindring). Herodots niende Bog (der hos mig delte Skæbne med ottende). Platons Kriton (altid uforglemmelig). Odysseens nittende til to og tyvende Sang (som jeg, vistnok meget fornuftig, gik ud fra lignede de Sange, jeg havde tyret med Møvsen paa Herlufsholm).

Heraf ses det, at den græske Servering ikke gav den romerske noget efter.

I Sammenligning med dette var fire ret tykke Bind Bloch og Thriges Historie det rene Legeværk, og i de andre Fag var Undervisningen saaledes tilrettelagt og gennemført, at en nogenlunde opmærksom Tilhører til de dygtige Læreres Veltalenhed — og hvad, de kunde jo meget mere end selv den flittigste af os kunde tilegne sig — gjorde det muligt at klare Spørgsmaal, der kunde stilles til os mundtlig og udfærdige de skriftlige Opgaver, der maatte blive forlangte.

Da det var haabløst at naa igennem det vældige klassiske Stof og ret overflødigt at sætte sig grundigere ind i det øvrige, besluttede jeg at klare min Aand og udhvile mig til det store Slag, saameget mere, som Timerne paa Skolen om Formiddagen var ret anstrengende. Det gik med Damp, og Lærerne skaanede sig sandelig ikke.

Paa en smuk Sommeraften, naar Skoledagen var endt Kl. 3, Østergade afpromeneret mellem $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$, á Porta besøgt med en lille Kop Kaffe ved Femtiden og en god solid Middag indtaget ved 6-Tiden (min Moders Køkken var ypperligt og et Glas Rødvin til Maden smagte „den studerende“ godt), var Tivoli det ideale Sted at tilbringe Aftenen.

Min Broder Gunde og jeg fulgtes ad ved 7 Tiden og mellem 8—9 var der rundt Koncertsalen (den runde glastækkede) en stille og behagelig Promenade af alle prominente Personer i København. Den tyske Legationssekretær Baron Gärtner Griebenau, en Søn af en æventyrlig rig Industribaron fra Westphalen, havde lanceret en Tivoli Promenadedragt bestaaende af mørke Benklæder, lys tærnet Jakke og Straahat, med helst lysfarvede Baand. Alle unge Herrer, der respekterede sig selv, bar denne Dragt.

Saa gik Strømmen tilsidst og cirkulerende rundt Koncertsalen, hvilede af og til paa Bænkene, røg Cigarer og Cigarretter og hilste ærbødigt paa Damerne — ved Koncertsalen kom kun „virkelige“ Damer, og Tivoli var kun paa Søn- og Festdage et folkeligt Etablissement.

Min Broder og jeg havde en trofast Ledsager i den holstenske Kaptajn Hartung af første Regiment — vi kaldte ham „min Sandten“, efter det Udtryk han brugte ved hvertandet Ord. Han var en elegant Officer med tyk mørk Schnurbart, hans Livs største Tid var, da han under Alexander den tredies Besøg og Gardens Lejrkommando blev udvalgt til at forrette Vagttjeneste paa Fredensborg og dekoreret med Sct. Anna Ordnen. Vi mødtes daglig det Aar. Foruden ham var daværende

Premierløjtnant Frantz Howitz, en Nevø af den berømte Læge og en, dengang meget bekendt københavnsk Kammerjunker — Ancker hed han — der var ansat i kgl. dansk Livsforsikring. Ogsaa den notable Grosserer Øre — Schmidt, senere ansat i den kgl. Staldetat, hørte til dem vi hyppigt mødte. Det varede længe, inden det gik op for mig, at Manden hed Schmidt, jeg forestillede ham i fuldt Alvor en Aften for en engelsk Diplomat under Navnet „Hr. Ehrenschmidt“.

Min gamle Gymnastiklærer, Krigsraad Andersen, fra Metropolitanskolen, traf jeg ogsaa hyppigt i Tivoli, og det siger sig selv, at Underholdningen med disse elskværdige Menneske ikke drejede sig om Cicero, Herodot eller Horats. Lettere Ovidske Æmner laa nærmere.

Desuden var der ved at danne sig en fast Kreds af jævnaldrende eller faa Aar ældre. Jeg husker Carl. Edvard v. Deurs, to Brødre Gertner, den senere Fuldmægtig i Vestindien Frantz Bruun, Kammerjunker v. Schmitten, en ægte Salonløve og desuden Bekendtskaber fra Selskabskredsen, som flere unge Mænd af Slægten Moltke, min Fætter Juel Brockdorff fra Taasinge, en af de unge Skeel'er fra Birkelse, der var Elev paa Officersskolen, Løjtnant Carl Dinesen, Walter Christmas og de tidligere nævnte Nyholm'ere og Neergaarder.

Der var unge Mennesker nok til at faa en Aften ud af det hver eneste Dag. Penge havde vi ikke mange af, men Livet, selv Forlystelseslivet, var utroligt billigt dengang. En Kop Kaffe eller The kostede 20 Øre, Et Glas Øl 15 Øre, en eller anden „spirituel“ Blandingsdrik 35 Øre (Whisky var en fuldkommen ukendt Vædske), og vilde man hengive sig til lukulliske Nydelser i Københavns fashionableste Restaurant Bazaren, hvor Neiendam var Vært, saa kostede en Beuf Tartar eller Bernaise ikke over 1 Kr. 50 Øre og et „Schlampampen“ Maaltid løb ikke op til fire Kroner. Vi spiste altid uden „Damer“, maaske vilde en ældre Tante have taget mod en

Middagsinvitation, men det var umuligt at invitere en ung Dame til Middag paa en Restaurant uden at tage hele Familien i flere Slægtled med — og ved saadanne Lejligheder burde jo ogsaa de gamle betale. Damer, der ikke var Damer, kunde man ikke invitere paa en Restaurant, og der var vel heller ikke i hele Hovedstaden ti „Damer“ i Gaaseøjne, som det kunde falde en ung Herre af Selskabet ind, overhovedet at invitere til Souper paa et pænt Sted.

Aftenen endte uvægerligt i „Kisten“. Det var udelukkende en musikalsk Nydelse, Damerne var unge og nydelige og de gik rundt med Tallerkener og modtog Femører og galante Komplimenter. De var erfarne, og deres Privatliv hvilede paa solide ældre Erhvervsdrivende. Vor Skæmt med dem var af smuk barnlig Art, og fra „Kisten“ gik vi stille og pænt hjem. Thomine med Glasøjet og Dagmar Mogensen er to Navne, jeg endnu mindes.

Det hele var meget uskyldigt og efter Nutidens Betragtning overordentlig billigt, to Kroner var Maximum for alle Adspredelser i Kødet, og Aanden udhvilede behageligt, saa man den næste Dag med friske Kræfter kunde tage fat paa Cicero og Homer.

Mine Kammerater traf jeg aldrig paa disse daglige Rekreationer, de sagde selv, at de sled i Pensummet hjemme, og jeg sagde, at det gjorde jeg ogsaa — det andet kom jo ikke dem ved. Men jeg tilbragte en overordentlig behagelig Tid, som jeg altid vil mindes med mild Glæde, og jeg er sikker paa, at jeg har mange Meningsfæller mellem Studenter fra de Aar, fra de københavnske Skoler, selv om jeg vel som løsluppen fra en bunden Tilværelse paa Herlufsholm vel nok drak Velværet i dybere Drag end de fleste.

Saa kom Examen. Den begyndte med danske Stile og her var vi meget vel exercerede af Prof. Dahlerup. Jeg husker ikke Temaet.

Mine Stile blev til mg og mg?. I Græsk stod jeg et Øje-

blik over for en Katastrofe. Jeg læste op af Herodot et Stykke, som forekom mig skrevet paa „aramæisk“. Ikke en Linje opfattede jeg, kun Navnet Mys, der stadig vendte tilbage. Jeg anede ikke, hvad Mys var, og jeg forbandt ingen Forestillinger med det, jeg læste op. Den kolde Sved stod paa min Pande. Dette fuldstændig ukendte Stykke skulde jeg oversætte. Naa, jeg tog fat og fik virkelig listet Mening ud af „Mys“, han var General og har siden da altid været min Yndlingsfeltherre. Jeg ved kun om ham, at han stod mig bi. Jeg fik $g \times$ i Græsk.

Og Examen rullede sig ud over mig i Spidskjole og hvidt Slips, forfrisket af mine aftenlige Rekreationer, som jeg med sund Forstaaelse ikke afbrød. Det blev til 8 mg og fire g. Min bedste Karakter $mg \times$ gav Livius mig i Extemporal.

Jeg husker, hvorledes jeg et Par Aftener før det sidste Fag solgte min Dag, der laa tre Dage senere, til een af mine Kammerater Welding, der trængte til mere Forberedelse. Jeg tilbød ham at manuducere ham i Faget, det var oldnordisk, et Sprog, som vi paa Herloviansk kaldte „Oldbræk“ og ikke satte videre højt. Vi var naaet lidt ind i Thors Rejse til Utgaard, saa opgav vi Asen og satte os til at spille Ecarté. Jeg vandt en betydelig Sum, vi gik i Tivoli og jeg afsluttede den næste Dag min Examen med $mg ?$ i Dansk og Oldnordisk. — Welding fik trods Udsættelsen tg.

Første Karakter fik jeg med 86 Point og var Student, der hos Fru Thrane i Silkegade kunde købe den klædelige Hue med Kokarden. Den Dag lod jeg mig for første Gang barbere hos Giese paa Østergade. Af Overtro havde jeg ladet det dunede Skæg staa i et halvt Aar. Det var maaske det, der hjalp mig til første Karakter!

Min Glæde var mild, som min Examen havde været det. Min Formynder, Grev Sponneck, kørte min Moder og mig i aaben Landauer forspændt med Kong Georg af Grækenlands Gave, to ægte Arabere, ud til Skodsborg og gav en

Middag, hvor han holdt en zirlig Excellencetale til mig og forærede mig en kostbar Spadserestok med udhamret Sølvhoved. Jeg var bæret og lyttede til den gamle Excellences Anekdoter, vi kørte langs Strandvejen og han berettede om dem alle, om Claus Langhaars Kirke i Hellerup om Baron Holsten paa Tranegaard, om Hansens fra Øregaard, om „Tømmerline“ i Taarbæk, last not least om Frederik den Syvende og Grevinde Danner paa Skodsborg.

I en mild lun Juni Aften sluttede mit bevægede Skoleliv, i hvilket jeg i ni Aar havde besøgt fem Skoler, der alle havde modtaget mig med Venlighed og budt mig Farvel med Glæde.

Jeg stod som Pallas Athenes Søn, rustet til at træde ud i Livet. Mig var det som lidt af en Drøm, som Jeppe, da han vaagnede i Baronens Seng, jeg var jo kommen saa helt uskyldigt til det.

*

*

*

Og saa sveg jeg Pallas Athene for Krigsguden Mars, der dog kort efter vendte mig Ryggen med Barskhed. Endnu engang i mit Liv var Visdomsgudinden mig huld, jeg fik et ug af Professor Kromann i en Filosofi, jeg maa have lært som Rekrut i den kgl. Livgarde. Men siden har min Gang paa Videnskabens Vej kun været paa Torne.

Naa, nogle faar første Karakter til Artium, andre faar tredie. Der er samtidige af mig, der har drevet det videre end jeg trods tredie Karakter, og min „første“ var vel et lunefuldt Skæbnens Indfald.

Og jeg vil ikke trætte Læseren med flere Betragtninger over min Viden, jeg drog paa Gæsteri som nybagt Student, og Beretningen om min Examen vil jeg slutte. Kun maa jeg — da jeg har besluttet at være ærlig — berette, hvorledes jeg efter Examen lod mig fotografere i Kjole og hvidt og højtidelig gik ud i Classensgade og afleverede Bil-

ledet til Prof. Heiberg — jeg havde ikke kunnet deltage i Kammeraternes Skovtur og var altsaa ikke fotograferet paa det traditionelle „Studenterbillede“ af Aargangen.

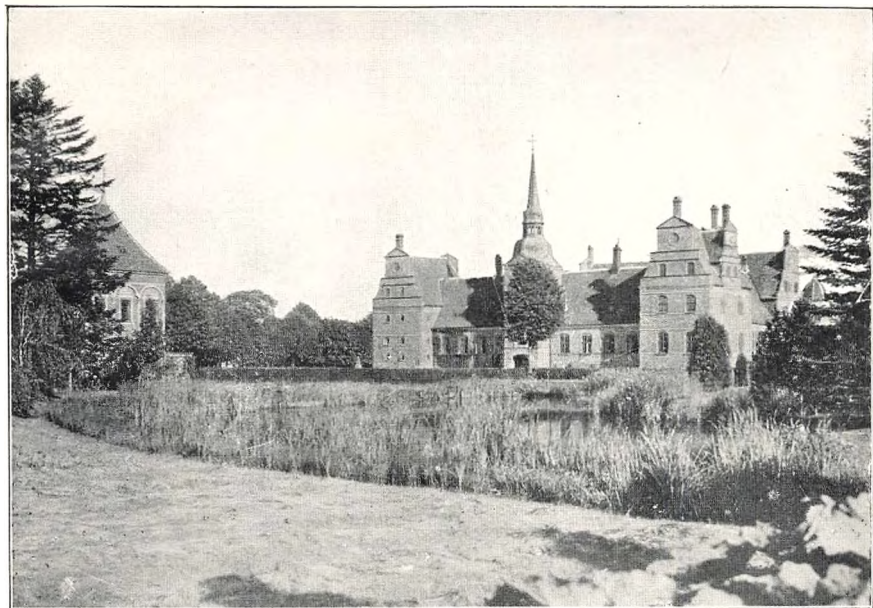
Heiberg tog mod Billedet og har sikkert lagt det hen med et hjerteligt „den Abekat“.

Professoren havde Ret, min hele Optræden i hans ypperlige Skole maatte give ham en Anelse om, at han her var paa Spor efter det den Gang af den alvorlige Videnskab — hvis ægtefødte Søn han er — saa ivrigt eftersøgte „missing link“.

27. *Studenten paa Sommerferie.*

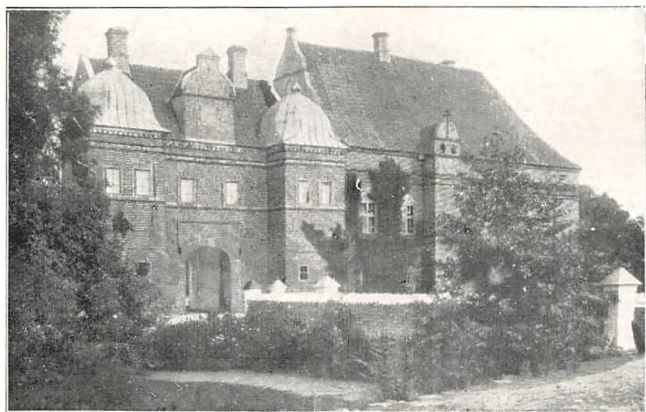
„Det første Sted, hvor jeg kom hen“ som det hedder i „Stegækælderer“ var Gaunø. Jeg trængte til at vise min Fjerpragt paa Herlufsholm og gjorde det. Dernæst drog jeg til Gaunø, hvor min Onkel var alene hjemme. Han var glad ved mit Held. Jeg hengav mig ogsaa til Glæden og red en meget smuk brun Hoppe, der var lagt til i hans Stutteri. Vi var ikke altid enige — Hoppen og jeg — den tog Biddet fra mig og satte i Karrière nedad Vejen, hvor en fuldladet Høvogn spærrede Forbifarten. Det lykkedes mig at dreje den af, saa den i et vældigt Hurdlespring satte over et Gærde, ind paa Marken. Men saa gik „Løven“ af den, der var sket et eller andet, saa den havde faaet Mén i Krydset. Der var knyttet Haab til Hesten, og min Onkel blev meget vred, selv min Studentereksamen dækkede mig ikke. Jeg gjorde den Erfaring, at Agricola selv af Rangklasserne lægger mere Vægt paa et firbenet Dyr end paa en Videnskabsdyrker, og jeg gik et Par Dage og hængte med Ørerne, mens Hoppen haltede og Gustav Heisterman, Kusken, haanede mig.

Saa drog jeg til Jylland. Nogle Maaneder senere, da jeg igen traf min Onkel, spurgte jeg med Ruelse, hvordan det stakels Dyr havde det. Han lo og fortalte med et Smil, at Hop-

Rosenholm.

R. H. Stamm fot.

Skaføgård.

H. A. Ebbesen fot.

pen, som jeg troede at have ødelagt for Livstid og befrygtede at høre omtalt som Hestebøf, med Fordel var solgt til en Dame til Ridning. Jeg gjorde en ny Erfaring med Agricolæ af Rangklasserne, men beholdt den for mig selv.

I Jylland var jeg mere heldig. Jeg opslug mit Paulun paa Balskov, og her begyndte en Fest, der fortsattes i en Maaned.

Jeg har i et tidligere Kapitel givet et Par enkelte Billeder fra Djurslands Herregaarde, jeg kan med Minderne fra denne Sommerferie give endnu et Par.

Djursland hørte, før Automobilerne igen bragte det danske Landskab til Ære og Værdighed, efterat Jernbanen havde gjort Landevejen øde for Byens Folk, til de mere ukendte Egne af Danmark, hvorhen Turister meget sjældent fandt Vej. Og det var Skade, for Djursland er et herligt Land.

Skønnest er maaske Bakkerne ved Løgten, hvor Balskov ligger paa Toppen af Bakken, der fører ned til Rønde Kro i Bunden af Kalø Vig. Lidt Syd for Balskov begynder Rosenholms Skove, der strækker sig ad Bakkskrænten ned mod Vigen. Her ligger, omgivet af egne Skove med de store Bøge paa hele den jydsk Halvø, Vosnæsgaard, med et Udskibningssted, der i Begyndelsen af det attende Aarhundrede blev oprettet af Margrethe Pallesdatter Rosenkrantz, som ejede saavel Rosenholm som Vosnæsgaard og Møllerup. Hun sad Enke efter Erik Rosenkrantz og hendes vidtstrakte Ejendomme bræmmede Kaløvig og naaede helt over til Mols. Fra Bakken ved Balskov saa man ud over Kaløvig, over Knebel Vig, Begtrup Vig og Æbeltoft Vig, i klart Vejr helt over til Kattegat, hvor Øen Hjelm rejser sig med Minder om Marsk Stig.

Marskens Borg, Møllerup, ligger i Sænkningen ved Rønde Kro omgivet af Grave og Volde, dengang tilhørte den Grev Ahlefeldt Laurvigen. Tæt ved Møllerup Kirke laa Kalø Avlsgaard der tilhørte to Hamborgere, og ude paa en lille Banke laa Ruinen af det gamle Kalø Slot, hvor Gustav Vasa havde været Erik Banners Fange, og flere af mine Forfædre havde

siddet som Lensmænd, Søn efter Fader, til Slottet sank i Grus.

Inde i Lavlandet mod Nord ragede Thorsager runde Kirke op paa sin Banke og Landet blev fladt med Engstrøg, der i urgamle Tider havde være Arme af Havet, der havde skilt Djursland fra det faste Land med lave Fjorde, der endnu spores over Allingaabro op mod Randers Fjord, og i det brede Kolindsund, der en Gang var Vand helt ud til Grenaa, og ved hvis side Enge, min Bedstefader, Jørgen Rosenkrantz, havde sin Gaard Vedø, min Faders Barndomshjem. Udsigten ind over det flade Englandskab begrænsedes saa af Fjeldskov i Marie Magdalene Sogn, et vældigt gammelt Skovparti delt mellem Ryomgaard, Skaføgaard mod Øst og imod Vest tilhørende det stolte nu udstykkede Gl. Estrup, Skeel'ernes Borg i 250 Aar. Bag Skoven laa Rantzauernes gamle Grevesæde, Løvenholm med sine hundreedaarige Egeskove, hvor der stod ædelt Kronvildt fra gamle Dage frit uden for Dyrehave. Men bag Fjeldskoven blev Landet igen fladt, side Enge ud mod Randers Fjord, skovløst og bart om Stenalt og Holbækgaard, der i sin Tid havde tilhørt den tapre Niels Rosenkrantz, der kommanderede Garden i København i 1659.

Øst paa mod Kattegat hævede Landet sig saa igen, og om Juel'ernes Meilgaard bredte sig store Skove og Plantninger, der skiles ved en Engsænkning i Øst fra de høje lyngklædte og med Gran bevoksede Bakker ved Benzon, hvor atter mægtige Bøge og Egeskove strakte sig i Bue om Egnen ved Gjerrild ned til de stejle Brinker ved Gjerrild Bugt og Karlby Klint. Her stod Benzon i røde Sten, omgivet af Grave, og Klinten fortsattes forbi Fornæs slanke Fyrtaarn, ned til den venlige By Grenaa, der ligger mod Syd, skærmet af Granplantager ved Udløb af den Aa, der fører Kolindsund Kanalens Vand ud i Kattegat.

Og endelig rejser sig paa Linie, omgivet af Skove med kridt-holdige Bakker, stejlt skraanende ned i Havet, de tre gamle

Herresæder Hessel, Katholm og Rugaard alle knyttede til de gamle jydsk Andelsslægters Navne: Stygge Høeg, Jørgen Arenfeldt, Christen Jørgensen Skeel og hvad de hed alle. Længst mod Syd deler Djursland sig, som et helt Pelopones med talrige Vige og Banker ud mod Havet som Gaasehage, Skellehage og Mols Hoved, der rejser sig af Vandet for København-Damperen nu som de rejste sig for Smakken, der færgede Godtfolk fra „Kalundborg til Aars“.

Her ligger den lille By Æbeltoft lunt, i Læ bag sin Vig og fra Mols Bjerger paa den anden Side Vigen kan man skimte Spiret paa den ærværdige Domkirke i Aarhus ovre paa den anden Side af den brede blaa Bugt.

Et herligt Land, et Land med Minder om djærve og stolte Herremænd, et Land med stoute røde Gaarde fra Storhedstiden under Kong Frederik den Anden, et Land med bitre Minder om svenske Troppers Hærgninger og polske og brandenburgske Hjælpetroppers ugudelige Plyndring, for mig et Land, hvor næsten hver Herregaard var knyttet til min Slægts Historie, hvor dens Vaaben med Skaktavlen og de springende Løver var hugget i Sandsten over hver Portal, et Land, der den Sommer var mit og hvor jeg drømte mig tilbage til mine gamle Rosenkrantz'ers Tid, mens jeg læste deres Historie i Gaardenes Sten og paa Kirkernes Epitafier.

Det Land var virkelig mit, forsaavidt som jeg hver eneste Dag gennemstrefede det til Fods, til Hest og paa lange Køreture, der førte mig helt op til Løwenholms Skove, til Grenaa, Hessel, Katholm og Rugaard, ja endog over Rosenholm gennem vidtstrakte Bøgeskove ind mod Viborgs Amtsgrænse til Clausholm i Voldum Sogn med det store Rokokoslot og dets Minder om Anna Hardenberg og Dronning Anna Sofia, Storkansleren Grev Reventlows Datter.

Paa alle disse Gaarde boede jævne jydsk Godsejere, i deres Færd og Levnet saa fjern fra den sydsjællandske Lensadels engelske Herregaardsliv, men gæstfrie og vennesele. Paa alle

disse Gaarde var der fuldt op af Ungdom, og hele Sommeren gik Dansen til Landsbymusikanternes Violiner, mens Bordene bugnede af gode jydsk Retter og Vinen perlede i de gamle slebne Glas. Der blev spist mere og drukket betydeligt mere paa disse jydsk Herregaarde end paa Sjælland. De gamle Herrer lo, naar vi unge fik os en ordentlig Rus, og de unge Piger var saa vant til at se dette, at de lettelig tilgav os Rusen og lidt usikre Trin under Dansen.

Vi kom i Flok i aabne Vogne og Kalecher fra de spredte Gaarde, til Huset, hvor der var Fest, det var lange Veje undertiden, 4 til 5 Mil, og oftest overnattede vi paa Stedet. Det var slet ikke sjældent, at der var op mod tyve eller derover til en daglig Frokost eller et Middagsmaaltid, og undertiden kørte vi fra den ene Gaard til den anden for at danse der og næste Dag drage videre paa Færden Djursland rundt.

De Slægter, der nu sad inde med Djurslands Herregaarde, tilhørte ikke den gamle danske Adel. Det skyldtes to Aarsager, som kaster et vist Lys over dansk Godsers Historie. For det første tilhørte det meste af Djursland i Aldelsvældens Tid, Skeel'erne; Jørgen Skeel den Rige kunde, først i det syttende Aarhundrede, ride paa sin egen Jord fra Viborg over Randers til Grenaa, og han gjorde det efter Sagnet paa Hest besfaet med Guldsko og løse Søm, saa han med Vilje lod en Hestesko ligge i hvert Herred. Skeel'erne var for stolte til at lade sig gøre til Grever, ligesom de gamle Rosenkrantz'er paa Rosenholm var for stolte til at lade sig slaa til Riddere af Kongerne, og da Skeel'er var bleven Grever Scheel til Gl. Estrup, var Hartkornet svundet ind ved Ødselhed og Gavmildhed. Men desuden havde Gaardene paa Djursland og da navnlig Bøndernes Gaarde, der udgjorde Godsejernes Velstand, under Krigene 1627, 1643 og 1657—60 lidt saa voldsomt af Hærgning og Plyndring, at de aldrig kunde samles til Lensgrevskaaber eller Baronier som de sjællandske og særlig de fynske og lollandske Godser. Rosenholm blev et Stamhus, fordi Iver Ro-

senkrantz ikke ønskede at blive hverken Baron eller Greve. Clausholm blev sent et Familiegods, Benzon et Stamhus i en ny Slægt fra Tiden omkr. 1660, og det eneste Grevskab, Løvenholm, hjemfaldt til Kronen kort efter sin Oprettelse, da den yngre Broder lod sin ældre Broder, Besidderen, myrde.

Alle de øvige Herregaarde gik fra Haand til Haand, efterhaanden som de gamle Slægter uddøde. I Statsbankerottens Tid, først i det forrige Aarhundrede, blev de tagne for Skatte-restancer, udstykkede og slagtede — som Herregaardene bliver slagtede nu — tre af dem ejedes i 1885 af tre Brødre af Slægten Mourier-Petersen, nemlig Rugaard, Ryomgaard og Holbækgaard.

Paa Gl. Estrup var Grevinde Scheel, født Munck, Enke efter Grev Jørgen Scheel, Rosenholm stod tomt under den nuværende Besidders Mindreaarighed og om de andre Gaardes Ejere vil blive talt efterhaanden som Farten til Fest og Dans fører os derhen.

Det er utroligt, hvad der kan overkommes i saadan en Sommerferie, og min Fætter Christian sparede sig ikke. Han var Formand i forskellige Landbrugsinstitutioner, og een af hans Beskæftigelser var at køre rundt og præmiere Husmandsbrug i Amtet. Jeg ledsagede ham paa disse Ture og lærte saaledes en Del Husmandsbrug at kende. Jeg erkender, at af alle Landmænd har Husmænd og Parcellister altid staaet mit Hjerte nærmest. Dette, med sin Familie og een eller maaske to Heste at drive det hele selv, er en smuk og ægte dansk Form for Landbrug i det mindre og skaber en fortræffelig Race Mænd og Kvinder, paa en Gang arbejdsvillige, pligtopfyldende og *frie*.

Paa disse Ture kom vi bl. a. til Skærringemunkegaard ved Hjortshøj, hvor en af Dommerne, Propriteær Schmidt, boede, en lille, sejt, ældre Jyde med meget Humør. Efter Frokost blev der fremført Heste, og at se paa en Hest er for en Jyde det samme som at komme frem med højre Forpote og handle. Hesten tilhørte en Nabo og var et herligt Dyr at skue, vi havde

faaet mange „Perikummer“ til Frokost og Livet laa rosenrødt for os alle. Men Schmidt stillede sig op bag ved Hesten og skyggede med Haanden over Øjnene, mens han rigtig saa Dyret efter i Sømmene, saa rettede han sig med en ubeskrivelig fejende Haandbevægelse og sagde: „Bevares, en meget respektabel Hest — men det „blæser for meget undernejen den“. Med andre Ord den var for langbenet til at tækkes en Kronjyde.

Vor første lange Middagstur gik til Rugaard. Tidligt om Eftermiddagen forlod vi Balskov i en lille, aaben Kaleche, jeg sad paa Bukken og havde god Udsigt, vi kørte ned forbi Kalø, langs Bindingsværkslænger, forbi Marsk Stigs Møllerup og Røndekro, forbi Feldballe Kirke, hvor den veltalende Præst Hr. Niels, den guddommelige, i det Herrens Aar 1727 prædikede i tre samfulde Døgn med Madhvil og Sovehvil over den salig hengangne Fru Elisabeth Rosenkrantz salig Hr. Knud Gyldenstjerne til Møllerups. Hun ejede selv Vornæsgaard og Rosenholm, Budderupholm og Broksø. Fra Feldballe gik Vejen til Tirstrup Kirke, hvor den drejer af mod Rosmus og Rugaard. Her i Tirstrup Sogn ligger Bjørnholm, der i Middelalderen tilhørte Hviderne og senere blev en af Rosenkrantzernes berømteste Gaarde, den Gaard, hvortil Erik Ottesen Rosenkrantz skrev sig, Rigshofmesteren i Danmark i 25 Aar, under Christian den Første, som hans Fader, Otte Nielsen til Herringholm, havde indkaldt til Danmark som den første Konge af den oldenborgske Stamme og hans Søn Kong Hans, og med denne sin Hofmestervirksomhed belønnet med Navnet „en Fader for de danske“. Den Gaard, der allerede for 600 Aar siden nævnes som Rosenkrantzernes Stamsæde, Hevringholm, ligger faa Mil derfra, paa Djurslands Nordkyst ved Kattegat, og det var ikke underligt, at jeg paa disse Køreture mellem de røde Slægtsgaarde følte mig som en Søn af det skønne, bakkede Djursland.

Rugaard ligner en Borg, den ligger højt paa en Bakke med

røde Gavle og kullede Taarne og spejder ud mod Kattegat tværs over skovklædte Brinker og en stille Indsø i Sænkningens Bund. Den er bygget af Slægten Arenfeldt og mange Sagn knytter sig til dens Ejer, Landsdommer Mogens Arenfeldt, den sidste Hekseforfølger i Danmark.

I 1885 var Hofjægermester Ferdinand Mourier Petersen Mand paa Rugaard. Han var da 60 Aar, Landstingsmand og sammen med Dalgas Hedeselskabets Leder. Hans Fader havde opkøbt en Række Herregaarde, deraf tre paa Djursland, og de tilhørte nu tre Brødre. De to ældste, Ferdinand paa Rugaard og Etatsraaden paa Holbækgaard stod i et pudsigt Forhold til den yngste Christian paa Ryomgaard. De sagde *han* til ham, hvad der straks tildrog sig min Opmærksomhed, og behandlede ham venligt broderligt, men som om han havde været en ung Mand. Han var dengang godt til Aars og sad med en stor Familie, ganske vist i beskedne Kaar, mens de to ældre var hovedrige Mænd.

Ferdinand Mourier Petersen var ikke en Mand af mange Ord, han var gæstfri som hans Hustru Alvilde, født Dahl, der ved Slægtskab var knyttet til den „store“ Forpagter Thalbitzer paa Turebyholm og Neergaard'erne paa Faarevejle, paa Egnen spillede han en stor Rolle og alle vidste, at hans Yndlingsret var Torsk. Om hans Nydelse af Torsk gik paa Egnen talrige muntre Anekdoter. Vi blev modtaget med Hjertelighed, min Fætter og Kusine var meget afholdte paa Mols, og Studenten blev præsenteret for to smukke Døtre i den rigtige Hostrup'ske Alder, Alvilda, senere gift med Kammerjunker Adam Løvenskjold og Fernanda, senere gift med min Klassekammerat Per Scavenius fra Gjorslev, der forresten Aaret efter kom til Rugaard som Landvæsenselev. Der var fuldt op af Gæster paa Rugaard, jeg husker dog kun Hugo Carstensen, en Søn af den gamle Ulk og Landstingsmand, han var Exrus og vi to gav rigtig Partiet som Studenter over for de unge Husets Døtre.

Lidt efter ankom celebre Gæster, det var Hofjægermester Laurentius Dinesen til Katholm og den da nyudnævnte Amtmand Hoppe fra Randers. De to Herrer havde været ude at aflægge Visit hos Egnens Godsejere. Dinesen præsenterede Amtmanden, og Dagen havde trods det klare Sommersolskin været meget fugtig. Jeg har aldrig hverken før eller siden i mit Liv set en Amtmand rigtig drukken, men heller aldrig set nogen, der kunde bære en Rus som han. Gustav Wied har i „en Mindefest“ bevaret hans Person for Eftertiden, han var en elegant Ungkarl og en livlig Selskabsmand.

Laurentius Dinesen, kaldet Lyve-Lars, var en af Egnens kendteste Figurer, han er forlængst død og efterlod sig ingen, som disse Linier kan saare. Hans Historier, hvorpaa jeg allerede den Dag efter Middag fik Prøver, var næsten paa Højde med Baron Münchhausens. Hvad mener man f. Ex. om denne: „I Krigen 64 var jeg Ordonnansofficer og havde faaet mig en Hoppe, der var rent djævlblændt til at rende. Vil De tro det, mine Herrer, tilsidst var det mig umuligt at faa en Oppasser, for naar jeg red i Kuglereggen, og de Satans Tyskere kunde jo let se, at jeg red i vigtigt Ærinde, saa skød de efter mig rodevis fra Dækning bag Gærder langt henne, men min Satan af en Hoppe løb saa rask, at de altid traf min Oppasser, som red de reglementerede Hestelængder bag mig. Til sidst vilde selv ikke de modigste Karle være Oppassere hos mig, det var det samme som Selvmord, sagde de. Og paa en vis Maade havde de Ret.“

Eller denne: „Jeg stod ved Garden som Løjtnant, da hun, Dagmar, vores Konges Datter, skulde ha'e ham, den store Czar ovre i Sct. Petersborg; saa sagde Kongen til mig, du Dinesen, du skal med over til Russerne, naar Dagmar skal giftes, og se, at det gaar rigtigt til altsammen. Javel, skal ske, Deres Majestæt, sagde jeg og slog Hælene sammen og Kongen klappede mig paa Skuldrene, han vidste jo nok, at naar jeg var med, saa var Dagmar i gode Hænder. Nok om det, vi

pakkede vores Tøj og kom rigtignok over til Russerne, hvor der var stor Stads og Staahej. Og da Brylluppet skulde staa i Kasan-Katedralen eller Isacs-Katedralen eller Habakuks-Katedralen, hvad nu alle de kirkelige Etablissementer hedder, og dem har de mange af, saa forlangte Dagmar, at Dinesen — mig altsaa — skulde gaa lige bag efter hende op ad Kirkegulvet. Der blev en vældig Redelighed, for efter Ceremoniellet skulde der gaa en Storfyrste eller en Fyrstekosak eller saadan en Starut, men Dagmar holdt fast paa sit, hun vilde ha'e mig bag sig, ellers vilde hun slet ikke giftes.

Saa var de nødt til at bøje sig, og jeg gik i min røde Gardeuniform stiv og strunk op ad Kirkegulvet efter Dagmar. Kirken var illumineret og der hængte for flere Millioner Guld og Ædelstene, Malakit og Lupus-Lazarus-Kugler paa Størrelse med Møllesten, det var gevaldig fornemt altsammen. Og saa lige midt i det hele vender Dagmar sig om og ser paa mig med det dejlige Smil, hun har, og siger: Dinesen, siger hun. Hille den gloende, hvor her er pænt. — Midt i Højtideligheden, paa Dansk — de jævne Ord glemmer jeg aldrig“.

Amtmand Hoppe havde kørt rundt med Laurentius Dinesen i flere Dage, saa han havde vel faaet Historier nok, men han sad med Øjne saa store som Tekopper og nikkede, mens den usædvanlig kønne og elegante Dinesen gav sine Historier tilbedste.

Mig imponerede de. Jeg har mellem Aar og Dag hørt mange gode Historier baade paa Balskov, Rugaard og flere Steder senere ogsaa paa Benzon af den gamle Dragonofficer, Hofjægermester Wilh. Benzon, og jeg fortryder altid, at jeg ikke har skrevet dem ned, men Dinesens Historier dem kan jeg huske.

Det blev sent, da vi kørte hjem, og jeg sad paa Bukken lidt usikker til at begynde med, jeg var ikke helbefaren i Bordets Glæder endnu, jeg blev det, inden jeg forlod Mols.

En anden stor Fest var Ballet paa Ryomgaard hos Christian Mourier Petersen, det varede i 2 Dage, og jeg dansede med den

unge Datter fra Rugaard, men jeg tilstaar ærligt, at min Beundring den Aften blev vakt af to af de smukkeste Herregaardsfrøkener, jeg nogensinde har set. Det var Komtesserne Elé og Benedikte Scheel fra Gl. Estrup. Scheelerne har i et Par Hundrede Aar været de smukkeste blandt alle danske Adelsfolk. Gamle Iver Rosenkrantz fra Rosenholm, Kong Christian den Sjettes Statsminister var gift med en Scheel fra Gl. Estrup, der var Hoffets skønneste Dame og for Resten gjorde sin sindige Gemal Knuder nok — i al Ærbarhed selvfølgelig. Disse to unge Komtesser lignede ganske den Rokoko-prinsesse, som hun hænger malet i Kaffestuen paa Rosenholm.

Mørke, slanke, klædt i de allerkæreste empireblomstrede Kjoler med Flæser, der var Datidens Mode, straaledede de i den muntre Kreds af unge, og jeg rejste Løvemanken og gjorde Stormkur. Heldigvis for mig var Gl. Estrup et ensomt Sted, hvor der ikke var mange Løver, saa en Student havde Chancer for at gøre sig. Senere, da jeg traf de to unge Damer paa Baller i København omgivne af Gardeofficerer og Diplomater, havde jeg betydelig mindre Evne til at hævde mig.

Men vi dansede og vi legede i den lyse Sommernat i Haven, og det var dejligt altsammen.

Næste Dag var der stor Middag paa Skaføgaard, der kørte saa hele Familien fra Ryomgaard over i en stor Charàbanc med Godsejeren som Kusk, han lignede en ældre Gaardmand fra Feldballe, og de to svære, lavbenede Arbejdsheste med franske Træskoer, som jeg har omtalt før.

Fra Skafø fulgtes jeg hjem med Christian og Elisabeth, for faa Dage efter at begynde en ny Rundtur og danse videre til den lyse Morgen.

Ungdom var der allevegne og det var undertiden i Flokke. Paa Møllerup ti Kilometer Vej fra Balskov boede Grev Frederik Ahlefeldt Laurvigen, der var født 1834 og gift med en Frk. Neergaard fra Fuglsang. Han havde været Officer, senere i Østrigs Tjeneste og vist ogsaa gjort Tjeneste i Algier. Halvt-

hundrede Aar gammel var han en meget interessant og begavet Mand, der, skønt svagelig, tog levende Del i de unges Færd og var den livligste Vært, man kunde tænke sig. Hans næstældste Søn William var bleven Student samme Aar, og sammen med ham var Godtfred Lorenz min Klassekammerat fra Metropolitanskolen — de mange Skoler, jeg havde frekventeret, medførte, at jeg overalt traf Klassekammerater — Lorenz er nu Havnebygmester. Han var paa Møllerup sammen med en Søster, en Veninde af Husets Datter, den elskværdige Thyra Ahlefeldt, der blev gift med Kammerjunkeren Bache og Aaret efter døde. Det var et rigt Hold unge. Jeg flyttede over til Møllerup for en Uge og havde det herligt.

Mine bedste Minder fra Møllerup er Grev Ahlefeldts Historier fra hans Oplevelser i fjerne Lande og de pudsige Anekdoter, han, naar han var oplagt — han kunde ogsaa være dybt melankolsk — fortalte om Folk og Fæ, en hel Kreds Anekdoter om hans Svoger, den en Gang navnkundige Pastor Kars til Hem og Sem, hører til mine bedste Præstehistorier.

Man talte mere om hverandre den Gang, Menneskene var mere særprægede og Aviserne spillede ikke stor Rolle. Man talte sammen til Underholdning. Jøsses sikken en Kurvfuld personlige Anekdoter, jeg bragte hjem med fra mine Ferierejser i de Aar og senere supplerede med Anekdoter fra Lolland-Falster Stift.

Uden dem tror jeg aldrig, jeg havde kunnet skrive en Linie.

Grev Gebhardt Knuth paa Vorsnæsgaard var min Fætters nærmeste Nabo. Han var Ungkarl, blev senere gift med en Datter af Laurentius Dinesen paa Katholm og lever nu som Enkemand paa Vosnæs. Det var glade Dage, naar vi gæstede ham, men det var regulære Mandfolkegilder, der forberedte mig paa det, der — ak i altfor bredfuldt Maal — ventede mig i Hovedstaden. Særlig husker jeg en Tur, der kunde have været foretaget af Stygge Høeg, Mogens Arenfeldt, Jørgen Kruse fra Ryomgaard ved den Tid Svenskerne under Carl den Tiende Gustav huserede paa Mols.

Grev Knuth afhentede Christian og mig paa Balskov og kørte os over til Frederikslund ikke langt fra Ryomgaard Station. Her boede paa en Proprietærgaard med 7 Tdr. Hartkorn en Broder til de to Brødre Ekman fra Svanemøllen, i min Ungdom to gæve Sejlsportsmænd. Ekman paa Frederikslund var Ungkarl, han blev senere Overstaldmester ved Stockholms Sporveje og efterlod sig sikkert i Sverrigs Hovedstad et lige saa lysende Navn som paa Mols. Der var dækket rigeligt op, der var Mad og Vin for flere Dage, der var paa en vis Maade Harper i Luften og milde Øjne, der betragtede os. Det var for en nybagt Student et dundrende Kalas, og det endte med et af de Fald, som fra Eske Broks Dage paa Gl. Estrup har været betegnede med tre Kryds.

Nu vil jeg ikke, at nogen skal tro om min Fætter Christian Rosenkrantz Charisius, at han var en Mand, der hengav sig til umaadeholdent Levned. Tværtimod — og det vil de, der kendte ham og husker ham, bevidne, han var en yderst sober Mand, en musikalsk Begavelse og i høj Grad en Mand af den Tid, hvori Selskaberne i Hjemmene udgjorde Adspredelserne og det gjaldt om at have Stil og være velopdragen. Han var desuden en alvorlig Mand, en pligtopfyldende Mand og døde som meget ivrig og overbevist Katolik. Dengang var han tæt op mod de halvt Hundrede Aar og langt ude over muntert Ungdomsliv. Men naar jeg nævner dette, saa er det fordi det hører med til at karakterisere Tiden og Egnen, at selv ikke de, der aldrig drak en Draabe for meget, i ringeste Maade forargedes over en ærlig Rus, en vovet Historie eller det, som værre var.

Der var i Grunden slet ikke saa megen Forskel mellem det Liv, der levedes mellem Herremænd paa Djursland i de Aar og den Tid, da Eske Brok gæstede Frantz Lykke paa Overgaard og drak tæt med Jørgen Seefeld paa Sostrup eller Enevold Kruse paa Ryomgaard.

Mænd var Mænd, imod deres Kvinder var de høviske, og

der hørtes aldrig de letfærdige Historier, der altid i Fortiden hørtes i Enevoldskongernes Hofkredse. Fruer og Frøkener æredes, og man nærmede sig dem i ærbødig Ridderlighed og var til det sidste deres Beskyttere.

Men Bacchus og for de yngre Venus uden for Rangklasserne var en Selvfølge, selv for dem, der stod paa fjern Fod med Bacchus og havde sagt Venus Farvel ved at indtræde i den værdige Ægtestand, hvor denne Gudinde skifter Navn.

Og da det jo i første Række har været min Hensigt at tegne Billeder knyttede til min Udvikling, tror jeg at kunne sige, at dette danske Renæssanceliv: Stil Christian den Fjerde, der mødte mig blandt jyske Herremænd mellem røde Mure fra Adelsvældens Tid bestemte mit Syn paa Bacchus og den oftere nævnte hulde Gudinde, der steg af Havets Skum.

Fuldkommen usnerpet, stundom lidt voldsomt, men altid med Forstaaelse af, hvor Grænserne burde trækkes — selv om man undertiden forsømte at trække dem selv. Mon ikke vor Tid i dette er langt fjernet fra Tiden et halvt Hundrede Aar tilbage?

Rantzauernes Grevesæde Løvenholm saa jeg paa en anden Langtur over Sænkningen ved Skafø gennem de vidtstrakte Fjeldskove og op mod Nord mod Gjesing By. Her sad Carl Neergaard, en Broder til Godsejeren paa Aakjær, senere kendt som Landstingsmand. Han var af jævn Landmandsslægt, ikke beslægtet med de kendte talrige Neergaarder fra Sjælland og Langeland, lidt tung i det, lidt grov, „Salonbøllen“ kaldtes han i Kredsen, men hans Taffel var godt, hans Kældere over al Kritik og af Herlighederne havde han mægtig og stolte Ruller af Kronvildt at byde paa.

Det ædle Vildt findes i Danmark kun i den lille Vildmose ved Lindenberg, i Roldskov mellem Hobro og Aalborg og i de Skove, der fra Fjeldskov strækker sig mod Nordøst og langs Kattegattets Kyst over Meilgaard til det stolte Benzon, forhen Sostrup ved Grenaa.

Jeg tror aldrig, Carl Neergaard blev rigtig indlevet paa Egnen. Mellem ham og Grev Gebhardt Knuth bestod der Ven-skab, men han var vant til Lolliker fra den Tid, han ejede Naskov Ladegaard og blev aldrig indlevet paa Djursland. Han døde ret ung uden at efterlade Enke eller Arvinger, og det stolte, gamle, røde Slot, omgivet af dybe Grave med de dystre Minder fra Rantzauernes Brodermord har siden hans Død været paa flere Hænder.

Fra Køreturen til Løvenholm mindes jeg endnu, at vi hørte Ravneskrig ved Fjeldskov og saa to store Ravne, Fugle jeg ellers aldrig mindes at have set i vild Tilstand i Danmark.

For mig sluttede denne Ferie, der dannede Indgangen til Optagelse i de voksnes Kreds, med en smuk Sommerfest paa selveste Clausholm, Dronning Anne Sophies Enkesæde og Fængsel ved Voldum By mellem Bøgeskove og fiskerige Damme.

Det var Baron Berners Fødselsdag, han fyldte 62, og Bor-det var pyntet med Rosenblade i alle Farver, der dannede Da-toer og Navnetræk. Det var mægtige Gemakker, Dronning Anne Sophies Sale paa Clausholm, jeg husker, at Estrup, der med hele sin Familie var tilstede, spurgte mig: sig mig, unge Student, hvor mange Borde tror De, der staar her i Have-stuen, jeg gættede paa et Dusin, der stod 38 og Stuen syntes endda temmelig bar.

Det var et meget stilfuldt Middagsselskab, og under Fru Estrups vaagne Øjne vovede jeg kun at nippe til Vinen. Jeg husker, da vi efter Middag sad og røg vore Cigarer og Estrup lunt og godmodigt drillede sin Svoger, en Replik, som denne med et Suk lod falde, en Replik af den Art, der gør sig i et Lystspil:

„Ak ja, sagde gamle Baron Berner, da jeg var ung Løjt-nant og kun ejede to Uniformer og en passende Gæld, da var jeg lykkelig og havde ingen Sorger, nu ejer jeg et Baroni og

tre Stamhuse, og nu ved jeg, hverken hvor jeg skal begynde eller ende.“

Jeg var, ung som jeg den Gang var, ikke langt fra at finde Baronens Klage uretfærdig. Nu lyder den overalt fra alle Herregaarde, selv de rigeste, og med Rette. Om halvfjerd-sindstve Aar vil et enkelt Eksempplar af denne Bog, — om det er at finde — bringe Bud fra en Tid, der vil stille Aar 2000 fjernere, end min Ungdom laa Valdemar Sejr.

Ruinerne af en gammel Herregaard vil være en Seværdighed som Cecilia Metellas Grav ved Via Appia.

Men i 1885 stod de der, beboede af glade, dygtige og gode Mennesker, og jeg bevarer Minder om dem, der har foranlediget mig til at indrømme dem en rigelig Plads i disse Ungdomserindringer.

Epilog.

Med dette tredie Bind har jeg altsaa afsluttet Beretningen om min Barndom. At jeg hverken blev Stiftsprovst, Professor i Filologi eller Amtmand, Kammerherre, R. af Dbg., vil en nogenlunde forstaaende Læser selv uden at kende mit *vita acta* maaske dog kunne tænke sig til. Det har ikke været min Hensigt at fortælle om mig selv, snarere at skildre mit Hjem, min Moder mine Opdragere og Lærere samt de Mennesker, med hvem Livet bragte mig i Berøring. Men hvis man ikke som Cæsar i de bello gallico vil sige: *han* om sig selv, faar saadanne Erindringer let et meget personligt Præg, og jeg har derfor ofte maattet væрге mig mod, at mine Læsere skulde faa den Tro, at jeg betragtede Selvskildringen som det væsentligste.

Den Form, hvorunder dette skal gøres, er en helt anden, den er rent *digterisk* og kan kun vælges af fremragende Digtere eller Personligheder, der ved deres Livsgering rager op i

deres Tid. Mit Maal har kun været som en nogenlunde erfarede Skribent at hidsætte Oplevelser og lagttagelser til Led i en objektiv Bedømmelse af en svunden Tid. Mine Skildringer kan faa en vis Betydning i kyndige Mænds Hænder til at oplyse Enkeltheder og fælde Domme. Om de faar den, maa andre afgøre.

Jeg ved selv, hvor glad jeg er bleven for alle personlige Oplysninger om Mennesker, jeg kendte, naar jeg mødte dem i Optegnelser, og derfor har jeg maaske taget lidt vel meget med af rent kortfattet personalhistorisk Stof. Dette er kun ment som Smaasten i Tidens Mosaikarbejde, der vinder i Værdi efterhaanden som Aarene gaar.

Barndomstiden har det Fortrin, at den kan behandles aabent og ret udtømmende, de enkelte Oplevelser skal i Virkeligheden *gendigtes* for at have literær Betydning, det at *rekonstruere* er noget uendeligt finere end at *reproducere*. Jeg har indskrænket mig til de sidste.

Jeg sætter Punktum ved Ophøret af min Skoletid. At *rekonstruere* mine følgende ti Ungdomsaar magter jeg ikke, at *reproducere* dem, vilde være at øve Uret mod mig selv. Quod licet Jovi, non licet bovi. Og for at give sig selv i sit Livs Fejl og Forvildelser skal man være en Byron eller en Jean Jacques Rousseau. Ellers gaar det en let, som det gik Fyrst Alexis i Fyrst Myschin, da han afslørede sig for Studenten, og kokettere med mine Fejl ønsker jeg ligesaa lidt som at lyve dem bort.

— — —

Maatte jeg blot nogenlunde have løst den Opgave, jeg i disse tre Bind har stillet mig at give et Billede af en Junkers Barndom i en Tid, der er svunden for dem, der levede i den, og synes fjern for den Slægt, der siden er vokset op — hvordan er det det hed i gamle Dage:

„Saa er Hensigten med disse Linier naaet.“

